Мар'ян Житарюк

ОСНОВИ МІЖНАРОДНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ

Навчальний посібник

ЛЬВІВ – 2026

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Львівський національний університет імені Івана Франка
Факультет журналістики
Кафедра зарубіжної преси та інформації

Мар'ян ЖИТАРЮК

ОСНОВИ МІЖНАРОДНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ

Навчальний посібник

ЛЬВІВ • 2026

ДОІ
УДК 070.11:327(075.8)

Рекомендовано до друку Вченою радою факультету журналістики
Львівського національного університету імені Івана Франка
Протокол № 1/2 від 28 вересня 2026 року

Рецензенти:

Йоанна ҐЕТКА, доктор габілітований гуманістичних наук, професор, директор Інституту міжкультурних студій Центрально-Східної Європи факультету прикладної лінгвістики Варшавського університету, Республіка Польща

Ірина ІВАНОВА, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри бізнес-журналістики і цифрових медіа Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця

Лідія СНІЦАРЧУК, доктор наук із соціальних комунікацій, професор, заступниця генерального директора з наукової роботи Львівської національної наукової бібліотеки України імені Василя Стефаника

Віталій ГАНДЗЮК, кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент, декан факультету філології й журналістики Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

Іван КРУПСЬКИЙ, доктор історичних наук, професор, професор кафедри теорії і практики журналістики факультету журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка

Житарюк М. Г.

Ж 74 Основи міжнародної журналістики : навчальний посібник для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «Журналістика» освітньо-професійної програми «Міжнародна журналістика» / Мар'ян Георгійович Житарюк. Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2026. Електронний ресурс. 268 с.

Навчальний посібник "Основи міжнародної журналістики" для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «Журналістика» освітньо-професійної програми «Міжнародна журналістика» пропонує цілісну концепцію підготовки журналіста-міжнародника, що поєднує сучасний лекційний курс, лабораторний практикум, професійні кейси, алгоритми редакційної роботи та систему компетентнісного навчання.

УДК 070.11:327(075.8)

© Мар'ян Житарюк, 2026
© Львівський національний університет імені Івана Франка, 2026

ВІД АВТОРА

“Чому сьогодні світові потрібні журналісти- міжнародники?”

Це питання стало відправною точкою під час створення цього навчально-методичного посібника.

У XXI столітті міжнародна журналістика вже давно перестала бути лише повідомленням про події за межами власної держави. Вона дедалі більше визначає спосіб, у який суспільства пізнають одне одного, сприймають міжнародні конфлікти, реагують на глобальні виклики та ухвалюють рішення. Від професіоналізму журналіста-міжнародника значною мірою залежить якість міжнародного діалогу, рівень довіри до інформації й здатність людини орієнтуватися у складному світі.

Сучасна міжнародна журналістика потребує нового підходу до професійної підготовки майбутніх фахівців. Уже недостатньо ознайомити студентів із теоретичними положеннями чи навчити працювати з інформаційними джерелами. Значно важливіше сформувати професійне мислення, здатність аналізувати міжнародні процеси, критично оцінювати інформацію, працювати в умовах невизначеності, відповідально ухвалювати редакційні рішення й усвідомлювати суспільне значення журналістської діяльності.

Такою була основна ідея створення цього посібника.

Запропонований курс побудований як послідовна траєкторія професійного становлення журналіста- міжнародника. Від першої лекції, що знайомить студентів із сутністю професії та її місцем у глобальному інформаційному просторі, читач поступово переходить до розуміння міжнародних медіасистем, професійних стандартів, діяльності міжнародних організацій, цифрових технологій журналістики, інформаційних війн, міжнародної етики, роботи в умовах конфліктів і, зрештою, до осмислення суспільної місії журналіста та його відповідальності перед людьми, історією і пам’яттю.

Особливістю курсу є його проблемно-діалогічна побудова. Кожна лекція починається з професійного запитання, що спонукає студента не лише сприймати інформацію, а й шукати власну відповідь. Теоретичний матеріал постійно поєднується з аналізом реальних журналістських ситуацій, міжнародних кейсів, редакційних дилем і практичних

алгоритмів професійної діяльності. Такий підхід допомагає побачити журналістику не як сукупність правил, а як живу професію, що потребує інтелектуальної допитливості, моральної стійкості та готовності брати відповідальність за кожне оприлюднене слово.

Органічним продовженням лекційного курсу став лабораторний практикум «Лабораторія журналіста-міжнародника. Методичний орієнтатор». Його структура відповідає логіці лекцій і спрямована на формування практичних компетентностей. Лабораторні заняття моделюють роботу міжнародної редакції, пропонують професійні ситуації, редакційні завдання, творчі майстерні, індивідуальні та групові проєкти. Завдяки цьому студент поступово переходить від засвоєння знань до набуття практичного досвіду журналістської діяльності.

Важливе місце у посібнику посідають теми цифрової журналістики, відкритих джерел інформації (OSINT), фактчекінгу, журналістики даних, міжнародної інформаційної безпеки та використання сучасних цифрових технологій. Водночас цифровізація розглядається не як самоціль, а як інструмент, що допомагає журналістові виконувати головне професійне завдання – відповідально, точно й чесно інформувати суспільство.

Завершальні лекції присвячені журналістиці міжнародних конфліктів, міжнародному гуманітарному праву, безпеці журналіста, міжкультурній комунікації, новим професійним ролям і перспективам розвитку міжнародної журналістики. Логічним і моральним підсумком курсу стає тема меморіалізації журналістів, які загинули під час виконання професійного обов'язку, насамперед у період російсько-української війни. Вона нагадує, що журналістика – це не лише професія, а й відповідальність перед суспільством, історією та пам'яттю.

Посібник адресовано студентам спеціальності «Журналістика», викладачам, молодим журналістам, редакторам, дослідникам медіа та всім, хто цікавиться сучасними міжнародними комунікаціями. Сподіваємося, що ця праця стане дороговказом у професійному становленні майбутніх журналістів-міжнародників, адже міжнародна журналістика починається не з технологій і навіть не з інформації. Вона починається з відповідальності перед людьми, для яких правда залишається найвищою суспільною цінністю.

ЯК ПРАЦЮВАТИ З ЦІЄЮ КНИГОЮ

Цей навчально-методичний посібник побудований як цілісна система професійної підготовки майбутнього журналіста-міжнародника. Його структура відповідає логіці поступового формування знань, професійних компетентностей і практичних навичок, необхідних для

роботи у сучасному міжнародному інформаційному середовищі і, відповідно, орієнтована на фахове становлення майбутнього журналіста-міжнародника. Лекційний курс формує систему знань, лабораторний практикум допомагає застосувати їх у професійній діяльності, а підсумкові завдання й додатки спрямовані на розвиток критичного мислення та самостійного професійного аналізу.

Кожна лекція починається з професійного проблемного запитання, яке визначає логіку подальшого викладу. Теоретичний матеріал поєднується з аналізом сучасних міжнародних медіапроцесів, практичними прикладами, професійними кейсами та історіями відомих журналістів. Завершальні рубрики кожної лекції допомагають узагальнити матеріал, закріпити основні поняття, перевірити рівень засвоєння знань і підготуватися до практичної роботи.

Після кожної лекції подано назви, теми, структуру, лабораторних занять, які містять методичні рекомендації, творчі редакційні завдання, професійні ситуації, індивідуальні та групові проєкти, практичні вправи, рекомендації для самостійної роботи й сучасну фахову літературу. Лабораторні заняття побудовані так, щоби студент поступово переходив від опанування теоретичних знань до їхнього практичного застосування.

Після лекцій подано рекомендації щодо підсумкового контролю, критерії оцінювання, професійний тезаурус сучасного журналіста-міжнародника, а також покажчики, які допоможуть швидко знаходити потрібний матеріал і використовувати посібник як навчальний і довідковий ресурс.

Посібник доцільно використовувати послідовно, не пропускаючи окремих тем. Кожна наступна лекція спирається на матеріал попередньої, а лабораторні заняття поглиблюють і закріплюють набуті знання через виконання практичних професійних завдань. Окрему увагу варто приділяти аналізу міжнародних інформаційних ресурсів, роботі з офіційними документами, журналістськими матеріалами, мультимедійними платформами та цифровими сервісами. Більшість запропонованих завдань орієнтована на розвиток критичного мислення, навичок верифікації інформації, редакційного аналізу й ухвалення професійних рішень.

Рекомендуємо занотовувати основне, аналізувати запропоновані кейси, дискутувати, порівнювати різні журналістські підходи та звертатися до додаткових джерел. Така робота сприятиме формуванню не лише професійних знань, а й журналістського мислення, без якого неможлива успішна діяльність сучасного журналіста-міжнародника.

ВСТУП ДО КУРСУ
«ОСНОВИ МІЖНАРОДНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ»

Перший тематичний блок (лекції 1–4)
«ФУНДАМЕНТ ПРОФЕСІЇ»

Відповідь на питання: *Хто такий журналіст- міжнародник?*

Будь-яка професія починається з розуміння власної місії. Саме тому перший тематичний блок присвячений формуванню світогляду журналіста-міжнародника. У ньому послідовно розглянуті місце міжнародної журналістики у глобальному інформаційному просторі, її комунікаційна природа, професійні стандарти та компетентності, а також сучасна система міжнародних медіа.

Мета цього блоку – сформувати в студентів цілісне уявлення про професію, її суспільне призначення, моральні засади та місце у світовій системі масової комунікації. Саме цей фундамент стане основою для подальшого вивчення практичних аспектів міжнародної журналістики.

Лекція 1

МІЖНАРОДНА ЖУРНАЛІСТИКА ЯК СКЛАДОВА СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ МАСОВИХ КОМУНІКАЦІЙ

План заняття:

1. Проблемний вступ. Чому міжнародна журналістика сьогодні потрібна кожному?

2. Міжнародна журналістика як складова сучасної системи масових комунікацій.

3. Міжнародна журналістика: від інформування до пояснення світу.

4. Як мислить журналіст-міжнародник?

5. Народження професіонала: які якості формують журналіста-міжнародника?

Чому міжнародна журналістика сьогодні стала необхідною не лише журналістам, а й кожному, хто прагне розуміти сучасний світ? Саме з цього питання розпочинається курс. Лекція знайомить із місцем міжнародної журналістики у глобальному інформаційному просторі, пояснює її роль у системі масових комунікацій та показує, чому міжнародні новини давно перестали бути лише повідомленнями про події за кордоном. Вони дедалі більше визначають наше повсякденне життя, суспільні настрої та політичні рішення. Водночас лекція формує перше уявлення про професію журналіста- міжнародника, особливості його професійного мислення, необхідні компетентності та особистісні якості. Саме тут закладається фундамент подальшого вивчення курсу.

Лекція 2

ЖУРНАЛІСТ-МІЖНАРОДНИК: ПРОФЕСІЙНА МІСІЯ, КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

План заняття:

1. Професійна місія журналіста-міжнародника: більше, ніж передавання новин.

2. Професійні компетентності журналіста-міжнародника: що означає бути готовим до професії?

3. Нові виклики професії: як змінюється журналістика в цифрову епоху.

4. Професійна етика і відповідальність журналіста-міжнародника.

5. Особистість журналіста-міжнародника: професія, що формує характер.

6. Професія журналіста-міжнародника як цілісна система.

Якщо міжнародна журналістика є особливою сферою професійної діяльності, то яким має бути журналіст, здатний працювати в ній? Лекція присвячена професійній місії журналіста-міжнародника, його компетентностям, етичним засадам і відповідальності перед суспільством. Особливу увагу приділено сучасним викликам професії, які виникають під впливом цифрових технологій, глобалізації та інформаційних війн. Лекція допомагає зрозуміти, що професійна підготовка журналіста-міжнародника не обмежується фаховими знаннями. Вона передбачає розвиток критичного мислення, міжкультурної компетентності, цифрової грамотності та високої професійної етики.

Лекція 3

СВІТОВИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР: МІЖНАРОДНІ НОВИНИ, СТАНДАРТИ ТА ВИКЛИКИ ЦИФРОВОЇ ДОБИ

План заняття:

1. Світовий інформаційний простір: як світ «розмовляє» сам із собою.

2. Міжнародні новини: як подія стає новиною для всього світу.

3. Міжнародні стандарти журналістики: універсальна мова професії.

4. Виклики цифрової доби: як змінюється міжнародна журналістика.

Професійна діяльність журналіста-міжнародника неможлива без розуміння середовища, в якому народжуються й поширюються міжнародні новини. Лекція відкриває світовий інформаційний простір як складну систему глобальних комунікацій, у якій міжнародні події набувають суспільного значення завдяки роботі журналістів, редакцій та інформаційних агентств. У центрі уваги перебувають міжнародні стандарти журналістики, механізми відбору новин, особливості роботи в цифровому середовищі та нові виклики, пов'язані зі стрімким розвитком цифрових платформ, соціальних мереж і штучного інтелекту. Лекція формує професійне розуміння сучасної міжнародної новини як результату відповідального редакційного вибору.

Лекція 4

СИСТЕМА МІЖНАРОДНИХ МЕДІА ТА ГЛОБАЛЬНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ПОТОКИ

План заняття:

1. Глобальна система міжнародних медіа: структура, рівні та сучасні трансформації.

2. Міжнародні інформаційні агентства як ядро глобальної медіациркуляції.

3. Глобальні інформаційні потоки: асиметрія, конкуренція та боротьба за порядок денний.

4. Україна у світовому інформаційному просторі: виклики, можливості та перспективи міжнародної журналістики.

Завершальна лекція першого тематичного блоку присвячена структурі сучасної міжнародної медіасистеми та закономірностям функціонування глобальних інформаційних потоків. Лекція знайомить із міжнародними інформаційними агентствами, світовими мовниками, цифровими платформами, соціальними мережами та особливостями циркуляції міжнародної інформації. Особливу увагу приділено асиметрії глобальних інформаційних потоків, конкуренції за міжнародний порядок денний, ролі України у світовому інформаційному просторі та професійним підходам до оцінювання джерел міжнародної інформації. Лекція завершує формування теоретичного фундаменту курсу й відкриває перехід до практичного аналізу діяльності журналіста- міжнародника.

Другий тематичний блок (лекції 5–8)

«ПРАКТИКА МІЖНАРОДНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ»

Відповідь на питання: *Як працює журналіст- міжнародник?*

Перший тематичний блок заклав теоретичний фундамент професії: ми з'ясували місце міжнародної журналістики у глобальному інформаційному просторі, визначили її професійні стандарти, компетентності та роль міжнародних медіа.

Другий тематичний блок переносить студента із теоретичної аудиторії у світ реальної професійної діяльності. Саме тут майбутній журналіст-міжнародник знайомиться зі світовими моделями журналістики, міжнародними організаціями, цифровими технологіями, інформаційними війнами, воєнною журналістикою та сучасними викликами професії. Кожна лекція цього блоку є ще одним кроком до розуміння того, що міжнародна журналістика – це не лише професія передачі інформації, а й особлива форма відповідальності перед суспільством, державою та світовою спільнотою.

Лекція 5

СВІТОВІ МОДЕЛІ ЖУРНАЛІСТИКИ ТА СУЧАСНА МІЖНАРОДНА МЕДІАСИСТЕМА

План заняття:

1. Чому у світі немає «однієї журналістики»?

2. Свобода слова не означає одне й те саме в усіх країнах.

3. Подорож світовими моделями журналістики: чому вони такі різні?

4. Хто сьогодні формує світову інформаційну картину?

5. Міжнародні інформаційні агентства: як журналістові оцінювати джерело інформації?

6. Глобальні інформаційні потоки: хто формує світовий порядок денний?

7. Цифрові платформи та соціальні мережі: нові учасники міжнародної медіасистеми.

8. Куди рухаються міжнародні медіа? Головні тенденції XXI століття.

Після опанування фундаментальних засад міжнародної журналістики закономірно виникає питання: в яких медіасистемах працює сучасний журналіст-міжнародник і чому журналістика у різних країнах світу виглядає по-різному? Лекція знайомить із провідними світовими моделями журналістики – англо-американською, континентально-європейською, скандинавською, азійською, а також особливостями функціонування медіа в країнах Глобального Півдня. Значну увагу приділено концепціям свободи слова, діяльності міжнародних інформаційних агентств, глобальних мовників, цифрових медіа, транснаціональних медіакорпорацій і соціальних платформ. Особливий акцент зроблено на сучасних тенденціях розвитку міжнародної медіасистеми, формуванні глобального інформаційного порядку денного та місці України у світовому інформаційному просторі.

Лекція 6

МІЖНАРОДНІ ОРГАНІЗАЦІЇ, ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА ТА МІЖНАРОДНА КОМУНІКАЦІЯ

План заняття:

1. Міжнародні організації як архітектори сучасного світового порядку.

2. Організація Об'єднаних Націй: як працює головний міжнародний майданчик світової політики.

3. НАТО, Європейський Союз і ЮНЕСКО: різні моделі міжнародної комунікації.

4. Інформаційна політика держав: між правом суспільства знати і державними інтересами.

5. Публічна дипломатія, медіадипломатія і стратегічні комунікації: коли інформація стає інструментом міжнародної взаємодії.

6. Джерела міжнародної інформації: професійний алгоритм роботи журналіста.

Світова журналістика значною мірою спирається на інформацію, яку продукують міжнародні організації, уряди та дипломатичні інституції. Проте офіційне джерело ще не означає остаточної істини. Лекція знайомить із діяльністю міжнародних організацій як важливих учасників світової комунікації та показує, як формується інформаційна політика держав і міжнародних інституцій. Особливу увагу приділено роботі Організації Об'єднаних Націй, НАТО, Європейського Союзу, ЮНЕСКО, розвитку публічної дипломатії, медіадипломатії та стратегічних комунікацій. Лекція допомагає виробити професійний алгоритм роботи журналіста з офіційними міжнародними джерелами інформації.

Лекція 7

МІЖНАРОДНИЙ ЖУРНАЛІСТ У ЦИФРОВУ ЕПОХУ: ТЕХНОЛОГІЇ, БЕЗПЕКА ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ВІЙНИ

План заняття:

1. Цифрова журналістика: нова професійна реальність міжнародного журналіста.

2. OSINT: журналістика відкритих джерел як новий стандарт міжнародних розслідувань.

3. Геолокація та цифрова верифікація: як журналіст перевіряє правдивість цифрового контенту.

4. Штучний інтелект у міжнародній журналістиці: можливості, ризики та професійна відповідальність.

Сучасний журналіст-міжнародник працює у світі, де інформація поширюється швидше, ніж будь-коли раніше, а її достовірність дедалі частіше потребує перевірки. Лекція присвячена цифровим технологіям, що змінюють професію журналіста, знайомить із журналістикою відкритих джерел (OSINT), цифровою верифікацією, геолокацією та можливостями штучного інтелекту. Водночас особливий акцент зроблено на цифровій безпеці журналіста, професійній роботі в умовах інформаційних війн і відповідальному використанні сучасних технологій. Лекція формує практичне розуміння цифрового інструментарію міжнародного журналіста XXI століття.

Лекція 8

ЖУРНАЛІСТ-МІЖНАРОДНИК У СУЧАСНОМУ СВІТІ: КОНФЛІКТИ, ПРОФЕСІЯ ТА МАЙБУТНЄ

План заняття:

1. Журналістика міжнародних конфліктів: між інформацією та гуманітарною відповідальністю.

2. Безпека журналіста та міжнародне гуманітарне право.

3. Міжкультурна комунікація та міжнародна журналістська етика.

4. Майбутнє професії журналіста-міжнародника.

5. Пам'ять як професійна відповідальність журналістської спільноти.

Фінальна лекція курсу підсумовує ключові професійні компетентності журналіста-міжнародника та звертає увагу на найскладніші виклики сучасної професії. У центрі уваги перебувають міжнародні конфлікти, журналістика війни, міжнародне гуманітарне право, професійна етика, фізична, психологічна й цифрова безпека журналістів, а також нові професійні ролі, що виникають у цифрову добу. Особливого значення набуває тема професійної відповідальності журналіста перед суспільством, журналістської солідарності та збереження пам'яті про журналістів, які загинули, виконуючи свій професійний обов'язок. Саме ця лекція завершує курс осмисленням міжнародної журналістики як професії, що поєднує високу компетентність, громадянську відповідальність і служіння суспільству.

ПРОФЕСІЙНИЙ МАРШРУТ МАЙБУТНЬОГО ЖУРНАЛІСТА-МІЖНАРОДНИКА

Методичні рекомендації до роботи з навчальним посібником

Журналіст-міжнародник сьогодні працює в умовах безперервного інформаційного потоку, цифрових технологій, глобальної конкуренції медіа та інформаційних війн. Саме тому професійна підготовка не може обмежуватися лише засвоєнням теоретичного матеріалу. Вона передбачає формування практичних навичок пошуку, перевірки, аналізу й інтерпретації міжнародної інформації, розвиток критичного мислення, цифрової грамотності, етичної відповідальності, здатності працювати в міжнародному інформаційному середовищі.

Цей навчальний посібник побудований за принципом поступового професійного становлення журналіста- міжнародника. Лекційні теми забезпечують теоретичну основу курсу, а лабораторні заняття моделюють типові редакційні ситуації, з якими журналіст стикається у професійній діяльності. Кожне наступне заняття спирається на попередній досвід, формуючи цілісну систему професійних компетентностей.

Як працювати з навчальним посібником

Для досягнення максимального результату рекомендується дотримуватися такої послідовності роботи:

1. **Опрацюйте лекційний матеріал**, звертаючи увагу на основні поняття, професійні категорії та проблемні питання.

2. **Ознайомтеся з рекомендованою літературою**, насамперед із базовими джерелами, а також використовуйте сучасні міжнародні наукові й професійні публікації.

3. **Працюйте з міжнародними інформаційними ресурсами.** Використовуйте офіційні сайти міжнародних організацій, інформаційних агентств, глобальних мовників, міжнародних аналітичних центрів, професійних журналістських організацій і спеціалізованих баз даних.

4. **Виконуйте лабораторні завдання як редакційні кейси.** Не обмежуйтеся відповідями на запитання. Намагайтеся мислити як журналіст редакції міжнародних новин: аналізуйте джерела, перевіряйте факти, зіставляйте різні погляди, аргументуйте власні висновки.

5. **Використовуйте сучасні цифрові інструменти.** Під час виконання практичних завдань застосовуйте можливості OSINT, цифрової верифікації, геолокації, мультимедійної журналістики, сервісів аналізу даних і засобів штучного інтелекту, дотримуючись професійних та етичних стандартів.

6. **Оформлюйте результати відповідно до журналістських стандартів.** Усі практичні роботи повинні містити посилання на використані джерела, чітку структуру викладу матеріалу, обґрунтовані висновки та коректне використання фактів і цитат.

7. **Розвивайте власне професійне портфоліо.** Презентації, аналітичні матеріали, мультимедійні проєкти, журналістські тексти й дослідницькі роботи, виконані під час курсу, можуть стати основою особистого професійного доробку.

Пам'ятайте

Професія журналіста-міжнародника передбачає безперервне навчання. Щоденний моніторинг світових медіа, систематична робота з міжнародними джерелами інформації, використання інструментів відкритої розвідки (OSINT), удосконалення мовних компетентностей, розвиток цифрових навичок та дотримання професійної етики є невід'ємними складовими успішної журналістської кар'єри. Саме здатність критично мислити, перевіряти інформацію й працювати в глобальному інформаційному середовищі визначатиме конкурентоспроможність журналіста у XXI столітті.

ЛЕКЦІЯ 1

МІЖНАРОДНА ЖУРНАЛІСТИКА ЯК СКЛАДОВА СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ МАСОВИХ КОМУНІКАЦІЙ

План заняття:

1. Проблемний вступ. Чому міжнародна журналістика сьогодні потрібна кожному?

2. Міжнародна журналістика як складова сучасної системи масових комунікацій.

3. Міжнародна журналістика: від інформування до пояснення світу.

4. Як мислить журналіст-міжнародник?

5. Народження професіонала: які якості формують журналіста-міжнародника?

1. Вступ. Чому міжнародна журналістика сьогодні потрібна кожному?

Прочитаймо епіграф разом: *«Світ став значно меншим, але зрозуміти його стало значно складніше.»*

Саме з цієї думки я хотів би розпочати наш курс. На перший погляд, це твердження видається суперечливим. Адже сучасні технології зробили світ безпрецедентно відкритим. Ми можемо за кілька секунд дізнатися про землетрус у Японії, парламентські вибори в Німеччині, саміт НАТО в Гаазі чи гуманітарну кризу в Судані. Відстані втратили своє колишнє значення: цифрові мережі, супутниковий зв'язок, міжнародні медіа й соціальні платформи практично ліквідували інформаційні кордони. Саме тому ми говоримо, що *світ став меншим*.

Проте разом із відкритістю світ став набагато складнішим для розуміння. Щодня людство створює колосальні обсяги інформації. Події висвітлюють сотні медіа, тисячі блогерів, офіційні установи, очевидці, алгоритми соціальних мереж і навіть системи штучного

інтелекту. Одне й те саме явище може мати десятки різних інтерпретацій, а правда часто губиться серед інформаційного шуму, політичної пропаганди, маніпуляцій і свідомої дезінформації.

Отже, сучасна проблема полягає вже не в дефіциті інформації, а в її надлишку. Людині дедалі важче відрізнити достовірне повідомлення від неправдивого, факт – від оцінки, незалежну журналістику – від інформаційної операції.

Саме тут і з'являється особлива місія журналіста-міжнародника.

Він потрібен не тому, що має доступ до інформації – сьогодні доступ до неї має майже кожен. Його професійна цінність полягає в іншому: *вмінні зрозуміти світ самому й допомогти зрозуміти його іншим*.

Саме тому міжнародний журналіст не лише повідомляє про події. Він пояснює їхній контекст, причини, наслідки, історичне підґрунтя, культурні особливості та міжнародне значення. Він допомагає аудиторії побачити за окремою новиною ширшу картину світу.

І саме тому перша лекція нашого курсу починається не з визначення професії, а з усвідомлення головного виклику XXI століття: *інформації стало більше, але розуміння світу не стало простішим*.

Уявіть звичайний ранок українського студента. Ви прокидаєтеся, берете до рук смартфон і відкриваєте стрічку новин. За кілька хвилин дізнаєтеся про результати виборів у Польщі, новий пакет санкцій Європейського Союзу проти Росії, землетрус у Японії, переговори між США і Китаєм, рішення саміту НАТО, коливання світових цін на нафту, запуск нового космічного апарата або відкриття в галузі штучного інтелекту.

Ще кілька десятиліть тому така кількість міжнародної інформації була доступною лише дипломатам, політикам або редакторам великих газет. Сьогодні вона опинилася в кишені кожного з нас.

Але виникає запитання. Чи означає це, що ми краще розуміємо світ? Зовсім ні. Навпаки.

Чим більше інформації отримує сучасна людина, тим важче їй відрізнити головне від другорядного, факт – від припущення, журналістику – від пропаганди, перевірену інформацію – від навмисної дезінформації.

Саме тому міжнародна журналістика сьогодні стає не просто одним із напрямів професії журналіста. Вона перетворюється на важливий інструмент осмислення сучасного світу.

Світ, який уже не має далеких країн

Ще на початку XX століття подія, що сталася за тисячі кілометрів від України, могла залишатися невідомою тижнями. Новини передавали телеграфом, перевозили кораблями або друкували у газетах через кілька днів після самої події.

Сьогодні ситуація кардинально змінилася. Достатньо кількох секунд, щоб інформація про землетрус у Туреччині, державний переворот в Африці чи вибори у Сполучених Штатах Америки стала відомою мільйонам людей на всіх континентах.

Швидкість поширення інформації змінила не лише журналістику. Вона змінила саме наше уявлення про світ. Фактично людство вперше в історії живе в єдиному інформаційному просторі, де географічні кордони дедалі менше впливають на рух інформації. Але разом із новими можливостями виникли й нові проблеми.

Хто визначає, які міжнародні події стануть головними новинами дня?

Чому про одні конфлікти говорить увесь світ, тоді як інші майже не потрапляють до медіа?

Чому одну й ту саму подію по-різному висвітлюють українські, американські, британські чи китайські журналісти?

І, нарешті, чи може журналіст бути абсолютно нейтральним, коли висвітлює міжнародні конфлікти?

Саме пошуком відповідей на ці запитання і займається міжнародна журналістика.

Чому ця дисципліна особливо важлива саме сьогодні?

Кожне покоління журналістів працює в особливих історичних умовах. Наше покоління отримало, без перебільшення, унікальний досвід. Ми живемо в час, коли міжнародна політика майже щодня стає внутрішньою політикою. Рішення, ухвалені у Брюсселі, Вашингтоні, Лондоні чи Пекіні, безпосередньо впливають на життя українського суспільства. Російсько-українська війна остаточно довела, що міжнародна журналістика – це не лише розповідь про інші країни. Вона безпосередньо стосується національної безпеки. Саме від того, як світові медіа пояснюють причини війни, залежить міжнародна підтримка України, політичні рішення урядів, санкційна політика, гуманітарна допомога, військова співпраця і навіть громадська думка в різних країнах світу.

Журналіст-міжнародник сьогодні не просто передає інформацію. Він стає одним із учасників глобального інформаційного процесу. Його матеріал можуть прочитати дипломати, політики, науковці, військові, міжнародні організації або звичайні громадяни в різних країнах. Саме тому професія журналіста-міжнародника вимагає особливої відповідальності.

Від інформації – до розуміння

Можливо, ви вже помітили цікаву закономірність. У сучасному світі проблема полягає не в нестачі інформації. Проблема полягає в її надлишку. Щодня людина отримує тисячі інформаційних повідомлень. Проте знань більше не стає автоматично. Інформація ще не означає розуміння.

Журналістика існує саме для того, щоб допомогти людині осмислити події. Особливо тоді, коли йдеться про міжнародні процеси, де переплітаються політика, економіка, культура, історія, безпека, дипломатія, право і навіть психологія. Саме тому міжнародний журналіст повинен бути не лише репортером. Він має бути дослідником, аналітиком, комунікатором і перекладачем складних світових процесів зрозумілою мовою.

Про що буде цей курс?

Цей курс не навчить вас запам'ятовувати дати міжнародних подій. Для цього існують енциклопедії.

Він не замінить курс міжнародних відносин. Для цього існують політологи.

І він не навчить дипломатичного протоколу. Це завдання інших дисциплін.

Натомість ми спробуємо зрозуміти значно важливішу річ.

Як журналіст бачить світ?

Чому двоє журналістів можуть отримати однакову інформацію, але створити зовсім різні матеріали?

Як народжується міжнародна новина?

Хто визначає її суспільну важливість?

Як працюють міжнародні інформаційні агентства?

Яких професійних стандартів повинен дотримуватися журналіст, коли висвітлює міжнародні події?

І, зрештою, що означає бути журналістом- міжнародником у XXI столітті?

Саме на ці запитання ми поступово будемо відповідати протягом усього курсу.

Авторський акцент

На завершення вступної частини хочу запропонувати вам одну думку, до якої ми ще неодноразово будемо повертатися: *Міжнародна журналістика розповідає не лише про світ. Вона допомагає людині знайти власне місце у світі.* Це, мабуть, і є її найголовніше призначення.

1. ЧОМУ ВИНИКЛА МІЖНАРОДНА ЖУРНАЛІСТИКА І ЧОМУ БЕЗ НЕЇ ВЖЕ НЕМОЖЛИВО УЯВИТИ СУЧАСНИЙ СВІТ?

Наприкінці вступу ми дійшли висновку, що міжнародна журналістика допомагає людині зрозуміти світ. Але виникає цілком закономірне запитання: **чи існувала вона завжди?** На перший погляд відповідь здається очевидною. Звичайно, ні. Адже кілька століть тому не було ані телебачення, ані Інтернету, ані супутникового зв'язку, ані міжнародних інформаційних агентств. Люди не могли за кілька секунд дізнатися про подію, що сталася на іншому континенті.

Але якщо придивитися уважніше, відповідь уже не буде такою категоричною. Потреба знати, що відбувається за межами власної країни, виникла значно раніше, ніж з'явилася професія журналіста. Ще античні купці, мореплавці та мандрівники привозили не лише товари, а й новини. Дипломати повідомляли своїх правителів про політичну ситуацію в інших державах. Посли надсилали листи, в яких описували військові кампанії, економічні зміни, придворні інтриги чи настрої населення. Звичайно, це ще не була журналістика в сучасному розумінні. Проте саме так формувалася традиція міжнародного інформування.

Історія людства переконує нас у простій закономірності: **чим активніше народи взаємодіють між собою, тим більшою стає потреба в інформації про інших.** Саме тому розвиток міжнародної журналістики нерозривно пов'язаний із розвитком цивілізації.

Від мандрівника до міжнародного кореспондента

Уявімо Європу XV століття. Подорож із Львова до Парижа могла тривати кілька тижнів, а іноді й місяців. Інформація рухалася приблизно з тією ж швидкістю, що й людина або кінний екіпаж. Якщо десь відбулася важлива політична подія, новина могла надійти настільки пізно, що вже втрачала свою практичну цінність.

Ситуація почала змінюватися після винайдення книгодрукування, розвитку поштового зв'язку, а згодом – телеграфу. Саме телеграф у XIX столітті став справжньою інформаційною революцією. Уперше в історії повідомлення почало рухатися швидше, ніж людина. Цей винахід докорінно змінив журналістику.

Газети вже не могли обмежуватися місцевими новинами. Вони дедалі частіше повідомляли про війни, дипломатичні переговори, міжнародну торгівлю, наукові відкриття, природні катастрофи, що відбувалися далеко за межами країни.

З'являється нова професійна потреба – *людина, яка перебуває безпосередньо на місці події і здатна швидко, точно та відповідально передати інформацію редакції*. Так народжується професія *міжнародного кореспондента*.

Згодом формується ціла система закордонних бюро, кореспондентських пунктів, міжнародних редакцій та інформаційних агентств.

Відтепер міжнародна журналістика перестає бути випадковою діяльністю окремих очевидців. Вона стає професійною сферою масової комунікації.

Чому XX століття стало століттям міжнародної журналістики?

Двадцяте століття принесло людству дві світові війни, створення Організації Об'єднаних Націй, розвиток міжнародного права, появу телебачення, освоєння космосу, холодну війну, глобалізацію економіки та інформаційну революцію. Кожна з цих подій мала одну спільну рису: її вже неможливо було пояснити лише в межах однієї держави.

Світ дедалі більше нагадував складний механізм, у якому рішення, ухвалене в одній країні, майже миттєво позначалося на інших. Саме тому міжнародна журналістика поступово перестає бути вузькою спеціалізацією. Вона стає необхідною умовою функціонування сучасного суспільства.

Наприкінці XX століття цей процес лише прискорився. Супутникове телебачення, а згодом Інтернет і цифрові технології практично ліквідували часові бар'єри. Світові новини почали поширюватися в режимі реального часу. Сьогодні журналіст у Києві може спостерігати пряму трансляцію парламентських дебатів у Лондоні, пресконференції в Брюсселі чи наслідків землетрусу в Японії одночасно з мільйонами інших людей.

Однак швидкість отримання інформації поставила перед журналістикою нові виклики. Першим повідомити про подію стало недостатньо. Набагато важливішим стало *пояснити її значення*, перевірити факти, відокремити достовірні джерела від маніпулятивних і допомогти аудиторії зрозуміти взаємозв'язки між подіями. Саме в цьому полягає принципова відмінність сучасної міжнародної журналістики від простого поширення новин.

Україна у світовому інформаційному просторі

Для нас це питання має не лише академічне, а й глибоко практичне значення. Повномасштабна російська агресія продемонструвала, що боротьба точиться не тільки на полі бою. Вона відбувається і в глобальному інформаційному просторі. Щодня міжнародні медіа формують уявлення світової аудиторії про Україну, її боротьбу за незалежність, гуманітарні наслідки війни, дипломатичні ініціативи та міжнародну підтримку.

Водночас українські журналісти дедалі частіше працюють не лише для національної аудиторії. Їхні матеріали використовують іноземні редакції, міжнародні інформаційні агентства, аналітичні центри, урядові структури та громадські організації. Отже, журналіст-міжнародник сьогодні стає важливою ланкою глобального комунікаційного процесу. Від його професійності залежить не лише якість окремої публікації, а й те, як країну сприйматимуть за її межами.

Подумайте як журналіст-міжнародник

Уявіть, що ви працюєте кореспондентом українського медіа. В одній із країн відбувається політична криза. За яких умов ця подія стане міжнародною новиною для української аудиторії? Які критерії ви використаєте, щоб пояснити редакторові її важливість?

Авторський афоризм

Міжнародна журналістика починається не там, де закінчується державний кордон, а там, де подія в одній країні набуває значення для людей в іншій.

2. МІЖНАРОДНА ЖУРНАЛІСТИКА ЯК СКЛАДОВА СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ МАСОВИХ КОМУНІКАЦІЙ

Ми вже з'ясували, що міжнародна журналістика виникла не випадково. Вона стала відповіддю на потребу суспільства знати, що відбувається за межами власної країни. Але тепер постає інше питання: *"Чи достатньо сказати, що міжнародна журналістика – це журналістика про інші країни?"*

На перший погляд, відповідь здається очевидною. Адже якщо журналіст пише про Францію, Канаду чи Японію, то це, мабуть, і є міжнародна журналістика. Однак таке пояснення було б надто спрощеним.

Уявімо дві ситуації.

У першій журналіст повідомляє, що в Ісландії відбулося виверження вулкана. У другій – він пояснює, як ця подія вплине на авіасполучення в Європі, міжнародну торгівлю, туристичний бізнес і навіть на рейси українських авіакомпаній.

У якому випадку аудиторія краще зрозуміє значення цієї новини? Очевидно, у другому.

Отже, міжнародна журналістика – це не лише повідомлення про події за кордоном. Насамперед це *пояснення взаємозв'язків між подіями, країнами та суспільствами*. Саме тому сучасний журналіст-міжнародник працює не стільки з географією, скільки зі смислами.

Світ як єдина комунікаційна система

Протягом тривалого часу журналісти різних держав працювали переважно для власної аудиторії. Новини створювалися всередині країни й залишалися в її інформаційному просторі. Сьогодні ситуація принципово інша. Інформація майже миттєво перетинає державні кордони.

Повідомлення агентства *Reuters* через кілька хвилин можуть використати редакції в Києві, Буенос-Айресі, Кейптауні чи Токіо. Матеріал українського журналіста здатний стати джерелом для ев-

ропейських, американських або азійських медіа. Відео очевидця з соціальної мережі може потрапити до вечірніх випусків новин десятків телеканалів світу. Це означає, що сучасна журналістика вже давно перестала існувати ізольовано. Вона функціонує як *глобальна система масових комунікацій*, у якій інформація постійно циркулює між країнами, мовами, культурами та медіаплатформами. Саме тому міжнародна журналістика посідає особливе місце в цій системі. Вона забезпечує не лише передачу інформації, а й взаєморозуміння між різними суспільствами.

Що означає бути складовою системи масових комунікацій?

Спробуймо подивитися на журналістику ширше. Коли ми чуємо словосполучення *«масова комунікація»*, то найчастіше думаємо про засоби масової інформації. Проте масова комунікація – це значно більше. Це весь процес створення, передавання, поширення, інтерпретації та сприйняття суспільно важливої інформації. У цьому процесі беруть участь редакції, інформаційні агентства, телеканали, цифрові платформи, соціальні мережі, алгоритми пошукових систем, міжнародні організації, державні інституції й, звичайно, сама аудиторія.

Отже, журналіст уже не є єдиним джерелом інформації. Він стає тим, хто *перевіряє, відбирає, пояснює і надає зміст* інформаційним потокам. Саме тому роль журналіста не зменшується, як іноді стверджують, а навпаки – зростає. Чим більше інформації виробляє світ, тим більшої цінності набуває людина, здатна допомогти суспільству розібратися в ній.

Від інформаційних потоків – до глобальної медіациркуляції

Спробуємо пояснити поняття *глобальної медіациркуляції*. Уявіть величезну річкову систему. Одні річки широкі, інші вузькі. Одні течуть швидко, інші повільніше. Вони зливаються, розгалужуються, змінюють напрямок, але зрештою утворюють єдину водну мережу.

Приблизно так само функціонує сучасний світ інформації. Щосекунди мільйони повідомлень рухаються між інформаційними агентствами, редакціями, платформами, соціальними мережами та аудиторіями. Одні повідомлення швидко зникають. Інші стають темою світового дня. Треті змінюють політичний порядок денний.

Саме цей безперервний рух інформації між усіма учасниками глобальної комунікації ми пропонуємо називати *глобальною медіациркуляцією*. Це не просто обмін новинами. Це складний процес народження, поширення, перевірки, переосмислення та повторного використання інформації у світовому масштабі. Для журналіста-міжнародника розуміння цієї циркуляції є таким самим важливим, як для лікаря – знання системи кровообігу людини. Адже лише усвідомлюючи, як рухається інформація, можна зрозуміти, чому одні теми стають глобальними, а інші залишаються локальними.

Український вимір глобальної медіациркуляції

Після 24 лютого 2022 року Україна стала одним із ключових центрів світового інформаційного простору. Події в Україні щодня перебувають у фокусі уваги міжнародних медіа, інформаційних агентств, урядових структур, експертних центрів і громадянського суспільства. Проте це означає не лише підвищену увагу. Це означає і підвищену відповідальність.

Кожен журналістський матеріал може вплинути на міжнародне сприйняття України, на підтримку партнерів, на гуманітарні рішення чи навіть на політичні дискусії в інших країнах. Саме тому міжнародна журналістика сьогодні є одним із найважливіших інструментів участі держави у світовому інформаційному просторі.

Подумайте як журналіст-міжнародник

Чи можна вважати міжнародною новиною подію, що сталася в Україні, але активно обговорюється в десятках країн світу? Від чого, на вашу думку, залежить «міжнародний статус» новини – від місця події чи від її глобального значення?

Авторський афоризм

Міжнародна журналістика не з'єднує країни. Вона з'єднує суспільства через інформацію, знання і взаємне розуміння.

3. МІЖНАРОДНА ЖУРНАЛІСТИКА: ВІД ІНФОРМУВАННЯ ДО ПОЯСНЕННЯ СВІТУ

Уявімо на хвилинку, що міжнародна журналістика зникла. Ні, не всі засоби масової інформації. Лише міжнародна журналістика. Що змінилося б?

Ми, як і раніше, дізнавалися б про події у своїх містах, областях, країні. Місцеві редакції повідомляли б про рішення уряду, економіку, культуру, спорт, освіту. Але чи могли б ми зрозуміти, чому змінюється курс національної валюти? Чому дорожчають енергоносії? Чому українські виробники відкривають нові ринки в Європі? Чому рішення саміту НАТО чи Європейської Ради вже наступного дня впливають на українську політику? Очевидно, ні.

І тоді стає зрозуміло: *міжнародна журналістика існує не лише для того, щоб повідомляти новини про світ. Вона допомагає зрозуміти, як світ впливає на наше повсякденне життя.* Саме в цьому полягає її особлива місія.

Світ уже неможливо поділити на «внутрішнє» і «зовнішнє»

У традиційній журналістиці існувало досить чітке розмежування. Є внутрішні новини. Є міжнародні. Сьогодні ця межа дедалі більше стирається. Наприклад, рішення Європейського Союзу щодо українського експорту. Формально – це міжнародна подія. Але її наслідки відчувають українські фермери, перевізники, підприємці, споживачі.

Або інший приклад. Новий прорив у сфері штучного інтелекту відбувається у Сполучених Штатах. Через кілька місяців цими технологіями вже користуються українські редакції. Отже, міжнародна новина дуже швидко стає частиною нашого повсякденного життя. Саме тому сучасний журналіст повинен бачити не лише сам факт, а й *ланцюг його наслідків*.

Новина відповідає на запитання «що?». Журналістика – на запитання «чому?»

Майбутні журналісти часто запитують:

– Чим міжнародна журналістика відрізняється від міжнародних новин?

На перший погляд, нічим. Проте різниця є принциповою.

Новина повідомляє: *відбулося*.

Журналістика пояснює: *чому відбулося; хто є учасниками; які причини; які можливі наслідки; чому це важливо саме для української аудиторії.*

Інакше кажучи, *новина відкриває подію, а журналістика відкриває її зміст.* Це одна з найважливіших професійних відмінностей, яку варто запам'ятати вже на першій лекції. Сучасний світ не потребує ще більшої кількості повідомлень. Він потребує більшої кількості пояснень.

Журналіст як провідник у складному світі

Ще зовсім недавно журналіста часто називали **посередником** між подією та аудиторією. Сьогодні цього вже недостатньо. Людина може побачити подію без журналіста – через соціальні мережі, відеотрансляцію, камеру очевидця або навіть супутникові знімки. То навіщо тоді потрібен журналіст? Відповідь здається простою: *щоб допомогти зрозуміти побачене.*

Сучасний журналіст дедалі менше є монополістом на інформацію. Натомість він стає навігатором у величезному інформаційному океані. Він допомагає відокремити достовірне від недостовірного. Пояснює складні міжнародні процеси. Порівнює різні точки зору. Перевіряє факти. Виявляє маніпуляції. Шукає контекст.

І саме тому роль журналіста у цифрову добу не зменшується. Вона стає складнішою.

Від журналіста-репортера до журналіста-аналітика

Подумайте, як змінилася сама професія.

Сто років тому головною перевагою журналіста було опинитися на місці події раніше за інших. Сьогодні майже кожен очевидець має смартфон. Подію можуть одночасно транслювати десятки камер. А інколи перші кадри з'являються навіть швидше, ніж журналіст встигає прибути.

Чи означає це, що журналіст утрачає своє значення? Навпаки. Зростає цінність іншої компетентності. Компетентності пояснювати.

Сучасний журналіст-міжнародник повинен орієнтуватися в історії, міжнародному праві, дипломатії, економіці, безпекових процесах, культурі, релігії, цифрових технологіях. Не тому, що він має замінити експертів. А тому, що саме він повинен допомогти аудиторії почути експертів і зрозуміти їх.

Народжується нова роль міжнародної журналістики

У XX столітті журналістику часто називали «четвертою владою». Цей вислів залишається актуальним і сьогодні. Але міжнародна журналістика дедалі частіше виконує ще одну місію. Вона стає *простором глобального суспільного діалогу*.

Саме через міжнародні медіа різні країни пізнають одна одну. Саме через журналістику народжується взаєморозуміння між культурами. Саме журналісти пояснюють світові події людям, які ніколи не були в цих країнах. Тому міжнародна журналістика – це не лише професія. Це одна з форм сучасної глобальної комунікації.

Подумайте як журналіст-міжнародник

Уявіть, що двоє ваших колег підготували матеріали про один і той самий міжнародний саміт. Перший обмежився повідомленням про підписані документи. Другий пояснив, чому ці рішення важливі для України, які інтереси сторін вони відображають і які наслідки можуть мати. Який із матеріалів, на вашу думку, виконує справжню журналістську місію? Чому?

Авторський афоризм

Інформація знайомить людину з подією. Журналістика знайомить людину зі світом.

Мінівисновок

Отже, міжнародна журналістика вже давно перестала бути лише окремим тематичним напрямом медіа. У XXI столітті вона виконує значно ширшу функцію – допомагає суспільству зрозуміти взаємозалежність сучасного світу. Її головною цінністю стає не швидкість повідомлення, а глибина пояснення, не кількість фактів, а здатність перетворити інформацію на знання.

Гадаю, що після трьох перших частин ви вже розумієте:

1) *чому виникла міжнародна журналістика;*

2) *яке її місце у глобальних комунікаціях;*

3) *у чому полягає її місія.*

Логічно виникає нове питання: *“А що саме робить журналіст-міжнародник і чим його робота відрізняється від роботи будь-якого іншого журналіста?”* Тому спробуємо відійти від тра-

диційного опису професії й показати її через *образ професійного мислення*.

4. ЯК МИСЛИТЬ ЖУРНАЛІСТ-МІЖНАРОДНИК?

Професія, що починається із запитань

Уявімо, що сьогодні вранці світові інформаційні агентства повідомили про землетрус у Південній Америці. Більшість людей, прочитавши новину, поставлять лише одне запитання: *"Що сталося?"* Журналіст також починає саме з цього питання. Але майже відразу виникають інші.

Чому саме цей землетрус став головною міжнародною новиною?

Які країни вже запропонували допомогу?

Чи є серед постраждалих громадяни України?

Як ця подія вплине на міжнародне авіасполучення, торгівлю, гуманітарні місії?

Які політичні рішення можуть бути ухвалені найближчими днями?

І ось тут починається справжня міжнародна журналістика. Вона народжується не тоді, коли журналіст отримує відповідь. Вона народжується тоді, коли він ставить *правильні професійні запитання*.

Хороший журналіст бачить факт. Міжнародний журналіст бачить систему

Пригадайте дитячу гру з пазлами. Кожен окремий елемент має власну форму й колір. Але поки вони лежать окремо, зрозуміти зображення майже неможливо. Лише коли всі частини складаються разом, виникає цілісна картина.

Міжнародна журналістика працює приблизно так само. Кожна новина – лише один фрагмент великої картини світу. Повідомлення про вибори. Заява президента. Зміна ціни на нафту. Рішення міжнародного суду. Новий пакет санкцій. Міграційна криза.

Кожен із цих фактів окремо важливий. Але професійний журналіст-міжнародник прагне зрозуміти, *як вони пов'язані між собою*. Саме тому він мислить не окремими новинами, а процесами.

Найцінніше професійне вміння – бачити контекст

Часто студенти запитують:

– Чи можна добре працювати журналістом, якщо знаєш іноземні мови?

Звичайно, можна. Але цього недостатньо. Знання мов відкриває доступ до інформації. Професіоналізм починається там, де журналіст здатний *правильно її зрозуміти.*

Уявімо, що міжнародне агентство поширило коротке повідомлення: *«Парламент країни Х ухвалив новий закон про медіа»*. Для пересічного читача це звичайна новина. Для журналіста-міжнародника – лише початок роботи. Він має з'ясувати:

1) *Чому цей закон ухвалили саме тепер?*

2) *Хто його підтримував, а хто виступав проти?*

3) *Чи відповідає він міжнародним стандартам свободи слова?*

4) *Як його оцінюють журналістські організації?*

5) *Які наслідки це може мати для демократії?*

6) *Чи існують аналогічні процеси в інших країнах?*

Саме так народжується контекст. І саме контекст перетворює інформацію на знання.

Міжнародний журналіст працює одночасно у кількох просторах

Це одна з особливостей професії, яку майбутні журналісти часто відкривають для себе лише з досвідом.

Фізично журналіст може перебувати в Києві.

Інформаційно – працювати з матеріалами агентств у Лондоні, Брюсселі, Вашингтоні чи Токіо.

Аналітично – зіставляти позиції різних держав.

Професійно – думати про українського читача.

І якість роботи не пов'язана безпосередньо з перебуванням в редакції.

Саме тому міжнародна журналістика вимагає постійного *«перемикання масштабу»*. Іноді потрібно розглядати одну подію крізь призму життя конкретної людини. Іноді – оцінювати її наслідки для цілих регіонів або навіть світу. Таке мислення потребує широкого кругозору, дисципліни й постійного навчання.

Від знання фактів – до розуміння закономірностей

Добрий журналіст пам'ятає багато фактів.

Досвідчений журналіст бачить між ними зв'язки.

Професіонал починає помічати закономірності.

Саме тоді журналістика перестає бути ремеслом і стає інтелектуальною професією.

Журналіст починає розуміти, що міжнародні конфлікти рідко виникають раптово. Економічні кризи мають свої передумови. Дипломатичні рішення визрівають роками. Інформаційні кампанії також мають свою логіку.

Тому міжнародний журналіст не лише повідомляє про наслідки. Він намагається побачити причини. Іноді навіть раніше, ніж вони стають очевидними для більшості. Саме ця здатність робить міжнародну журналістику особливо відповідальною професією.

Звідки починається професійне мислення?

Можливо, ви очікуєте почути, що воно починається зі знання міжнародного права, дипломатії чи геополітики. Усе це справді необхідно. Але є ще одна, не менш важлива передумова. Професійне мислення починається зі звички *сумніватися*.

Не в сенсі недовіри до всього. А в сенсі постійного прагнення перевірити.

Чи достовірне джерело?

Чи не вирвано цитату з контексту?

Чи не є фотографія архівною?

Чи не містить повідомлення прихованої маніпуляції?

Чи не намагається хтось використати журналіста як інструмент інформаційного впливу?

Саме тому міжнародний журналіст повинен бути водночас відкритим до нової інформації і критичним до будь-якого повідомлення. Це не прояв недовіри. Це прояв професійної відповідальності.

Подумайте як журналіст-міжнародник

Ви отримали однакову новину від трьох різних джерел: міжнародного інформаційного агентства, допису в соціальній мережі та офіційної заяви уряду. З чого ви почнете перевірку? Які додаткові питання поставите, перш ніж будете готувати матеріал? Що для вас буде важливішим – швидкість публікації чи впевненість у достовірності?

Авторський афоризм

Професійне мислення журналіста починається не з відповіді, а з правильно поставленого запитання.

Мінівисновок

Отже, журналіст-міжнародник відрізняється від інших не лише тематикою своїх матеріалів. Насамперед його вирізняє спосіб мислення. Він прагне побачити за окремим фактом систему, за новиною – контекст, за подією – її причини й можливі наслідки. Саме така здатність перетворює журналіста на дослідника сучасного світу.

Ми вже відповіли на чотири фундаментальні запитання:

1) **чому** виникла міжнародна журналістика;
2) **що** вона собою являє;
3) **для чого** існує;
4) **як мислить** журналіст-міжнародник.

Залишається ще одне важливе для кожного з вас питання: *"Чи можу я стати журналістом-міжнародником?"*

5. НАРОДЖЕННЯ ПРОФЕСІОНАЛА: ЯКІ ЯКОСТІ ФОРМУЮТЬ ЖУРНАЛІСТА-МІЖНАРОДНИКА?

Після перших хвилин знайомства з професією у багатьох студентів виникає одна й та сама думка: *міжнародна журналістика здається надзвичайно складною*. Потрібно знати іноземні мови. Розуміти міжнародну політику. Орієнтуватися в історії. Розбиратися в економіці. Працювати з великими масивами інформації. Швидко ухвалювати рішення. Вміти писати. Спілкуватися з людьми різних культур.

Чи не занадто високі вимоги? На перший погляд – так. Але є одна важлива обставина: *жоден журналіст не народжується про-*

фесіоналом. Ним стають. Крок за кроком. Саме університет і є тим місцем, де починається цей шлях.

Професія, яка вимагає постійного розвитку

У багатьох професіях після завершення навчання людина роками використовує знання, здобуті в університеті.

У журналістиці все відбувається інакше. Світ змінюється щодня. Разом із ним змінюються технології. З'являються нові платформи. Нові форми комунікації. Нові виклики. Нові інформаційні загрози. Тому журналіст навчається протягом усього професійного життя.

Можливо, саме це і є головною особливістю професії. Диплом університету не завершує навчання. Він лише підтверджує, що людина навчилася вчитися.

Компетентність – це значно більше, ніж знання

Слово «*компетентність*» сьогодні звучить дуже часто. Його можна почути в університетах, державних документах, освітніх програмах. Проте іноді його помилково ототожнюють із поняттям «*обсяг знань*». Насправді між ними існує принципова різниця.

Людина може знати дуже багато. Але розгубитися в реальній професійній ситуації. Компетентність проявляється тоді, коли знання допомагають діяти. Саме тому журналістові недостатньо прочитати десятки книжок із міжнародних відносин. Потрібно навчитися аналізувати інформацію. Порівнювати джерела. Ставити професійні запитання. Працювати в команді. Ухвалювати рішення в умовах браку часу. Дотримуватися етичних стандартів.

Отже, компетентність – це поєднання *знань, умінь, професійного досвіду, критичного мислення й особистої відповідальності.*

Найважливіша якість журналіста – інтелектуальна допитливість

Якби мене запитали, яку рису характеру я поставив би на перше місце, відповідь могла б здивувати. Не сміливість. Не комунікабельність. Не навіть володіння кількома мовами. Насамперед – *інтелектуальна допитливість*. Саме вона змушує журналіста ставити запитання. Шукати нові джерела. Перевіряти очевидне. Помічати деталі. Не задовольнятися першою відповіддю. Прагнути зрозуміти більше.

У певному сенсі журналіст усе життя залишається студентом. Він постійно відкриває для себе нові країни, нові культури, нові технології, нові способи пояснення світу. І якщо ця цікавість зникає, професія дуже швидко перетворюється на ремесло.

Професіоналізм починається з відповідальності

Уявімо ситуацію. Журналіст першим отримав сенсаційну інформацію. Редакція чекає матеріал. Конкуренти можуть випередити. Соціальні мережі вже поширюють повідомлення. Що робити?

Саме в такі моменти проявляється справжній професіоналізм. Не тоді, коли все зрозуміло. А тоді, коли потрібно зробити моральний вибір. Опублікувати одразу? Чи перевірити ще раз? Поспішити? Чи ризикнути втратити ексклюзив заради точності?

Саме тому міжнародна журналістика вимагає не лише високої професійної підготовки. Вона потребує високої особистої культури.

Довіра аудиторії формується роками. Втратити її можна одним необережним матеріалом.

Професія майбутнього

Ще кілька років тому багато хто прогнозував, що штучний інтелект поступово замінить журналістів. Сьогодні ми бачимо іншу картину. Штучний інтелект уже здатний швидко знайти інформацію, зробити переклад, підготувати коротке повідомлення або узагальнити великий текст. Але він не несе відповідальності за суспільні наслідки опублікованої інформації. Не працює в зоні бойових дій. Не ставить незручних запитань політикам. Не оцінює моральний вимір події. Не відповідає перед суспільством за свої рішення.

Саме тому майбутнє міжнародної журналістики залежатиме не від конкуренції людини й технологій. Воно залежатиме від того, наскільки професійно журналісти навчаться використовувати нові технології, не втрачаючи головного – людської відповідальності, етичної чутливості та критичного мислення. Можливо, саме ці якості й стануть головною конкурентною перевагою журналіста XXI століття.

Подумайте як журналіст-міжнародник

Уявіть, що через п'ять років ви працюєте в міжнародній редакції. Штучний інтелект за кілька секунд підготував текст новини, але у вас виникли сумніви щодо одного факту. Як ви вчините? Чому відповідальність за публікацію не можна перекласти на технологію?

Авторський афоризм

Журналістом стають не тоді, коли навчилися писати. Журналістом стають тоді, коли навчилися відповідати за кожне написане слово.

Мінівисновок

Міжнародна журналістика – це професія без «кінцевої точки» навчання. Вона вимагає постійного саморозвитку, інтелектуальної відкритості й готовності працювати в умовах швидких змін. Саме тому університет формує не «готового журналіста», а міцний фундамент професійної культури, на якому майбутній фахівець будуватиме власний досвід.

Професійний коментар автора

Коли студенти вперше приходять на факультет журналістики, багато хто з них мріє про цікаві відрядження, інтерв'ю з відомими людьми, роботу у світових медіа чи можливість побачити різні країни. У цьому немає нічого дивного. Саме так часто виглядає професія журналіста-міжнародника зовні.

Проте згодом приходить важливе усвідомлення: міжнародна журналістика – це не стільки про подорожі, скільки про відповідальність. Вона вимагає щоденного навчання, інтелектуальної чесності, уміння сумніватися, перевіряти факти й пояснювати складні явища простою мовою. Саме тому міжнародний журналіст, передусім, є дослідником сучасного світу. Його головний інструмент – не мікрофон і не камера. Його головний інструмент – мислення.

І якщо після цієї лекції у вас виникло бажання уважніше дивитися на світ, ставити більше запитань і шукати глибші відповіді – значить, наша розмова була недаремною.

Запам'ятаймо!

1) Міжнародна журналістика є однією з найвідповідальніших сфер сучасної професійної діяльності, оскільки формує міжнародне розуміння подій і впливає на громадську думку далеко за межами окремих держав.

2) Головне завдання журналіста-міжнародника полягає не лише в оперативному повідомленні фактів, а й у професійному поясненні їхнього міжнародного контексту, причин і можливих наслідків.

3) У добу глобалізації інформації журналіст стає посередником між культурами, політичними системами та суспільствами.

4) Професійна компетентність журналіста-міжнародника поєднує фахові знання, етичну відповідальність, критичне мислення, міжкультурну комунікацію та готовність до безперервного навчання.

5) Майбутнє міжнародної журналістики визначатиметься не лише розвитком технологій, а насамперед рівнем професійної відповідальності тих, хто працює з інформацією.

Авторський тезаурус

Глобальний інформаційний простір – сукупність світових інформаційних потоків, медіасистем, цифрових платформ і комунікаційних мереж, у межах яких інформація вільно перетинає державні кордони та впливає на міжнародні відносини, політику, економіку й культуру.

Міжнародна журналістика – спеціалізована сфера журналістської діяльності, що забезпечує висвітлення міжнародних подій, аналіз глобальних процесів і пояснення міжнародного контексту для національної та світової аудиторії.

Глобальна комунікація – безперервний процес міжнародного обміну інформацією між державами, суспільствами, організаціями та окремими людьми за допомогою традиційних і цифрових медіа; це система взаєморозуміння між суспільствами, в якій інформація є лише засобом, а головною метою – формування довіри між людьми, культурами і державами.

Інформаційна глобалізація – процес формування єдиного світового інформаційного середовища, в якому події набувають міжнародного значення незалежно від місця їхнього виникнення.

Міжкультурна комунікація – професійна взаємодія представників різних культур, мов і цивілізацій, що ґрунтується на взаєморозумінні, повазі до культурного різноманіття та точному передаванні смислів.

Медіареальність – картина світу, яку людина формує не лише через власний досвід, а й завдяки інформації, отриманій із медіа.

Професійна відповідальність журналіста – усвідомлення того, що кожне журналістське повідомлення може впливати на громадську думку, міжнародні відносини, репутацію держав, безпеку людей і перебіг суспільних процесів.

Інформаційна культура – здатність людини критично оцінювати інформацію, перевіряти її достовірність, розрізняти факти й оцінки та відповідально працювати з інформаційними ресурсами.

Компетентність журналіста-міжнародника – інтегральна професійна характеристика, що поєднує фахові знання, аналітичне мислення, цифрові навички, міжкультурну компетентність, знання іноземних мов і дотримання професійної етики.

Авторська дефініція

Журналіст-міжнародник – це не той, хто знає більше новин про світ, а той, хто допомагає іншим зрозуміти світ у всій його складності, взаємозв'язках і суперечностях.

Відчинені двері до наступної лекції

Ми з'ясували, чому міжнародна журналістика стала невід'ємною складовою сучасного світу, яку місію вона виконує і чому сьогодні журналістові недостатньо лише повідомляти факти. Але виникає закономірне питання: *"Якою повинна бути людина, здатна професійно працювати в цьому складному глобальному інформаційному середовищі?"* Чи достатньо знати іноземні мови? Чи можна навчитися критично мислити? Які компетентності відрізняють журналіста-міжнародника від інших медійників? Відповіді на ці запитання ми шукатимемо в наступній лекції, присвяченій професійним компетентностям журналіста-міжнародника.

Запитання для самоконтролю

1) Чому міжнародна журналістика є окремим напрямом професійної діяльності?

2) Які чинники визначають сучасний глобальний інформаційний простір?
3) Якими професійними якостями повинен володіти журналіст-міжнародник?
4) Чому міжнародний журналіст виконує роль посередника між культурами?
5) Як цифрові технології змінили професію журналіста-міжнародника?
6) У чому полягає суспільна місія міжнародної журналістики?
7) Чому професійна відповідальність журналіста сьогодні є важливішою, ніж будь-коли?
8) Які виклики постають перед міжнародною журналістикою в умовах російсько-української війни?

Практичні завдання

Завдання 1. Професійний автопортрет. Підготуйте усну розповідь на 2-3 хвилини на тему: *«Чому я хочу стати журналістом-міжнародником?»* або *«Яким я бачу сучасного журналіста-міжнародника?»*

Завдання 2. Аналіз міжнародної події. Оберіть одну міжнародну новину останнього тижня. Простежте, як її висвітлили щонайменше три різні міжнародні медіа. Порівняйте: добір фактів; акценти; використані джерела; міжнародний контекст. Підготуйте короткий письмовий висновок.

Завдання 3. Карта професії. Складіть власну схему професійних компетентностей журналіста-міжнародника. Розподіліть їх на чотири групи: професійні; комунікативні; етичні; цифрові. Поясніть, які з них, на вашу думку, будуть найважливішими через десять років.

Завдання 4. Професійна дискусія. Підготуйте аргументи до дискусії: *«Чи може сучасний журналіст-міжнародник бути лише репортером фактів, чи він повинен також бути аналітиком і пояснювати міжнародні процеси?»*

Теми для дискусії

1) Чому світ став інформаційно ближчим, але складним для розуміння?

2) Чи може журналіст залишатися абсолютно нейтральним під час висвітлення неспровокованої війни?
3) Які компетентності міжнародного журналіста є найважливішими у XXI столітті?
4) Чи здатний штучний інтелект повністю замінити журналіста-міжнародника?
5) У чому полягає суспільна місія міжнародної журналістики в демократичному світі?

ПЕРШИЙ ДЕНЬ У МІЖНАРОДНІЙ РЕДАКЦІЇ

Лабораторне заняття № 1

ПРОФЕСІЯ ЖУРНАЛІСТА-МІЖНАРОДНИКА: ПЕРШЕ ЗНАЙОМСТВО З МІЖНАРОДНОЮ ЖУРНАЛІСТИКОЮ

Під час заняття студенти знайомляться зі специфікою професії журналіста-міжнародника, аналізують місце міжнародної журналістики в сучасному інформаційному просторі та визначають основні професійні компетентності, необхідні для роботи в міжнародній редакції. Практичні завдання спрямовані на формування навичок критичного аналізу інформації, командної роботи та професійної самоідентифікації майбутнього журналіста.

План заняття

1. Хто такий журналіст-міжнародник?
2. Чим міжнародна журналістика відрізняється від інших напрямів журналістики?
3. Де працює журналіст-міжнародник?
4. Які професійні компетентності необхідні для роботи в міжнародній редакції?
5. Міжнародний інформаційний простір як професійне середовище журналіста.

Практичні завдання

1. Ознайомитися з роботою провідних міжнародних та українських медіа, що систематично висвітлюють міжнародну проблематику.
2. Визначити основні тематичні напрями їхньої міжнародної інформації.

3. Побудувати схему сучасного міжнародного інформаційного простору: інформаційні агентства, міжнародні мовники, цифрові медіа, міжнародні організації.
4. Обрати сучасного українського журналіста-міжнародника та коротко представити його професійний шлях.
5. Взяти участь у дискусії: «Чи може міжнародний журналіст працювати, не знаючи іноземних мов?»

ЯК НАРОДЖУЄТЬСЯ МІЖНАРОДНА НОВИНА

Лабораторне заняття № 2

ДЖЕРЕЛА МІЖНАРОДНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ТА ПЕРШІ КРОКИ ЇЇ ПРОФЕСІЙНОГО АНАЛІЗУ

Під час заняття студенти простежать шлях міжнародної новини від інформаційного агентства до редакції, навчаться працювати з повідомленнями міжнародних інформаційних агентств, визначати їхню інформаційну цінність та порівнювати різні способи подання однієї міжнародної події. Практична робота сприятиме розвитку навичок аналізу міжнародних інформаційних потоків і первинної редакційної оцінки новин.

План заняття

1. Що таке міжнародна інформація?
2. Хто створює міжнародні новини?
3. Як міжнародна новина потрапляє до українського медіа?
4. Чому одна й та сама подія висвітлюється по-різному?

Завдання

Знайти одну міжнародну новину на трьох різних інформаційних ресурсах і визначити, що в них спільного, а що відрізняється.

Порівняти головні сторінки двох міжнародних медіа (наприклад, BBC World і Deutsche Welle) та визначити, які теми вони вважають головними.

Визначити, які міжнародні події сьогодні найбільше представлені в українському інформаційному просторі.

Підготувати усне повідомлення «Мій перший день у міжнародній редакції»: якими мають бути мої знання, уміння та особисті якості.

Рекомендована література

Основна література

Harcup, T. (2020). *Journalism: Principles and Practice* (4th ed.). London: Sage.
McQuail, D. (2010). *McQuail's Mass Communication Theory* (6th ed.). London: Sage.
Житарюк, М. (2026). *Основи міжнародної журналістики*. Львів: ЛНУ імені Івана Франка.
Лось, Й. (2008). *Публіцистика й тенденції розвитку світу*. Львів: ПАІС.
Михайлин, І. (2011). *Основи журналістики*. Київ: Центр учбової літератури.
Потятиник, Б. (2010). *Медіа: ключі до розуміння*. Львів: ПАІС.

Додаткова література

Здоровега, В. (2008). *Теорія і методика журналістської творчості*. Львів: ПАІС.
Тимошик, М. (2010). *Історія української журналістики*. Київ: Наша культура і наука.
Pavlik, J. (2013). *Innovation and the Future of Journalism*. New York: Columbia University Press.
Deuze, M. (2005). *What is Journalism? Professional Identity and Ideology of Journalists Reconsidered*. Journalism, 6(4), 442–464.

Цифрові ресурси

BBC Editorial Guidelines – https://www.bbc.com/editorialguidelines
Committee to Protect Journalists (CPJ) – https://cpj.org
Ethical Journalism Network – https://ethicaljournalismnetwork.org
European Journalism Centre – https://ejc.net
International Federation of Journalists (IFJ) – https://www.ifj.org
Reporters Without Borders (RSF) – https://rsf.org
Reuters Handbook of Journalism – https://www.reuters.com
UNESCO – https://www.unesco.org

ЛЕКЦІЯ 2

ЖУРНАЛІСТ-МІЖНАРОДНИК: ПРОФЕСІЙНА МІСІЯ, КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

План заняття:

1. Професійна місія журналіста-міжнародника: більше, ніж передавання новин.
2. Професійні компетентності журналіста-міжнародника: що означає бути готовим до професії?
3. Нові виклики професії: як змінюється журналістика в цифрову епоху.
4. Професійна етика і відповідальність журналіста-міжнародника.
5. Особистість журналіста-міжнародника: професія, що формує характер.

Проблемне питання лекції: «*Чому двоє журналістів можуть працювати на одній міжнародній події, але лише один із них допоможе аудиторії справді зрозуміти, що відбулося?*»

Концептуальна рамка лекції

У першій лекції ми з'ясували, чому міжнародна журналістика стала важливою складовою сучасного інформаційного простору. Тепер настав час поговорити про головного учасника цього процесу – журналіста-міжнародника.

На перший погляд може здатися, що це просто журналіст, який знає іноземні мови, часто подорожує або працює за кордоном. Насправді це лише зовнішні ознаки професії. Її сутність значно глибша.

Журналіст-міжнародник працює на перетині політики, економіки, дипломатії, культури, безпеки, міжнародного права й масової комунікації. Він повинен не лише швидко знаходити інформацію, а й розуміти причини міжнародних процесів, прогнозувати можливі наслідки та відповідально пояснювати їх своїй аудиторії.

Сучасний світ змінюється швидше, ніж будь-коли раніше. Збройні конфлікти, інформаційні війни, гібридні загрози, міжнародний тероризм, міграційні кризи, економічні санкції, розвиток штучного інтелекту, цифрових платформ і соціальних мереж створюють нові виклики для журналістики. У таких умовах журналістові недостатньо бути лише добрим репортером. Він повинен стати аналітиком, комунікатором, дослідником і відповідальним посередником між світовими подіями та суспільством.

Саме тому в цій лекції ми спробуємо відповісти на три взаємопов'язані запитання:

1) У чому полягає професійна місія журналіста-міжнародника?

2) Які компетентності необхідні сучасному міжнародному журналістові?

3) Які виклики визначатимуть розвиток цієї професії найближчими роками?

Наприкінці лекції ви побачите, що міжнародний журналіст – це не просто людина, яка розповідає про події у світі. Це фахівець, який допомагає суспільству зрозуміти складну міжнародну реальність, відрізнити факти від маніпуляцій і побачити взаємозв'язки між глобальними процесами та повсякденним життям.

Від відповіді на питання *«Що таке міжнародна журналістика?»* ми переходимо до питання *«Хто такий журналіст-міжнародник і чому його професія вимагає особливих компетентностей?»*.

Якщо в Лекції 1 головним образом був *«світ»*, то в Лекції 2 таким образом має стати *«особистість журналіста»***.**

1. ПРОФЕСІЙНА МІСІЯ ЖУРНАЛІСТА-МІЖНАРОДНИКА: БІЛЬШЕ, НІЖ ПЕРЕДАВАННЯ НОВИН

Уявіть собі ранок. Ви відкриваєте стрічку новин і бачите повідомлення: *«У країні N відбулися дострокові парламентські вибори»*. Через кілька хвилин – інша новина: *«Європейський Союз ухвалив новий пакет санкцій»*. Далі – *«На Близькому Сході загострилася безпекова ситуація»*.

Якщо лише прочитати ці заголовки, можна подумати, що вони стосуються когось іншого. Адже події відбуваються далеко від України. Але чи справді це так? Вибори в іншій державі можуть змінити її зовнішню політику. Санкції можуть вплинути на світову економіку, ціни на енергоносії чи міжнародну торгівлю. Воєнний

конфлікт може викликати нову хвилю міграції або змінити баланс сил у міжнародних організаціях.

І саме тут починається робота журналіста-міжнародника. Його завдання полягає не лише в тому, щоб повідомити про сам факт події. Це сьогодні може зробити практично кожен: інформаційні агентства, соціальні мережі, очевидці, а дедалі частіше – й системи штучного інтелекту. Проте факт сам по собі ще не означає розуміння.

Справжній журналіст-міжнародник відповідає на питання, які зазвичай залишаються поза короткими повідомленнями:

1) Чому це сталося?
2) Які причини цієї події?
3) Хто є її основними учасниками?
4) Які інтереси вони відстоюють?
5) Як ця подія може вплинути на Україну?
6) Якими можуть бути її наслідки для світу?

Саме тому міжнародну журналістику часто називають *журналістикою пояснення*. Її головна цінність полягає не у швидкості, а в здатності допомогти аудиторії побачити причинно-наслідкові зв'язки.

Від репортера до інтерпретатора

Традиційно журналіста асоціювали насамперед із репортером – людиною, яка першою прибула на місце події, зібрала інформацію й оперативно передала її редакції.

Сучасна міжнародна журналістика істотно змінила цю модель. Сьогодні журналіст усе частіше виконує роль *інтерпретатора міжнародної реальності*. Він працює не лише з фактами, а й із контекстом. Адже одна й та сама подія може мати різне значення залежно від історичного досвіду країни, політичної ситуації, культурних особливостей чи міжнародних відносин.

Наприклад, рішення міжнародного суду неможливо правильно пояснити без знання норм міжнародного права. Переговори між державами не можна зрозуміти без аналізу дипломатичних відносин. А висвітлення міжнародного конфлікту вимагає знання його історії, причин і позицій усіх сторін.

Отже, журналіст-міжнародник поступово стає не лише свідком подій, а й їхнім кваліфікованим аналітиком.

Професійна місія в умовах війни

Для України це питання набуло особливого значення після початку російської агресії у 2014 році, а особливо після повномасштабного вторгнення у 2022 році.

Світ переконався, що війни ведуться не лише на полі бою. Вони точаться і в інформаційному просторі. Неправдиві повідомлення, маніпуляції, пропаганда, інформаційно-психологічні операції стали такими ж інструментами боротьби, як і традиційна зброя.

У цих умовах міжнародний журналіст виконує ще одну надзвичайно важливу місію – *захист права суспільства на правдиву інформацію*. Це означає ретельну перевірку фактів, роботу з багатьма джерелами, відмову від поспішних висновків і відповідальне ставлення до кожного повідомлення.

Особливо важливо пам'ятати, що журналіст працює не для того, щоб підтвердити чиїсь упередження. Його завдання – максимально чесно пояснити реальність, навіть якщо вона виявляється складнішою, ніж здається на перший погляд.

Подумайте як журналіст-міжнародник

Уявіть, що ви працюєте в міжнародному відділі українського медіа. Уночі надходить повідомлення про зміну влади в одній із країн, яка є важливим партнером України. Редактор просить за годину підготувати матеріал. Якими будуть ваші перші кроки? Чи достатньо переписати повідомлення інформаційного агентства? Які джерела ви використаєте для перевірки інформації? Які питання поставити собі ще до початку написання тексту? Подумайте, чому для міжнародного журналіста швидкість важлива, але ніколи не повинна переважати достовірність.

Авторський афоризм

Повідомити міжнародну новину – означає описати подію. Пояснити її – означає виконати місію журналіста-міжнародника.

Мінівисновок

Отже, професійна місія журналіста-міжнародника полягає не лише у швидкому передаванні інформації. Його головне завдання – допомогти аудиторії зрозуміти міжнародні процеси, їхні причини, логіку розвитку та можливі наслідки. Саме тому сучасний міжна-

родний журналіст дедалі більше поєднує ролі репортера, аналітика, дослідника й відповідального комунікатора.

І тепер, коли ви вже зрозуміли, *для чого існує ця професія*, цілком природно перейти до наступного питання: *«Якою має бути людина, щоб виконувати таку місію?»* Саме цьому присвячена друга частина лекції.

2. ПРОФЕСІЙНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЖУРНАЛІСТА-МІЖНАРОДНИКА: ЩО ОЗНАЧАЄ БУТИ ГОТОВИМ ДО ПРОФЕСІЇ?

Після першої лекції у вас, мабуть, виникла думка: *«Якщо професія журналіста-міжнародника така складна, то чи можна взагалі підготуватися до неї в університеті?»*. Відповідь однозначна – *так, але за умови постійного професійного розвитку*.

Журналіст-міжнародник не народжується сформованим фахівцем. Він формується поступово: через навчання, практику, спостереження, помилки, аналіз і щоденну роботу над собою. Саме тому університетська освіта має не лише передати знання, а й сформувати спосіб професійного мислення.

Сьогодні роботодавці дедалі рідше запитують лише про диплом. Натомість вони звертають увагу на те, *що людина вміє робити*, як вона працює з інформацією, чи здатна швидко навчатися, працювати в команді, ухвалювати рішення в нестандартних ситуаціях і відповідально ставитися до своєї роботи.

Саме тому в сучасній освіті дедалі частіше використовують поняття *компетентність*.

Компетентність – це не окреме знання і не одна професійна навичка. Це здатність успішно діяти в реальних професійних ситуаціях, поєднуючи знання, практичні вміння, досвід, критичне мислення, етичні принципи та особисту відповідальність. Для журналіста-міжнародника компетентності можна умовно об'єднати у кілька взаємопов'язаних груп.

Перша група – світоглядні компетентності

Журналіст має розуміти, як функціонує сучасний світ. Йому необхідно орієнтуватися в міжнародних відносинах, політичній карті світу, діяльності міжнародних організацій, глобальних економічних процесах, культурному різноманітті та історичних переду-

мовах міжнародних конфліктів. Чим ширший світогляд журналіста, тим точніше він зможе пояснити міжнародну подію.

Друга група – професійні журналістські компетентності

Йдеться про те, без чого журналістика взагалі неможлива: уміння знаходити інформацію, працювати з джерелами, перевіряти факти, проводити інтерв'ю, писати зрозумілі тексти, готувати мультимедійний контент, працювати з відкритими даними та сучасними цифровими інструментами. У міжнародній журналістиці ці навички набувають особливого значення, адже інформація часто надходить із різних країн, різними мовами й потребує особливо ретельної перевірки.

Третя група – комунікативні компетентності

Журналіст-міжнародник постійно працює з людьми різних культур, традицій і професійних середовищ. Він має вміти слухати, ставити запитання, вести інтерв'ю, працювати через перекладача або фіксера, налагоджувати професійні контакти та з повагою ставитися до культурних особливостей співрозмовників. Особливої ваги набуває міжкультурна комунікація. Те, що є звичним в одній країні, може бути неприйнятним в іншій. Усвідомлення цих відмінностей допомагає журналістові уникати стереотипів і точніше передавати зміст подій.

Подумайте як журналіст-міжнародник

Уявіть, що ви – редактор, який має обрати одного з двох кандидатів на вільну вакансію. Перший володіє трьома іноземними мовами, але не вміє аналізувати інформацію й часто робить поспішні висновки. Другий знає лише одну іноземну мову, проте ретельно перевіряє факти, швидко навчається, мислить критично і відповідально ставиться до кожного матеріалу. Кого ви запросили б на роботу? Обґрунтуйте свою відповідь.

Авторський афоризм

Компетентність журналіста вимірюється не кількістю знань, а здатністю відповідально застосовувати їх тоді, коли суспільство найбільше потребує правдивої інформації.

Мінівисновок

Професійні компетентності журналіста-міжнародника не зводяться до володіння технікою написання текстів чи знання іноземних мов. Вони охоплюють світогляд, аналітичне мислення, комунікативну культуру, цифрові навички та високі етичні стандарти. Поєднання цих складових формує журналіста, який здатний працювати в глобальному інформаційному просторі.

3. НОВІ ВИКЛИКИ ПРОФЕСІЇ: ЯК ЗМІНЮЄТЬСЯ ЖУРНАЛІСТИКА В ЦИФРОВУ ЕПОХУ

Ще двадцять років тому журналіст-міжнародник асоціювався насамперед із закордонними відрядженнями, дипломатичними прийомами, роботою власного або спеціального кореспондента. Він передавав інформацію, яку було важко отримати іншим шляхом.

Сьогодні ситуація кардинально змінилася.

Будь-яка людина зі смартфоном може за кілька секунд побачити прямий ефір із місця міжнародної події. Президент країни може повідомити про важливе рішення у власному акаунті в соціальній мережі раніше, ніж це зробить інформаційне агентство. Супутникові знімки, відкриті бази даних, цифрові карти та технології штучного інтелекту дедалі більше впливають на журналістську практику.

Чи означає це, що журналіст стає менш потрібним? Навпаки. У світі, де інформації стає дедалі більше, особливої цінності набуває не той, хто першим її побачив, а той, хто здатний її перевірити, зрозуміти й пояснити. Саме тому сучасний журналіст дедалі частіше працює не лише з інформацією, а й *протистоїть інформаційному хаосу*.

Від інформаційного дефіциту – до інформаційного надлишку

У другій половині XX століття журналісти працювали в умовах обмеженого доступу до інформації. Отримати офіційні документи, коментарі чи міжнародні повідомлення було непросто. Сьогодні ситуація інша. Щосекунди у світі публікують тисячі повідомлень, фотографій, відео, коментарів і дописів. Частина з них є достовірною, інша – помилковою або навмисно сфальсифікованою. Перед журналістом постає нове професійне завдання: *не просто знайти інформацію, а відібрати справді важливу, перевірену й суспільно*

значущу. Тому сучасний журналіст-міжнародник має бути водночас редактором, аналітиком і дослідником.

Штучний інтелект як професійний партнер журналіста

Коли з'явився Інтернет, дехто прогнозував, що журналісти стануть непотрібними. Подібні прогнози лунали і з розвитком соціальних мереж, а сьогодні – із поширенням систем штучного інтелекту.

Історія показує інше: *нові технології не скасовують професію, а змінюють спосіб її здійснення*. Штучний інтелект уже став частиною редакційної роботи. Він допомагає знаходити інформацію, працювати з великими масивами даних, перекладати тексти, аналізувати документи, розшифровувати інтерв'ю, готувати чернетки матеріалів, візуалізувати інформацію та автоматизувати рутинні процеси. Це означає, що журналіст отримує більше часу для того, чого машина поки що зробити не може: виїхати на місце події, поставити незручне запитання, побачити людську історію, відчути атмосферу, перевірити суперечливі факти й ухвалити відповідальне редакційне рішення.

Водночас штучний інтелект не є безпомилковим. Він може неточно інтерпретувати інформацію, відтворювати упередження, створювати переконливі, але хибні твердження або не враховувати культурний і політичний контекст. Саме тому остаточна відповідальність за журналістський матеріал завжди залишається за людиною.

Сучасний журналіст повинен навчитися працювати за новим професійним принципом: *довіряти технологіям настільки, наскільки вони допомагають працювати якісніше, але ніколи не передавати їм власне критичне мислення й етичну відповідальність*. Можливо, через кілька років у кожній редакції з'являться спеціалізовані системи штучного інтелекту, які допомагатимуть журналістам у повсякденній роботі. Але навіть тоді суспільство очікуватиме не лише швидкого тексту, а й чесної, відповідальної та професійної журналістики. А це вже сфера людського вибору.

Подумайте як журналіст-міжнародник

Уявіть, що ви готуєте матеріал про міжнародний саміт. Штучний інтелект за кілька хвилин створив стислий виклад промов учасників, підібрав статистику й запропонував заголовок. Чи можна одразу публікувати такий текст? Які елементи матеріалу ви обов'язково перевірите самостійно? Де, на вашу думку, завершується робота алгоритму і починається професійна відповідальність журналіста?

Авторський афоризм

Штучний інтелект може допомогти журналістові працювати швидше, але лише людина здатна працювати так, щоб відповідати за наслідки.

Мінівисновок

Штучний інтелект не замінює журналіста-міжнародника, а розширює його професійні можливості. Проте жодна технологія не може взяти на себе моральну відповідальність за точність, справедливість і наслідки оприлюдненої інформації. Майбутнє належить журналістові, який поєднує цифрову компетентність із критичним мисленням, професійною етикою та відповідальністю перед суспільством.

Довіра як головний професійний капітал

У цифровому світі конкуренція точиться не лише за увагу аудиторії, а й за її довіру. Саме довіра стає найбільшою цінністю журналіста та редакції. Аудиторія може пробачити окрему технічну помилку, але навряд чи пробачить свідому маніпуляцію, приховування фактів або нехтування професійними стандартами. Тому відповідальність журналіста сьогодні полягає не лише у створенні якісного матеріалу, а й у підтриманні репутації, яка формується роками.

Подумайте як журналіст-міжнародник

Уявіть, що ви отримали відео, яке нібито підтверджує важливу міжнародну подію. Воно вже набрало мільйони переглядів у соціальних мережах, а конкуренти поспішають його поширити. Які ваші дії? Чи опублікуєте його негайно, щоб не втратити оперативність? Чи спочатку перевірите джерело, місце, дату створення та можливі ознаки монтажу? Подумайте, що в цій ситуації є важливішим для професійної репутації журналіста – бути першим чи бути точним.

Авторський афоризм

У цифрову добу журналіста вирізняє не швидкість пошуку інформації, а відповідальність за її достовірність і здатність надати їй зміст.

Мінівисновок

Цифрові технології не скасували професію журналіста-міжнародника, а зробили її складнішою й відповідальнішою. Інформаційний надлишок, розвиток штучного інтелекту, інформаційні війни та боротьба за довіру аудиторії вимагають від журналіста не лише технічної підготовки, а й критичного мислення, високих етичних стандартів і готовності до безперервного професійного навчання.

4. ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА І ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЖУРНАЛІСТА-МІЖНАРОДНИКА

Після розмови про компетентності й нові технології закономірно виникає ще одне запитання: *що визначає межі професійних рішень журналіста?*

Уявімо дві редакції. Обидві мають доступ до однакової інформації, сучасних цифрових інструментів і систем штучного інтелекту. Обидві прагнуть бути першими. Але одна редакція ретельно перевіряє кожен факт, чітко відокремлює новини від коментарів, визнає власні помилки й дотримується професійних стандартів. Інша ж публікує неперевірені повідомлення, емоційні оцінки та сенсаційні заголовки лише заради більшої кількості переглядів. Технологічні можливості в них однакові. Різницю визначає *етика*. Саме вона пе-

ретворює журналістику з простого виробництва інформації на суспільно відповідальну професію.

Для журналіста-міжнародника це має особливе значення. Його матеріали можуть впливати на міжнародне сприйняття держави, формувати громадську думку щодо конфліктів, дипломатичних переговорів чи гуманітарних криз. Неточність або необережне формулювання здатні не лише дезінформувати аудиторію, а й посилити напруження, поширити стереотипи чи навіть стати інструментом інформаційних маніпуляцій. Тому професійна етика в міжнародній журналістиці – це не додаток до фаху, а його внутрішній фундамент.

У своїй повсякденній роботі журналістові доводиться постійно знаходити баланс між оперативністю і точністю, відкритістю інформації та безпекою людей, правом суспільства знати й повагою до людської гідності. У період воєн, міжнародних криз і гуманітарних катастроф ці рішення стають особливо складними. Саме тому міжнародні стандарти журналістики – достовірність, точність, повнота, незалежність, неупередженість, перевірка інформації та відповідальність перед суспільством – не варто сприймати як формальні правила. Це професійні орієнтири, які допомагають журналістові ухвалювати правильні рішення тоді, коли готових відповідей не існує.

Подумайте як журналіст-міжнародник

Під час висвітлення міжнародного конфлікту ви отримали ексклюзивні фотографії з місця трагедії. Вони підтверджують масштаб події, але містять сцени, які можуть травмувати аудиторію та принизити гідність загиблих. Чи варто їх публікувати? Якщо так, то в якому вигляді? Якщо ні, то як переконати редактора, що етичне рішення іноді важливіше за сенсаційність?

Авторський афоризм

Професіоналізм журналіста проявляється не лише в тому, що він може опублікувати, а й у тому, від чого свідомо відмовляється заради правди, людської гідності та суспільної довіри.

Мінівисновок

Професійна етика є основою міжнародної журналістики. Вона визначає не лише якість журналістського матеріалу, а й рівень суспільної довіри до медіа. Саме етичні принципи допомагають журналістові фахово і відповідально використовувати сучасні технології, працювати в умовах міжнародних конфліктів і залишатися незалежним посередником між подіями та аудиторією.

Тепер перейдімо від окремих професійних аспектів до *цілісного образу журналіста-міжнародника*. Якщо попередні частини відповідали на запитання *що робить журналіст?*, *які компетентності йому потрібні?* і *як змінюються інструменти професії?*, то тепер варто відповісти на запитання: *«Якою людиною має бути журналіст-міжнародник?»*.

5. ОСОБИСТІСТЬ ЖУРНАЛІСТА-МІЖНАРОДНИКА: ПРОФЕСІЯ, ЩО ФОРМУЄ ХАРАКТЕР

Часто можна почути, що журналістика – це професія фактів. Це правда. Але не вся. Насправді міжнародна журналістика – це ще й професія *довіри*. Коли журналіст розповідає про міжнародний конфлікт, гуманітарну катастрофу, дипломатичні переговори чи життя людей в іншій країні, аудиторія майже завжди не може перевірити ці події самостійно. Вона змушена довіряти журналістові. Саме тому міжнародний журналіст щодня представляє не лише самого себе. Він представляє свою редакцію, свою професію, а нерідко – і свою країну. Це велика відповідальність.

Професіоналізм починається з людських якостей

Знання можна здобути. Професійні навички можна відпрацювати. Нові технології можна опанувати. Але є якості, без яких навіть найкраща освіта не зробить людину справжнім журналістом. Передусім це *допитливість*. Саме вона спонукає журналіста ставити ще одне запитання тоді, коли інші вже задоволені першою відповіддю.

Не менш важливою є *відповідальність*. Кожне слово журналіста може впливати на репутацію людини, міжнародний імідж держави, громадську думку або навіть на рішення політиків. Усвідомлення цього не повинно лякати, але має виховувати професійну обережність.

Ще одна необхідна риса – *емпатія*. Міжнародна журналістика – це насамперед розповідь про людей. За дипломатичними заявами, статистикою чи офіційними документами завжди стоять людські долі. Уміння побачити й показати їх без сенсаційності, з повагою до людської гідності, є ознакою високого професіоналізму. Водночас емпатія не означає втрату професійної дистанції. Журналіст має співпереживати людям, але не відмовлятися від критичного аналізу фактів.

Постійне навчання як професійна потреба

Світ змінюється швидше, ніж будь-коли раніше. З'являються нові міжнародні організації, цифрові платформи, інформаційні технології, форми комунікації, геополітичні виклики. Тому університетська освіта не може дати відповіді на всі майбутні запитання. Вона повинна навчити головного – *уміння вчитися протягом усього професійного життя*. Саме ця здатність стане однією з найважливіших конкурентних переваг журналіста майбутнього.

Професійне самонавчання сьогодні означає не лише читання книжок чи відвідування курсів. Воно передбачає щоденне стеження за міжнародними подіями, аналіз найкращих журналістських матеріалів, опанування нових цифрових інструментів, вивчення іноземних мов, знайомство з іншими культурами та постійне вдосконалення власного стилю роботи.

Журналіст як представник демократичного суспільства

Міжнародний журналіст працює в різних країнах, спілкується з представниками різних культур, політичних систем і релігійних традицій. Саме тому він має поважати культурне різноманіття, уникати упереджень і стереотипів, бути відкритим до діалогу, але водночас залишатися вірним базовим демократичним цінностям – свободі слова, повазі до прав людини, людській гідності та відповідальності перед суспільством.

Особливої ваги це набуває для українських журналістів. Працюючи в умовах війни, вони представляють світові не лише окремі події, а й правду про боротьбу України за свободу та незалежність. Це вимагає високого професіоналізму, громадянської зрілості й бездоганної репутації.

Подумайте як журналіст-міжнародник

Яку професійну рису ви вважаєте найважливішою для журналіста-міжнародника? Чи можна бути чудовим аналітиком без емпатії? Чи достатньо знати кілька іноземних мов, якщо людина не вміє уважно слухати співрозмовника? А чи погоджуєтеся ви з думкою, що професійна репутація створюється не окремими успіхами, а щоденними відповідальними рішеннями? Подумайте над цими питаннями вже зараз. Можливо, саме вони допоможуть вам краще зрозуміти, яким журналістом ви хотіли б стати.

Авторський афоризм

Технології відкривають журналістові світ, але лише характер визначає, як він про цей світ розповість.

Мінівисновок

Міжнародна журналістика вимагає не лише професійних знань і сучасних технологічних навичок. Її основою є особистість журналіста – допитлива, відповідальна, етична, відкрита до постійного навчання й здатна мислити критично. Поєднання професійної майстерності та людських якостей формує журналіста, якому довіряє суспільство.

Ми поступово відповіли на головні питання:

1) *Хто такий журналіст-міжнародник?*
2) *Якою є його місія?*
3) *Які компетентності він повинен мати?*
4) *Як змінює професію цифрова епоха?*
5) *Чому етика залишається її фундаментом?*
6) *Якою особистістю має бути сучасний журналіст?*

Далі зробимо ще один крок – *спробуємо показати вам, що всі ці складові не існують окремо*. Вони утворюють цілісну професійну систему. Саме це і стане змістом завершальної змістової частини нашої лекції.

6. ПРОФЕСІЯ ЖУРНАЛІСТА-МІЖНАРОДНИКА ЯК ЦІЛІСНА СИСТЕМА

Наприкінці лекції спробуймо поглянути на професію журналіста-міжнародника ніби з висоти пташиного лету. Ми вже говорили про знання, компетентності, технології, етику, професійні якості та відповідальність. На перший погляд може здатися, що це окремі елементи. Насправді ж вони настільки тісно взаємопов'язані, що утворюють єдину професійну систему.

Уявіть будинок. Неможливо побудувати його лише зі стін або лише з даху. Кожен елемент виконує власну функцію, але тільки разом вони створюють надійну конструкцію.

Так само формується і професіоналізм журналіста. Фундаментом цієї конструкції є *цінності* – правда, відповідальність, свобода слова, повага до людини, суспільне служіння. На цьому фундаменті вибудовуються *знання*: міжнародні відносини, історія, політика, економіка, культура, право, медіасистеми світу. Наступний рівень – *професійні компетентності*. Саме вони допомагають журналістові працювати з інформацією, аналізувати події, перевіряти факти, створювати якісний мультимедійний контент. Невід'ємною складовою сучасної професії стали *цифрові технології*. Вони значно розширюють можливості журналіста, допомагають швидше знаходити інформацію, аналізувати дані, працювати з відкритими джерелами та використовувати інструменти штучного інтелекту. Проте технології залишаються саме інструментами. Вони не визначають професію, а лише допомагають реалізувати її потенціал.

Нарешті, усі ці складові поєднує *особистість журналіста*. Саме журналіст як особистість ухвалює рішення, бере на себе відповідальність за оприлюднену інформацію, визначає моральні межі професії та формує довіру аудиторії. Тому сучасного журналіста-міжнародника варто сприймати не як автора окремих текстів чи сюжетів, а як учасника глобального інформаційного процесу. Його робота впливає на те, як різні народи бачать один одного, як формується міжнародний порядок денний і яким стає інформаційний простір сучасного світу. Професія журналіста-міжнародника сьогодні набуває нового змісту. Вона поєднує гуманітарне мислення, цифрові технології, міжкультурну комунікацію, аналітичну роботу та високу громадянську відповідальність.

Авторська модель

Узагальнюючи матеріал лекції, пропоную розглядати професію журналіста-міжнародника як взаємодію шести взаємозалежних компонентів:

Цінності → Знання → Компетентності → Технології → Особистість → Суспільна довіра.

Важливо звернути увагу на те, що це не лінійний ланцюг, а замкнений цикл. Суспільна довіра, здобута журналістом, зміцнює авторитет професії й водночас посилює відповідальність за дотримання її цінностей. У такий спосіб система постійно самовідтворюється і розвивається. Саме цю модель ми згодом подамо у вигляді авторської схеми.

Подумайте як журналіст-міжнародник

Уявіть, що вам запропонували працювати міжнародним кореспондентом. Які три складові цієї моделі ви вважаєте своїми найсильнішими сторонами вже сьогодні? А над якими трьома вам потрібно працювати найбільше? Спробуйте чесно відповісти на ці запитання. Відповідь стане першим кроком до вашого професійного розвитку.

Авторський афоризм

Професію журналіста визначає не окрема навичка, а гармонія знань, умінь, технологій, етики та особистої відповідальності.

Мінівисновок

Журналіст-міжнародник XXI століття – це не лише збирач новин і не лише коментатор міжнародних подій. Це професіонал, який поєднує фундаментальні знання, сучасні цифрові компетентності, критичне мислення, етичні принципи й готовність до постійного навчання. Саме така цілісність забезпечує головний результат його праці – довіру суспільства.

Запам'ятаймо!

1) Міжнародна журналістика починається не з подорожей світом, а з відповідальності за кожне слово.

2) Цифрові технології змінюють інструменти професії, але не її цінності.

3) Штучний інтелект підсилює можливості журналіста, однак не замінює його професійного судження.

4) Компетентний журналіст навчається все життя, бо світ змінюється швидше, ніж будь-який підручник.

5) Найцінніший професійний капітал журналіста – довіра аудиторії.

Загальні висновки

Професія журналіста-міжнародника є однією з найскладніших і найвідповідальніших у сучасному інформаційному суспільстві. Вона поєднує глибокі знання про світ, уміння працювати з інформацією, цифрові компетентності, міжкультурну комунікацію, дотримання професійної етики та високу громадянську відповідальність.

Стрімкий розвиток цифрових технологій і штучного інтелекту не применшує ролі журналіста, а змінює характер його роботи. У центрі професії, як і раніше, залишається людина – її здатність мислити критично, перевіряти факти, пояснювати складні процеси та відповідально використовувати сучасні технології. Журналіст-міжнародник стає не лише посередником між подіями та аудиторією, а й активним учасником глобального інформаційного простору. Від рівня його професіоналізму дедалі більше залежить якість міжнародної комунікації, суспільна довіра до медіа та формування відповідального інформаційного середовища.

Авторський тезаурус

Журналіст-міжнародник – журналіст, який професійно висвітлює міжнародні події, процеси та відносини, пояснюючи їхній глобальний і національний контекст.

Професійна компетентність – сукупність знань, умінь, навичок, досвіду й особистісних якостей, необхідних для якісної журналістської діяльності.

Цифрова компетентність – здатність ефективно використовувати цифрові технології, відкриті джерела інформації, мультимедійні платформи та інструменти штучного інтелекту у професійній діяльності.

Професійна етика журналіста – система моральних принципів і норм, що визначає відповідальну поведінку журналіста перед суспільством, аудиторією та героями матеріалів.

Інформаційна відповідальність – усвідомлення журналістом наслідків поширення інформації та особиста відповідальність за її достовірність, точність і суспільний вплив.

Професійна екосистема журналіста-міжнародника *(наш авторський термін)* – цілісна система взаємодії професійних цінностей, знань, компетентностей, технологій, особистісних якостей і суспільної довіри, яка забезпечує ефективну діяльність журналіста в глобальному інформаційному просторі.

Питання для самоконтролю

У чому полягає професійна місія журналіста-міжнародника?

Які компетентності є визначальними для сучасного журналіста-міжнародника?

Які виклики цифрової епохи найбільше впливають на професію?

Завдання для самостійного опрацювання

Підготуйте коротке повідомлення про одного сучасного українського журналіста-міжнародника, визначивши його професійні компетентності та спеціалізацію.

Порівняйте вимоги до журналіста-міжнародника в українському та одному із закордонних медіа (BBC, Deutsche Welle, Reuters, Радіо Свобода тощо).

Теми для дискусії

1) Чи може журналіст залишатися повністю нейтральним під час висвітлення війни?

2) Де проходить межа між використанням штучного інтелекту та втратою авторської відповідальності?

3) Чи повинна університетська освіта готувати журналіста до професії сьогодення чи професії майбутнього?

4) Якою буде міжнародна журналістика через десять років?

Лабораторне заняття № 3

ЖУРНАЛІСТ-МІЖНАРОДНИК: ХТО ВІН?

Професійна місія та компентності журналіста-міжнародника

Під час заняття студенти аналізують професійну місію журналіста-міжнародника, визначають ключові компетентності сучасного міжнародного журналіста, досліджують його професійні ролі та відповідальність перед суспільством, а також формують власне бачення професійного портрета журналіста-міжнародника.

План заняття

1. Професійна місія журналіста-міжнародника.
2. Компетентності сучасного міжнародного журналіста.
3. Особистісні якості та професійна відповідальність.
4. Професійні ролі журналіста у міжнародному інформаційному просторі.

Практичні завдання

Порівняти професійні біографії двох українських журналістів-міжнародників.

Скласти перелік компетентностей, необхідних журналісту-міжнароднику.

Підготувати усний виступ: *«Яким я бачу сучасного журналіста-міжнародника»*.

Обговорити в групі: *чи можна стати журналістом-міжнародником без ґрунтовної гуманітарної освіти?*

Лабораторне заняття № 4

ЯК СТАЮТЬ ЖУРНАЛІСТАМИ-МІЖНАРОДНИКАМИ

Професійне становлення журналіста-міжнародника: освіта, досвід, самоосвіта

Заняття присвячене професійному становленню журналіста-міжнародника. Студенти ознайомлюються з особливостями журналістської освіти в Україні та за кордоном, аналізують моделі професійного розвитку, роль самоосвіти й безперервного навчання, а також формують власну траєкторію професійного зростання.

План заняття

1. Журналістська освіта в Україні та світі.
2. Професійний розвиток журналіста-міжнародника.
3. Самоосвіта як умова професійного зростання.
4. Формування власної професійної траєкторії.

Практичні завдання

Ознайомитися з навчальними програмами підготовки журналістів-міжнародників у двох українських та двох закордонних університетах.

Підготувати короткий професійний план власного розвитку на період навчання.

Проаналізувати професійний шлях одного відомого міжнародного журналіста (українського або закордонного).

Взяти участь у дискусії: *«Чи можна навчитися міжнародної журналістики лише в університеті?»*

Рекомендована література

Основна

Hanitzsch, T. and Vos, T. P. (2018) 'Journalism beyond democracy: A new look at journalistic roles in political and everyday life', *Journalism*, 19(2), pp. 146–164.

Kovach, B. and Rosenstiel, T. (2014) *The Elements of Journalism: What Newspeople Should Know and the Public Should Expect*. New York: Three Rivers Press.

Randall, D. (2016) *The Universal Journalist*. 5th edn. London: Pluto Press.

Житарюк, М. Г. (2008) *Соціокультурна модель журналістики: традиції і новаторство: монографія*. Львів: Простір-М.

Житарюк, М. Г. (2018) *Теорії та моделі масової інформації (масової комунікації): навчально-методичний посібник*. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка.

Житарюк, М. Г. (2023) 'Оцінка й переосмислення роботи журналістів в умовах війни за незалежність України', *Український інформаційний простір*, 1(11), с. 55–71.

Здоровега, В. Й. (2004) *Теорія і методика журналістської творчості: підручник*. 2-ге вид., перероб. і допов. Львів: ПАІС.

Додаткова

Carey, J. W. (1989) *Communication as Culture: Essays on Media and Society*. Boston: Unwin Hyman.

Deuze, M. (2023) *Life in Media: A Global Introduction to Media Studies*. Cambridge, MA: The MIT Press.
Hanitzsch, T., Hanusch, F., Ramaprasad, J. and de Beer, A. S. (eds.) (2019) *Worlds of Journalism: Journalistic Cultures around the Globe*. New York: Columbia University Press.
Harcup, T. (2021) *Journalism: Principles and Practice*. 4th edn. London: SAGE Publications.
Ward, S. J. A. (2013) *Objectively Engaged Journalism: An Ethic for Digital Global Media*. Montreal: McGill-Queen's University Press.
Кость, С. (2016) *Журналістика і війна: навчальний посібник*. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка.
Потятиник, Б. В. (2004) *Медіа: ключі до розуміння*. Львів: ПАІС.
Фіхтеліус, Е. (2025) *Новини. Складне мистецтво роботи з інформацією*. Пер. та адапт. М. Г. Житарюка. Львів: факультет журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка.

Цифрові ресурси

Українські медіа

Радіо Свобода (Україна)
Суспільне Новини
Українська правда
Укрінформ

Міжнародні медіа

Al Jazeera English
BBC News
BBC World Service
CNN International
Deutsche Welle (DW)
Die Zeit
El País
Euronews
France 24
Le Monde
NHK World-Japan
Reuters World News
The Guardian
The New York Times (World)

Моніторинг міжнародного порядку денного

BBC World News
Google News
Reuters World News

ЛЕКЦІЯ 3

СВІТОВИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР: МІЖНАРОДНІ НОВИНИ, СТАНДАРТИ ТА ВИКЛИКИ ЦИФРОВОЇ ДОБИ

План заняття:

1. Світовий інформаційний простір: як світ «розмовляє» сам із собою.
2. Міжнародні новини: як подія стає новиною для всього світу.
3. Міжнародні стандарти журналістики: універсальна мова професії.
4. Виклики цифрової доби: як змінюється міжнародна журналістика.

Концептуальна рамка лекції. Після ознайомлення з місією міжнародної журналістики та професійним портретом журналіста-міжнародника закономірно виникає нове запитання: *«Яким є той інформаційний світ, у якому працює сучасний журналіст?»*. Міжнародний журналіст ніколи не працює у вакуумі. Він є учасником величезної комунікаційної системи, яка щосекунди створює, передає, трансформує та інтерпретує інформацію. Саме цей світ ми називаємо *глобальним інформаційним простором*.

Сьогодні інформація перетинає державні кордони швидше, ніж будь-коли в історії людства. Новина, яка з'явилася в Токіо чи Буенос-Айресі, вже за кілька хвилин може стати предметом обговорення у Львові, Києві чи Вашингтоні. Водночас швидкість не гарантує ні достовірності, ні повноти інформації. Саме тому журналістові важливо не лише повідомляти про міжнародні події, а й розуміти закономірності функціонування глобального інформаційного середовища.

У цій лекції ми розглянемо світовий інформаційний простір як складну й динамічну систему. З'ясуємо, чому міжнародні новини становлять окремий сегмент медіа, яку роль відіграють міжнародні

стандарти журналістики та як цифрові технології змінюють виробництво і поширення новин.

Наприкінці лекції ми сформуємо ще одну важливу авторську модель – *«Архітектура глобального інформаційного простору»*, яка допоможе побачити взаємозв'язок усіх елементів цієї системи.

Проблемне питання лекції: *Чому дві людини, які живуть у різних країнах, можуть одночасно дізнатися про ту саму міжнародну подію, але зрозуміти її зовсім по-різному? Саме відповідь на це запитання стане головною інтелектуальною інтригою сьогоднішньої лекції.*

1. СВІТОВИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР: ЯК СВІТ «РОЗМОВЛЯЄ» САМ ІЗ СОБОЮ

Ще сто років тому новини подорожували світом днями, а інколи й тижнями. Сьогодні міжнародна інформація долає континенти майже миттєво. Але чи означає це, що всі люди отримують однакову картину світу?

Спробуйте уявити ранок після важливої міжнародної події – наприклад, саміту лідерів провідних держав або великого стихійного лиха. Мільйони людей відкривають новинні сайти, переглядають стрічки соціальних мереж, вмикають телебачення чи слухають радіо. На перший погляд здається, що всі бачать одні й ті самі новини. Насправді це не так. Одні медіа роблять акцент на політичних наслідках події, інші – на економічних, ще інші – на людських історіях. Хтось подає новину через офіційні заяви, хтось – через репортаж із місця події, а хтось – через коментарі очевидців у соціальних мережах.

Отже, світовий інформаційний простір – це не просто сукупність новин. Це складна система, в якій інформація постійно рухається, її відбирають, інтерпретують, перевіряють, вона набуває нового змісту.

Саме тому ми будемо розглядати його не як «інформаційний склад», а як *живу комунікаційну екосистему*. У цій екосистемі взаємодіють журналісти, інформаційні агентства, редакції, цифрові платформи, державні інституції, міжнародні організації, експерти й сама аудиторія. Кожен із них не лише передає інформацію, а й певною мірою впливає на те, як вона буде сприйнята.

Для журналіста-міжнародника розуміння цієї взаємодії є не менш важливим, ніж уміння написати якісний репортаж. Адже професіонал повинен бачити не лише окрему новину, а й шлях, який вона пройшла до аудиторії.

Саме тому в цьому курсі ми поступово запроваджуємо поняття *глобальної медіациркуляції*. Воно допомагає зрозуміти, що міжнародні новини не виникають ізольовано. Вони безперервно циркулюють між різними країнами, мовами, медіасистемами та культурами, змінюючи форми, акценти й способи інтерпретації.

Подумайте як журналіст-міжнародник

Уявіть, що одну й ту саму міжнародну подію висвітлюють українське, британське, японське і бразильське медіа. Чи будуть ці матеріали однаковими? Які чинники можуть вплинути на відмінності у висвітленні: національний контекст, редакційна політика, культура, аудиторія, державні інтереси чи щось інше? Подумайте, чому міжнародний журналіст повинен уміти читати не лише новини, а й **контекст**, у якому вони створюються.

Авторський афоризм

Міжнародна новина ніколи не подорожує світом сама. Разом із нею рухаються контекст, культура, інтереси й інтерпретації. Завдання журналіста – допомогти аудиторії побачити не лише факт, а й його справжнє місце у світовій картині подій.

Мінівисновок

Світовий інформаційний простір є складною комунікаційною екосистемою, в якій міжнародні новини постійно циркулюють між країнами, медіа й аудиторіями. Для журналіста-міжнародника важливо розуміти не лише зміст повідомлення, а й механізми його створення, поширення та інтерпретації. Саме так формується професійне бачення глобального інформаційного середовища.

Міжнародні новини: як подія стає новиною для всього світу

Щодня у світі відбуваються мільйони подій. Народжуються діти, відкриваються підприємства, проходять спортивні змагання,

відбуваються політичні переговори, виникають конфлікти, стаються природні катастрофи. Проте лише невелика частина цих подій потрапляє до міжнародних новин.

Чому так відбувається? Справа в тому, що *подія сама по собі ще не є новиною*. Новиною вона стає лише тоді, коли набуває суспільної значущості, привертає увагу медіа й може вплинути на життя людей або допомогти їм краще зрозуміти світ. Інакше кажучи, журналісти не створюють події, але вони визначають, *які з них стануть предметом суспільної уваги*.

Саме тому міжнародні новини можна розглядати як *окремий сегмент сучасної журналістики*. Їхня специфіка полягає не лише в тому, що вони розповідають про інші країни. Насамперед вони пояснюють взаємозв'язки між державами, народами, культурами та глобальними процесами.

Наприклад, зміна митної політики США може вплинути на українських експортерів. Землетрус у Японії – на світові ринки електроніки. Посуха в Південній Америці – на ціни продовольства в Європі. Отже, міжнародна новина майже завжди виходить за межі однієї держави. Саме тому журналіст-міжнародник повинен навчитися бачити *не лише факт, а й його міжнародний контекст*.

Від події до міжнародної новини

Міжнародна новина проходить кілька важливих етапів. Спочатку відбувається *реальна подія*. Потім про неї повідомляють очевидці, офіційні структури, міжнародні організації або інформаційні агентства. Далі журналісти збирають факти, перевіряють інформацію, уточнюють деталі, звертаються до різних джерел і лише після цього готують матеріал. Після редакційного опрацювання новина поширюється різними каналами – телебаченням, радіо, друкованими виданнями, інформаційними сайтами, соціальними мережами чи мобільними застосунками. І лише на завершальному етапі вона потрапляє до аудиторії, де починається її нове життя – осмислення, обговорення, оцінювання й нерідко переосмислення.

Тож, міжнародна новина – це не один текст чи телевізійний сюжет. Це *результат складного процесу відбору, перевірки, редакційного осмислення та комунікації*.

Міжнародний новинний порядок (авторське поняття) – це система професійного відбору, ранжування та поширення міжнародних новин, унаслідок якої формується світовий порядок денний для різних аудиторій.

Інакше кажучи, міжнародний новинний порядок відповідає на запитання:

1) які міжнародні події потрапляють до новин;

2) чому саме вони стають головними;

3) хто визначає їхню пріоритетність;

4) як різні медіа по-різному інтерпретують одну й ту саму подію.

Для журналіста-міжнародника це поняття є надзвичайно важливим. Воно допомагає усвідомити, що інформаційний порядок денний не виникає випадково – він формується під впливом професійних стандартів, редакційної політики, суспільних інтересів і глобального контексту.

Подумайте як журналіст-міжнародник

Відкрийте головні сторінки трьох міжнародних медіа. Які міжнародні події вони винесли у заголовки? Чи збігається їхній порядок денний? Якщо ні, то чому? Подумайте, які чинники могли вплинути на редакційний вибір. Чи однаково важливою є одна й та сама подія для різних країн і різних аудиторій?

Авторський афоризм

Міжнародна новина – це не лише повідомлення про подію. Це пояснення того, чому ця подія стала важливою для світу.

Мінівисновок

Міжнародні новини є самостійним сегментом журналістики, який формує глобальний порядок денний. Їхня цінність полягає не лише в оперативності, а насамперед у здатності пояснювати взаємозв'язки між подіями, країнами й суспільствами. Саме тому журналіст-міжнародник повинен уміти бачити міжнародний контекст, аналізувати джерела інформації та розуміти механізми формування міжнародного новинного порядку.

Якщо попередня частина відповідала на запитання *«що таке міжнародні новини?»*, то тепер потрібно відповісти на наступне питання: *«Чому одним міжнародним новинам ми довіряємо, а іншим – ні?»*. Саме тут говоримо про *міжнародні стандарти журналістики*.

Міжнародні стандарти журналістики: універсальна мова професії

Уявіть ситуацію. У різних країнах світу журналісти висвітлюють одну й ту саму міжнародну подію. Вони працюють різними мовами, належать до різних культур, представляють різні медіакомпанії й мають різний професійний досвід. Чи означає це, що кожен із них працює за власними правилами? Зовсім ні. Попри всі відмінності, професійна журналістика в усьому світі спирається на систему загальновизнаних принципів. Саме вони отримали назву *міжнародних стандартів журналістики*.

Ці стандарти не є законом у юридичному розумінні. Жоден міжнародний суд не покарає журналіста лише за порушення професійного стандарту. Проте саме вони формують репутацію редакції, довіру аудиторії та якість журналістики.

Інакше кажучи, *міжнародні стандарти – це професійний моральний кодекс журналістської спільноти*. Саме тому їх часто називають *універсальною мовою професії*. Незалежно від того, чи працює журналіст у Києві, Лондоні, Токіо чи Буенос-Айресі, колеги оцінюватимуть його матеріал за дуже схожими професійними критеріями.

П'ять фундаментальних стандартів

У різних редакціях і країнах перелік стандартів може дещо відрізнятися. Проте для більшості міжнародних медіа визначальними залишаються п'ять базових принципів.

Перший – достовірність

Журналіст повинен повідомляти лише ту інформацію, яку вдалося перевірити. Якщо факт викликає сумніви, про це потрібно чесно сказати аудиторії або відкласти публікацію до завершення перевірки. У міжнародній журналістиці цей стандарт набуває особливого значення. Події відбуваються далеко від редакції, тому ризик помилки значно більший.

Другий – точність

Недостатньо повідомити правдиву інформацію. Вона має бути максимально точною. Правильно написане ім'я політика, коректна назва міжнародної організації, точна дата, цифри, географічні

назви – усе це формує професійний рівень журналіста. Іноді навіть одна неточність може повністю змінити зміст повідомлення.

Третій – баланс і повнота

Міжнародні конфлікти майже завжди мають кілька сторін. Завдання журналіста полягає не в тому, щоби створити штучну рівновагу між правдою і неправдою, а в тому, щоби представити всі *релевантні* позиції, пояснити контекст і дати аудиторії достатньо фактів для власних висновків.

Баланс у сучасній міжнародній журналістиці означає не механічне зрівнювання всіх позицій, а чесне й професійне представлення релевантних, перевірених і суспільно значущих поглядів. Журналіст зобов'язаний показувати різні позиції тоді, коли вони допомагають зрозуміти подію, але він не повинен створювати хибної рівноваги між доведеними фактами та свідомою дезінформацією.

І саме тому потрібно переосмислити традиційне формулювання стандарту *«баланс думок»*, яке в українській журналістській освіті тривалий час подавали майже як абсолют. Після 2014 року, а особливо після повномасштабного вторгнення 2022 року, українська професійна спільнота дедалі частіше говорить не про *баланс заради балансу, а про релевантність, контекст і доказовість.*

Що означає баланс у міжнародній журналістиці?

Баланс *не означає*, що будь-які дві протилежні позиції мають отримати однаковий обсяг ефіру чи однакову вагу. Якщо одна сторона спирається на перевірені факти, а інша поширює свідомо неправдиві твердження або воєнну пропаганду, журналіст *не зобов'язаний* створювати між ними штучну рівновагу. *Баланс не може перетворюватися на легітимацію дезінформації.*

Уявімо повідомлення: *«Україна заявляє, що росія завдала ракетного удару по цивільному об'єкту. Росія це заперечує. Отже, істина десь посередині»*.

Так побудований текст *не відповідає професійним стандартам*. Чому? Тому що журналіст фактично зрівняв перевірені докази та офіційну дезінформацію.

Професійний матеріал мав би виглядати інакше: «*За даними української влади, підтвердженими супутниковими знімками, матеріалами незалежних розслідувачів та свідченнями очевидців, російська ракета влучила в цивільний об'єкт. Російська сторона це*

заперечує, однак не надала доказів на підтвердження своїх тверджень». У цьому випадку журналіст *не приховує існування заяви російської сторони*, але й *не надає їй однакової доказової ваги*.

Словосполучення *«баланс думок»* як самостійний стандарт вже застарів. Натомість краще вживати поняття: *релевантне представлення позицій*.

Це, на нашу думку, значно точніше, бо журналіст не балансує *думки*. Він професійно працює з фактами, джерелами, доказами, контекстом, позиціями учасників подій. І ці позиції мають різну доказову цінність.

Четвертий стандарт – відокремлення фактів від коментарів

Одна з найпоширеніших помилок молодих журналістів – непомітно змішувати інформацію з власними оцінками. Професіонал завжди чітко розмежовує, що сталося, що про це говорять учасники події, що означає ця подія в ширшому контексті. Таке розмежування допомагає аудиторії відрізняти факт від інтерпретації.

П'ятий – оперативність і відповідальність

У цифрову добу новина поширюється за секунди. Але швидкість не повинна переважати якість. Прагнення повідомити першим ніколи не повинно виправдовувати поширення неперевіреної інформації. Недаремно серед журналістів існує професійне правило: *Краще повідомити на кілька хвилин пізніше, ніж помилитися назавжди*. Особливо це стосується міжнародної журналістики, де помилка може вплинути не лише на репутацію редакції, а й на міжнародні відносини, безпеку людей або перебіг кризових подій.

Стандарти як основа довіри

Чому професійні стандарти такі важливі? Тому що вони створюють головний капітал журналіста – *довіру*. Довіру неможливо купити або отримати разом із дипломом. Вона формується роками – завдяки точній, чесній і відповідальній роботі.

Подумайте як журналіст-міжнародник

Уявіть, що редакція першою отримала сенсаційну інформацію про міжнародну кризу. Джерело здається надійним, але офіційного підтвердження ще немає. Що ви оберете: швидко опублікувати новину чи спочатку перевірити інформацію, ризикуючи втратити першість? Яке рішення найкраще відповідатиме професійним стандартам і чому?

Авторський афоризм

Швидкість привертає увагу аудиторії, але лише дотримання професійних стандартів утримує її довіру.

Мінівисновок

Міжнародні стандарти журналістики є спільною професійною основою для журналістів різних країн. Саме вони забезпечують достовірність, точність, відповідальність і довіру до міжнародних новин. Для журналіста-міжнародника стандарти – це не формальність, а щоденний професійний орієнтир, який допомагає працювати чесно навіть у найскладніших інформаційних умовах.

Виклики цифрової доби: як змінюється міжнародна журналістика

Після розмови про міжнародні стандарти може виникнути закономірне запитання: *«Чи залишаються ці стандарти незмінними в епоху цифрових технологій?»*. Відповідь може здивувати. Так, самі стандарти не змінюються. Але докорінно змінюється середовище, у якому вони реалізуються. Саме тому сучасний журналіст-міжнародник працює в умовах, яких не знали його колеги ще двадцять років тому.

Цифрова революція змінила не лише технології, а й саму природу новин

Ще недавно міжнародні новини поширювалися переважно через редакції газет, інформаційні агентства, радіо та телебачення. Саме редактор вирішував, яка інформація стане новиною. Сьогодні ситуація значно складніша. Подія може стати відомою світові ще до того, як на місце прибуде журналіст. Очевидці публікують фото-

графії, відео та прямі трансляції в соціальних мережах. Супутникові знімки, відкриті бази даних, онлайн-карти й цифрові архіви дають змогу аналізувати події майже в режимі реального часу.

Отже, журналіст перестав бути єдиним джерелом міжнародної інформації. Проте саме це зробило його професію ще важливішою. Сьогодні журналіст дедалі менше конкурує за швидкість і дедалі більше – за *якість перевірки, здатність пояснювати та інтерпретувати події*.

Інформації стало більше. Довіри – менше

Цифрові технології відкрили людству майже необмежений доступ до інформації. Але одночасно вони створили іншу проблему – *надлишок повідомлень*, серед яких дедалі важче відрізнити правду від маніпуляції. Фейки, дезінформація, інформаційно-психологічні операції, дипфейки, координовані кампанії впливу, мережі ботів, анонімні телеграм-канали – усе це стало частиною сучасного інформаційного середовища.

Для міжнародного журналіста це означає, що перевірка фактів більше не є окремим етапом роботи. Вона стала *безперервним професійним процесом*.

Саме тому сучасна міжнародна журналістика дедалі активніше використовує можливості *OSINT (Open Source Intelligence)* – розвідки з відкритих джерел. Аналіз супутникових знімків, геолокація фото й відео, верифікація цифрових матеріалів, робота з відкритими державними реєстрами та міжнародними базами даних уже стали складовою повсякденної практики багатьох редакцій.

Водночас жоден цифровий інструмент не здатний повністю замінити професійне журналістське судження. Технології допомагають знаходити й перевіряти інформацію, але саме журналіст відповідає за її інтерпретацію, контекст і наслідки оприлюднення.

Штучний інтелект – інструмент, а не автор

Окремої уваги заслуговує стрімкий розвиток систем штучного інтелекту. Сьогодні вони допомагають журналістам аналізувати великі масиви даних, автоматично розшифровувати інтерв'ю, перекладати матеріали, шукати документи, узагальнювати інформацію й навіть пропонувати варіанти структури тексту. Усе це істотно підвищує продуктивність редакцій. Проте виникає принципове професійне питання: *«Хто відповідає за опублікований матеріал – алгоритм чи журналіст?»*. Відповідь очевидна.

Відповідальність завжди залишається за людиною. Штучний інтелект не має професійної етики, громадянської відповідальності, журналістської інтуїції чи морального вибору. Він працює з даними, але не усвідомлює їхнього суспільного значення. Саме тому майбутнє належить не журналісту, який змагається зі штучним інтелектом, і не тому, хто беззастережно покладається на нього. *Майбутнє належить журналісту, який професійно використовує нові технології, але ніколи не перекладає на них власну відповідальність.*

Адаптивність як нова професійна компетентність

У попередніх лекціях ми вже говорили про глобальний інформаційний простір як про *динамічну екосистему*. Тепер можемо зробити наступний крок. Однією з найважливіших характеристик цієї екосистеми є *адаптивність*.

Світові медіа постійно змінюються під впливом нових технологій, політичних криз, воєн, економічних процесів і суспільних запитів. Водночас журналістика не може щоразу починати з чистого аркуша. Її професійне ядро – достовірність, відповідальність, чесність і служіння суспільству – має залишатися незмінним. Отже, адаптивність журналіста полягає не у відмові від професійних принципів, а в здатності *застосовувати їх у нових умовах*. Саме така адаптивність забезпечує життєздатність сучасної міжнародної журналістики.

Подумайте як журналіст-міжнародник

Уявіть, що ви отримали відео з місця міжнародної події, яке вже набрало мільйони переглядів у соціальних мережах. Чи можна одразу використати його у своєму матеріалі? Які кроки ви здійсните, щоб перевірити його автентичність, місце, час зйомки та контекст? Подумайте, які сучасні цифрові інструменти можуть допомогти вам у цій роботі, а які рішення все одно доведеться ухвалювати особисто.

Авторський афоризм

Технології можуть прискорити роботу журналіста, але лише професійна відповідальність робить інформацію суспільно цінною.

Мінівисновок

Цифрова доба радикально змінила способи створення, перевірки й поширення міжнародних новин, але не скасувала професійних стандартів журналістики. Навпаки, саме в умовах інформаційного перевантаження, дезінформації та розвитку штучного інтелекту вони набувають ще більшої ваги. Сучасний журналіст-міжнародник повинен бути не лише компетентним користувачем новітніх технологій, а й відповідальним інтерпретатором подій, який поєднує цифрові інструменти з критичним мисленням, професійною етикою та здатністю працювати в умовах постійних змін.

Загальні висновки

Світовий інформаційний простір є складною глобальною комунікаційною системою, в якій міжнародні новини постійно циркулюють між державами, медіа, цифровими платформами та аудиторіями. У цьому середовищі журналіст-міжнародник виконує роль не лише інформатора, а й професійного посередника між подією та суспільством.

Міжнародні новини становлять окремий сегмент сучасної журналістики, оскільки пояснюють процеси, що виходять за межі окремих держав і формують глобальний порядок денний.

Основою професійної діяльності журналіста залишаються міжнародні стандарти журналістики. Водночас у цифрову добу вони потребують сучасного осмислення. Баланс не означає механічного зрівнювання всіх позицій, а передбачає *релевантне представлення перевірених і суспільно значущих поглядів* з урахуванням їхньої доказової ваги та контексту.

Цифрові технології, відкриті джерела інформації та системи штучного інтелекту істотно змінюють методи роботи журналіста, але не змінюють його головної професійної відповідальності – забезпечувати достовірність, точність і суспільну цінність інформації.

Авторський тезаурус

Світовий інформаційний простір – глобальна система створення, поширення, обміну та сприйняття інформації, в якій взаємодіють держави, медіа, цифрові платформи й аудиторії.

Міжнародні новини – журналістські повідомлення про події та процеси, що мають міжнародне значення або впливають на кілька держав чи світову спільноту.

Міжнародний новинний порядок *(авторське поняття)* – система професійного відбору, ранжування та поширення міжнародних новин, що формує світовий інформаційний порядок денний.

Міжнародні стандарти журналістики – сукупність професійних принципів, які забезпечують достовірність, точність, відповідальність і довіру до журналістських матеріалів.

Релевантне представлення позицій *(авторське уточнення)* – професійне висвітлення всіх суспільно значущих позицій із належною оцінкою їхньої доказової бази та контексту без створення хибної рівноваги між фактами й дезінформацією.

OSINT – методи збору й перевірки інформації з відкритих джерел.

Дипфейк – штучно створений або модифікований цифровий аудіо-, відео- чи фотоматеріал, що імітує реальні події або людей.

Адаптивність глобального інформаційного простору – здатність медіасистеми та журналістики ефективно реагувати на технологічні, політичні й суспільні зміни без втрати професійних принципів.

Авторська дефініція

Професійний стандарт *– це не набір правил, яких журналіст дотримується через обов'язок; це критерій, за яким журналіст перевіряє насамперед самого себе ще до того, як його перевірить аудиторія; це внутрішній моральний компас, який допомагає знаходити правильне рішення тоді, коли готових відповідей уже не існує.*

Запам'ятаймо!

Світовий інформаційний простір є глобальною комунікаційною екосистемою, а не простим потоком новин.

Міжнародна новина завжди пояснює взаємозв'язки між державами, суспільствами та глобальними процесами.

Професійні стандарти журналістики не втрачають актуальності навіть у цифрову епоху.

Баланс не означає однакової ваги всіх тверджень; журналіст має релевантно представляти перевірені й суспільно значущі позиції.

Штучний інтелект допомагає працювати швидше, але не бере на себе професійну відповідальність.

Майбутнє міжнародної журналістики належить фахівцям, які поєднують сучасні технології з критичним мисленням, етикою та високими професійними стандартами.

Питання для самоконтролю

1) Що розуміють під світовим інформаційним простором?

2) Чим міжнародні новини відрізняються від національних?

3) Які чинники визначають міжнародну новинну цінність події?

4) Що таке міжнародний новинний порядок?

5) Які міжнародні стандарти журналістики є визначальними сьогодні?

6) Чому баланс не можна ототожнювати з механічним зрівнюванням усіх позицій?

7) Що означає релевантне представлення позицій?

8) Яку роль відіграє OSINT у роботі журналіста- міжнародника?

9) Як цифрові технології змінюють сучасну міжнародну журналістику?

10) Чому відповідальність журналіста не може бути передана штучному інтелекту?

Практичні завдання

1. **Аналіз міжнародного порядку денного.** Порівняйте головні міжнародні новини трьох світових медіа (наприклад, *BBC, Reuters та Deutsche Welle*). Визначте спільні теми та відмінності в редакційних акцентах.

2. **Аналіз професійних стандартів.** Оберіть міжнародну новину та проаналізуйте її за такими критеріями: достовірність, точність, релевантність представлених позицій, відокремлення фактів від коментарів, відповідальність редакції.

3. **Перевірка цифрового контенту.** Оберіть фото або відео міжнародної події з соціальних мереж і запропонуйте алгоритм його професійної верифікації.

4. **Робота з міжнародним контекстом.** Проаналізуйте одну міжнародну подію, пояснивши, як вона впливає на Україну, Європу та світову політику.

Теми для дискусії

1) Чи може міжнародна журналістика бути повністю нейтральною?

2) Де проходить межа між свободою слова та відповідальністю журналіста?

3) Чи здатний штучний інтелект замінити журналіста- міжнародника?

4) Чи повинні редакції повідомляти про заяви держави- агресора?

5) Як відрізнити міжнародну журналістику від міжнародної пропаганди?

6) Чи є швидкість головною перевагою сучасної журналістики?

7) Як цифрові технології змінюють довіру до медіа?

Лабораторне заняття № 5

ПРОФЕСІЙНЕ РІШЕННЯ РЕДАКЦІЇ

Міжнародні новини та редакційний відбір інформації

Під час заняття студенти аналізують принципи редакційного відбору міжнародних новин, порівнюють міжнародний порядок денний різних медіа, застосовують журналістські стандарти до аналізу конкретних матеріалів і з'ясовують роль редакції у формуванні інформаційної картини світу.

План заняття

1. Які міжнародні події потрапляють у новини?
2. Як різні медіа відбирають міжнародну інформацію?
3. Міжнародні журналістські стандарти на практиці.
4. Роль редакції у формуванні міжнародного порядку денного.

Практичні завдання

Порівняйте головні міжнародні новини дня на сайтах BBC, Deutsche Welle та «Укрінформ». Які події редакції вважають найважливішими?

Проаналізуйте одну міжнародну новину та визначте, які журналістські стандарти в ній реалізовано (точність, достовірність, баланс, повнота).

Поясніть, чому одна міжнародна подія може бути головною новиною в одній країні й майже непомітною в іншій.

Візьміть участь у дискусії: *Чи існує абсолютно об'єктивна міжнародна новина?*

Лабораторне заняття № 6

КОЛИ НЕМАЄ ГОТОВОЇ ВІДПОВІДІ

Виклики цифрової доби та професійні стандарти міжнародної журналістики

Заняття присвячене аналізу цифрової трансформації міжнародної журналістики. Студенти оцінюють можливості сучасних цифрових технологій, аналізують проблеми достовірності інформації, розглядають професійні стандарти роботи журналіста-міжнародника в цифровому середовищі та обговорюють сучасні інформаційні виклики.

План заняття

1. Цифрові технології у міжнародній журналістиці.
2. Достовірність інформації в умовах цифрового середовища.
3. Професійні стандарти в роботі журналіста-міжнародника.
4. Інформаційні виклики сучасної міжнародної журналістики.

Практичні завдання

Доберіть приклади міжнародних новин, у яких використано мультимедійні або цифрові інструменти (інтерактивна карта, інфографіка, супутникові знімки, відкриті дані).

Порівняйте подання міжнародної події в традиційному медіа та в соціальній мережі. Які переваги й ризики має кожен спосіб поширення інформації?

Обговоріть у групі: *Чи можуть цифрові технології замінити професійного журналіста?*

Підготуйте коротке повідомлення про один сучасний цифровий інструмент, який використовується у міжнародній журналістиці.

Рекомендована література

Основна

Hanitzsch, T. and Vos, T. P. (2018) *Journalism beyond democracy: A new look at journalistic roles in political and everyday life*, *Journalism*, 19(2), pp. 146–164.

Harcup, T. (2021) *Journalism: Principles and Practice*. 4th edn. London: SAGE Publications.

Житарюк, М. Г. (2008) *Соціокультурна модель журналістики: традиції і новаторство: монографія*. Львів: Простір-М.

Житарюк, М. Г. (2018) *Теорії та моделі масової інформації (масової комунікації): навчально-методичний посібник*. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка.

Потятиник, Б. В. (2004) *Медіа: ключі до розуміння*. Львів: ПАІС.

Різун, В. В. (2008) *Теорія масової комунікації: підручник*. Київ: Просвіта.

Додаткова

Carey, J. W. (1989) *Communication as Culture: Essays on Media and Society*. Boston: Unwin Hyman.

Deuze, M. (2023) *Life in Media: A Global Introduction to Media Studies*. Cambridge, MA: The MIT Press.

Hanitzsch, T., Hanusch, F., Ramaprasad, J. and de Beer, A. S. (eds.) (2019) *Worlds of Journalism: Journalistic Cultures Around the Globe*. New York: Columbia University Press.

Kovach, B. and Rosenstiel, T. (2014) *The Elements of Journalism: What Newspeople Should Know and the Public Should Expect*. New York: Three Rivers Press.

Schudson, M. (2008) *Why Democracies Need an Unlovable Press*. Cambridge: Polity Press.

Ward, S. J. A. (2013) *Objectively Engaged Journalism: An Ethic for Digital Global Media*. Montreal: McGill-Queen's University Press.
Бурмагін, О. та Опришко, Л. (2021) *Правові засади професійної діяльності журналіста*. Київ.
Бурменський, М. В., Бурмагін, О. О. та Гнатовський, М. М. (2017) *Міжнародні стандарти свободи вираження поглядів та українське законодавство*. Київ: ВАІТЄ.
Житарюк, М. Г. (2025) *Масова інформація. Масові комунікації. Соціальні комунікації: тези лекцій*. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка.
Житарюк, М. Г. (2026а) «Медіадипломатія в умовах війни», у: *Журналістика в епоху глобальних викликів: інформаційні війни, постправда, штучний інтелект*. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, с. 220–224.
Лось, Й. Д. (2008) *Публіцистика й тенденції розвитку світу: посібник*. Львів: ПАІС.
Почепцов, Г. (2021) *Токсичний інфопростір. Як зберегти ясність мислення і свободу дії*. Київ: Академія.
Фіхтеліус, Е. (2025) *Новини. Складне мистецтво роботи з інформацією*. Пер. та адапт. М. Г. Житарюка. Львів: факультет журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка.

Цифрові ресурси

Міжнародні професійні організації та дослідницькі центри

Committee to Protect Journalists (CPJ)
European Journalism Observatory (EJO)
Freedom House
International Federation of Journalists (IFJ)
Media Landscapes (European University Institute)
Reporters Without Borders (RSF)
Reuters Institute for the Study of Journalism
Worlds of Journalism Study

Міжнародні організації та офіційні інформаційні ресурси

United Nations (ООН)
UN News
UN Data
NATO
European Union
Council of Europe
OSCE
UNESCO
International Court of Justice
European Court of Human Rights

ЛЕКЦІЯ 4

СИСТЕМА МІЖНАРОДНИХ МЕДІА ТА ГЛОБАЛЬНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ПОТОКИ

План лекції:

1. Глобальна система міжнародних медіа: структура, рівні та сучасні трансформації.
2. Міжнародні інформаційні агентства як ядро глобальної медіациркуляції.
3. Глобальні інформаційні потоки: асиметрія, конкуренція та боротьба за порядок денний.
4. Україна у світовому інформаційному просторі: виклики, можливості та перспективи міжнародної журналістики.

Концептуальна рамка лекції

Після попередньої лекції ми вже знаємо, що таке світовий інформаційний простір, як формуються міжнародні новини, якими стандартами керується журналіст та як цифрові технології змінюють його роботу.

Тепер виникає наступне закономірне запитання: *«Як саме міжнародна інформація подорожує світом?»* та його похідні: *Чому одну й ту саму подію майже одночасно висвітлюють десятки редакцій у різних країнах? Хто першим повідомляє про міжнародні кризи? Чому окремі новини стають глобальними, а інші залишаються локальними? Яку роль у цьому процесі відіграють інформаційні агентства, міжнародні мовники, цифрові платформи та самі журналісти?*

Відповіді на ці питання допоможуть зрозуміти, що сучасна міжнародна журналістика є не набором ізольованих редакцій, а *складною глобальною мережею взаємодії*, в якій кожен елемент впливає на рух інформації. Саме тому в цій лекції ми розглянемо міжнародні медіа як *єдину екосистему глобальної медіациркуляції*, де інформація не лише поширюється, а й постійно проходить відбір, перевірку, інтерпретацію та переосмислення.

1. ГЛОБАЛЬНА СИСТЕМА МІЖНАРОДНИХ МЕДІА: СТРУКТУРА, РІВНІ ТА СУЧАСНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Прокинувшись зранку, людина відкриває телефон і бачить повідомлення про подію, що сталася за тисячі кілометрів від її дому. Це може бути політичне рішення, стихійне лихо, міжнародний саміт або спортивна подія. Новина вже перекладена кількома мовами, її цитують різні медіа, обговорюють у соціальних мережах, аналізують експерти. Здається, ніби інформація сама миттєво опинилася перед нами. Насправді за кожною міжнародною новиною стоїть складна система взаємодії журналістів, редакцій, інформаційних агентств, міжнародних мовників, цифрових платформ і технічних мереж.

Саме цю систему ми називаємо *глобальною системою міжнародних медіа*. Вона є своєрідною інфраструктурою світового інформаційного простору. Як транспортна система забезпечує переміщення людей і товарів, так міжнародні медіа забезпечують рух інформації між країнами, культурами та суспільствами.

Проте інформація не «подорожує» сама собою. Її створюють журналісти, перевіряють редактори, поширюють інформаційні агентства, транслюють міжнародні мовники, адаптують національні редакції, а сприймають і переосмислюють мільйони людей у різних куточках світу. Отже, міжнародна журналістика функціонує не ізольовано, а як частина великої комунікаційної екосистеми.

Багаторівнева будова глобальної медіасистеми

Щоби краще зрозуміти принцип її роботи, умовно виокремимо кілька взаємопов'язаних рівнів.

Перший рівень – *глобальний*. Саме тут працюють міжнародні інформаційні агентства, світові телемережі, транснаціональні цифрові платформи та великі мультимедійні редакції. Вони збирають інформацію з усього світу, визначають головні теми міжнародного порядку денного й забезпечують оперативний обмін новинами.

Другий рівень – *регіональний*. До нього належать міждержавні медіа, регіональні інформаційні агентства, міжнародні мовники окремих частин світу, а також професійні медіаоб'єднання. Вони враховують політичні, економічні та культурні особливості певного регіону.

Третій рівень – *національний*. Саме тут міжнародні новини адаптуються до інформаційних потреб конкретної країни. Націо-

нальні редакції відбирають повідомлення, пояснюють їхній контекст, шукають зв'язок із внутрішнім життям держави.

Нарешті, четвертий рівень – *локальний і персоналізований*. Завдяки цифровим платформам інформація доходить до конкретної людини, яка вже не є лише споживачем новин. Вона коментує, поширює, оцінює інформацію, створює власний контент і впливає на подальше поширення повідомлень.

Отже, сучасна глобальна медіасистема працює не за принципом одностороннього мовлення, а як мережа багаторівневих взаємодій.

Від вертикальної моделі до мережевої екосистеми

У XX столітті інформаційні потоки були переважно вертикальними. Новина проходила чіткий шлях: кореспондент – редакція – друкована газета або телерадіокомпанія – аудиторія.

Сьогодні цей шлях значно складніший. Одна й та сама подія може бути одночасно зафіксована очевидцем, опублікована в соціальних мережах, перевірена журналістами, доповнена матеріалами інформаційних агентств, прокоментована експертами та поширена міжнародними мовниками.

Тож, сучасна міжнародна журналістика дедалі більше нагадує *мережеву екосистему*, в якій інформація рухається різними маршрутами, а журналіст дедалі частіше виконує роль координатора, аналітика й професійного верифікатора.

Саме тому ми дедалі рідше говоримо лише про засоби масової інформації і дедалі частіше – про *глобальну медіасистему*, яка поєднує традиційні редакції, цифрові платформи, інформаційні агентства, міжнародних мовників, громадянських журналістів, дослідників відкритих джерел та технологічні сервіси.

Чому це важливо для журналіста-міжнародника?

Міжнародний журналіст повинен розуміти не лише зміст окремої новини, а й шлях, який вона пройшла до моменту публікації. Це означає вміти визначити її першоджерело, оцінити надійність каналу поширення, зрозуміти редакційний контекст і виявити можливі спотворення.

Таке бачення допомагає уникати помилок, критично оцінювати інформацію та пояснювати аудиторії, чому різні медіа можуть по-різному висвітлювати одну й ту саму міжнародну подію.

Інакше кажучи, професіонал працює не лише з новиною, а й із *маршрутом її медіациркуляції*. Саме розуміння цього маршруту є одним із ключових елементів сучасної міжнародної журналістики.

Професійний приклад

Уявімо ситуацію. У соціальних мережах з'являється повідомлення: *«У столиці однієї з європейських країн стався вибух біля урядової будівлі»*. Через кілька хвилин цю інформацію починають поширювати різні медіа.

Недосвідчений журналіст може одразу написати: *«За повідомленнями соціальних мереж, біля урядової будівлі стався вибух…»*

Проте професійний журналіст діятиме інакше. Спочатку він поставить кілька запитань:

1. *Хто повідомив про подію першим?* Чи це офіційна інформація поліції? Чи повідомлення міжнародного інформаційного агентства? Чи допис очевидця? А можливо, анонімний телеграм-канал? Саме так журналіст визначає *першоджерело*.

2. *Наскільки можна довіряти цьому джерелу?* Якщо інформацію підтверджують кілька незалежних редакцій або офіційні служби, рівень довіри зростає. Якщо ж повідомлення походить лише з одного анонімного акаунта, його достовірність викликає сумніви. Так журналіст оцінює *надійність каналу поширення*.

3. *Як різні медіа подають цю саму подію?* Одне видання повідомляє лише про факт вибуху. Інше наголошує на можливому теракті. Третє цитує заяву уряду. Четверте аналізує політичні наслідки. Це вже *редакційний контекст* – спосіб, у який редакція інтерпретує подію та визначає її значення для своєї аудиторії.

4. *Чи не змінилася інформація під час поширення?* Спочатку повідомляють про один вибух. Через пів години в соціальних мережах уже пишуть про десятки загиблих. Пізніше офіційні органи спростовують ці дані й повідомляють лише про кількох поранених. Отже, журналіст бачить, що на різних етапах поширення інформації виникли *спотворення*, які необхідно відокремити від підтверджених фактів.

Мінівисновок

Професійний журналіст працює не лише з кінцевим повідомленням. Він аналізує весь інформаційний ланцюг – *від першоджерела до публікації*. Саме тому міжнародний журналіст повинен вміти відповісти на згадані вище чотири базові питання.

Подумайте як журналіст-міжнародник

Уявіть, що ви отримали повідомлення про надзвичайну міжнародну подію. Його вже активно поширюють у соціальних мережах і цитують окремі медіа. З чого ви почнете свою роботу? Чи достатньо покликатися на те, що «про це вже всі пишуть», чи варто встановити першоджерело, простежити шлях поширення інформації та перевірити, як її подають різні редакції? Саме ці запитання відрізняють професійний підхід від механічного відтворення інформаційного потоку.

Авторський афоризм

Журналіст-міжнародник працює не лише з фактами, а й із шляхом, який ці факти проходять до світової аудиторії.

Мінівисновок

Глобальна система міжнародних медіа є багаторівневою комунікаційною екосистемою, що забезпечує створення, перевірку, поширення й осмислення міжнародної інформації. Розуміння її структури дає журналістові змогу критично оцінювати джерела, аналізувати інформаційні потоки та усвідомлювати, як формується міжнародний порядок денний. Це стає основою для вивчення наступного питання – ролі міжнародних інформаційних агентств як ядра глобальної медіациркуляції.

2. МІЖНАРОДНІ ІНФОРМАЦІЙНІ АГЕНТСТВА ЯК ЯДРО ГЛОБАЛЬНОЇ МЕДІАЦИРКУЛЯЦІЇ

Інформаційні агентства забезпечують безперервний рух інформації між країнами, редакціями та аудиторіями. Без їхньої роботи світова медіасистема втратила б оперативність, а міжнародні *новини* поширювалися б значно повільніше. Щодня у світі відбуваються тисячі подій. Жодна редакція, навіть найбільша, не здатна самостійно мати власних кореспондентів у кожній країні. Саме тому медіа активно користуються повідомленнями міжнародних інформаційних агентств. Вони працюють як професійні центри збору, перевірки та первинного поширення інформації.

Агентство не створює завершений журналістський матеріал у тому вигляді, в якому його читає аудиторія. Його головне завдан-

ня – максимально швидко, точно й неупереджено передати перевірений факт. Уже потім редакції газет, телеканалів, радіостанцій або цифрових платформ доповнюють це повідомлення аналізом, коментарями, інфографікою чи авторськими оцінками.

Мабуть, тому агентства часто називають **першою ланкою глобального інформаційного ланцюга**.

Найвідомішими міжнародними агентствами залишаються ***Reuters*** (Велика Британія), ***Associated Press (AP)*** (США), ***Agence France-Presse (AFP)*** (Франція), ***DPA*** (Німеччина), ***EFE*** (Іспанія), ***ANSA*** (Італія), ***Kyodo News*** (Японія). Кожне з них має власну мережу кореспондентів, фотожурналістів, відеооператорів і редакторів, які працюють у різних частинах світу. Саме завдяки цьому інформація про подію нерідко стає доступною міжнародній аудиторії вже за кілька хвилин після її виникнення.

Водночас сучасні агентства давно перестали бути лише «постачальниками текстів». Вони працюють у *мультимедійному форматі*: пропонують фото, відео, пряму трансляцію, інфографіку, аналітичні довідки, бази даних і навіть інструменти для автоматизованої обробки інформації. Це означає, що сучасна редакція отримує не просто коротке повідомлення, а цілий пакет перевірених матеріалів, який може адаптувати до потреб своєї аудиторії.

Професійний кейс

Маріуполь, 2022: коли журналістика стала історичним свідченням

Після початку повномасштабного вторгнення росії в Україну одним із найскладніших місць роботи журналістів став Маріуполь. Місто опинилося в оточенні, було майже повністю зруйноване, зв'язок працював із перебоями, а отримати достовірну інформацію було надзвичайно важко.

Саме в цих умовах команда *Associated Press* – відеожурналіст Мстислав Чернов, фотожурналіст Євген Малолєтка та продюсерка Василіса Степаненко – залишалася однією з небагатьох міжнародних журналістських груп у місті.

Їхня робота полягає не лише у фіксації трагедії. Перед передачею матеріалів вони ретельно перевіряли факти, уточнювали час і місце подій, задокументовували свідчення очевидців, працювали з лікарями, рятувальниками та місцевою владою. Через нестабіль-

ний зв'язок журналісти змушені були шукати можливості передати фото й відео за межі міста, щоб вони потрапили до редакції *AP*.

Саме ці матеріали стали одним із перших документальних підтверджень масштабів гуманітарної катастрофи в Маріуполі. Їх використовували світові медіа, міжнародні організації, правозахисники та дослідники війни.

Цей приклад демонструє, що міжнародне інформаційне агентство не просто поширює новини. Воно створює перевірену документальну основу, на яку спираються сотні редакцій у різних країнах світу.

Обличчя професії

Мстислав Чернов: журналіст, який документує історію

Український журналіст, письменник і режисер Мстислав Чернов багато років співпрацює з *Associated Press*, висвітлюючи міжнародні конфлікти та гуманітарні кризи. Його репортажі з Іраку, Сирії, Нагірного Карабаху, а особливо з України з 2022 року, стали прикладом журналістики, в якій оперативність поєднується з відповідальністю за кожен зафіксований факт.

Світове визнання Чернов здобув завдяки роботі в Маріуполі. Разом із колегами він не лише інформував світ про перебіг облоги міста, а й створив унікальний документальний архів війни. Згодом ці матеріали стали основою документального фільму *«20 днів у Маріуполі»*, відзначеного найвищими міжнародними нагородами. Професійний шлях Мстислава Чернова переконує: журналіст-міжнародник працює не заради сенсації. Його місія – бути очевидцем історії, зберегти правду про події та донести її світові.

Подумайте як журналіст-міжнародник

Уявіть, що ви працюєте в українській редакції й отримали термінове повідомлення міжнародного агентства про масштабну подію за кордоном. Чи достатньо просто перекласти агентське повідомлення й опублікувати його? Чи варто перевірити, як цю саму подію висвітлюють інші агентства, офіційні джерела та місцеві медіа? Що зміниться для вашої аудиторії, якщо ви доповните матеріал українським контекстом або поясните міжнародне значення цієї події? Саме такі рішення перетворюють інформаційне повідомлення на якісний журналістський матеріал.

Авторський афоризм

Інформаційне агентство повідомляє світові, що сталося. Журналіст пояснює світові, чому це сталося і чому це важливо.

Мінівисновок

Міжнародні інформаційні агентства є центральною ланкою глобальної медіациркуляції. Вони забезпечують швидкий і професійний обіг перевіреної інформації, створюючи основу для роботи редакцій у всьому світі. Водночас відповідальність журналіста не закінчується отриманням агентського повідомлення – журналіст повинен перевірити його, доповнити контекстом і допомогти аудиторії зрозуміти значення міжнародної події. З огляду на сказане, наступне питання лекції присвячене тому, *як формуються глобальні інформаційні потоки, чому вони не рівномірні та хто визначає міжнародний порядок денний.*

3. ГЛОБАЛЬНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ПОТОКИ: АСИМЕТРІЯ, КОНКУРЕНЦІЯ ТА БОРОТЬБА ЗА МІЖНАРОДНИЙ ПОРЯДОК ДЕННИЙ

Попередньо ми з'ясували, що міжнародні інформаційні агентства є своєрідними вузлами глобальної медіасистеми. Проте навіть найпотужніше агентство саме по собі не визначає, що стане головною новиною дня. Інформація починає жити власним життям лише тоді, коли потрапляє в систему світових інформаційних потоків.

Саме тому сьогодні дослідники дедалі частіше говорять не просто про міжнародний інформаційний обмін, а про *глобальну медіациркуляцію*.

Під цим поняттям ми розуміємо безперервний процес створення, перевірки, поширення, переосмислення та повторного поширення інформації в міжнародному комунікаційному середовищі. На відміну від традиційної моделі, де новина рухалася від одного відправника до одного отримувача, сучасна *медіациркуляція* має мережевий характер. Кожен учасник – журналіст, редакція, агентство, цифрова платформа або навіть окремий користувач – може впливати на подальший шлях інформації.

Однак ця система далеко не є ідеально рівномірною.

Чому світові новини розподіляються нерівномірно?

Запитаймо себе: *"Чому одні міжнародні події протягом кількох годин опиняються на перших шпальтах газет у десятках країн, а інші залишаються майже непоміченими?"* Причина не лише в масштабі самої події. На рух інформації впливають політична вага держави, економічне значення регіону, військові конфлікти, культурна близькість, діяльність міжнародних агентств, редакційна політика великих медіа та навіть алгоритми цифрових платформ.

Отже, глобальний інформаційний простір є *асиметричним*. Одні країни постійно перебувають у центрі світової уваги, інші – з'являються в міжнародних новинах лише під час катастроф, воєн або масштабних криз.

Для журналіста-міжнародника це означає необхідність постійно ставити критичні питання: *«Чому саме ця подія сьогодні стала глобальною новиною?», «Які події залишилися поза увагою світових медіа?»*. Саме ці питання формують професійне критичне мислення.

Професійний кейс
Україна і зміна світового інформаційного порядку після 24 лютого 2022 року

До початку повномасштабного вторгнення росії міжнародні редакції регулярно висвітлювали події в Україні, однак ці події не часто ставали головною темою світового інформаційного порядку денного.

24 лютого 2022 року ситуація кардинально змінилася. Провідні світові медіа – *BBC News, Reuters, Associated Press, CNN, The New York Times, The Washington Post, Le Monde, Der Spiegel, The Guardian* – перевели значну частину своїх міжнародних редакцій на безперервне висвітлення війни. До України були відряджені сотні спеціальних кореспондентів, операторів, фотографів, аналітиків і продюсерів. Протягом багатьох місяців саме події в Україні визначали міжнародний порядок денний для значної частини світових новин.

Цей приклад показує, що інформаційний порядок денний не є сталим. Він змінюється під впливом подій, але також залежить від редакційних рішень, можливостей міжнародних медіа та суспільного інтересу.

Водночас війна продемонструвала й іншу закономірність. Чим довше триває конфлікт, тим складніше утримувати увагу світової

аудиторії. У професійній журналістиці це явище часто називають *втомою від новин* (*news fatigue*). Нові міжнародні кризи поступово відтісняють попередні, навіть якщо вони не завершилися. Для журналіста-міжнародника це означає ще одне професійне завдання: знаходити нові ракурси висвітлення тривалих подій, не жертвуючи точністю, контекстом і людським виміром історії.

Обличчя професії: Наталя Гуменюк

Наталя Гуменюк належить до покоління українських журналістів, які сформували новий образ міжнародної журналістики незалежної України. Її репортажі з Близького Сходу, Центральної Азії, Балкан та російсько-української війни демонструють, що міжнародний журналіст повинен не лише інформувати, а й допомагати зрозуміти причини конфліктів, культурний контекст і людський вимір глобальних подій. Як співзасновниця *The Reckoning Project* вона поєднала журналістику з документуванням воєнних злочинів, доводячи, що сучасний журналіст може бути водночас репортером, дослідником і хранителем історичної пам'яті. *Професійний урок.* Міжнародна журналістика починається там, де журналіст здатний побачити за геополітикою людину.

Обличчя професії: Кларісса Ворд

Кларісса Ворд (Clarissa Ward) належить до найвідоміших міжнародних телевізійних журналістів сучасності. Як головна міжнародна кореспондентка *CNN* вона висвітлювала воєнні конфлікти, гуманітарні катастрофи й міжнародні політичні процеси в найнебезпечніших регіонах світу – Сирії, Іраку, Афганістані, Лівані, Україні та інших країнах. Її репортажі демонструють високий рівень професійної підготовки, уміння працювати в екстремальних умовах і здатність поєднувати оперативність із глибоким розумінням подій. Особливістю журналістського стилю Кларісси Ворд є прагнення показати міжнародні події через людські долі. Вона переконливо доводить, що міжнародний кореспондент не обмежується роллю спостерігача, а допомагає світові зрозуміти справжню ціну війни, наслідки політичних рішень і значення міжнародної солідарності. Її професійний шлях є прикладом того, як журналістика може поєднувати мужність, відповідальність і бездоганне дотримання професійних стандартів.

Професійний урок. Робота журналіста-міжнародника вимагає не лише фахових знань і професійної майстерності, а й особистої

сміливості, витримки та готовності працювати там, де історія твориться в реальному часі, коли журналістові доводиться відрізняти збалансованість від хибної рівновіддаленості між агресором і жертвою.

Подумайте як журналіст-міжнародник

Уявіть себе редактором міжнародного відділу. Одночасно надходять повідомлення про руйнівний землетрус, міжнародний саміт, державний переворот і масштабну кібератаку. Які події ви винесете на першу шпальту? За якими критеріями визначатимете пріоритет? І чи усвідомлюєте, що саме такими рішеннями редакція формує міжнародний порядок денний для своєї аудиторії?

Авторський афоризм

Глобальна медіациркуляція визначає не лише те, як рухаються новини, а й те, що світ вважає важливим саме сьогодні.

Мінівисновок

Глобальні інформаційні потоки не є хаотичними. Вони формуються під впливом політичних, економічних, технологічних та редакційних чинників. Саме тому міжнародний журналіст має вміти аналізувати не лише зміст повідомлення, а й механізми його поширення та місце в міжнародному порядку денному. Це особливо важливо для України, яка в умовах війни стала одним із ключових центрів світової інформаційної уваги, але водночас постійно стикається з викликом утримання цієї уваги без втрати якості журналістики.

4. УКРАЇНА У СВІТОВОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ: ВИКЛИКИ, МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ МІЖНАРОДНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ

Після того як ми розглянули структуру глобальної медіасистеми, роль міжнародних агентств і закономірності руху світових інформаційних потоків, закономірно постає ще одне питання: *яке місце в цій системі посідає Україна?*

Для нас це питання має не лише академічне, а й практичне значення. Майбутні журналісти-міжнародники працюватимуть не в абстрактному глобальному просторі, а представлятимуть Україну у світовому інформаційному середовищі.

До 2014 року Україна досить рідко ставала самостійним об'єктом міжнародної інформаційної уваги. Світові медіа зверталися до української тематики переважно під час виборів, політичних криз або великих спортивних подій. У багатьох редакціях Україна нерідко залишалася частиною ширшого регіонального контексту Східної Європи чи пострадянського простору.

Революція Гідності, російська окупація Криму та війна на Донбасі істотно змінили цю ситуацію. Відтоді Україна дедалі частіше стала окремою темою міжнародних репортажів, аналітики та журналістських розслідувань.

Повномасштабне вторгнення Росії 24 лютого 2022 року стало переломним моментом. Україна опинилася в центрі світового інформаційного порядку денного.

Проте висока міжнародна увага – це не лише можливість, а й велика відповідальність. Журналістові доводиться працювати в умовах війни, інформаційних атак, пропаганди, дезінформації та постійної конкуренції за увагу міжнародної аудиторії. Особливого значення набуває професійна репутація українських медіа. Саме від якості їхньої роботи значною мірою залежить довіра світової спільноти до інформації про події в Україні.

Професійний кейс

Як українські журналісти стали джерелом інформації для світових медіа

У перші тижні повномасштабного вторгнення багато міжнародних редакцій не мали достатньої кількості власних кореспондентів у всіх регіонах України. У цей період надзвичайно важливу роль відіграли українські журналісти, фотографи, оператори та фіксери.

Саме вони допомагали міжнародним редакціям швидко орієнтуватися в ситуації, перевіряти інформацію, знаходити героїв репортажів, працювати в умовах підвищеної небезпеки. Згодом багато українських журналістів стали постійними авторами матеріалів для провідних світових медіа, а їхні репортажі цитували міжнародні агентства.

Цей досвід показав, що Україна перестала бути лише об'єктом висвітлення. Вона дедалі більше стає *суб'єктом міжнародної жур-*

налістики, здатним формувати власний голос у світовому інформаційному просторі.

Обличчя професії: українські журналісти як нове покоління міжнародних кореспондентів

Після 2022 року світова журналістська спільнота відкрила для себе цілу плеяду українських репортерів, фотожурналістів, документалістів і редакторів, чиї роботи здобули міжнародне визнання. Мстислав Чернов, Євген Малолєтка, Василіса Степаненко, Костянтин і Влада Ліберови, Єлизавета Серватинська та багато інших не лише документували війну, а й стали носіями нового професійного досвіду.

Їхня робота переконливо доводить: сучасний журналіст-міжнародник – *це не обов'язково кореспондент великого західного медіа*. Це насамперед фахівець, який здатний створювати матеріали світового рівня, дотримуючись професійних стандартів незалежно від того, де він працює.

Обличчя професії: Роман Купчинський

Роман Купчинський (1944–2010) належить до покоління американських та українських журналістів, які формували міжнародну журналістику ще тоді, коли незалежної української держави не існувало. Багаторічний журналіст і редактор Української служби Радіо «Свобода», він працював у Мюнхені, а згодом у Празі, висвітлював події міжнародної політики, життя української діаспори, процеси розпаду Радянського Союзу та становлення Незалежної України. Його професійний шлях поєднав журналістику, міжнародну аналітику й глибоке знання політичних процесів Центрально-Східної Європи. Ми з Р. Купчинським познайомилися у Мюнхені в липні 1993 р. Добре його пам'ятаю, непогано знаю. Купчинський був одним із тих журналістів, які переконливо демонстрували, що міжнародна журналістика – це не лише передавання фактів, а й відповідальне пояснення їхнього змісту, історичного контексту та можливих наслідків. Його матеріали вирізнялися точністю, уважністю до джерел, високою культурою аргументації та незалежністю суджень. Для кількох поколінь українських журналістів він став прикладом професіонала, здатного поєднати міжнародний досвід із глибоким розумінням українських національних інтересів. *Професійний урок.* Міжнародний журналіст має дивитися на подію одночасно

очима очевидця, історика й аналітика. Саме тоді інформація перетворюється на знання, а журналістика – на справжнє служіння суспільству.

Подумайте як журналіст-міжнародник

Після прочитання міжнародної новини спробуйте поставити собі не одне, а три запитання: *Що сталося? Чому це сталося саме зараз? Які наслідки ця подія матиме через рік або п'ять років?* Саме третє запитання найчастіше відрізняє журналіста-аналітика від журналіста, який лише переказує факти.

Уявіть, що через кілька років ви працюєте міжнародним кореспондентом і готуєте матеріал про Україну для іноземної аудиторії. Яким ви хотіли б показати свою країну? Чи достатньо розповідати лише про війну? Які історії про українську науку, культуру, економіку, дипломатію, технології або громадянське суспільство також заслуговують на міжнародну увагу? Саме журналіст визначає, яким буде образ країни у світових медіа.

Авторський афоризм

Країна входить до світового інформаційного простору через свої події. Але залишається в ньому завдяки професійній журналістиці.

Мінівисновок

Україна сьогодні є одним із найважливіших учасників світового інформаційного простору. Війна привернула до неї безпрецедентну міжнародну увагу, однак майбутнє української міжнародної журналістики залежатиме від здатності не лише оперативно висвітлювати події, а й формувати довготривалу присутність України у світовому медійному дискурсі. Саме це стане одним із головних професійних завдань нового покоління журналістів-міжнародників.

Загальні висновки

Глобальна система міжнародних медіа є складною, багаторівневою й динамічною комунікаційною екосистемою, у якій взаємодіють інформаційні агентства, міжнародні мовники, цифрові платформи, редакції, журналісти, державні та недержавні актори. Саме

ця система забезпечує циркуляцію міжнародної інформації та формує світовий інформаційний порядок денний.

Особливе місце в ній посідають міжнародні інформаційні агентства, які залишаються головними виробниками первинної новинної інформації. Водночас цифровізація медіа, розвиток соціальних мереж і нових технологій суттєво змінили механізми поширення новин, зробивши міжнародний інформаційний простір швидшим, відкритішим і водночас значно вразливішим до маніпуляцій.

Україна в умовах російської агресії стала одним із ключових центрів світової інформаційної уваги. Це відкриває нові можливості для розвитку української міжнародної журналістики, але водночас покладає на журналістів особливу професійну відповідальність. Вони не лише інформують світ про події, а й формують міжнародний образ держави, захищають достовірність інформації та зміцнюють довіру до українських медіа.

Для журналіста-міжнародника важливо не лише орієнтуватися у глобальній медіасистемі, а й розуміти закономірності її функціонування, критично оцінювати джерела інформації, бачити взаємозв'язки між подіями та усвідомлювати власну відповідальність перед суспільством.

Запам'ятаймо!

Міжнародна журналістика – це не лише професія інформування про світ. Це професія пояснення світу.

Хто контролює міжнародні інформаційні потоки, той значною мірою впливає на формування світового порядку денного.

Сучасний журналіст-міжнародник працює не лише з фактами, а й із контекстами, смислами та наслідками міжнародних подій.

Україна дедалі більше переходить від ролі об'єкта міжнародного висвітлення до ролі активного суб'єкта світового медіапростору.

Авторський словничок

Глобальна медіасистема – сукупність міжнародних медіа, інформаційних агентств, цифрових платформ, редакцій та інших учасників, які забезпечують виробництво й поширення міжнародної інформації.

Глобальна медіациркуляція – безперервний процес створення, передавання, поширення, інтерпретації та повторного використання міжнародної інформації у світовому комунікаційному просторі.

Інформаційний порядок денний (agenda) – коло тем і проблем, які в певний момент перебувають у центрі уваги міжнародних медіа та суспільства.

Інформаційна асиметрія – нерівномірний розподіл можливостей виробництва, поширення й споживання міжнародної інформації між країнами та регіонами світу.

Міжнародне інформаційне агентство – спеціалізована організація, що професійно збирає, перевіряє та поширює новинну інформацію для медіа різних держав.

Медіацентр сили – держава, регіон або організація, які мають визначальний вплив на міжнародні інформаційні потоки та формування світового порядку денного.

Медіасистема – це середовище, в якому інформація набуває суспільного значення. Чим складніша система, тим більшої відповідальності потребує вибір джерела.

Міжнародна медіасистема – це не сукупність окремих редакцій чи платформ, а жива мережа взаємопов'язаних інформаційних потоків, у якій кожна новина проходить власний шлях від події до світової аудиторії. Завдання журналіста – зрозуміти цей шлях, перш ніж довірити йому свою аудиторію.

Питання для самоконтролю

1) Які основні складові формують сучасну глобальну систему міжнародних медіа?

2) Чому міжнародні інформаційні агентства називають ядром світової медіасистеми?

3) Які чинники впливають на формування міжнародних інформаційних потоків?

4) У чому проявляється інформаційна асиметрія сучасного світу?

5) Як цифрові технології змінили міжнародну журналістику?

6) Які нові можливості та виклики відкрилися для України після 2014 і особливо після 2022 року?

7) Яку роль відіграє журналіст-міжнародник у формуванні міжнародного образу держави?

8) Чому професійна репутація медіа стає одним із головних чинників довіри до міжнародної інформації?

Практичні завдання

Завдання 1. Оберіть одну міжнародну новину дня та простежте її шлях від першоджерела до українських медіа. Визначте, які інформаційні агентства й редакції брали участь у її поширенні.

Завдання 2. Порівняйте висвітлення однієї міжнародної події у трьох різних медіа (наприклад, *Reuters, BBC* та «*Укрінформ*»). Проаналізуйте спільні й відмінні акценти.

Завдання 3. Підготуйте коротку презентацію на тему: *«Україна у світовому інформаційному просторі: як змінився міжнародний медійний інтерес після 2022 року?»*

Завдання 4. Напишіть аналітичну замітку (до 500 слів), у якій поясніть, як міжнародні медіа можуть впливати на формування громадської думки щодо міжнародного конфлікту.

Теми для дискусії

1) Чи можливо сьогодні забезпечити справді збалансований світовий інформаційний порядок денний?

2) Чи посилюють цифрові платформи демократизацію міжнародної інформації, чи, навпаки, створюють нові ризики?

3) Якою має бути стратегія України для зміцнення своєї присутності у світовому інформаційному просторі?

4) Чи може журналіст впливати на міжнародний імідж держави без втрати професійної незалежності?

Лабораторне заняття № 7

ХТО КЕРУЄ СВІТОВИМИ НОВИНАМИ?

Система міжнародних медіа та міжнародні інформаційні агентства

Під час заняття студенти досліджують структуру глобальної системи міжнародних медіа, аналізують діяльність провідних інформаційних агентств світу, простежують особливості міжнародної медіациркуляції та визначають роль агентств у формуванні світового інформаційного порядку денного.

План заняття

1. Світова система міжнародних медіа.
2. Інформаційні агентства як джерело міжнародних новин.
3. Провідні світові медіаорганізації.
4. Особливості міжнародної медіациркуляції.

Практичні завдання

Ознайомитися із сайтами Reuters, AP, AFP, dpa, EFE та «Укрінформ». Визначити їхню спеціалізацію та географію діяльності.

Порівняти головні міжнародні новини, які одночасно поширили три різні агентства.

Побудувати схему взаємозв'язків між міжнародними агентствами та українськими медіа.

Обговорити: *Чому інформаційні агентства називають «серцем» міжнародної журналістики?*

Лабораторне заняття № 8

ПОДОРОЖ ОДНІЄЇ НОВИНИ

Глобальні інформаційні потоки та місце України у світовому інформаційному просторі

Заняття присвячене аналізу глобальних інформаційних потоків та місця України у світовому інформаційному просторі. Студенти простежують рух міжнародної новини від інформаційного агентства до національних медіа, порівнюють міжнародний порядок денний різних мовників та оцінюють сучасні виклики глобальної медіакомунікації.

План заняття

1. Глобальні інформаційні потоки.
2. Конкуренція міжнародних медіа.
3. Україна у міжнародному інформаційному просторі.
4. Сучасні виклики глобальної медіакомунікації.

Практичні завдання

Простежити шлях однієї міжнародної новини: від інформаційного агентства до українського медіа.

Порівняти міжнародний порядок денний *BBC World, Deutsche Welle* та українського суспільного мовника.

Визначити, які міжнародні теми найчастіше присутні в українських медіа.

Міні-дискусія: *Чи може Україна бути повноцінним учасником глобального інформаційного простору, а не лише об'єктом висвітлення?*

Рекомендована література

Основна

Hanitzsch, T., Hanusch, F., Ramaprasad, J. and de Beer, A. S. (eds.) (2019). *Worlds of Journalism: Journalistic Cultures around the Globe*. New York: Columbia University Press.

Житарюк, М. Г. (2018). *Теорії та моделі масової інформації (масової комунікації): навчально-методичний посібник*. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка.

Житарюк, М. Г. (2020). «Інформаційно-психологічна складова агресії РФ проти України й Заходу (2014–2020 рр.) та способи протистояння». *Український інформаційний простір*, 5, с. 51–70.

Потятиник, Б. В. (2004). *Медіа: ключі до розуміння*. Львів: ПАІС.

Почепцов, Г. (2021). *Токсичний інфопростір. Як зберегти ясність мислення і свободу дії*. Київ: Академія.

Додаткова

Carey, J. W. (1989). *Communication as Culture: Essays on Media and Society*. Boston: Unwin Hyman.

Deuze, M. (2023). *Life in Media: A Global Introduction to Media Studies*. Cambridge, MA: The MIT Press.

Schudson, M. (2008). *Why Democracies Need an Unlovable Press*. Cambridge: Polity Press.

Горбулін, В. та Бадрак, В. (2026). *Війна майбутнього. Як технології російсько-української війни 2022–2025 років змінили поле бою*. Харків: Клуб Сімейного Дозвілля.

Житарюк, М. Г. (2026). «Медіадипломатія в умовах війни». У: *Журналістика в епоху глобальних викликів: інформаційні війни, постправда, штучний інтелект*. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, с. 220–224.

Цифрові ресурси

Agence France-Presse (AFP) – міжнародне інформаційне агентство.
Associated Press (AP) – міжнародне інформаційне агентство.
Bellingcat – платформа відкритих розслідувань та OSINT.
Reuters – міжнародне інформаційне агентство.
Sentinel Hub EO Browser – сервіс супутникових знімків для верифікації інформації.

ЛЕКЦІЯ 5

СВІТОВІ МОДЕЛІ ЖУРНАЛІСТИКИ ТА СУЧАСНА МІЖНАРОДНА МЕДІАСИСТЕМА

План заняття:

1. Чому у світі немає «однієї журналістики»?
2. Свобода слова не означає одне й те саме в усіх країнах.
3. Подорож світовими моделями журналістики: чому вони такі різні?
4. Хто сьогодні формує світову інформаційну картину?
5. Міжнародні інформаційні агентства: як журналістові оцінювати джерело інформації?
6. Глобальні інформаційні потоки: хто формує світовий порядок денний?
7. Цифрові платформи та соціальні мережі: нові учасники міжнародної медіасистеми.
8. Куди рухаються міжнародні медіа? Головні тенденції XXI століття.

Проблемне питання лекції: *Чому одна й та сама міжнародна подія може виглядати зовсім по-різному в BBC, CNN, Al Jazeera, Deutsche Welle, CGTN чи «Суспільному»?* Можливо, тому, що журналістика не існує поза політичним, культурним та історичним контекстом…

1. ЧОМУ У СВІТІ НЕМАЄ «ОДНІЄЇ ЖУРНАЛІСТИКИ»?

Уявімо, що сьогодні відбулася важлива міжнародна подія. Наприклад, саміт НАТО, засідання Ради Безпеки ООН або президентські вибори в одній із великих держав.

Через кілька хвилин новина з'являється на сайтах світових медіа. Студент відкриває *BBC*. Потім переходить на *CNN*. Далі – *Deutsche Welle, France 24, Al Jazeera, Reuters, «Укрінформ»*. На пер-

ший погляд усі повідомляють про одну й ту саму подію. Але якщо читати уважніше, стає очевидно: акценти різні.

Одне медіа насамперед говорить про безпекові наслідки. Інше – про економічний аспект. Третє акцентує увагу на правах людини. Четверте – на дипломатичних переговорах. П'яте пояснює, як ця подія вплине на його власну країну.

Виникає закономірне питання: *хто з них має рацію?* Відповідь може здивувати. Найчастіше – *усі*.

Кожне професійне медіа працює не лише з фактами, а й у певній журналістській традиції, культурному середовищі, правовій системі та редакційній моделі. Сам факт може бути однаковим, але його інтерпретація, добір контексту, система пріоритетів і навіть стиль викладу залежать від того, *в якій медіасистемі працює редакція*.

Саме тому міжнародний журналіст повинен добре орієнтуватися не лише у світових подіях, а й у світових моделях журналістики. Інакше він ризикує неправильно зрозуміти мотивацію своїх колег, логіку редакційної політики або особливості роботи конкретного медіа.

Коли ми говоримо про світові моделі журналістики, то маємо на увазі не рейтинг «кращих» чи «гірших» систем. Йдеться про різні способи організації медіа, різне розуміння свободи слова, різні взаємини між журналістом, державою, суспільством і власником медіа.

Одні системи максимально захищають редакційну незалежність. Інші допускають активне втручання держави. В одних країнах журналіст передусім контролює владу, в інших – сприяє реалізації державної політики. Є моделі, де головним орієнтиром є громадський інтерес, а є такі, де інформаційний простір значною мірою визначається політичними або економічними елітами.

Для журналіста-міжнародника це не абстрактна теорія. Це практичне знання, яке допомагає правильно інтерпретувати міжнародні новини, оцінювати джерела інформації та уникати поспішних висновків.

Подумайте як журналіст-міжнародник

Уявіть, що Вам потрібно підготувати матеріал про міжнародний саміт. Які джерела Ви оберете для аналізу? Чи достатньо прочитати лише одну публікацію? Чи не варто порівняти, як ту саму подію висвітлили BBC, Reuters, Deutsche Welle, Al Jazeera та українські медіа? Саме з такого порівняння часто починається справжня міжнародна журналістика.

Професійний кейс
Одна війна – різні інформаційні акценти

Після початку повномасштабного вторгнення росії в Україну у 2022 році світові медіа працювали майже безперервно. Проте навіть провідні редакції по-різному вибудовували свої матеріали.

BBC робила сильний акцент на людських історіях, поясненні міжнародного контексту та перевірці фактів.

Reuters концентрувався на максимально оперативній передачі перевірених новин для тисяч редакцій у всьому світі.

Al Jazeera значну увагу приділяла реакції країн Глобального Півдня, показуючи, як війна впливає на світові ринки продовольства, енергетику та міжнародні відносини.

Deutsche Welle регулярно пояснювала політичні рішення Європейського Союзу та Німеччини, допомагаючи міжнародній аудиторії зрозуміти їхні мотиви й наслідки.

Факти залишалися спільними. Відрізнялися насамперед *контекст, редакційні пріоритети та кут подачі*. Саме тому міжнародний журналіст має вміти читати не лише новину, а й *медіасистему, яка цю новину створила*.

Обличчя професії: Віталій Портников – журналіст, який читає світ крізь історичний контекст

Віталій Портников належить до найвідоміших українських журналістів-міжнародників сучасності. Протягом багатьох років він спеціалізується на аналізі міжнародної політики, розвитку пострадянського простору, європейської інтеграції та глобальних геополітичних процесів. Його журналістський стиль ґрунтується на глибокому знанні історії, політичних систем і міжнародних відносин, що дає змогу пояснювати сучасні події не ізольовано, а як закономірний результат тривалих історичних процесів.

Портников переконливо демонструє, що міжнародний журналіст повинен уміти працювати не лише з фактами, а й із контекстом. Саме здатність поєднати сьогодення з історичною перспективою допомагає аудиторії зрозуміти причини міжнародних конфліктів, політичних криз і трансформацій світового порядку. Особливість авторського стилю Портникова полягає у прагненні знайти відповідь не лише на запитання *«що сталося?»*, а насамперед *«чому це сталося?»* і *«які наслідки це матиме?»*. Саме тому його аналітичні

тексти нерідко випереджають подальший розвиток подій і стають предметом професійної дискусії.

Якщо Аманпур навчає репортажу, Гіґґінс – розслідуванню, Ресса – відповідальності в цифрову епоху, то Портников навчає журналістського мислення. І це одна з найцінніших компетентностей журналіста-міжнародника. *Професійний урок*. Міжнародна журналістика починається там, де журналіст бачить не лише окрему подію, а її місце в історії, політиці та глобальних процесах. Саме контекст перетворює інформацію на осмислене знання.

Авторський афоризм

Міжнародна журналістика починається там, де журналіст перестає бачити лише подію і починає бачити систему, у якій ця подія народилася.

Мінівисновок

Світова журналістика не є однорідною. Вона складається з різних моделей, кожна з яких сформувалася під впливом історії, політичної культури, правової системи та суспільних цінностей. Саме розуміння цієї різноманітності є першим кроком до професійної роботи журналіста-міжнародника.

2. СВОБОДА СЛОВА НЕ ОЗНАЧАЄ ОДНЕ Й ТЕ САМЕ В УСІХ КРАЇНАХ

Чому в одних країнах журналіст може відкрито критикувати президента, уряд чи парламент, а в інших за таку саму публікацію його можуть звільнити, заарештувати або навіть ув'язнити? Невже справа лише в рівні демократії?

Насправді відповідь складніша. Кожне суспільство протягом століть виробляло власне розуміння ролі журналістики. Саме тому свобода слова в різних країнах має різний зміст, різні межі та різні механізми захисту. Для міжнародного журналіста це не абстрактне питання політичної теорії. Це практична необхідність. Адже, працюючи в іншій державі, він має знати не лише місцеве законодавство, а й журналістську культуру країни, у якій перебуває.

Світова наука про журналістику запропонувала чимало класифікацій медіасистем. Однією з найвідоміших стала концепція, запропонована ще у середині XX століття американськими дослід-

никами Фредом Сібертом, Теодором Петерсоном і Вілбуром Шраммом. Вони показали, що медіа функціонують по-різному залежно від політичного устрою держави, взаємин між владою та суспільством, а також від уявлень про свободу слова. Саме тоді з'явилося поняття *«чотири теорії преси»*, яке стало класикою журналістикознавства. Згодом ця модель зазнала критики, її доповнювали новими підходами, однак вона й сьогодні залишається важливою відправною точкою для розуміння світових медіасистем.

Поступово дослідники відійшли від жорсткого поділу на окремі моделі й почали розглядати журналістику як явище, що постійно змінюється. Демократичні країни теж мають різні традиції роботи медіа, різний рівень державного регулювання, різні форми суспільного мовлення та неоднакові стандарти редакційної незалежності.

Отже, сучасний журналіст-міжнародник повинен знати не лише назви моделей. Він має розуміти *логіку їхнього формування*. Бо головне питання звучить не так: *«Яка модель краща?»*. Набагато важливіше інше: *«Чому саме ця модель виникла в конкретній країні?»*. Саме відповідь на це запитання допомагає зрозуміти сучасний світ.

Подумайте як журналіст-міжнародник

Уявіть, що Вас запросили працювати кореспондентом у різних країнах. Чи однаково Ви будуватимете свою роботу у Великій Британії, Швеції, Китаї та Саудівській Аравії? Очевидно, що ні. Професійні стандарти залишаються незмінними, але журналіст повинен враховувати законодавство, політичну систему, культурні особливості та умови роботи медіа. Міжнародна журналістика завжди потребує поваги до контексту – без відмови від базових принципів професії.

Професійний кейс
Коли свобода слова стає предметом міжнародної новини

У лютому 2024 року після смерті російського опозиційного політика Олексія Навального світові медіа висвітлювали подію в різних політичних і правових умовах. У демократичних країнах редакції вільно аналізували відповідальність російської влади, посилалися на міжнародні розслідування, коментарі правозахисних організацій та заяви світових лідерів. Натомість у самій росії неза-

лежні медіа діяли в умовах жорстких обмежень, а державні ЗМІ використовували офіційну версію подій і уникали критичних оцінок. Цей приклад показує, що свобода журналістики визначається не лише професійною підготовкою журналіста, а й політичними умовами, в яких працює редакція. Саме тому міжнародний журналіст має вміти відрізняти редакційні рішення від вимушених обмежень, зумовлених характером медіасистеми.

Обличчя професії. Марія Ресса: свобода слова як професійна відповідальність

Лауреатка Нобелівської премії миру Марія Ресса, співзасновниця філіппінського видання *Rappler*, стала одним із символів сучасної боротьби за незалежну журналістику. Її професійний шлях демонструє, що журналіст працює не лише з інформацією, а й із цінностями. Розслідуючи питання корупції, дезінформації та зловживання владою, вона неодноразово зазнавала судових переслідувань і політичного тиску. Досвід Марії Ресси нагадує: свобода слова – це не привілей, який існує сам по собі, а щоденна професійна відповідальність, що потребує мужності, компетентності та вірності журналістським стандартам.

Авторський афоризм

Свобода слова не починається із законів. Вона починається з професійної сміливості журналіста і довіри суспільства до його роботи.

Мінівисновок

Світові моделі журналістики сформувалися під впливом різних історичних, політичних і культурних умов. Для журналіста-міжнародника важливо не лише знати їхні назви, а й розуміти, як вони впливають на редакційну політику, свободу слова та професійну практику. Лише тоді він зможе об'єктивно аналізувати міжнародний інформаційний простір і відповідально працювати з різними джерелами.

Світові моделі журналістики – це різні способи відповідати на одне й те саме питання: *як служити суспільству правдивою інформацією.* Майстерність журналіста-міжнародника полягає у вмінні розуміти ці відмінності, не втрачаючи вірності універсальним професійним цінностям.

3. ПОДОРОЖ СВІТОВИМИ МОДЕЛЯМИ ЖУРНАЛІСТИКИ: ЧОМУ ВОНИ ТАКІ РІЗНІ?

Якби міжнародний журналіст за один рік побував у Лондоні, Стокгольмі, Берліні, Токіо та Нью-Делі, він побачив би не просто різні редакції. Він побачив би різні уявлення про те, *для чого існує журналістика*.

Почнімо з Великої Британії та Сполучених Штатів Америки. Саме тут сформувалася *англо-американська модель журналістики*, яку часто називають ліберальною. Її головна ідея проста: преса повинна бути максимально незалежною від державної влади, а журналіст – насамперед служити суспільству. Саме тому британські й американські журналісти традиційно ставлять владі незручні запитання. Для них критика уряду не є проявом нелояльності. Навпаки, вона вважається одним із механізмів демократичного контролю.

Достатньо пригадати розслідування *The Washington Post* у справі Вотергейтського скандалу. Робота *Боба Вудворда та Карла Бернстайна* не лише змінила американську політику, а й стала символом того, що журналістика здатна впливати на перебіг історії. Цей випадок і сьогодні вивчають у журналістських школах усього світу як приклад відповідального служіння суспільству.

Проте Європа не обмежується англо-американською традицією. Поряд із нею сформувалася *континентально- європейська (романо-германська) модель журналістики*, яка історично розвивалася у Франції, Німеччині, Австрії, Бельгії, Італії та багатьох інших країнах континентальної Європи.

Якщо англо-американська модель робить головний акцент на оперативності новини, конкуренції медіа та максимальному відокремленні фактів від коментарів, то континентальна традиція більше уваги приділяє поясненню подій, аналітиці та суспільній відповідальності журналістики.

У цій моделі журналіст часто є не лише репортером, а й інтерпретатором міжнародних процесів. Саме тому в європейській пресі традиційно вагоме місце посідають авторські колонки, редакційні коментарі, аналітичні статті, великі інтерв'ю та публіцистика.

Водночас європейська континентальна журналістика значною мірою спирається на ідею суспільного служіння медіа. Засоби масової інформації розглядаються не тільки як комерційні підприємства, а й як інституції, що виконують важливу демократичну місію: забезпечують право громадян на достовірну інформацію, сприяють

суспільному діалогу та підтримують культурну й мовну різноманітність.

Недаремно саме в країнах континентальної Європи сформувалися одні з найвідоміших суспільних мовників і якісних друкованих видань, а такі медіа, як *Le Monde*, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, *Süddeutsche Zeitung*, *Le Figaro* чи *Die Zeit*, стали взірцем ґрунтовної міжнародної журналістики та аналітики.

Особливої уваги заслуговує і те, що саме в цій традиції значного розвитку набуло поняття *редакційної культури*. Воно охоплює не лише дотримання професійних стандартів, а й відповідальність перед суспільством, повагу до людської гідності, ретельну перевірку фактів і прагнення подавати міжнародні події в широкому історичному та культурному контексті.

Саме на основі цих принципів у Північній Європі сформувалася ще одна своєрідна модель журналістики – *скандинавська*, яка поєднала високі професійні стандарти, суспільне мовлення, максимальну відкритість державних інституцій і надзвичайно високий рівень довіри між журналістами, владою та громадянами. Тут високо цінують свободу слова, однак журналістику сприймають не лише як інструмент контролю влади, а й як важливий суспільний сервіс.

Саме тому в країнах Північної Європи особливу роль відіграє суспільне мовлення. Воно фінансується так, щоб мінімізувати політичний вплив і гарантувати незалежність редакцій. Журналіст тут не лише інформує, а й допомагає громадянам краще розуміти суспільні процеси, підтримує культуру діалогу та взаємної довіри. Недаремно саме скандинавські країни вже багато років посідають провідні місця у світових рейтингах свободи преси та довіри до медіа.

Зовсім іншу картину ми побачимо в окремих *азійських країнах*. Тут історичний розвиток журналістики значною мірою визначався традиціями державотворення, колективної відповідальності та сильних інституцій влади. У різних країнах регіону співвідношення між свободою медіа й державним регулюванням істотно відрізняється. Тому говорити про єдину «азійську модель» було би спрощенням.

Японія демонструє приклад високопрофесійної журналістики, що поєднує сучасні стандарти із сильними редакційними традиціями. Натомість Китай вибудував модель, у якій інформаційна політика тісно пов'язана з державними стратегічними цілями. Журналіст, який працює в міжнародному середовищі, повинен розуміти ці відмінності, не вдаючись до стереотипів і не оцінюючи їх лише за одним критерієм.

Ще більш різноманітною є журналістика країн *Глобального Півдня*. Африка, Латинська Америка, Південна Азія – це десятки держав із різними політичними режимами, економічними умовами та медійними традиціями. В одних країнах незалежні медіа активно розвиваються, в інших журналісти працюють у складних умовах політичного чи економічного тиску. Проте саме ці регіони дедалі активніше формують власний погляд на світові події й уже не погоджуються залишатися лише об'єктом висвітлення з боку західних медіа.

Для міжнародного журналіста це означає одну дуже важливу річ: *світ перестав бути інформаційно однополярним*. Якщо ще кілька десятиліть тому міжнародний порядок денний переважно формували західні редакції, то сьогодні дедалі більше голосів звучить із різних частин світу. І професіонал повинен навчитися чути їх усі.

Подумайте як журналіст-міжнародник

Якщо завтра Вам доведеться працювати міжнародним кореспондентом у Швеції, Японії чи Бразилії, чи достатньо буде лише знання мови? Очевидно, ні. Вам доведеться зрозуміти місцеву журналістську культуру, особливості редакційної роботи, ставлення до влади, традиції спілкування з аудиторією та навіть ті теми, які суспільство вважає найбільш чутливими. Міжнародний журналіст щоразу вивчає не лише нову країну, а й нову медіакультуру.

Професійний кейс

Як *The Guardian* змінила правила міжнародних журналістських розслідувань

У 2013 році британська газета *The Guardian* разом з іншими міжнародними медіа опублікувала матеріали, передані Едвардом Сноуденом. Світ дізнався про масштаби діяльності американського Агентства національної безпеки щодо глобального електронного стеження. Особливо показовим стало не лише саме розслідування, а й спосіб роботи редакції. Журналісти співпрацювали з колегами з різних країн, консультувалися з юристами, ретельно перевіряли документи й водночас зважували право суспільства знати та потенційні ризики для безпеки. Цей кейс став прикладом того, як незалежна журналістика може діяти відповідально навіть тоді, коли працює з інформацією світового масштабу.

Обличчя професії. Алан Расбріджер: редактор, який довів, що журналістика – це командна робота

Багаторічний головний редактор *The Guardian* Алан Расбріджер став одним із символів сучасної якісної журналістики. Саме під його керівництвом редакція не лише активно розвивала цифрові формати, а й реалізувала міжнародні розслідувальні проєкти, що вимагали співпраці журналістів із різних країн. Його професійна філософія була простою: великі міжнародні історії майже ніколи не створює одна людина. Вони народжуються там, де редакція поєднує компетентність репортерів, аналітиків, редакторів, юристів і фахівців із цифрової безпеки. Для журналіста-міжнародника це важливий урок: сучасна професія дедалі більше ґрунтується на довірі, кооперації та міждисциплінарній взаємодії.

Авторський афоризм

Міжнародний журналіст не шукає «правильну» модель журналістики. Він прагне зрозуміти, чому кожна країна виробила власний спосіб говорити зі своїм суспільством.

Модель журналістики – це спосіб, у який суспільство домовляється зі своїми медіа про свободу, відповідальність і довіру.

Мінівисновок

Світові моделі журналістики відображають різні історичні шляхи розвитку держав і суспільств. Англо-американська традиція акцентує на незалежності медіа, континентальна основну увагу приділяє поясненню подій, аналітиці та суспільній відповідальності журналістики, скандинавська опирається на суспільну відповідальність та високий рівень довіри, а країни Азії й Глобального Півдня демонструють власні підходи до організації інформаційного простору. Для журналіста-міжнародника головне – не оцінювати ці моделі за спрощеними схемами, а розуміти їхню внутрішню логіку й уміти працювати з ними професійно. Отже, існують універсальні професійні цінності. Саме вони допомагають журналістам різних країн розуміти один одного, навіть коли їхні медіасистеми суттєво відрізняються.

3. ХТО СЬОГОДНІ ФОРМУЄ СВІТОВУ ІНФОРМАЦІЙНУ КАРТИНУ?

Після знайомства зі світовими моделями журналістики виникає ще одне закономірне запитання. Навіть якщо журналіст працює у незалежній редакції, *звідки він отримує міжнародну інформацію? Чи може одна редакція самостійно висвітлити всі події, що відбуваються у світі?* Звичайно, ні.

Щодня у світі відбуваються десятки тисяч подій. Вибори, міжнародні переговори, війни, природні катастрофи, економічні форуми, наукові відкриття, спортивні чемпіонати. Жодна редакція не здатна мати власних кореспондентів у кожній країні. Саме тому міжнародна журналістика вже понад півтора століття функціонує як *мережа взаємопов'язаних медіа*, у центрі якої перебувають міжнародні інформаційні агентства. Їх часто називають "кровоносною системою" світової журналістики. Порівняння не випадкове. Як кров переносить кисень до всіх органів людського організму, так інформаційні агентства доставляють перевірену інформацію до редакцій у різних країнах світу. Саме завдяки їм новина, яка виникла в Токіо чи Буенос-Айресі, вже через кілька хвилин може з'явитися в редакції львівського, варшавського чи торонтського видання.

Однак тут важливо зробити одну принципову ремарку. Міжнародне інформаційне агентство *не створює готову журналістику*. Воно створює *інформаційний матеріал*, який згодом стає основою для роботи тисяч редакцій. Саме редактори, кореспонденти й аналітики визначають, який контекст додати, які коментарі запросити, які факти потребують додаткової перевірки, а які теми будуть найважливішими для їхньої аудиторії.

Отже, *міжнародне агентство – це початок інформаційного шляху, а не його завершення.*

Саме тому професійний журналіст ніколи не обмежується повідомленням одного агентства. Він прагне зіставити інформацію з кількох джерел, знайти першоджерело, перевірити офіційні документи, звернутися до очевидців або експертів. І тут ми повертаємося до думки, яку вже неодноразово висловлювали в попередніх лекціях: *швидкість ніколи не повинна перемагати достовірність.*

У міжнародній журналістиці ця вимога особливо важлива. Помилка, допущена одним впливовим джерелом, може за лічені хвилини поширитися сотнями редакцій і перетворитися на глобальну інформаційну проблему. Саме тому відповідальність журналіста

сьогодні починається не тоді, коли він пише текст, а тоді, коли він **обирає джерело інформації**.

Подумайте як журналіст-міжнародник

Уявіть, що міжнародне інформаційне агентство повідомило про надзвичайну подію. Через кілька хвилин це повідомлення передрукували десятки редакцій. Чи означає це, що інформація вже не потребує перевірки? Досвід міжнародної журналістики показує протилежне. Навіть найбільш авторитетні агентства можуть уточнювати інформацію після надходження нових фактів. Саме тому професіонал не перестає перевіряти повідомлення лише тому, що його вже поширили інші.

Професійний кейс
Помилка, яку миттєво повторив увесь світ

У червні 2022 року під час повномасштабної війни окремі світові медіа оперативно поширили повідомлення про нібито повне захоплення одного з українських населених пунктів. Перші повідомлення спиралися на заяви сторони агресора й були підхоплені низкою інформаційних ресурсів. Проте вже за кілька годин українські військові, незалежні аналітики та журналісти, які працювали на місці подій, надали інші дані. Частина редакцій була змушена виправляти свої матеріали, уточнювати формулювання або публікувати нові повідомлення. Цей і подібні випадки, зокрема, щодо Куп'янська, ще раз підтвердив: навіть у цифрову епоху головною професійною перевагою журналіста залишається *не швидкість, а здатність перевіряти інформацію до її остаточного поширення*.

Обличчя професії. Крістіан Аманпур: пояснювати світ, а не лише повідомляти про нього

Крістіан Аманпур (Christiane Amanpour) – одна з найавторитетніших журналісток-міжнародниць сучасності, багаторічна міжнародна кореспондентка CNN, чия професійна діяльність стала взірцем відповідальної журналістики в умовах воєн, міжнародних криз і глобальних політичних конфліктів. Вона висвітлювала події на Балканах, у країнах Перської затоки, Афганістані, Іраку, Україні та багатьох інших регіонах світу, працюючи там, де журналістика часто пов'язана з особистим ризиком.

Особливість професійного стилю Крістіан Аманпур полягає не лише у присутності в найнебезпечніших точках планети. Її журналістика ґрунтується на глибокому розумінні історичного й політичного контексту, ретельній перевірці фактів, уважному ставленні до джерел інформації та високих етичних стандартах. Вона неодноразово наголошувала, що міжнародний журналіст працює не заради сенсації, а заради довіри аудиторії, адже саме довіра є його найцінніш им професійним капіталом. Її відомий принцип – *«Бути правдивим, а не нейтральним між правдою і неправдою»* – став одним із моральних орієнтирів сучасної міжнародної журналістики. Журналістові-міжнароднику недостатньо лише повідомити про подію – він має допомогти аудиторії зрозуміти її причини, перебіг і можливі наслідки.

Авторський афоризм

У міжнародній журналістиці перемагає не той, хто першим повідомив новину, а той, кому світ повірив.

Мінівисновок

Світова інформаційна система тримається на співпраці міжнародних інформаційних агентств, редакцій і кореспондентських мереж. Проте жодне, навіть найавторитетніше джерело, не звільняє журналіста від обов'язку перевіряти інформацію. Саме критичне ставлення до джерел перетворює інформацію на професійну журналістику.

5. МІЖНАРОДНІ ІНФОРМАЦІЙНІ АГЕНТСТВА: ЯК ЖУРНАЛІСТОВІ ОЦІНЮВАТИ ДЖЕРЕЛО ІНФОРМАЦІЇ?

Ми вже з'ясували, що міжнародні інформаційні агентства є основою світової інформаційної системи. Але тут виникає ще одне запитання, без відповіді на яке міжнародний журналіст не може працювати професійно: *"Чи всі агентства однаково надійні?"*

На перший погляд може здатися, що відповідь очевидна: якщо агентство відоме, значить, йому можна довіряти. Насправді все значно складніше. Професійний журналіст ніколи не оцінює інформацію лише за назвою агентства. Він насамперед намагається зрозуміти *природу самого джерела*.

Пояснимо це простим прикладом.

Якщо ми читаємо повідомлення *Reuters* або *Associated Press*, то розуміємо, що ці агентства працюють у конкурентному медійному середовищі. Їхня головна професійна цінність – довіра тисяч редакцій у всьому світі. Будь-яка систематична неточність чи свідома маніпуляція коштувала б їм репутації, яку вони вибудовували десятиліттями.

Інша ситуація виникає тоді, коли агентство є складовою державної інформаційної системи. Наприклад, китайське *Сіньхуа* – одне з найбільших інформаційних агентств світу, яке має сотні закордонних бюро й забезпечує величезний масив міжнародної інформації. Його матеріали активно використовують редакції різних країн. Водночас журналіст повинен розуміти, що це державне агентство Китаю, діяльність якого узгоджується із загальною інформаційною політикою держави. Подібно функціонує й агентство *ТАСС*, яке після початку повномасштабної агресії росії проти України дедалі більше виконує функцію державного інформаційного ресурсу. Це не означає, що кожне його повідомлення автоматично є неправдивим. Але це означає, що журналіст повинен особливо уважно перевіряти факти, шукати альтернативні джерела та враховувати політичний контекст походження інформації.

Отже, професійне питання полягає не лише в тому, *що повідомляє агентство*, а й у тому, *чому воно повідомляє саме так*. Саме це відрізняє журналіста від механічного ретранслятора інформації.

Український медіапростір також дає добрий приклад різних моделей агентської журналістики.

Укрінформ є державним інформаційним агентством України. Воно виконує важливу функцію офіційного інформування, має широку мережу кореспондентів, активно працює з іноземною аудиторією та є важливим елементом представлення України у світовому інформаційному просторі. Поруч із ним працюють незалежні агентства. *УНІАН* оперативно висвітлює політичні, економічні, міжнародні та суспільні події, пропонуючи широкий спектр новин для українських і закордонних медіа. *Інтерфакс-Україна* традиційно має високий авторитет серед дипломатичних представництв, міжнародних організацій, бізнесових структур та аналітичних центрів завдяки спеціалізації на політичній, економічній й офіційній інформації.

Кожне з цих агентств виконує власну функцію. І саме тому професійний журналіст розуміє сильні сторони кожного з них і вміє критично працювати з усіма. Саме тут доречно сформулювати пра-

вило, яке варто запам'ятати на все професійне життя: *Журналіст перевіряє не тільки новину, а й джерело, яке цю новину створило*.

Професійний інструмент журналіста «Паспорт джерела міжнародної інформації»

Перед тим як використати повідомлення будь-якого міжнародного агентства, професійний журналіст має поставити собі кілька простих запитань.

Перше. Хто є власником агентства?

Друге. Для якої аудиторії воно працює?

Третє. Хто фінансує його діяльність?

Четверте. Якою є його професійна репутація?

П'яте. Чи підтверджують повідомлення інші незалежні джерела?

На перший погляд, це займає лише кілька хвилин. Насправді саме ці кілька хвилин часто відокремлюють професійну журналістику від поширення чужої інформаційної кампанії.

Подумайте як журналіст-міжнародник

Уявіть, що одну й ту саму міжнародну подію одночасно висвітлюють *Reuters, Сіньхуа, ТАСС, Укрінформ і УНІАН*. Чи варто читати лише одне повідомлення? Досвідчені міжнародні журналісти роблять навпаки. Вони зіставляють матеріали різних агентств, аналізують, які факти збігаються, які оцінки різняться, а які деталі відсутні в окремих повідомленнях. Саме так формується об'ємне бачення події.

Професійний кейс

Збиття рейсу MH17: коли одна подія породила кілька інформаційних реальностей

17 липня **2014** року над окупованою частиною Донеччини було збито літак **Malaysia Airlines** рейсу MH17. Уже в перші години після трагедії світові інформаційні агентства почали поширювати повідомлення. *Reuters, Associated Press і Agence France-Presse* чітко відокремлювали підтверджені факти від неперевірених заяв, посилаючись на офіційні джерела та міжнародні розслідування. Натомість російські державні інформаційні ресурси, зокрема *ТАСС* та інші контрольовані державою медіа, як-от телебачення, одночасно

поширювали кілька взаємовиключних версій причин катастрофи. Частина цих тверджень згодом була спростована результатами міжнародного слідства.

Цей кейс є надзвичайно показовим. Він демонструє, що професійна відповідальність полягає не лише у швидкому повідомленні новини, а й у здатності відрізняти підтверджені факти від інформаційних версій і навмисних маніпуляцій.

Обличчя професії. Пол Вебстер: редактор *Reuters*, який сформулював правило довіри

Один із багаторічних редакторів *Reuters* Пол Вебстер свого часу сказав фразу, яка стала професійним орієнтиром для багатьох журналістів: *«Наш найцінніший актив – це довіра»*. Це коротке речення пояснює філософію агентської журналістики краще за будь-які інструкції. Агентство може програти конкурентам кілька хвилин у швидкості. Але якщо воно втратить довіру редакцій, втратить і свою головну професійну перевагу. Саме тому для журналіста-міжнародника репутація джерела є такою ж важливою, як і сама інформація.

Авторський афоризм

Професіонал перевіряє не лише факт. Він перевіряє біографію самого факту – звідки той прийшов, хто його передав і чому саме так.

Мінівисновок

Міжнародні інформаційні агентства залишаються фундаментом глобального інформаційного обміну, проте вони відрізняються за формою власності, моделлю фінансування, редакційною незалежністю та інформаційною політикою. Завдання журналіста-міжнародника полягає не в безумовній довірі до будь-якого агентства, а в професійному аналізі джерела, зіставленні повідомлень і відповідальному встановленні фактів.

...Ми вже зрозуміли, *хто створює міжнародну інформацію*. Але виникає інше професійне питання: *Чому одні новини миттєво стають світовими, а інші залишаються майже непоміченими?*

Саме тут ми підходимо до поняття *глобальних інформаційних потоків*. Це вже не історія окремих агентств. Це історія того, *як інформація рухається світом і хто визначає її маршрут*.

6. ГЛОБАЛЬНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ПОТОКИ: ХТО ФОРМУЄ СВІТОВИЙ ПОРЯДОК ДЕННИЙ?

Щодня мільярди людей відкривають новинні сайти, переглядають телевізійні випуски або стрічки соціальних мереж. Вони переконані, що бачать найважливіші події світу. Але чи це справді так? Відверто кажучи, міжнародний інформаційний простір нагадує величезну річкову систему. Одні інформаційні потоки широкі й потужні. Вони швидко досягають усіх континентів. Інші залишаються локальними й майже не виходять за межі власної країни. Саме тому міжнародний журналіст повинен розуміти не лише окрему новину, а й *логіку руху інформації*. У науковій літературі це явище називають *глобальними інформаційними потоками*. Проте за цим терміном стоїть дуже проста думка. Не всі країни мають однакові можливості розповідати світові про себе.

Уявімо дві події.

В одній із країн Африки сталася масштабна гуманітарна катастрофа. Того самого дня в одній із європейських столиць відбулася гучна політична відставка. Яка новина швидше потрапить до світового інформаційного простору? На жаль, досвід показує, що далеко не завжди першою стане подія, яка є важливішою з погляду людських наслідків.

Часто вирішальним чинником стають не масштаби трагедії, а *потужність медійної інфраструктури*, політичний вплив країни, кількість міжнародних кореспондентів і зацікавленість глобальної аудиторії. Саме тому дослідники міжнародної комунікації вже багато десятиліть говорять про *асиметрію світових інформаційних потоків*.

Інформація у світі поширюється нерівномірно. Одні країни значно частіше стають джерелами глобальних новин. Інші натомість залишаються лише об'єктами висвітлення. Це зовсім не означає, що їхнє життя менш важливе. Це означає, що вони мають менше можливостей формувати міжнародний порядок денний.

Саме тому міжнародна журналістика нерозривно пов'язана з питанням *інформаційної видимості держави*. Якщо країна не здатна якісно розповідати світові про себе, дуже швидко це зроблять інші. І не обов'язково об'єктивно. Для України ця проблема ніколи не була абстрактною. До 2014 року міжнародні медіа нерідко висвітлювали Україну епізодично – переважно під час виборів, політичних криз або резонансних подій. Значна частина матеріалів

створювалася без постійної кореспондентської присутності, а інколи – з використанням інформації, що надходила через зовнішні джерела, дуже часто – московські.

Повномасштабна агресія росії докорінно змінила ситуацію. Україна стала одним із головних центрів світового інформаційного інтересу. Провідні редакції відкрили або суттєво розширили свої бюро. До країни прибули сотні міжнародних кореспондентів. Українські журналісти почали працювати разом із колегами з різних держав, а українські експерти дедалі частіше стали учасниками міжнародних інформаційних дискусій. Проте цей інтерес не є сталим ресурсом. У міжнародній журналістиці існує поняття *«втома від новини»* (*news fatigue*). Навіть найважливіша тема поступово втрачає увагу аудиторії, якщо редакції не знаходять нових фактів, нових героїв, нових способів її осмислення. Саме тому міжнародний журналіст має не лише інформувати, а й постійно шукати нові ракурси, здатні пояснювати події без сенсаційності й без втрати людського виміру.

Подумайте як журналіст-міжнародник

Чому про одні гуманітарні катастрофи знає весь світ, тоді як інші залишаються майже непоміченими? Відповідь далеко не завжди пов'язана з масштабом трагедії. Часто вона залежить від того, чи існує мережа кореспондентів, чи працюють міжнародні агентства на місці події, чи здатна країна сама ефективно комунікувати зі світом. Міжнародний журналіст повинен навчитися бачити не лише саму подію, а й причини її інформаційної видимості або невидимості.

Професійний кейс
Чому Буча стала світовою новиною?

Навесні 2022 року після звільнення Бучі світ побачив докази масових злочинів, скоєних російськими військовими. Вирішальну роль у тому, що ця трагедія стала предметом глобальної уваги, відіграли не лише офіційні повідомлення української влади. На місці подій працювали журналісти *Reuters, Associated Press, AFP, BBC, CNN*, *The New York Times*, *The Washington Post*, *Der Spiegel*, *Le Monde*, *The Guardian* та десятків інших медіа. Саме їхні репортажі, фотографії, відео й свідчення очевидців стали підставою для між-

народних розслідувань, дипломатичних заяв і подальших судових процесів.

Цей приклад показує, що глобальний інформаційний потік формується тоді, коли локальна подія отримує *незалежне міжнародне підтвердження*. У сучасному світі довіра часто виникає саме на перетині багатьох професійних джерел.

Обличчя професії. Ліз Кукман: репортерка, яка навчилася пояснювати Україну світові

Американська журналістка Ліз Кукман, яка багато років працювала в Україні як міжнародна кореспондентка, неодноразово наголошувала, що найбільша складність роботи полягає не лише в тому, щоб повідомити про подію, а й у тому, щоби зробити її зрозумілою для аудиторії, яка живе за тисячі кілометрів. Це один із найважливіших уроків міжнародної журналістики. Репортер не просто описує факт. Він допомагає різним культурам зрозуміти одна одну.

Авторський афоризм

У міжнародній журналістиці недостатньо бути свідком події. Потрібно зробити так, щоб світ зрозумів її справжнє значення.

Мінівисновок

Глобальні інформаційні потоки не виникають стихійно. Їх формують міжнародні агентства, редакції, кореспондентські мережі, цифрові платформи й суспільний інтерес. Завдання журналіста-міжнародника полягає не лише в тому, щоб передавати інформацію, а й у тому, щоб усвідомлювати механізми її поширення, бачити інформаційні дисбаланси та допомагати аудиторії зрозуміти події в широкому міжнародному контексті.

7. ЦИФРОВІ ПЛАТФОРМИ ТА СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ: НОВІ УЧАСНИКИ МІЖНАРОДНОЇ МЕДІАСИСТЕМИ

Ще двадцять років тому відповідь на запитання «Хто формує міжнародний порядок денний?» була відносно простою. Це були міжнародні інформаційні агентства, великі газети, телевізійні мережі та національні мовники. Сьогодні відповідь уже не така однозначна. У міжнародний інформаційний простір увійшли нові по-

тужні гравці – *цифрові платформи та соціальні мережі*. Фактично вони змінили саму логіку поширення інформації.

Раніше новина проходила довгий професійний шлях. Кореспондент збирав інформацію, редактор перевіряв факти, випусковий редактор ухвалював рішення про публікацію, і лише після цього матеріал потрапляв до аудиторії. Тепер цей ланцюг нерідко скорочується до кількох секунд. Очевидець події робить фотографію або коротке відео, публікує його у соціальній мережі – і вже за кілька хвилин цей матеріал бачать мільйони користувачів. Після цього журналісти починають перевіряти те, що вже стало інформаційним фактом для значної частини аудиторії. Це принципово нова ситуація для міжнародної журналістики.

Соціальні мережі більше не є лише каналом поширення новин. Вони стали *первинним джерелом інформації*, місцем, де новина часто народжується. Проте саме тут виникають і найбільші професійні ризики. Журналіст більше не може виходити з припущення, що перше повідомлення є достовірним. Навпаки, у цифровому середовищі перші повідомлення часто виявляються найменш перевіреними. Саме тому сучасний міжнародний журналіст повинен володіти не лише мистецтвом написання текстів, а й методами цифрової верифікації. Звідси випливає ще одна важлива зміна. Раніше редакція була своєрідним «воротарем» інформації. Саме вона вирішувала, які новини побачить аудиторія.

Тепер значну частину цього рішення ухвалюють алгоритми цифрових платформ. Саме вони визначають, які повідомлення отримають більше переглядів, що з'явиться у стрічці користувача, а що залишиться майже непоміченим. Отже, поряд із редактором з'явився ще один впливовий учасник міжнародної комунікації – *алгоритм*.

Він не є журналістом. Він не несе професійної відповідальності. Він не розрізняє журналістське розслідування й маніпулятивний матеріал. Його головне завдання – максимально утримати увагу користувача. Саме тому міжнародний журналіст повинен розуміти не лише редакційні принципи роботи медіа, а й логіку функціонування цифрових платформ.

Подумайте як журналіст-міжнародник

Уявіть, що відео із зони міжнародного конфлікту за кілька годин набрало десять мільйонів переглядів. Чи робить це його автоматично правдивим? Звичайно, ні. Популярність інформації й достовірність інформації – це різні категорії. Професіонал оцінює не кількість переглядів, а джерело походження матеріалу, час його створення, географічне місце зйомки, ознаки монтажу, відповідність іншим незалежним свідченням.

Професійний кейс

Bellingcat: коли відкриті джерела змінюють міжнародну журналістику

У липні 2014 року над Донбасом було збито пасажирський літак рейсу MH17. Перші повідомлення були суперечливими, а сторони конфлікту висували взаємовиключні версії події.

Саме тоді особливу роль відіграла міжнародна група журналістських розслідувань *Bellingcat*. Використовуючи лише відкриті джерела – фотографії із соціальних мереж, супутникові знімки, відеозаписи, геолокацію та цифровий аналіз, – дослідники змогли простежити маршрут пересування зенітного комплексу «Бук», який фігурував у розслідуванні.

Цей випадок став одним із найвідоміших прикладів застосування OSINT (Open Source Intelligence) у журналістиці. Він показав, що сучасний міжнародний журналіст працює не лише з офіційними заявами чи повідомленнями агентств, а й із величезними масивами відкритих цифрових даних. Водночас саме професійна перевірка, зіставлення різних джерел і прозорість методики роблять такі висновки переконливими.

Для майбутнього журналіста цей кейс має ще один важливий урок: цифрові технології самі по собі не гарантують достовірності. Вирішальним залишається професійний метод перевірки інформації.

Відео, яке змінило хід розслідування

У березні 2022 року після ракетного удару по Маріупольському драматичному театру перші кадри трагедії з'явилися не на телебаченні, а в соціальних мережах. Вони були опубліковані очевидцями

та місцевими журналістами, а згодом використані редакціями *BBC*, *Reuters*, *Associated Press*, *The New York Times* та іншими міжнародними медіа. Однак жодна авторитетна редакція не опублікувала ці матеріали без перевірки. Журналісти зіставляли різні відеозаписи, аналізували супутникові знімки, географічні орієнтири, погодні умови, свідчення очевидців і офіційні документи. Саме завдяки такій роботі цифрові матеріали стали не лише новиною, а й доказовою базою для міжнародних розслідувань. Цей приклад демонструє, що соціальні мережі можуть бути початком журналістського дослідження, але ніколи не повинні ставати його завершенням.

Обличчя професії. Еліот Гіґґінс: засновник журналістики відкритих джерел

Британський журналіст Еліот Гіґґінс став одним із піонерів використання відкритих цифрових даних у журналістських розслідуваннях. Заснована ним платформа *Bellingcat* довела, що ретельний аналіз супутникових знімків, фотографій, відео, метаданих і геолокації може допомогти встановлювати факти міжнародного значення.

Гіґґінс неодноразово підкреслював, що головною цінністю OSINT є не технологія, а *відтворюваність перевірки*: інші журналісти або дослідники повинні мати можливість повторити той самий шлях аналізу й переконатися у правильності висновків. Саме тому OSINT сьогодні став важливою складовою професійної підготовки журналістів-міжнародників.

Крісто Грозєв: відкриті джерела як новий інструмент міжнародної журналістики

Болгарський журналіст-розслідувач Крісто Грозєв, який тривалий час працював із міжнародною розслідувальною спільнотою *Bellingcat*, став одним із найвідоміших представників журналістики відкритих джерел. Його розслідування довели, що сучасний журналіст може встановлювати важливі міжнародні факти, використовуючи відкриті цифрові дані: фотографії, відео, супутникові знімки, транспортні бази даних, геолокацію та інші цифрові сліди. Проте сам Грозєв неодноразово підкреслював: відкриті джерела не замінюють журналістику. Вони лише розширюють її інструментарій. Остаточні висновки, як і раніше, мають спиратися на перевірені докази, професійну етику й відповідальність журналіста.

Авторський афоризм

Цифрові технології прискорили шлях новини. Але відповідальність журналіста не зменшилась.

Мінівисновок

Цифрові платформи й соціальні мережі докорінно змінили міжнародний інформаційний простір. Вони зробили інформацію швидшою, доступнішою й глобальнішою, але водночас створили нові виклики для професійної журналістики. У цих умовах зростає значення цифрової верифікації, критичного аналізу джерел і розуміння того, як алгоритми впливають на міжнародний порядок денний.

8. КУДИ РУХАЮТЬСЯ МІЖНАРОДНІ МЕДІА? ГОЛОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ XXI СТОЛІТТЯ

На завершення лекції пропоную поставити, можливо, найважливіше питання: *"Якою буде міжнародна журналістика через десять або двадцять років?"* Дати точну відповідь не може ніхто. Проте ми вже сьогодні бачимо тенденції, які поступово змінюють професію.

Першою серед них є *глобалізація інформації*. Події, які ще недавно залишалися локальними, сьогодні за лічені хвилини стають предметом світового обговорення. Землетрус, політична криза, терористичний акт, епідемія чи міжнародний конфлікт миттєво виходять за межі однієї держави. Для журналіста це означає необхідність мислити не лише категоріями власної країни, а й глобального контексту.

Друга тенденція – *цифровізація журналістики*. Сучасна редакція дедалі менше нагадує традиційну газетну чи телевізійну редакцію. Один журналіст сьогодні нерідко виконує одразу кілька професійних ролей: збирає інформацію, фотографує, знімає відео, записує подкаст, працює із соціальними мережами, аналізує відкриті цифрові дані. Це не означає, що журналіст повинен однаково добре робити все. Це означає, що професія стала багатофункціональною.

Третя тенденція – *зростання ролі довіри*. Парадоксально, але що більше інформації виробляється у світі, то дорожчою стає достовірна інформація. Коли будь-хто може миттєво поширити повідомлення, особливу цінність набуває той журналіст, який здатний пе-

ревірити факти, відокремити їх від припущень і чесно сказати аудиторії: «Цього ми поки що не знаємо». Саме довіра стає головною валютою міжнародної журналістики.

Четверта тенденція – *посилення конкуренції за увагу аудиторії*. Міжнародні медіа вже давно конкурують не лише між собою. Вони змагаються із соціальними мережами, стримінговими платформами, блогерами, інфлюенсерами, а подекуди – навіть із комп'ютерними іграми та іншими цифровими форматами. Тому сучасний журналіст повинен навчитися працювати так, щоб важлива інформація залишалася цікавою, але не втрачала своєї достовірності.

І, нарешті, п'ята тенденція, яка, мабуть, є визначальною. Це *зростання професійної відповідальності журналіста*. Помилка міжнародного журналіста може вплинути не лише на репутацію редакції. Вона здатна спричинити дипломатичні конфлікти, економічні наслідки, паніку або навіть поставити під загрозу людські життя. Саме тому професія журналіста-міжнародника дедалі більше нагадує професію лікаря. Обидва працюють із довірою. Обидва ухвалюють рішення в умовах неповної інформації. І обидва відповідають за наслідки власних дій.

Подумайте як журналіст-міжнародник

Яка із названих тенденцій, на вашу думку, найбільше вплине на професію протягом найближчих десяти років? Спробуйте не лише назвати її, а й пояснити, як вона змінить щоденну роботу міжнародного журналіста.

Професійний кейс
Як війна в Україні змінила роботу світових редакцій

Після російського вторгнення в Україну провідні медіа переглянули власні підходи до висвітлення міжнародних подій і суттєво розширили мережу кореспондентів в нашій країні, налагодили співпрацю з українськими журналістами, фотографами, операторами, фіксерами й аналітиками, які краще знають місцевий контекст, мову та особливості регіону. Цей досвід показав ще одну важливу тенденцію сучасної міжнародної журналістики: *глобальні редакції дедалі частіше спираються на партнерство з локальними професіоналами*. Таке поєднання міжнародних стандартів і місцевої експертизи дає змогу точніше, швидше й відповідальніше пояснювати світові складні події.

Обличчя професії. Ліз Дусет: журналістка, яка пояснює світ без спрощень

У сучасній міжнародній журналістиці є професіонали, яких поважають не лише за ексклюзивні матеріали, а й за здатність пояснювати найскладніші міжнародні процеси без поспішних оцінок. Однією з таких журналісток є Ліз Дусет (*BBC*). Протягом багатьох років (понад 30) вона працювала в Афганістані, Ірані, Пакистані, країнах Близького Сходу, висвітлювала міжнародні конфлікти, політичні трансформації та гуманітарні кризи. Її репортажі переконують, що міжнародна журналістика починається не з драматичних кадрів, а з глибокого розуміння людей, культури й обставин, у яких розгортаються події. Ліз Дусет неодноразово наголошувала, що журналістові недостатньо лише бути свідком історії. Він має пояснити її так, щоб аудиторія зрозуміла не тільки **що** сталося, а й **чому** це сталося. Саме тому її професійний досвід є важливим уроком для майбутніх журналістів-міжнародників. У світі, де інформація поширюється миттєво, справжню цінність має не той, хто говорить найголосніше, а той, хто допомагає людям зрозуміти складність сучасного світу.

Авторський афоризм

Майбутнє міжнародної журналістики належить не тому, хто володіє найбільшою кількістю технологій, а тому, хто найкраще розуміє світ і чесно пояснює його іншим.

Мінівисновок

Міжнародна медіасистема перебуває в постійній трансформації. Цифровізація, глобалізація, конкуренція за увагу аудиторії, розвиток нових платформ і зростання ролі професійної відповідальності змінюють не лише інструменти журналістської діяльності, а й саму сутність професії. Незмінним залишається лише одне: міжнародна журналістика була й залишається суспільним служінням, заснованим на правді, компетентності та довірі.

Запам'ятаймо!

1) Міжнародна медіасистема є складною глобальною мережею, до якої входять інформаційні агентства, телерадіомовники, цифрові медіа, транснаціональні медіакорпорації, соціальні платформи та професійні журналістські спільноти.
2) Журналіст-міжнародник повинен оцінювати не лише зміст повідомлення, а й природу джерела, його редакційну політику, форму власності, професійну репутацію та можливі інформаційні впливи.
3) Глобальні інформаційні потоки залишаються асиметричними: далеко не всі держави мають однакові можливості бути почутими у світовому інформаційному просторі.
4) Цифрові платформи істотно прискорили поширення інформації, але не скасували потреби у журналістській перевірці фактів.

Майбутнє міжнародної журналістики визначатимуть не лише технології, а насамперед професійна відповідальність, критичне мислення, довіра аудиторії та здатність пояснювати складні міжнародні процеси.

Питання для самоконтролю

1) Що становить основу сучасної глобальної медіасистеми?
2) Які функції виконують міжнародні інформаційні агентства?
3) Чим відрізняються незалежні, державні та комерційні інформаційні агентства?
4) Чому міжнародні інформаційні потоки залишаються асиметричними?
5) Як цифрові платформи змінили механізми міжнародної комунікації?
6) Що означає поняття інформаційної видимості держави?
7) Чому міжнародний журналіст повинен аналізувати не лише інформацію, а й її джерело?
8) Які сучасні тенденції найбільше впливають на розвиток міжнародної журналістики?

Практичні завдання

Завдання 1. Аналіз міжнародного агентства. Оберіть одне міжнародне інформаційне агентство (*Reuters, Associated Press, AFP, Сіньхуа, ТАСС, Укрінформ, УНІАН, Інтерфакс-Україна* або інше). Використовуючи «Паспорт джерела міжнародної інформації», охарактеризуйте його модель роботи, форму власності, редакційну політику, основну аудиторію та рівень міжнародного впливу.

Завдання 2. Порівняльний аналіз новин. Знайдіть повідомлення про одну міжнародну подію щонайменше у трьох різних медіа або агентствах. Порівняйте: добір фактів; заголовки; джерела інформації; коментарі; використані фото чи відео; загальний редакційний акцент. Зробіть висновок про причини виявлених відмінностей.

Завдання 3. Карта інформаційних потоків. Оберіть міжнародну подію останніх місяців і простежте шлях її поширення: від першого повідомлення до українських медіа. Визначте, які агентства, редакції чи цифрові платформи стали ключовими ланками цього інформаційного ланцюга.

Завдання 4. Дискусія про цифрову журналістику. Підготуйте короткий виступ на тему: *«Чи можуть соціальні мережі замінити міжнародні інформаційні агентства?»* Аргументуйте власну позицію, спираючись на приклади з сучасної журналістської практики.

Теми для дискусії

1. Чи існує абсолютно нейтральне міжнародне медіа?
2. Як поєднати оперативність із достовірністю в умовах цифрової конкуренції?
3. Чи здатні соціальні платформи формувати міжнародний порядок денний ефективніше, ніж традиційні медіа?
4. Які можливості відкриває для України зростання її інформаційної видимості у світі?
5. Чому довіра стає головним ресурсом сучасної міжнародної журналістики?

Лабораторне заняття № 9

ЧОМУ BBC НЕ СХОЖА НА CNN?
Порівняльний аналіз світових моделей журналістики

Після лекції студенти вже знають, що журналістика не є універсальною моделлю професійної діяльності. Це заняття дозволяє побачити, як історичні традиції, політична система, медіаринок і суспільні цінності впливають на роботу редакцій у різних країнах. Порівнюючи міжнародні мовники, студенти навчаться визначати особливості світових моделей журналістики та пояснювати відмінності у висвітленні одних і тих самих міжнародних подій.

План заняття

1. Англо-американська модель журналістики.
2. Континентально-європейська модель.
3. Особливості функціонування суспільного мовлення.
4. Вплив політичної системи на діяльність медіа.

Практичні завдання

Порівняйте міжнародні новини BBC World і CNN International за такими критеріями: структура випуску; добір тем; стиль подачі; роль журналіста.

Визначте, які ознаки журналістської моделі проявляються в кожному з медіа.

Підготуйте коротку характеристику однієї світової моделі журналістики.

Міні-дискусія: *Чи існує універсальна модель журналістики?*

Лабораторне заняття № 10

МЕДІАСВІТ БЕЗ КОРДОНІВ
Міжнародна медіасистема та глобальні інформаційні потоки

Метою заняття є практичне осмислення сучасної міжнародної медіасистеми як взаємопов'язаної глобальної мережі. Студенти простежать рух міжнародної інформації від інформаційного агентства до кінцевого медіапродукту, визначать місце цифрових платформ, міжнародних мовників та українських медіа у світовому інформаційному просторі й оцінять особливості формування глобального порядку денного.

План заняття

1. Міжнародні інформаційні агентства.
2. Глобальні мовники.
3. Цифрові платформи.
4. Україна у світовій медіасистемі.

Практичні завдання

Побудуйте схему сучасної міжнародної медіасистеми, визначивши місце: інформаційних агентств; міжнародних телеканалів; цифрових платформ; українських міжнародних медіа.

Простежте шлях однієї міжнародної новини від інформаційного агентства до українського медіа.

Проаналізуйте міжнародний порядок денний трьох світових медіа та визначте спільні й відмінні теми.

Міні-дискусія: *Чи можуть соціальні мережі замінити міжнародні інформаційні агентства?*

Рекомендована література

Основна

Hanitzsch, T., Hanusch, F., Ramaprasad, J. and de Beer, A. S. (eds.) (2019) *Worlds of Journalism: Journalistic Cultures around the Globe*. New York: Columbia University Press.

Deuze, M. (2023) *Life in Media: A Global Introduction to Media Studies*. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.

Житарюк, М. Г. (2018) *Теорії та моделі масової інформації (масової комунікації): навчально-методичний посібник*. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка.

Потятиник, Б. В. (2004) *Медіа: ключі до розуміння*. Львів: ПАІС.

Додаткова

Carey, J. W. (1989) *Communication as Culture: Essays on Media and Society*. Boston: Unwin Hyman.

Schudson, M. (2008) *Why Democracies Need an Unlovable Press*. Cambridge: Polity Press.

Harcup, T. (2021) *Journalism: Principles and Practice*. 4th edn. London: SAGE Publications.

Hanitzsch, T. and Vos, T. P. (2018) 'Journalism beyond democracy: A new look at journalistic roles in political and everyday life', *Journalism*, 19(2), pp. 146–164.

Житарюк, М. Г. (2025) *Масова інформація. Масові комунікації. Соціальні комунікації: тези лекцій*. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка. Available at: https://doi.org/10.30970/MIMCSC.2024

Почепцов, Г. (2021) *Токсичний інфопростір. Як зберегти ясність мислення і свободу дії*. Київ: Академія.

ЛЕКЦІЯ 6

МІЖНАРОДНІ ОРГАНІЗАЦІЇ, ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА ТА МІЖНАРОДНА КОМУНІКАЦІЯ

План заняття:

1. Міжнародні організації як архітектори сучасного світового порядку.
2. Організація Об'єднаних Націй: як працює головний міжнародний майданчик світової політики.
3. НАТО, Європейський Союз і ЮНЕСКО: різні моделі міжнародної комунікації.
4. Інформаційна політика держав: між правом суспільства знати і державними інтересами.
5. Публічна дипломатія, медіадипломатія і стратегічні комунікації: коли інформація стає інструментом міжнародної взаємодії.

«У міжнародній журналістиці недостатньо знати, що сталося. Потрібно розуміти, хто ухвалює рішення, чому вони ухвалені і як про них дізнатися з надійних джерел».

Чому саме ці слова взято за епіграф?

Більшість людей сприймає міжнародні новини як повідомлення про війни, саміти, вибори чи дипломатичні зустрічі. Проте досвідчений журналіст знає: жодна з цих подій не виникає сама собою. За кожною міжнародною новиною стоять інституції, процедури, документи, переговори та рішення, які часто залишаються непомітними для широкої аудиторії.

Саме тому міжнародний журналіст працює не лише з фактами, а й із системою міжнародних відносин. Він повинен орієнтуватися у структурі Організації Об'єднаних Націй, розуміти механізми ухвалення рішень у Європейському Союзі, знати принципи діяльності НАТО, Ради Європи, ЮНЕСКО та інших міжнародних організацій. Не менш важливо навчитися працювати з офіційними документа-

ми, пресрелізами, міжнародними деклараціями, дипломатичними повідомленнями та відкритими базами даних.

Саме ці знання відрізняють міжнародного журналіста від звичайного споживача новин. Його професіоналізм проявляється не лише в умінні швидко повідомити про подію, а насамперед у здатності пояснити, *хто є її учасником, які інтереси стоять за рішеннями та які наслідки вони можуть мати для світу й України.*

Подумайте як журналіст-міжнародник

Уявіть, що інформаційні агентства повідомили лише одне речення: *«Рада Безпеки ООН ухвалила нову резолюцію».* Чи достатньо цього, щоб підготувати якісний журналістський матеріал? Які запитання Ви поставите першими? Хто ініціював документ? Хто підтримав його? Хто голосував проти або утримався? Які держави найбільше вплинули на текст? Чи має резолюція обов'язковий характер? Як вона може вплинути на Україну? Якою буде реакція інших міжнародних організацій? Саме з таких запитань починається професійна міжнародна журналістика.

Вступ

У попередній лекції ми говорили про світову медіасистему та моделі журналістики. Проте навіть найавторитетніші медіа не створюють міжнародний порядок денний самостійно. Значна частина новин народжується там, де працюють міжнародні організації, дипломатичні місії, міждержавні інституції та міжнародні суди.

Саме вони ухвалюють рішення, які визначають безпекову ситуацію у світі, запроваджують санкції, організовують миротворчі місії, координують гуманітарну допомогу, захищають культурну спадщину, реагують на пандемії чи екологічні катастрофи. Для журналіста-міжнародника ці інституції є не абстрактними організаціями, а щоденними джерелами інформації.

Однак професійна робота з ними вимагає значно більшого, ніж уміння прочитати пресреліз. Журналіст повинен знати, як функціонує міжнародна організація, які повноваження мають її органи, як ухвалюються рішення, де знайти офіційні документи, як перевірити їхню автентичність і як відрізнити політичну заяву від юридично обов'язкового рішення.

Саме тому ця лекція є логічним продовженням попередніх. Якщо раніше ми говорили про професію, медіасистему та міжнародні інформаційні потоки, то тепер переходимо до тих інституцій, які ці потоки значною мірою формують. Водночас ми розпочинаємо розмову про одну з найважливіших практичних навичок журналіста-міжнародника – *уміння працювати з офіційними міжнародними джерелами інформації.*

1. МІЖНАРОДНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК АРХІТЕКТОРИ СУЧАСНОГО СВІТОВОГО ПОРЯДКУ

Після завершення Другої світової війни людство зробило висновок, який залишається актуальним і сьогодні: стабільний міжнародний порядок неможливий без постійного діалогу між державами. Так виникла сучасна система міжнародних організацій – інституцій, покликаних підтримувати мир, сприяти співробітництву, захищати права людини, координувати економічний розвиток, реагувати на гуманітарні кризи та виробляти спільні правила міжнародного життя.

Для журналіста-міжнародника міжнародні організації – це не лише об'єкти висвітлення. Передусім це *центри ухвалення рішень*, які щодня формують світовий порядок денний. Тут народжуються міжнародні резолюції, санкційні рішення, миротворчі ініціативи, гуманітарні програми, міжнародні угоди та політичні декларації, що згодом стають головними новинами світових медіа.

Професійний журналіст повинен добре орієнтуватися у структурі міжнародних організацій, розуміти їхні повноваження та процедури ухвалення рішень. Лише тоді він здатний пояснити аудиторії, чому одна резолюція Ради Безпеки ООН має обов'язковий характер, тоді як інша резолюція Генеральної Асамблеї є політично важливою, але юридично не зобов'язує держави до виконання. Так само журналіст має розуміти різницю між рішеннями Європейської Ради, Європейської Комісії чи Європейського парламенту, щоб уникати неточностей і спрощень.

Водночас не всі міжнародні організації мають однаковий вплив. Одні формують систему міжнародної безпеки, інші – економічного співробітництва, ще інші працюють у сфері культури, науки, освіти, охорони здоров'я чи захисту прав людини. Разом вони утворюють складну мережу глобального врядування, яку нерідко називають міжнародною інституційною архітектурою.

Для журналіста важливо пам'ятати ще одну обставину. Жодна міжнародна організація не існує поза політикою. Навіть якщо її статут проголошує нейтральність, рішення ухвалюють держави, кожна з яких має власні національні інтереси. Міжнародний журналіст повинен уміти бачити не лише офіційний текст документа, а й політичний процес, що передував його появі.

Російсько-українська війна особливо яскраво продемонструвала, наскільки складним може бути функціонування міжнародних інституцій. З одного боку, Організація Об'єднаних Націй, НАТО, Європейський Союз, Рада Європи, Міжнародний кримінальний суд та інші організації стали ключовими майданчиками міжнародної підтримки України. З іншого – війна виявила обмеженість окремих механізмів міжнародної безпеки, насамперед права вето постійних членів Ради Безпеки ООН. Саме тому сучасний журналіст має не лише повідомляти про рішення міжнародних організацій, а й критично аналізувати їхню ефективність і вплив на міжнародні процеси.

Подумайте як журналіст-міжнародник

Уявіть, що в один день відбулися три події: Генеральна Асамблея ООН ухвалила резолюцію, НАТО оприлюднило спільну заяву, Європейська Комісія представила новий пакет санкцій. Які з цих рішень матимуть **політичний**, які – **правовий**, а які – **практичний** вплив? Чи однаковими будуть джерела інформації, які Ви використаєте для підготовки матеріалу? Як поясните аудиторії різницю між ними?

Професійний кейс
Голосування Генеральної Асамблеї ООН щодо територіальної цілісності України (2022–2025)

Після початку повномасштабної агресії росії Генеральна Асамблея ООН неодноразово ухвалювала резолюції на підтримку суверенітету та територіальної цілісності України. Для журналістів ці голосування стали не лише новиною, а й важливим інструментом аналізу міжнародної підтримки України. Професійний журналіст не обмежується повідомленням кількості голосів «за» чи «проти». Він аналізує: які держави змінили свою позицію порівняно з попереднім голосуванням; які регіони світу підтримали Україну найактивніше; як голосували країни Глобального Півдня; які політичні

наслідки матиме ухвалена резолюція, попри її рекомендаційний характер. Саме такий підхід перетворює інформацію на глибокий міжнародний аналіз.

Обличчя професії. Річард Енгел (*Richard Engel*) (*NBC News*)

Один із найавторитетніших міжнародних кореспондентів сучасності. Його репортажі з Іраку, Сирії, Афганістану, Лівії та України демонструють, що міжнародний журналіст працює не лише на місці подій. Значна частина його роботи полягає у вивченні політичного контексту, міжнародних інституцій та дипломатичних процесів, без яких неможливо пояснити причини й наслідки конфліктів.

2. ОРГАНІЗАЦІЯ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ: ЯК ПРАЦЮЄ ГОЛОВНИЙ МІЖНАРОДНИЙ МАЙДАНЧИК СВІТОВОЇ ПОЛІТИКИ

Уявімо ситуацію. Світові інформаційні агентства повідомляють: *«У Нью-Йорку розпочалося екстрене засідання Ради Безпеки ООН»*. Уже за кілька хвилин ця новина з'являється на сайтах провідних медіа, а журналісти починають аналізувати можливі рішення, заяви делегацій та реакцію міжнародної спільноти.

Чому звичайне засідання міжнародної організації миттєво стає новиною світового масштабу? Відповідь полягає у ролі Організації Об'єднаних Націй. Заснована 1945 року після завершення Другої світової війни, вона стала універсальним міжнародним майданчиком, де держави намагаються не лише відстоювати власні інтереси, а й знаходити спільні рішення щодо безпеки, миру, прав людини, гуманітарної допомоги, розвитку, охорони здоров'я, освіти й культури.

Для журналіста-міжнародника ООН – це насамперед *джерело інформації найвищого рівня*. Щодня її структури оприлюднюють сотні документів: резолюції, доповіді, статистичні звіти, пресрелізи, заяви Генерального секретаря, матеріали міжнародних місій, результати голосувань, експертні оцінки. Усе це становить величезний масив відкритої інформації, якою професійний журналіст повинен уміти користуватися.

Однак не всі документи ООН мають однакову юридичну силу. Саме тут починається справжня журналістська робота. Наприклад,

резолюції Ради Безпеки ООН, ухвалені відповідно до Статуту Організації, можуть мати обов'язковий характер для держав-членів. Натомість *резолюції Генеральної Асамблеї* здебільшого є політичним вираженням позиції міжнародної спільноти. Вони не створюють юридичних зобов'язань, але демонструють рівень міжнародної підтримки тієї чи іншої держави або проблеми.

Для українських журналістів ця різниця стала особливо відчутною після початку повномасштабної агресії росії. Генеральна Асамблея неодноразово засуджувала порушення міжнародного права та підтверджувала територіальну цілісність України. Водночас Рада Безпеки часто виявлялася неспроможною ухвалити відповідні рішення через право вето постійного члена – росії. Це одна з найбільших суперечностей сучасної системи міжнародної безпеки.

Журналістові недостатньо повідомити, що «ООН ухвалила резолюцію». Він має пояснити читачеві або глядачеві, *який саме орган її ухвалив, якими є її правові наслідки, хто підтримав документ, хто виступив проти і чому це має значення*. Лише тоді новина набуває справжнього міжнародного контексту.

Саме тому професійна робота з матеріалами ООН починається не з цитування пресрелізу, а з уважного аналізу першоджерел. Журналіст повинен працювати зі Статутом ООН, текстами резолюцій, стенограмами засідань, результатами поіменних голосувань, офіційними заявами делегацій і коментарями міжнародних експертів. Лише зіставлення цих джерел дає змогу створити повну й неупереджену картину події.

Подумайте як журналіст-міжнародник

Ви отримали повідомлення: *«ООН ухвалила нову резолюцію щодо України»*. Яким буде Ваш перший крок? Не поспішайте писати новину. Спершу з'ясуйте: який орган ООН ухвалив документ; чи має він юридично обов'язковий характер; де можна ознайомитися з повним текстом; як голосували окремі держави; які міжнародні наслідки може мати це рішення. Професіонал починає не з написання тексту, а з перевірки джерела.

Професійний кейс
Резолюції Генеральної Асамблеї ООН щодо України: як працює міжнародна підтримка

Після 24 лютого 2022 року Генеральна Асамблея ООН неодноразово ухвалювала резолюції, яких засуджувала російську агресію та підтверджувала суверенітет і територіальну цілісність України. Для журналіста ці документи мають кілька інформаційних рівнів.

Перший – власне зміст резолюції.

Другий – результати голосування, які показують міжнародний баланс підтримки.

Третій – політичні заяви держав після голосування.

Четвертий – зміни позицій окремих країн упродовж наступних голосувань.

Саме такий багаторівневий аналіз дає журналістові змогу показати не лише факт ухвалення документа, а й динаміку міжнародної політики.

Обличчя професії. Мішель Ніколс (*Michelle Nichols*) (*Reuters*)

Не всі міжнародні журналісти працюють у гарячих точках. Є журналісти, які роками спеціалізуються на діяльності міжнародних організацій. Однією з найавторитетніших кореспонденток *Reuters*, акредитованих при ООН, є Мішель Ніколс. Її щоденна робота – висвітлення засідань Ради Безпеки, Генеральної Асамблеї, переговорів між делегаціями та підготовка матеріалів про рішення Організації Об'єднаних Націй.

Особливість її професії полягає в тому, що головним інструментом стає не камера на передовій, а вміння працювати з міжнародними документами, дипломатичними джерелами, процедурою голосування та офіційними коментарями. Її публікації демонструють, що навіть найскладніші дипломатичні процеси можна пояснювати точно, зрозуміло і без втрати змісту.

Професійний урок. Журналіст-міжнародник може бути не лише воєнним кореспондентом чи репортером із місця подій. Не менш важливою є спеціалізація на міжнародних інституціях, де щодня ухвалюються рішення, що визначають світову політику.

3. НАТО, ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ І ЮНЕСКО: РІЗНІ МОДЕЛІ МІЖНАРОДНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Після знайомства з діяльністю Організації Об'єднаних Націй закономірно виникає питання: чи всі міжнародні організації працюють однаково? Відповідь очевидна – ні. Кожна з них має власну місію, власну систему ухвалення рішень і власну модель комунікації з суспільством.

Почнімо з НАТО. Якщо ООН прагне бути універсальним майданчиком для діалогу між державами, то Північноатлантичний альянс є передусім безпековою організацією. Тому інформаційна політика НАТО побудована навколо питань оборони, стримування агресії, військового партнерства та колективної безпеки.

Для журналіста-міжнародника важливо не лише стежити за самітами Альянсу чи заявами Генерального секретаря. Не менш важливо навчитися працювати з офіційними комюніке, аналітичними доповідями, матеріалами пресслужби, брифінгами та відкритими інформаційними ресурсами НАТО. Саме ці документи дають змогу відокремити офіційну позицію організації від політичних коментарів окремих урядів чи експертів.

Іншу модель комунікації демонструє Європейський Союз. Це вже не військовий союз, а унікальне політичне й економічне об'єднання держав. Щодня його інституції продукують величезний обсяг інформації: законодавчі ініціативи, рішення щодо санкційної політики, програм фінансування, екології, цифрового розвитку, науки, освіти, міграції. Для журналіста головне завдання полягає не лише в отриманні інформації, а й у правильному визначенні її джерела. Повідомлення Європейської Комісії, рішення Ради Європейського Союзу чи резолюція Європейського парламенту мають різний статус і різні політичні наслідки.

Ще одну модель представляє ЮНЕСКО. На відміну від НАТО чи Європейського Союзу, вона працює не стільки у сфері безпеки чи політики, скільки у сфері освіти, науки, культури та свободи слова. Для міжнародного журналіста ЮНЕСКО є одним із головних світових джерел інформації про стан свободи вираження поглядів, безпеку журналістів, розвиток медіаосвіти, культурної спадщини та інформаційного суспільства.

Не випадково саме матеріали ЮНЕСКО широко використовують під час підготовки аналітичних публікацій про медійну політику держав, цифрову трансформацію суспільства або захист журналістів

у збройних конфліктах. Це приклад того, як міжнародна організація впливає на світову журналістику не через політичні рішення, а через формування професійних стандартів і рекомендацій.

Отже, журналістові недостатньо знати назви міжнародних організацій. Значно важливіше розуміти, *який тип інформації вони продукують, кому вона адресована і як її правильно інтерпретувати*. Це допомагає не лише точніше висвітлювати міжнародні події, а й пояснювати аудиторії логіку сучасної міжнародної політики.

Подумайте як журналіст-міжнародник

Упродовж одного дня Ви отримали три повідомлення:

1) НАТО оприлюднило декларацію саміту;

2) Європейська Комісія представила новий пакет допомоги Україні;

3) ЮНЕСКО опублікувала доповідь про безпеку журналістів. Яке з цих повідомлень стане головною новиною для інформаційного агентства? Яке потребуватиме найбільшого аналітичного пояснення? А яке стане цінним джерелом для тематичної публікації або журналістського дослідження?

Професійний кейс

Саміт НАТО у Вільнюсі (2023): коли одна фраза змінює міжнародний порядок денний

Під час саміту НАТО у Вільнюсі журналісти з усього світу стежили не лише за підсумковою декларацією, а й за кожним формулюванням, що стосувалося майбутнього членства України. Різниця між висловами *«Україна стане членом НАТО»* і *«запрошення буде надіслано, коли союзники погодяться і будуть виконані необхідні умови»* стала предметом ретельного аналізу світових медіа. Цей випадок добре демонструє, що в міжнародній журналістиці значення має не лише сам факт ухвалення документа, а й точність дипломатичної мови. Одне слово або навіть зміна порядку слів можуть свідчити про складний компроміс між державами-членами й визначати політичний зміст рішення.

Обличчя професії. Катя Адлер (*Katya Adler*) (*BBC*)

Багаторічна європейська редакторка *BBC News* спеціалізується на висвітленні діяльності Європейського Союзу. Її матеріали вирізняються вмінням пояснювати складні інституційні процеси простою мовою, не спрощуючи їхнього змісту. Вона переконливо демонструє, що міжнародний журналіст повинен однаково добре орієнтуватися і в політичних переговорах, і в механізмах роботи європейських інституцій.

Професійний урок. Робота міжнародного журналіста полягає не лише в тому, щоби швидко повідомити новину. Не менш важливо пояснити, *хто, чому і з якими наслідками* ухвалив певне рішення. Саме здатність перекладати складну мову міжнародної політики зрозумілою мовою для суспільства відрізняє репортера від журналіста-міжнародника.

4. ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВ: МІЖ ПРАВОМ СУСПІЛЬСТВА ЗНАТИ І ДЕРЖАВНИМИ ІНТЕРЕСАМИ

Працюючи з міжнародною інформацією, журналіст дуже швидко переконується, що жодна держава не залишає комунікацію на самоплив. Кожна країна прагне пояснити світові власну політику, захистити національні інтереси, сформувати позитивний міжнародний імідж і водночас протидіяти інформаційним загрозам. Так формується державна інформаційна політика.

Проте не варто ототожнювати інформаційну політику з пропагандою. У демократичному суспільстві вона передбачає насамперед відкритість органів влади, доступ громадян до інформації, розвиток незалежних медіа, підтримку суспільного мовлення, інформаційну безпеку та захист свободи слова. У недемократичних державах інформаційна політика нерідко набуває протилежного змісту: вона перетворюється на інструмент контролю над інформаційним простором, цензури, маніпуляції громадською думкою та виправдання політичних рішень.

Для журналіста-міжнародника це означає, що офіційна інформація завжди потребує професійного аналізу. Вона може бути достовірною, але ніколи не є самодостатньою. Завдання журналіста – не дублювати повідомлення пресслужби, а зрозуміти, чому саме тепер з'явилася ця інформація, кому вона адресована, яких цілей прагне досягти її автор і яких відомостей у ній бракує.

Особливо виразно це проявляється під час міжнародних криз. Одна й та сама подія може бути представлена зовсім по-різному залежно від інформаційної політики держави. Професійний журналіст не шукає «середину» між правдою і неправдою. Він перевіряє факти, зіставляє джерела, аналізує документи й пояснює аудиторії причини відмінностей у трактуванні подій.

Для України питання інформаційної політики набуло особливого значення після початку російської агресії. Поряд із воєнною обороною держава змушена була розбудовувати систему стратегічних комунікацій, міжнародного інформування та протидії дезінформації. Українська дипломатія, державні інституції, пресслужби, суспільний мовник, незалежні редакції та громадські організації почали діяти більш скоординовано, щоб доносити до міжнародної спільноти перевірену інформацію про перебіг війни, гуманітарну ситуацію та наслідки воєнних злочинів.

Водночас журналістові важливо зберігати професійну автономію. Підтримка власної держави в умовах неспровокованої війни не скасовує журналістських стандартів. Навпаки, саме точність, відповідальність і перевірка фактів роблять інформацію переконливою для міжнародної аудиторії. Довіра формується не емоціями, а якістю журналістської роботи.

Подумайте як журналіст-міжнародник

Уявіть, що після міжнародної конференції Ви отримали два повідомлення: офіційний пресреліз міністерства закордонних справ; матеріал незалежного міжнародного видання про ту саму подію. Чи можна без додаткової перевірки покладатися лише на один із цих текстів? Які питання Ви поставите перед тим, як підготувати власний матеріал? Які документи, коментарі або додаткові джерела допоможуть перевірити повноту і точність інформації?

Професійний кейс

Українська міжнародна комунікація після 24 лютого 2022 року: як формується довіра

У перші дні повномасштабного вторгнення увага світових медіа була прикута до України. Щодня журналісти отримували десятки офіційних повідомлень, брифінгів, звернень і коментарів.

Професійні редакції не обмежувалися цитуванням цих матеріалів. Вони звіряли офіційну інформацію із супутниковими знімками, повідомленнями міжнародних гуманітарних організацій, свідченнями очевидців, матеріалами власних кореспондентів і відкритими цифровими джерелами.

Саме так формується міжнародна довіра до журналістського матеріалу. Вона ґрунтується не на кількості джерел, а на їхній незалежності, взаємній перевірці та професійному аналізі.

Обличчя професії. Фарід Закарія (*Fareed Zakaria*)

Американський журналіст, письменник і ведучий міжнародних програм *CNN* відомий тим, що поєднує аналіз міжнародної політики з глибоким знанням історії та геополітики. Його матеріали переконують: журналіст не повинен бути ретранслятором офіційних заяв. Його місія – пояснювати аудиторії, як державні рішення впливають на міжнародні процеси, і допомагати зрозуміти їхній ширший контекст.

Професійний урок. Чим складніша міжнародна ситуація, тим більшої цінності набуває журналіст, який уміє відокремити інформацію від її політичної інтерпретації, не втрачаючи точності, фактологічності та відповідальності перед аудиторією.

5. ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ, МЕДІАДИПЛОМАТІЯ І СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ: КОЛИ ІНФОРМАЦІЯ СТАЄ ІНСТРУМЕНТОМ МІЖНАРОДНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Чи може інтерв'ю, телевізійний репортаж або публікація в міжнародному медіа вплинути на зовнішню політику держави? На перший погляд здається, що ні. Політику визначають президенти, уряди, парламенти, дипломати. Проте сучасний світ дедалі частіше доводить протилежне. Інформація давно стала одним із найважливіших чинників міжнародних відносин.

Саме тому в міжнародній практиці дедалі частіше використовують поняття *публічна дипломатія*. На відміну від традиційної дипломатії, яка відбувається переважно за зачиненими дверима, публічна дипломатія звертається безпосередньо до суспільства іншої держави. Її мета – не укласти міжнародний договір, а сформувати довіру, пояснити позицію країни, розповісти про її культуру, цінності, наукові досягнення, можливості для співпраці.

Важливу роль у цьому процесі відіграють міжнародні медіа. Через них мільйони людей дізнаються про події в інших країнах, оцінюють дії урядів, формують власне ставлення до міжнародних конфліктів або гуманітарних криз. Тому журналіст, навіть не бувши дипломатом, нерідко стає учасником міжнародної комунікації.

Однак між журналістикою і дипломатією існує принципова відмінність. Дипломат представляє інтереси своєї держави. Журналіст представляє право суспільства знати правду. Ці ролі можуть збігатися, але вони не тотожні. Саме збереження професійної незалежності робить журналістику авторитетною і для громадян власної країни, і для міжнародної аудиторії.

Останніми роками дедалі частіше використовують поняття *стратегічні комунікації*. Воно охоплює узгоджену діяльність державних установ, дипломатичних представництв, військових структур, суспільних інституцій і громадянського суспільства, спрямовану на донесення достовірної інформації та формування довіри. Важливо наголосити: у демократичних країнах стратегічні комунікації не повинні підміняти журналістику. Навпаки, вони створюють умови для відкритого інформування суспільства, тоді як журналісти зберігають право критично аналізувати офіційні повідомлення, ставити незручні запитання й перевіряти факти.

Особливого значення стратегічні комунікації набули під час російсько-української війни. Україна переконливо продемонструвала, що сучасна міжнародна підтримка формується не лише на дипломатичних переговорах, а й у глобальному інформаційному просторі. Звернення Президента України до парламентів різних держав, виступи українських дипломатів, інтерв'ю міжнародним медіа, документальні фільми, репортажі із прифронтових територій, культурні й мистецькі проєкти – усе це стало складовими єдиної системи міжнародної комунікації.

Водночас успіх цієї комунікації значною мірою забезпечили незалежні журналісти. Саме їхні репортажі з Бучі, Ізюма, Маріуполя, Херсона та інших міст допомогли світові побачити війну не через офіційні заяви, а через людські історії, перевірені факти та документальні свідчення.

Подумайте як журналіст-міжнародник

Чи повинен журналіст свідомо допомагати формувати позитивний міжнародний імідж своєї держави? Чи не виникає тут небезпека втратити професійну незалежність? Де проходить межа між відповідальною громадянською позицією і журналістською автономією? Ці запитання не мають простих відповідей. Але саме вони супроводжуватимуть міжнародного журналіста протягом усієї професійної кар'єри.

Професійний кейс

Виступи Президента України перед парламентами світу: інформаційна подія чи елемент міжнародної комунікації?

Починаючи з 2022 року, Президент України звернувся до парламентів десятків держав, а також до міжнародних організацій. Для дипломатів це були елементи міжнародних переговорів. Для журналістів – події світового масштабу.

Професійний аналіз таких виступів не обмежується переказом сказаного. Варто звернути увагу на кілька аспектів: чому саме ця аудиторія була обрана для звернення, які історичні та культурні аналогії використано, як відреагували політики, медіа та суспільство відповідної країни, які практичні рішення були ухвалені після виступу. Саме так журналіст переходить від простого повідомлення до глибокого пояснення міжнародної комунікації.

Обличчя професії. Девід Ігнатіус (*David Ignatius*)

Міжнародний оглядач *The Washington Post* протягом десятиліть висвітлює діяльність дипломатичних служб, міжнародних організацій і проблеми глобальної безпеки. Його публікації демонструють, що справжня міжнародна журналістика ґрунтується не на сенсаціях, а на глибокому знанні політичних процесів, уважній роботі з джерелами та вмінні пояснювати складні міжнародні рішення широкій аудиторії.

Професійний урок. Журналістові недостатньо знати, *що* відбулося. Він має зрозуміти, *чому* це сталося, *хто* вплинув на перебіг подій і *які* наслідки матиме ухвалене рішення. Саме так журналістика перетворюється на інструмент осмислення міжнародної політики.

6. ДЖЕРЕЛА МІЖНАРОДНОЇ ІНФОРМАЦІЇ: ПРОФЕСІЙНИЙ АЛГОРИТМ РОБОТИ ЖУРНАЛІСТА

Звідки міжнародний журналіст отримує інформацію? На перший погляд відповідь здається очевидною: із пресрелізів, повідомлень інформаційних агентств, офіційних заяв чи соціальних мереж. Проте професійна практика свідчить, що жодне з цих джерел саме по собі не гарантує повноти й достовірності інформації.

Справжня робота журналіста починається тоді, коли він поєднує різні джерела, перевіряє їх між собою й оцінює не лише зміст повідомлення, а й обставини його появи.

Умовно всі джерела міжнародної інформації можна об'єднати у кілька груп.

Першу становлять *офіційні джерела*. До них належать міжнародні організації, органи державної влади, дипломатичні представництва, пресслужби, офіційні документи, резолюції, міжнародні договори, статистичні бази даних. Саме вони дають журналістові можливість працювати з першоджерелами, а не з їхніми переказами.

Другу групу утворюють *професійні медійні джерела* – міжнародні інформаційні агентства, глобальні мовники, авторитетні друковані й цифрові видання. Вони не лише повідомляють про події, а й пропонують різні інтерпретації, аналітику, експертні оцінки та репортажі з місця подій. Саме тому журналістові важливо читати не одне медіа, а кілька редакцій, порівнюючи способи висвітлення тієї самої події.

Третя група – *експертні джерела*. Це дослідницькі центри, університети, міжнародні аналітичні інститути, незалежні експерти. Їхні матеріали допомагають зрозуміти довгострокові тенденції міжнародної політики, економіки чи безпеки. Для журналіста це можливість пояснити не лише те, що сталося, а й чому це сталося.

Нарешті, дедалі більшого значення набувають *відкриті цифрові джерела*. Супутникові знімки, відкриті державні реєстри, геолокаційні сервіси, цифрові архіви, мультимедійні бази даних, офіційні акаунти міжнародних інституцій у соціальних мережах – усе це стало невід'ємною частиною сучасної міжнародної журналістики. Водночас саме ці джерела потребують ретельної перевірки, адже швидкість поширення інформації нерідко випереджає її верифікацію.

То як працює досвідчений журналіст-міжнародник? Він не запитує: *«Де я можу знайти інформацію?»* Він ставить інше запитання: *«Яке джерело є найближчим до події, хто його створив і чи*

підтверджують його інші незалежні джерела?» Саме така логіка відрізняє професійний пошук інформації від випадкового перегляду новин.

Подумайте як журналіст-міжнародник

Уявіть, що міжнародне інформаційне агентство повідомило про важливу політичну домовленість. Через кілька хвилин це повідомлення передрукували десятки редакцій. Чи означає це, що журналіст уже має достатньо інформації для власного матеріалу? Які першоджерела Ви спробуєте знайти? Чи відкриєте текст офіційної заяви? Чи звернете увагу на реакцію іншої сторони переговорів? Чи пошукаєте незалежний експертний коментар? Саме ці запитання визначають професійний рівень міжнародного журналіста.

Професійний кейс

Зернова ініціатива: як працює перевірка міжнародної інформації

Під час функціонування Чорноморської зернової ініціативи світові медіа щодня повідомляли про кількість суден, маршрути експорту, рішення сторін і заяви міжнародних організацій. Проте відповідальний журналіст не обмежувався повідомленнями інформаційних агентств.

Для підготовки збалансованого матеріалу він звертався до документів ООН, заяв урядів України та Туреччини, коментарів представників бізнесу, статистики експорту, матеріалів міжнародних економічних організацій та супутникових даних про роботу чорноморських портів. Лише поєднання різних джерел дозволяло відтворити реальну картину подій.

Цей приклад переконує: міжнародна інформація ніколи не існує в одному джерелі. Вона народжується в процесі професійного зіставлення фактів.

Обличчя професії. Джонатан Маркус (*Jonathan Marcus*)

Багаторічний дипломатичний кореспондент *BBC News* спеціалізувався на питаннях міжнародної безпеки, діяльності НАТО та глобальної політики. Його матеріали вирізнялися уважною робо-

тою з офіційними документами, аналітичними джерелами та коментарями різних сторін міжнародних конфліктів.

Професійний урок. Надійність міжнародного журналіста визначається не кількістю джерел, а вмінням встановити їхню ієрархію, перевірити походження інформації та пояснити аудиторії, чому одним повідомленням можна довіряти більше, ніж іншим.

Загальні висновки

Міжнародна журналістика починається не з написання тексту, а з розуміння світу, у якому цей текст народжується. Саме тому журналістові необхідно орієнтуватися в діяльності міжнародних організацій, принципах державної інформаційної політики, механізмах публічної дипломатії та сучасних стратегічних комунікацій.

Водночас міжнародний журналіст не є представником жодної державної чи міжнародної інституції. Його професійний обов'язок – незалежно працювати з інформацією, перевіряти її походження, аналізувати контекст і пояснювати аудиторії складні міжнародні процеси мовою фактів, а не політичних гасел.

Сучасний інформаційний простір дедалі більше нагадує складну систему взаємодії держав, міжнародних організацій, медіа, експертних спільнот і цифрових платформ. Успішний журналіст-міжнародник – це людина, яка вміє не загубитися в цьому потоці інформації, а впорядкувати його, відокремити головне від другорядного і запропонувати суспільству достовірну картину міжнародних подій.

Авторський тезаурус

Інформаційна політика держави – цілісна система принципів, рішень і комунікаційних практик, за допомогою яких держава забезпечує право суспільства на інформацію, захищає національний інформаційний простір і представляє свої інтереси на міжнародній арені.

Публічна дипломатія – відкрита міжнародна комунікація держави із суспільствами інших країн, спрямована на формування довіри, взаєморозуміння та позитивного міжнародного сприйняття.

Медіадипломатія – використання засобів масової інформації як інструменту міжнародного діалогу, пояснення політичних рішень і формування міжнародного порядку денного.

Стратегічні комунікації – узгоджена система державних і суспільних комунікацій, яка забезпечує послідовне донесення дос-

товірної інформації та зміцнює довіру до інституцій у національному і міжнародному середовищі.

Першоджерело міжнародної інформації – документ, повідомлення або безпосередній учасник міжнародної події, від якого походить інформація до її подальшого поширення й інтерпретації.

Запам'ятайте!

Міжнародні організації є не лише учасниками світової політики, а й потужними виробниками міжнародної інформації. Журналіст працює не з окремими повідомленнями, а з інформаційними системами, у яких кожне джерело має власні інтереси, компетенцію та ступінь достовірності. Офіційна інформація потребує не механічного відтворення, а професійної перевірки й аналізу. Публічна дипломатія й журналістика можуть взаємодіяти, але не повинні підміняти одна одну. Найвищим професійним стандартом міжнародного журналіста залишається незалежність мислення, підтверджена фактами.

Професійний коментар автора

Міжнародний журналіст часто працює в інформаційному полі, де кожен учасник прагне бути почутим. Держави пояснюють власну політику, міжнародні організації захищають свої рішення, політики відстоюють позиції, експерти пропонують інтерпретації. У цьому багатоголоссі журналістові легко стати ретранслятором чужих оцінок.

Справжня професійна майстерність починається тоді, коли журналіст навчається слухати всіх, але беззастережно не довіряти нікому. Його головний союзник – перевірений факт, а головний інструмент – критичне мислення. Саме вони забезпечують те, що журналістика залишається не продовженням дипломатії чи політики, а самостійним суспільним інститутом.

Запитання для самоконтролю

1) Яку роль міжнародні організації відіграють у сучасному глобальному інформаційному просторі?

2) Чим відрізняються комунікаційні моделі ООН, НАТО, Європейського Союзу та ЮНЕСКО?

3) Як потрібно розуміти поняття «інформаційна політика держави»?

4) У чому полягає різниця між публічною дипломатією, медіадипломатією та стратегічними комунікаціями?

5) Які основні групи джерел міжнародної інформації використовує журналіст?

6) Чому першоджерело має вирішальне значення для перевірки міжнародної інформації?

7) Як журналістові зберегти професійну незалежність під час роботи з офіційними джерелами?

8) Чому міжнародна журналістика потребує не лише швидкості, а й глибокого аналізу?

Практичні завдання

1. Аналітичне спостереження. Оберіть одну міжнародну організацію (ООН, НАТО, ЄС, ЮНЕСКО або іншу) й проаналізуйте її офіційний інформаційний ресурс. Визначте, які теми переважають, як побудована комунікація та на яку аудиторію вона орієнтована.

2. Порівняльний аналіз. Візьміть одну міжнародну подію й порівняйте її висвітлення: в офіційному повідомленні міжнародної організації; у міжнародному інформаційному агентстві; у незалежному аналітичному медіа. Зробіть висновок про спільне й відмінне в поданні інформації.

3. Робота з джерелами. Підготуйте перелік першоджерел, які Ви використали б для написання матеріалу про засідання Ради Безпеки ООН або саміт НАТО. Обґрунтуйте послідовність їхнього використання.

4. Міні-проєкт. Створіть схему **«Алгоритм роботи журналіста-міжнародника з міжнародною інформацією»**, починаючи від отримання повідомлення й завершуючи його перевіркою та підготовкою власного матеріалу.

Теми для дискусії

1) Чи може журналіст бути повністю незалежним під час висвітлення міжнародних конфліктів?

2) Де проходить межа між державною інформаційною політикою та політичною пропагандою?

3) Чи здатні стратегічні комунікації зміцнювати демократію, не обмежуючи свободу слова?

4) Чи повинні журналісти користуватися офіційними джерелами як головним джерелом міжнародної інформації?

5) Чому довіра до журналіста часто виявляється важливішою за швидкість оприлюднення новини?

Лабораторне заняття № 11

ОФІЦІЙНЕ ДЖЕРЕЛО – НЕ ОСТАННЯ ІНСТАНЦІЯ

Міжнародні організації як суб'єкти міжнародної комунікації

Заняття присвячене роботі журналіста з офіційними міжнародними джерелами інформації. Студенти ознайомляться з інформаційними ресурсами міжнародних організацій, навчаться аналізувати офіційні документи, пресрелізи, заяви й інформаційні повідомлення, визначати їхню журналістську цінність, перевіряти повноту інформації та співставляти офіційну позицію з незалежними джерелами.

План заняття

1. Інформаційні ресурси міжнародних організацій.
2. Офіційні документи, пресрелізи та заяви як джерела журналістської інформації.
3. Перевірка та зіставлення офіційних повідомлень із матеріалами медіа.
4. Критичний аналіз офіційних джерел у міжнародній журналістиці.

Практичні завдання

Ознайомтеся з офіційними сайтами ООН, НАТО, Європейського Союзу або ЮНЕСКО. Визначте, які види інформації вони регулярно поширюють та для яких аудиторій призначені.

Порівняйте офіційне повідомлення міжнародної організації із журналістським матеріалом про ту саму міжнародну подію. Визначте відмінності у структурі, доборі фактів, акцентах та способах подачі інформації.

Визначте, які документи міжнародних організацій можуть використовуватися журналістом як первинні джерела інформації (резолюції, доповіді, пресрелізи, статистичні матеріали, рішення, заяви посадових осіб).

Візьміть участь у міні-дискусії: *Чи можна офіційне джерело вважати достатнім підтвердженням міжнародної інформації, чи журналіст завжди повинен шукати альтернативні джерела?*

Лабораторне заняття № 12

ІНФОРМАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВПЛИВУ

Інформаційна політика держав, публічна дипломатія та стратегічні комунікації

Заняття присвячене аналізу інформаційної політики держав, механізмів публічної дипломатії та стратегічних комунікацій. Студенти навчаться порівнювати офіційні повідомлення із журналістськими матеріалами, визначати особливості інформаційних кампаній та розмежовувати легітимні стратегічні комунікації й інформаційно-пропагандистський вплив.
Тоді й практичні завдання повинні бути іншими.

План заняття

1. Інформаційна політика держав.
2. Публічна дипломатія.
3. Медіадипломатія.
4. Стратегічні комунікації.

Практичні завдання

Проаналізуйте приклад міжнародної інформаційної кампанії державної або міждержавної інституції. Визначте її цільову аудиторію, основні повідомлення та комунікаційні інструменти.

Порівняйте офіційне повідомлення державної установи й журналістський матеріал про одну міжнародну подію. Визначте відмінності у структурі, аргументації, доборі фактів і стилі викладу.

Доберіть приклади використання Україною інструментів публічної дипломатії або медіадипломатії під час російсько-української війни. Оцініть їхню ефективність.

Візьміть участь у дискусії: *Де проходить межа між стратегічними комунікаціями, інформаційною політикою держави та пропагандою?*

Рекомендована література

Основна

Ward, S. J. A. (2013) *Objectively Engaged Journalism: An Ethic for Digital Global Media*. Montreal: McGill-Queen's University Press.

Бурменський, М. В., Бурмагін, О. О. та Гнатовський, М. М. (2017) *Міжнародні стандарти свободи вираження поглядів та українське законодавство*. Київ: ВАІТЄ.

Житарюк, М. Г. (2026) *Медіадипломатія в умовах війни*. У: *Журналістика в епоху глобальних викликів: інформаційні війни, постправда, штучний інтелект: матеріали міжнародної науково-практичної конференції*. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, с. 220–224.

Лизанчук, В. В. (2017) *Інформаційна безпека України: теорія і практика*. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка.

Додаткова

Бурмагін, О. та Опришко, Л. (2021) *Правові засади професійної діяльності журналіста*. Київ. Available at: http://surl.li/crutl

Бурменський, М., Штурхецький, С., Білз, Е., Бетц, М., Шюпп, К. та Казанжи, З. (2016) *Журналістика в умовах конфлікту: передовий досвід та рекомендації*. Київ. Available at: https://www.osce.org/files/f/documents/9/3/254531.pdf

Горбулін, В. та Бадрак, В. (2026) *Війна майбутнього. Як технології російсько-української війни 2022–2025 років змінили поле бою*. Харків: Клуб Сімейного Дозвілля.

Житарюк, М. Г. (2020) *Інформаційно-психологічна складова агресії РФ проти України й Заходу (2014–2020 рр.) та способи протистояння*. *Український інформаційний простір*, 1(5), с. 51–70.

Почепцов, Г. (2021) *Токсичний інфопростір. Як зберегти ясність мислення і свободу дії*. Київ: Академія.

Фіхтеліус, Е. (2025) *Новини. Складне мистецтво роботи з інформацією*. Пер. та адапт. М. Г. Житарюка. Львів: факультет журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка. Available at: https://doi.org/10.30970/ncwi.2025

ЛЕКЦІЯ 7

МІЖНАРОДНИЙ ЖУРНАЛІСТ У ЦИФРОВУ ЕПОХУ: ТЕХНОЛОГІЇ, БЕЗПЕКА ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ВІЙНИ

План заняття:

1. Цифрова журналістика: нова професійна реальність міжнародного журналіста.
2. OSINT: журналістика відкритих джерел як новий стандарт міжнародних розслідувань.
3. Геолокація та цифрова верифікація: як журналіст перевіряє правдивість цифрового контенту.
4. Штучний інтелект у міжнародній журналістиці: можливості, ризики та професійна відповідальність.
5. Цифрова безпека журналіста в умовах інформаційних війн.

«Сучасний журналіст-міжнародник дедалі частіше працює не лише на місці події, а й у цифровому просторі, де інформація залишає сліди, які потрібно вміти знаходити, перевіряти й правильно інтерпретувати».

Вступ

Уявімо ситуацію. У мережі з'явилося відео, яке за кілька хвилин переглянули мільйони людей. Автор стверджує, що воно зафіксувало новий воєнний злочин. Великі медіа ще мовчать. Соціальні мережі вже вибухнули емоціями. Що повинен зробити журналіст?

Опублікувати відео першим? Дочекатися офіційного підтвердження? Спробувати самостійно перевірити його справжність?

Ще двадцять років тому міжнародний журналіст відповів би майже однозначно: потрібно знайти очевидця, звернутися до кореспондента або чекати підтвердження інформаційного агентства. Сьогодні цього вже недостатньо.

Професійна діяльність журналіста дедалі більше переміщується у цифровий простір. Значна частина міжнародної інформації існує

у вигляді відкритих даних, цифрових архівів, супутникових знімків, повідомлень у соціальних мережах, відеозаписів із мобільних телефонів, матеріалів вебкамер або геолокаційних сервісів. Водночас саме цифрове середовище стало простором наймасштабніших інформаційних маніпуляцій, кампаній дезінформації та гібридних інформаційних операцій.

Чи означає це, що журналістові стало легше працювати? Навпаки.

Інформації стало незрівнянно більше, але разом із цим різко зросла відповідальність за її перевірку. Якщо раніше журналіст насамперед шукав інформацію, то сьогодні він дедалі частіше змушений відділяти достовірне від недостовірного.

Саме тому сучасний журналіст-міжнародник повинен володіти компетентностями, яких ще десять-п'ятнадцять років тому практично не існувало. Йому необхідно працювати з відкритими джерелами інформації (OSINT), перевіряти цифрові матеріали, використовувати геолокацію, аналізувати метадані, орієнтуватися в алгоритмах соціальних мереж, розуміти принципи роботи штучного інтелекту й усвідомлювати ризики інформаційних операцій.

Цифрові технології не скасували класичної журналістики. Вони лише змінили її професійний інструментарій. Як і раніше, головними залишаються точність, відповідальність, незалежність і перевірка фактів. Проте тепер до них додається ще одна необхідна компетентність – *цифрова грамотність журналіста-міжнародника.*

Про це наша лекція.

Ми розглянемо, як цифрові технології змінюють міжнародну журналістику, розкажемо, як розуміти принципи роботи відкритих джерел інформації, які методи цифрової верифікації, можливості й обмеження штучного інтелекту, а також спробуємо відповісти на головне питання сучасної міжнародної журналістики: *«Як залишатися журналістом у світі, де інформацію дедалі частіше створюють не лише люди, а й цифрові алгоритми?»*

1. ЦИФРОВА ЖУРНАЛІСТИКА: НОВА ПРОФЕСІЙНА РЕАЛЬНІСТЬ МІЖНАРОДНОГО ЖУРНАЛІСТА

Ще зовсім недавно міжнародний журналіст асоціювався передусім із людиною, яка працює за кордоном. Вона мала акредитацію, підтримувала постійні контакти з дипломатами, регулярно відвідувала міжнародні пресконференції, передавала репортажі телефо-

ном або через супутниковий зв'язок. Саме так працювали покоління закордонних кореспондентів у другій половині XX століття.

Сьогодні професія змінилася докорінно. Міжнародна новина може з'явитися будь-де: у соціальній мережі очевидця, на сторінці міжнародної організації, на супутниковому знімку, у відкритій базі даних або в повідомленні місцевого журналіста. Подекуди редакція дізнається про подію швидше, ніж державні установи.

Чи означає це, що журналіст більше не потрібний? Навпаки. Саме в умовах інформаційного надлишку його роль лише зростає. Якщо раніше журналіст переважно *здобував інформацію*, то сьогодні він насамперед *перевіряє, аналізує, зіставляє та пояснює* її.

Фактично змінилася сама професійна модель міжнародної журналістики. Кореспондент уже не є єдиним свідком події. Свідками стали мільйони людей, які мають смартфони, доступ до мережі та можливість миттєво публікувати фото й відео. Проте саме журналіст повинен відповісти на головне питання: *чи можна цій інформації довіряти?*

У цифрову епоху міжнародний журналіст дедалі більше працює на перетині декількох професій. Він залишається репортером, але водночас має бути аналітиком, фактчекером, дослідником відкритих даних, користувачем цифрових технологій і навіть певною мірою фахівцем із кібербезпеки.

Особливо виразно це проявилося під час повномасштабної російської агресії проти України. Значна частина інформації про воєнні злочини, руйнування цивільної інфраструктури чи переміщення військової техніки вперше з'явилася не в офіційних повідомленнях, а в цифровому просторі. Завдання журналіста полягало не в тому, щоб негайно поширити ці матеріали, а в тому, щоб встановити їхню справжність, визначити місце і час зйомки, перевірити контекст і лише після цього представити їх аудиторії.

Цифрові технології не спростили професію міжнародного журналіста, а зробили її більш відповідальною.

Подумайте як журналіст-міжнародник

Уявіть, що під час міжнародної кризи Ви першими отримали відео з соціальної мережі, яке вже активно поширюють інші користувачі. Ваші конкуренти готують термінові публікації. Що для Вас важливіше – *бути першим чи бути точним?* Чи готові Ви оприлюднити матеріал, якщо ще не можете підтвердити його достовірність? Саме в такі моменти проявляється професійна зрілість журналіста.

Професійний кейс
Вибух у порту Бейрута (2020): коли соціальні мережі випередили світові медіа

4 серпня 2020 року потужний вибух у порту Бейрута майже миттєво з'явився в соціальних мережах. Тисячі очевидців опублікували відео з різних ракурсів ще до прибуття журналістів на місце трагедії. Уже через кілька хвилин редакції *Reuters*, *BBC*, *CNN*, *Al Jazeera* та інших міжнародних медіа почали збирати й перевіряти цей цифровий масив.

Ключовим завданням було не швидке передрукування роликів, а їхня верифікація: чи справді вони зняті в Бейруті, чи відповідає час публікації моменту вибуху, чи не використано кадри з інших подій. Лише після зіставлення відео з різних точок, супутникових знімків і свідчень очевидців редакції змогли сформувати достовірну картину катастрофи.

Цей випадок став одним із найкращих прикладів того, як цифрові технології змінюють міжнародну журналістику: *очевидці повідомляють про подію, а журналісти встановлюють її достовірність і пояснюють її світові.*

Обличчя професії. Мелісса Белл (*Melissa Bell*)

Міжнародна кореспондентка *CNN*, яка багато років працює в Європі та висвітлює війни, міжнародні кризи й політичні події. У своїй роботі вона поєднує класичний репортаж із цифровою верифікацією матеріалів, що надходять із соціальних мереж, демонструючи, як сучасний журналіст використовує нові технології без втрати професійних стандартів.

Професійний урок. Цифрові інструменти не замінюють журналіста. Вони лише розширюють його можливості. Остаточне рішення про достовірність інформації завжди ухвалює людина, яка несе професійну й етичну відповідальність за кожне оприлюднене повідомлення.

2. OSINT: ЖУРНАЛІСТИКА ВІДКРИТИХ ДЖЕРЕЛ ЯК НОВИЙ СТАНДАРТ МІЖНАРОДНИХ РОЗСЛІДУВАНЬ

Ще донедавна журналістське розслідування асоціювалося передусім із конфіденційними документами, інформаторами або тривалою роботою в архівах. Здавалося, що найціннішу інформацію завжди потрібно здобувати приховано.

Цифрова епоха суттєво змінила цю логіку. Парадокс сучасної міжнародної журналістики полягає в тому, що величезна кількість важливої інформації вже перебуває у відкритому доступі. Вона розпорошена між супутниковими сервісами, державними реєстрами, картографічними платформами, соціальними мережами, базами авіаперельотів, судноплавства, комерційними каталогами, архівами вебсторінок і тисячами інших цифрових ресурсів.

Проблема полягає вже не в тому, *де знайти інформацію*, а в тому, *як правильно її поєднати*. Саме так виникло поняття *OSINT* (*Open Source Intelligence*) – отримання та аналіз інформації з відкритих джерел.

Спочатку цей підхід використовували військові, аналітичні служби та дослідницькі центри. Проте сьогодні він став одним із найважливіших інструментів міжнародної журналістики.

Важливо зрозуміти одну принципову річ. OSINT – це не окремий сайт і не спеціальна комп'ютерна програма. Це *метод професійного мислення*.

Журналіст ставить собі низку послідовних запитань:

1) Хто першим опублікував інформацію?
2) Чи можна встановити місце події?
3) Чи відповідають погодні умови заявленому часу?
4) Чи співпадає архітектура будівель із картою місцевості?
5) Чи можна підтвердити маршрут літака або судна?
6) Які цифрові сліди залишила ця подія?

Отже, журналіст фактично відтворює подію так, ніби збирає мозаїку з великої кількості окремих фрагментів. Саме тому сучасного міжнародного журналіста дедалі частіше порівнюють не лише

з репортером, а й із дослідником або криміналістом, який працює не зі свідками, а з цифровими доказами.

Особливої ваги OSINT набув після початку російської агресії проти України. Саме відкриті цифрові джерела допомогли документувати переміщення військової техніки, підтверджувати факти обстрілів цивільних об'єктів, встановлювати місця воєнних злочинів і спростовувати численні пропагандистські твердження.

При цьому потрібно пам'ятати: жоден цифровий інструмент не скасовує головного журналістського правила – *кожен факт потребує незалежної перевірки*. OSINT допомагає знаходити докази, але відповідальність за їхню інтерпретацію завжди несе журналіст.

Подумайте як журналіст-міжнародник

Уявіть, що Ви отримали фотографію, яка нібито підтверджує руйнування важливого стратегічного об'єкта. Чи достатньо самого зображення для публікації? Що Ви перевірятимете насамперед? Місце зйомки? Час? Погодні умови? Архітектурні деталі? Метадані файлу? Інші незалежні джерела? Чим більше таких запитань поставить журналіст до початку роботи, тим меншою буде ймовірність професійної помилки.

Професійний кейс

Як журналісти *The New York Times* встановили обставини трагедії в Бучі

Навесні 2022 року після звільнення Бучі російська пропаганда почала поширювати твердження про нібито «інсценування» масових убивств цивільного населення.

Журналісти *The New York Times* разом із командою візуальних розслідувань (*Visual Investigations*) використали відкриті цифрові джерела для перевірки цих заяв. Вони зіставили супутникові знімки компанії *Maxar Technologies*, відео з камер спостереження, записи безпілотників, фотографії місцевих жителів, часові позначки, геолокацію та свідчення очевидців.

Поєднання цих незалежних джерел дало змогу встановити, що тіла загиблих перебували на вулицях міста ще тоді, коли Буча залишалася під контролем російських військових. Тож журналістське розслідування підтвердило висновки міжнародних слідчих і стало

одним із найпереконливіших прикладів використання OSINT у документуванні воєнних злочинів.

Чого навчає цей кейс? OSINT не є альтернативою класичній журналістиці. Він лише розширює її доказову базу. Відкриті цифрові дані набувають журналістської цінності лише тоді, коли їх зіставлено між собою, перевірено і критично проаналізовано.

Обличчя професії. Малахі Браун (*Malachy Browne*)

Ірландський журналіст, керівник команди Visual Investigations газети *The New York Times*, один із найавторитетніших представників сучасної журналістики цифрових розслідувань. Його команда спеціалізується на використанні відкритих джерел інформації, супутникових знімків, геолокації, аналізу відеоматеріалів і цифрової верифікації для документування міжнародних конфліктів, воєнних злочинів і порушень прав людини.

Під керівництвом Малахі Брауна журналісти *The New York Times* підготували десятки резонансних міжнародних розслідувань, присвячених подіям у Сирії, Афганістані, М'янмі, Україні, Судані та інших регіонах світу. Їхню роботу неодноразово відзначали найпрестижнішими міжнародними журналістськими нагородами, зокрема Пулітцерівською премією.

Професійний урок. У цифрову епоху журналіст дедалі частіше працює не лише як репортер, а й як дослідник. Відкрита інформація сама по собі ще не є доказом. Лише її ретельний аналіз, зіставлення незалежних джерел і професійна верифікація перетворюють окремі цифрові фрагменти на переконливу журналістську аргументацію.

3. ГЕОЛОКАЦІЯ ТА ЦИФРОВА ВЕРИФІКАЦІЯ: ЯК ЖУРНАЛІСТ ПЕРЕВІРЯЄ ПРАВДИВІСТЬ ЦИФРОВОГО КОНТЕНТУ

Одне з найбільших професійних випробувань сучасної міжнародної журналістики полягає в тому, що цифрове зображення більше не можна автоматично вважати доказом. Фотографія може бути зроблена в іншій країні. Відео – зняте кілька років тому. Окремі кадри можуть бути вирвані з контексту, а сучасні технології дають змогу створювати настільки переконливі підробки, що навіть досвідчений глядач не завжди здатний їх розпізнати.

Саме тому одним із базових професійних умінь журналіста-міжнародника стала *цифрова верифікація* – процес перевірки достовірності цифрового матеріалу до його оприлюднення. Найчастіше така перевірка складається з кількох взаємопов'язаних етапів.

Насамперед журналіст намагається встановити *місце події*. Для цього він аналізує природний ландшафт, дорожні знаки, архітектуру, особливості забудови, рельєф місцевості, транспортну інфраструктуру, рекламні конструкції, номери будинків або інші характерні об'єкти. Потім ці деталі порівнюють із супутниковими картами, панорамними сервісами чи відкритими географічними ресурсами.

Другий етап – *визначення часу*. Навіть якщо дата публікації відома, це ще не означає, що саме тоді було зроблено запис. Журналіст звертає увагу на довжину тіней, погодні умови, сезонні особливості рослинності, стан дорожнього покриття, одяг людей, транспорт або інші непрямі ознаки, які допомагають звузити часові межі.

Третій етап – *зіставлення незалежних джерел*. Один цифровий матеріал майже ніколи не є достатнім доказом. Значно переконливі кілька фото чи відео, зроблених різними людьми з різних ракурсів. Якщо вони підтверджують одне одного, рівень достовірності суттєво зростає.

І, нарешті, журналіст оцінює *контекст*. Цифровий матеріал може бути абсолютно справжнім, але використовуватися для пояснення зовсім іншої події. Саме виривання з контексту сьогодні є одним із найпоширеніших інструментів інформаційних маніпуляцій.

Тож, цифрова верифікація – це не технічна процедура, а спосіб професійного мислення. Вона спирається не на інтуїцію, а на послідовне зіставлення фактів, де кожен наступний крок підтверджує або спростовує попередній.

Подумайте як журналіст-міжнародник

У соціальній мережі поширюється відео із твердженням, що воно демонструє ракетний удар по цивільному об'єкту. Перш ніж опублікувати його, які три запитання Ви поставите собі насамперед? Не поспішайте відповідати. Спробуйте побудувати власний алгоритм професійної перевірки.

Професійний кейс
Вибух у лікарні «Аль-Аглі» в Газі (2023): як журналісти перевіряли суперечливі версії

17 жовтня 2023 року світові медіа повідомили про вибух на території лікарні «Аль-Аглі» в секторі Гази. Уже в перші хвилини після трагедії інформаційний простір наповнився взаємовиключними повідомленнями. Представники різних сторін конфлікту висували протилежні версії причин вибуху, а соціальні мережі поширювали тисячі фото, відео й коментарів, часто без жодної перевірки. Для журналістів це стало справжнім професійним випробуванням. Чи можна повідомляти аудиторії про причини трагедії, коли достовірних фактів ще недостатньо?

Редакції *BBC Verify*, *The New York Times*, *Reuters*, *Associated Press* та *CNN* відмовилися від поспішних висновків. Замість цього вони розпочали поетапну цифрову верифікацію. Журналісти зіставили десятки відеозаписів із різних камер, визначили місця зйомки, проаналізували часові мітки, супутникові зображення, характер пошкоджень, траєкторії польоту світлових об'єктів і свідчення очевидців. До роботи були залучені фахівці з аналізу відео, військові експерти та спеціалісти з відкритих джерел.

Важливо, що провідні міжнародні редакції не намагалися першими оголосити остаточну версію подій. Вони чесно повідомляли аудиторії, які факти вже вдалося підтвердити, які ще перевіряються, а які твердження не мають достатньої доказової бази. Така професійна стриманість допомогла уникнути поширення неперевіреної інформації в один із найбільш напружених моментів міжнародної кризи.

Чого навчає цей кейс? У цифрову епоху журналістська відповідальність полягає не лише в оперативності. Не менш важливою є здатність визнати межі власного знання. Якщо доказів недостатньо, варто чесно сказати «ми ще перевіряємо», ніж запропонувати аудиторії передчасний висновок.

Обличчя професії. Шаян Сардарізаде (*Shayan Sardarizadeh*)

Журналіст і редактор напряму дезінформації *BBC Verify*. Він спеціалізується на перевірці цифрового контенту, аналізі вірусних повідомлень, геолокації відео та викритті міжнародних інформаційних маніпуляцій. Його робота демонструє, що сучасна верифіка-

ція потребує не лише технічних навичок, а й глибокого розуміння політичного, культурного та медійного контексту.

Професійний урок. Найнебезпечніші фейки часто містять елементи правди. Завдання журналіста полягає не лише у виявленні підробки, а й у встановленні того, *що саме є правдою, що вирвано з контексту, а що свідомо сфальсифіковано.*

Логіка лекції зараз виглядає дуже послідовно:

1) Цифрова журналістика – нова професійна реальність.

2) OSINT – метод роботи з відкритими джерелами.

3) Геолокація та цифрова верифікація – перевірка достовірності.

Наступний крок уже природно переходить до теми, без якої сьогодні неможливо уявити міжнародну журналістику, – штучного інтелекту.

4. ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У МІЖНАРОДНІЙ ЖУРНАЛІСТИЦІ: МОЖЛИВОСТІ, РИЗИКИ ТА ПРОФЕСІЙНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Ще кілька років тому штучний інтелект сприймали як перспективну технологію майбутнього. Сьогодні він став повсякденним інструментом редакцій у всьому світі.

Міжнародний журналіст дедалі частіше використовує системи штучного інтелекту для пошуку інформації, автоматичного перекладу, аналізу великих масивів документів, розшифрування інтерв'ю, підготовки інфографіки, візуалізації даних і навіть попереднього структурування майбутнього матеріалу. Завдяки цьому значно скорочується час виконання рутинної роботи. Те, що раніше вимагало кількох годин або навіть днів, сьогодні можна зробити за лічені хвилини.

Однак разом із новими можливостями виникають і нові професійні ризики. Штучний інтелект не є журналістом. Він не був очевидцем події, не несе юридичної відповідальності за опублікований матеріал, не володіє професійною етикою і не здатний самостійно відрізнити перевірений факт від маніпуляції, якщо його навчальні дані містять помилки або суперечності. Саме тому відповідальність за кінцевий журналістський продукт завжди залишається за людиною.

Особливо обережно варто ставитися до використання генеративного штучного інтелекту під час висвітлення міжнародних конфліктів. Помилка в перекладі дипломатичної заяви, неточне

узагальнення або вигадане джерело можуть спричинити серйозні професійні наслідки.

Ще одна проблема – поява так званих *діпфейків* (*deepfakes*). Сучасні алгоритми дають можливість створювати надзвичайно переконливі відео- й аудіозаписи, на яких публічні особи нібито вимовляють слова, яких вони ніколи не говорили. Для міжнародного журналіста це означає, що жоден цифровий запис більше не може автоматично вважати беззаперечним доказом.

Отже, парадокс сучасної професії полягає в тому, що розвиток штучного інтелекту не зменшує потребу в журналісті, а, навпаки, підвищує вимоги до його професійної культури, критичного мислення та відповідальності.

Подумайте як журналіст-міжнародник

Уявіть, що система штучного інтелекту за кілька секунд підготувала стислий виклад міжнародної доповіді обсягом триста сторінок. Чи достатньо цього, щоб опублікувати матеріал? Що саме Ви перевірятимете перед публікацією? Чи можете Ви посилатися на текст, якщо особисто не звірили його з оригінальним документом?

Професійний кейс

Діпфейк президента України: коли технологія стала зброєю

У березні 2022 року в мережі поширилося відео, на якому Президент України Володимир Зеленський нібито закликав українських військових скласти зброю. На перший погляд запис виглядав правдоподібно, однак журналісти й фахівці з цифрової верифікації швидко встановили, що це був діпфейк.

Редакції провідних міжнародних медіа не обмежилися повідомленням про факт фальсифікації. Вони пояснили аудиторії, за якими ознаками вдалося виявити підробку: неприродна міміка, неузгодженість рухів губ із мовленням, технічні артефакти зображення, а головне – повна невідповідність змісту офіційній комунікації української влади.

Цей випадок став одним із перших прикладів використання генеративного штучного інтелекту як інструмента інформаційної війни.

Чого навчає цей кейс? Штучний інтелект може бути корисним помічником журналіста, але ті самі технології можна використовувати для масштабних інформаційних маніпуляцій. Тому професійна перевірка цифрового контенту стає ще важливішою, ніж раніше.

Обличчя професії. Джейн Барретт (*Jane Barrett*)

Журналістка та керівниця напряму медіаінновацій агентства *Reuters*. Вона багато років досліджує вплив цифрових технологій й штучного інтелекту на журналістику, розробляє редакційні принципи використання нових інструментів і наголошує, що технології мають допомагати журналістові, а не підміняти його професійне судження.

Професійний урок. Штучний інтелект може пришвидшити роботу редакції, але не здатний взяти на себе журналістську відповідальність. Автором матеріалу завжди залишається людина, яка перевіряє факти, оцінює контекст і готова відповідати та відповідає за кожне опубліковане слово.

5. ЦИФРОВА БЕЗПЕКА ЖУРНАЛІСТА В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІЙН

Ми вже з'ясували, що цифрові технології надзвичайно розширили можливості журналіста. За допомогою смартфона можна вести прямий ефір із місця події, через відкриті бази даних – знаходити документи, за супутниковими знімками – перевіряти переміщення військової техніки, а завдяки цифровим платформам – за кілька секунд зв'язатися з людиною на іншому континенті.

Але є й інший бік цієї технологічної свободи. Що більше журналіст залежить від цифрових технологій, то більше його професійна діяльність залежить від їхньої безпеки.

Уявімо звичайну ситуацію. Журналіст-міжнародник працює над матеріалом про воєнний конфлікт. У його телефоні збережено контакти військових, волонтерів, місцевих жителів, дипломатів. У месенджері – листування з людиною, яка перебуває на окупованій території. У хмарному сховищі – фотографії, документи та відео. В електронній пошті – редакційне листування. У браузері – історія пошуку, яка показує, над якою темою він працює. Що станеться, якщо стороння особа отримає доступ до цього телефона або облікового запису? Наслідком може бути не лише втрата журналістського матеріалу. І не тільки. Під загрозою можуть опинитися *джерела інформації,*

колеги, герої майбутніх публікацій, редакційні плани і навіть люди, які довірили журналістові конфіденційну інформацію.

Тому цифрова безпека журналіста – це вже не питання технічної грамотності. Це частина професійної відповідальності.

Журналіст захищає не тільки себе

Коли ми говоримо про цифрову безпеку, легко подумати: журналіст повинен захистити свій комп'ютер, телефон, електронну пошту, але професійна логіка значно ширша.

Журналіст захищає *інформаційне середовище своєї роботи,* тобто: контакти джерел, листування, неопубліковані матеріали, фотографії та відео, редакційні документи, маршрути поїздок, геолокаційні дані, облікові записи, архіви, інформація про колег та співрозмовників.

Особливо небезпечним витік такої інформації стає під час війни. Наприклад, журналіст спілкується через месенджер із мешканцем окупованої території. Для редакції це цінне джерело інформації, але якщо листування потрапить до рук окупаційних структур, небезпека виникне насамперед не для журналіста, який перебуває за сотні кілометрів, а для його співрозмовника.

Отже, правило дуже просте: *захищаючи свої цифрові дані, журналіст часто захищає інших людей.* Як ми розуміємо, це вже питання не технології, а професійної етики.

Цифровий слід: те, що ми залишаємо після себе

Кожна наша дія в цифровому середовищі залишає певний слід. Ми відкриваємо сайт, надсилаємо електронного листа, завантажуємо фотографію, використовуємо геолокацію, входимо до соціальної мережі, під'єднуємося до Wi-Fi, публікуємо відео. Окремо ці дії можуть видаватися незначними. Разом вони здатні розповісти про людину дуже багато.

Фотографія може містити метадані. Публікація в соціальній мережі може розкрити місце перебування. Зображення з вікна готелю – допомогти встановити конкретну будівлю. Повідомлення про майбутню поїздку – показати маршрут журналіста. Навіть звичайний список професійних контактів іноді дозволяє зрозуміти, над якою темою працює редакція.

Ми вже говорили про цифрові сліди як про інструмент OSINT. Але тепер подивімося на цю проблему з протилежного боку. Якщо

журналіст може знайти цифровий слід іншої людини, *хтось інший може так само знайти цифровий слід журналіста*. У цьому суть однієї з важливих професійних суперечностей цифрової епохи: журналіст використовує відкритість цифрового середовища для пошуку інформації, але водночас мусить контролювати власну цифрову відкритість.

Подумайте як журналіст-міжнародник

Ви прибули до країни, де відбуваються масові протести. У соціальній мережі публікуєте фотографію з підписом: «Починаємо роботу. Сьогодні спробуємо зустрітися з представниками опозиції». Чи є тут проблема? На перший погляд – звичайний професійний допис. А тепер поставте інші запитання. Чи можна за фотографією встановити місце Вашого перебування? Чи відомо, з ким Ви плануєте зустріч? Чи безпечно цим людям, якщо стане відомо про їхній контакт з іноземним журналістом? Чи не повідомили Ви потенційному спостерігачеві більше, ніж планували? Цифрова безпека починається не з програми чи налаштування, а з *професійної звички думати про наслідки власної цифрової поведінки.*

Пароль – це вже не дрібниця

Можна володіти складними методами OSINT, працювати із супутниковими знімками й перевіряти діпфейки, але втратити всі результати роботи через банальну недбалість – слабкий пароль або необережно відкритий файл. Базові правила цифрової гігієни для журналіста не менш важливі, ніж складні технологічні інструменти.

Насамперед варто використовувати *різні складні паролі для різних облікових записів*. Один пароль для електронної пошти, соціальних мереж, хмарного сховища та редакційної системи створює ефект доміно: компрометація одного сервісу може відкрити доступ до всіх інших.

Другий рівень захисту – *багатофакторна автентифікація*. Навіть якщо пароль стане відомим сторонній особі, додатковий фактор значно ускладнює несанкціонований доступ.

Третє правило – регулярне оновлення операційних систем і програм. Оновлення – це не лише нові функції чи зміна дизайну. Дуже часто вони закривають уже виявлені вразливості.

І нарешті – резервне копіювання. Для журналіста втрата ноутбука не повинна означати втрату кількох місяців роботи.

Фішинг: атака не на комп'ютер, а на людину

Однією з найпоширеніших загроз залишається фішинг, коли атакують не стільки технічну систему, скільки *людську довіру*. Журналіст отримує електронного листа нібито від міжнародної організації: «Надсилаємо Вам конфіденційний документ щодо майбутнього засідання. Просимо ознайомитися до початку брифінгу».

Що зробить журналіст? Природна реакція – відкрити файл. Натомість професійна реакція повинна бути іншою: *Хто це надіслав? Чи справжня адреса? Чому документ надійшов саме мені? Що це за вкладення? Чи можу я перевірити його іншим каналом?*

У журналістиці цікавість є професійною перевагою. У цифровій безпеці неконтрольована цікавість може стати вразливістю. Особливо це стосується журналістів, які працюють із темами війни, міжнародної політики, корупції, розслідувань, спецслужб або санкцій. Для них цілеспрямована фішингова атака може бути способом не просто викрасти пароль, а з'ясувати, *хто є джерелами журналіста і яку інформацію він уже отримав*.

Інформаційна війна ведеться і проти журналіста

Під час інформаційної війни журналіст може бути не лише спостерігачем чи посередником, а й сам може стати *об'єктом інформаційної операції*.

Його можуть намагатися ввести в оману. Йому можуть навмисно передати сфальсифікований документ. Можуть створити фальшивий акаунт від імені відомої особи. Можуть зламати його сторінку в соціальній мережі й опублікувати повідомлення, якого він ніколи не писав. Можуть поширити неправдиву інформацію про самого журналіста, щоб дискредитувати його майбутнє розслідування. Можуть організувати масовану кампанію онлайн-переслідування, погроз або цькування.

У такій ситуації цифрова безпека безпосередньо переходить у *редакційну та репутаційну безпеку*.

Уявімо, що з офіційного акаунта відомого міжнародного журналіста з'являється повідомлення про нібито початок воєнної операції. Інші користувачі миттєво поширюють його. Частина медіа цитує допис. Через кілька хвилин з'ясовується: акаунт було зламано. Проблема вже не тільки в безпеці пароля. Проблема також і в

тому, що *скомпрометований цифровий профіль журналіста може бути використаний як інструмент дезінформації.*

Професійний кейс

Коли журналіст стає ціллю

Журналісти, які висвітлюють війни, авторитарні режими, діяльність спецслужб, корупцію або міжнародні конфлікти, нерідко стикаються з цифровим стеженням, фішинговими кампаніями, спробами отримати доступ до пристроїв та онлайн-переслідуванням. У таких ситуаціях помилково думати: «Мені нічого приховувати».

Журналіст може справді не мати жодної особистої таємниці, але його телефон містить *чужі таємниці* – імена джерел, контакти, документи, фотографії, адреси, історію листування. Правильне задуматися не над питанням: *«Чи маю я що приховувати?»,* а над питанням: *«Кого я можу поставити під загрозу, якщо мої дані потраплять до чужих рук?»*.

Безпека починається до відрядження

Особливого значення цифрова безпека набуває під час закордонних відряджень і роботи в зонах конфліктів. Професійна підготовка журналіста до такої поїздки повинна охоплювати не лише маршрут, акредитацію, транспорт, страхування чи засоби фізичного захисту, а й власний цифровий ризик.

Які дані справді потрібні на пристрої? Чи потрібно брати із собою весь архів контактів? Чи створено резервні копії? Чи захищені облікові записи? Чи відомо редакції, як діяти у випадку втрати телефона або ноутбука? Чи безпечно використовувати місцеві мережі зв'язку? Чи не розкривають фотографії або публікації місце перебування журналіста й людей, із якими він працює?

Ці питання бажано поставити *до поїздки*, а не після інциденту. Цифрова безпека, як і фізична, найкраще працює тоді, коли вона є не реакцією на небезпеку, а частиною професійного планування.

Що робити, якщо інцидент уже стався?

Навіть досвідчений журналіст не може гарантувати абсолютної цифрової безпеки. Телефон можна втратити. Пароль може бути скомпрометований. Фішинговий лист іноді виглядає надзвичайно переконливо. Обліковий запис можуть зламати. Тому професіона-

лізм полягає не в переконанні «зі мною цього ніколи не станеться», а в готовності правильно діяти.

Якщо виникла підозра на компрометацію, важливо не приховувати проблему від редакції. Необхідно оцінити, які облікові записи й дані могли стати доступними, змінити скомпрометовані засоби автентифікації, перевірити активні сеанси, попередити людей, яких може стосуватися витік, і за потреби звернутися по фахову технічну допомогу.

Особливо важливо пам'ятати про джерела. Якщо журналіст підозрює, що його листування могло потрапити до сторонніх осіб, це вже не лише його особиста проблема. Людина, яка надала інформацію, має право знати про можливий ризик.

Цифрова безпека – не параноя

І тут важливо не впасти в іншу крайність. Цифрова безпека не означає, що журналіст повинен боятися кожного електронного листа, відмовитися від соціальних мереж чи перестати користуватися сучасними технологіями. Йдеться про інше – про *усвідомлений ризик.*

Не всі журналісти мають однаковий рівень загрози. Кореспондент, який пише про міжнародну культуру, розслідувач фінансування терористичних мереж і воєнний репортер працюють у різних умовах.

Отже, цифрова безпека повинна бути *ризик-орієнтованою*. Журналіст має поставити собі три запитання: *Що я захищаю? Від кого або від чого я це захищаю? Що станеться, якщо захист не спрацює?*

Відповіді визначатимуть конкретні заходи безпеки. Не існує універсальної програми, кнопки чи сервісу, які зроблять журналіста повністю захищеним. Існує професійна культура безпеки. Докладніше про це колеги-практики на ресурсі ІМІ: https://j-mama.imi.org.ua/article/cybersecurity

Подумайте як журналіст-міжнародник

У Вашому телефоні є контакт людини з окупованої території, яка регулярно передає редакції інформацію. Ви їдете у відрядження й маєте перетнути кордон держави, де журналістів можуть змусити показати вміст мобільних пристроїв. Що Ви зробите до поїздки? Чи достатньо просто видалити листування? Хто повинен знати про ризик – Ви, редактор, джерело? І головне: *чи має право журналіст ризикувати безпекою джерела заради зручності власної роботи?* Відповідь на останнє запитання і є межею між технічною грамотністю та професійною відповідальністю.

Професійний алгоритм: п'ять рівнів цифрової безпеки

Для повсякденної роботи журналіста-міжнародника корисно мислити не окремими програмами, а п'ятьма рівнями захисту.

Перший рівень – пристрій. Телефон і комп'ютер повинні бути захищені, оновлені та налаштовані так, щоб втрата пристрою не означала автоматичного доступу до професійних даних.

Другий рівень – облікові записи. Унікальні паролі, багатофакторна автентифікація, контроль активних сеансів і обережність із відновленням доступу.

Третій рівень – комунікація. Журналіст повинен усвідомлювати, яким каналом передає інформацію, наскільки чутливим є її зміст і які ризики створює обраний спосіб спілкування для джерела.

Четвертий рівень – дані. Не всю інформацію потрібно зберігати постійно й не всі матеріали – на одному пристрої. Резервні копії, контроль доступу й мінімізація чутливих даних зменшують наслідки можливого інциденту.

П'ятий рівень – людина. Найкращі технології не допоможуть, якщо журналіст автоматично відкриває вкладення, повідомляє зайві відомості в соціальних мережах або нехтує ризиками для джерел.

Останній рівень є визначальним, адже цифрова безпека журналіста починається не з технології, а професійного рішення.

Авторський афоризм

У цифровій журналістиці захистити інформацію означає захистити не лише матеріал, а й людей, які довірили журналістові свою правду.

Мінівисновок

Цифрова безпека стала невіддільною складовою професійної компетентності журналіста-міжнародника. В умовах інформаційних війн об'єктом атаки може бути не лише комп'ютер або обліковий запис, а й професійна репутація журналіста, його джерела, редакційні матеріали та довіра аудиторії. Тому захист пристроїв, облікових записів, комунікацій і даних необхідно поєднувати з критичним мисленням, оцінюванням ризиків та етичною відповідальністю перед джерелами інформації. Сьогодні цифрова безпека не є окремою технічною дисципліною, доданою до журналістики. *Вона стала частиною самої журналістики.*

Загальні висновки

Цифрова революція докорінно змінила міжнародну журналістику. Водночас вона не скасувала її головних професійних принципів. Навпаки, у світі, де інформація поширюється миттєво, а цифрові технології можуть однаково ефективно використовуватися і для встановлення фактів, і для їх фальсифікації, відповідальність журналіста лише зростає.

Сучасний журналіст-міжнародник працює не тільки з текстами, фотографіями чи відео. Він аналізує відкриті бази даних, перевіряє цифрові сліди, використовує супутникові знімки, здійснює геолокацію, застосовує методи OSINT, працює з інструментами цифрової верифікації та дедалі частіше взаємодіє зі штучним інтелектом. Проте жоден із цих інструментів сам по собі не гарантує достовірності інформації. Технологія допомагає журналістові, але не може замінити його професійного судження.

Особливої ваги це набуває під час міжнародних криз, воєн і гуманітарних катастроф. У таких умовах цифрова верифікація перестає бути лише технічною процедурою й перетворюється на професійний та етичний обов'язок. Фотографія, відео, допис у соціальній мережі чи навіть офіційно оформлений цифровий документ не повинні автоматично сприйматися як доказ. Журналіст має встановити їхнє походження, час створення, місце, авторство та контекст.

Штучний інтелект ще більше ускладнює цю професійну реальність. Він дає змогу швидше опрацьовувати великі масиви інформації, перекладати, аналізувати документи, структурувати дані та автоматизувати рутинні редакційні процеси. Водночас генеративні технології здатні продукувати помилки, вигадані факти, синтетичні зображення, аудіо та відео. Тому використання ШІ не зменшує ролі журналіста, а підвищує вимоги до його критичного мислення та відповідальності.

До цього додається ще один вимір професії – *цифрова безпека*. Журналіст повинен захищати не лише власні пристрої та облікові записи. У його цифровому середовищі містяться контакти джерел, редакційне листування, неопубліковані матеріали, документи, маршрути, фотографії та інша інформація, витік якої може створити небезпеку для інших людей. Тому цифрова безпека є водночас питанням професійної етики.

В умовах інформаційних війн журналіст може бути не лише тим, хто досліджує інформаційні операції, а й їхньою мішенню. Фішинг, злам облікових записів, цифрове стеження, дискредитаційні кампанії, маніпулятивно передані «документи», фальшиві профілі та організоване онлайн-переслідування можуть бути спрямовані безпосередньо проти журналіста або редакції. Отже, професійна готовність до роботи в цифровому середовищі передбачає не тільки вміння знаходити інформацію, а й здатність оцінювати ризики власної цифрової поведінки.

Таким чином, цифрова компетентність міжнародного журналіста складається щонайменше з трьох взаємопов'язаних умінь: *знайти інформацію, перевірити її та безпечно з нею працювати*. Якщо випадає хоча б одна з цих складових, професійна надійність журналістської роботи знижується.

Технології змінюватимуться. З'являтимуться нові платформи, алгоритми, системи штучного інтелекту та способи створення синтетичного контенту. Але незмінною залишається головна професійна відповідальність журналіста – *встановлювати факти, перевіряти їх, пояснювати контекст, захищати свої джерела і не передавати технології право вирішувати, що є правдою*.

Підсумкова теза

Цифрова епоха дала журналістові більше інструментів, але не зменшила його відповідальності. Навпаки: що потужнішими стають технології пошуку, створення й поширення інформації,

то важливішими є професійне судження, критичне мислення, верифікація та безпека журналіста.

Авторський тезаурус

OSINT (Open Source Intelligence) – метод системного пошуку, зіставлення й аналізу відкритих джерел інформації для встановлення достовірних фактів та пояснення міжнародних подій.

Алгоритмічне мислення журналіста – уміння будувати послідовний процес перевірки інформації, коли кожен висновок спирається на підтверджені факти, а не на припущення чи емоційні оцінки.

Багатофакторна автентифікація (MFA) – спосіб захисту облікового запису, що передбачає підтвердження особи користувача за допомогою двох або більше незалежних факторів, а не лише пароля.

Геолокація – метод визначення місця створення інформаційного матеріалу за допомогою аналізу природних, архітектурних, картографічних і цифрових ознак.

Діпфейк (deepfake) – цифрово згенерований аудіо- або відеоматеріал, створений із використанням технологій штучного інтелекту, який імітує реальні події або висловлювання з метою введення аудиторії в оману.

Компрометація даних – ситуація, за якої конфіденційні або захищені дані стають доступними стороннім особам, можуть бути скопійовані, змінені, викрадені чи використані без дозволу їхнього власника.

Модель загроз (threat model) – оцінювання того, яку інформацію або ресурси потрібно захистити, від яких потенційних загроз, якою є ймовірність їх реалізації та якими можуть бути наслідки. Для журналіста така оцінка допомагає обрати заходи цифрової безпеки відповідно до конкретної професійної ситуації.

Ризик-орієнтована цифрова безпека – підхід, за якого способи захисту визначають не абстрактно, а відповідно до характеру журналістської роботи, чутливості інформації, можливих загроз та потенційних наслідків її компрометації.

Фішинг (phishing) – спосіб цифрового шахрайства або цілеспрямованої атаки, за якого зловмисник маскує повідомлення, сайт чи файл під надійне джерело, щоб отримати конфіденційні дані, доступ до облікового запису або пристрою.

Цифрова безпека журналіста – система професійних практик і технологічних заходів, спрямованих на захист пристроїв, облікових записів, комунікацій, даних, джерел інформації та редакційних матеріалів від несанкціонованого доступу, втрати або використання проти журналіста чи інших осіб.

Цифрова верифікація – комплекс професійних дій, спрямованих на перевірку автентичності цифрового контенту шляхом аналізу його походження, часу створення, місця фіксації, контексту та незалежних підтверджень.

Цифрова доказова база – сукупність взаємопов'язаних цифрових матеріалів, які після незалежної перевірки можна використовувати як аргументоване підтвердження журналістського висновку.

Цифрова журналістика – модель професійної діяльності, у якій створення, перевірка, поширення та аналіз міжнародної інформації здійснюються із використанням цифрових технологій, мультимедійних платформ і мережевих комунікацій.

Цифровий слід – сукупність даних, які залишає користувач унаслідок своєї діяльності в цифровому середовищі: відвідування сайтів, використання сервісів, публікацій, комунікації, геолокації та інших онлайн-дій.

Запам'ятайте!

Цифрові технології не скасовують професійних стандартів журналістики, а роблять їх ще важливішими.

OSINT є методом журналістського дослідження, а не заміною репортерської роботи.

Жодне фото чи відео не можна вважати доказом без перевірки його походження, часу й контексту.

Штучний інтелект допомагає журналістові, але не несе відповідальності за достовірність інформації.

Найціннішою професійною компетентністю сучасного журналіста залишається критичне мислення.

У цифрову епоху швидкість не повинна переважати достовірність.

Цифрова безпека журналіста – це водночас безпека його джерел, професійних даних і довіри аудиторії.

Професійний коментар автора

Сучасний журналіст-міжнародник працює в інформаційному середовищі, де технології змінюються швидше, ніж університетські програми чи редакційні стандарти. Уже завтра з'являться нові алгоритми, нові платформи, нові способи створення й поширення інформації. Проте є професійні принципи, які не втрачають актуальності.

Пам'ятайте: технологія не робить журналіста професіоналом. Професіоналом його роблять відповідальність, здатність сумніватися, перевіряти факти й чесно визнавати межі власного знання. Саме ці якості допомагають зберігати довіру аудиторії навіть у часи, коли інформаційний простір дедалі більше наповнюється штучно створеним контентом.

Майбутнє міжнародної журналістики належить тим, хто навчиться поєднувати технологічну компетентність із гуманістичними цінностями професії.

Питання для самоконтролю

1) Які особливості цифрової журналістики відрізняють її від традиційних моделей міжнародної журналістики?

2) У чому полягає сутність методу OSINT?

3) Які основні етапи цифрової верифікації інформації?

4) Чому геолокація стала важливим інструментом міжнародних журналістських розслідувань?

5) Які можливості відкриває штучний інтелект для журналістики?

6) Які професійні ризики пов'язані з використанням генеративного штучного інтелекту?

7) Що таке діпфейк і чому він становить загрозу для інформаційної безпеки?

8) Чому критичне мислення залишається основною компетентністю журналіста цифрової доби?

9) Чому цифрова безпека журналіста є водночас питанням безпеки його джерел інформації?

10) Які основні цифрові ризики виникають у роботі журналіста-міжнародника в умовах інформаційних війн?

Практичні завдання

1. Використовуючи відкриті джерела, визначте місце зйомки одного міжнародного інформаційного відео та поясніть, які ознаки допомогли встановити геолокацію.

2. Проаналізуйте міжнародний журналістський матеріал, у якому використано методи OSINT. Визначте, які джерела інформації стали основою розслідування.

3. Порівняйте підходи двох міжнародних редакцій до перевірки інформації про одну й ту саму міжнародну подію.

4. Складіть власний алгоритм цифрової верифікації інформації перед її публікацією.

5. Обговоріть можливості й ризики використання штучного інтелекту в роботі журналіста-міжнародника.

Теми для дискусії

1) Чи може журналіст повністю довіряти результатам роботи штучного інтелекту?

2) Де проходить межа між оперативністю й достовірністю в цифровій журналістиці?

3) Чи здатні відкриті джерела інформації замінити традиційне журналістське розслідування?

4) Як змінюється відповідальність журналіста в епоху діпфейків?

5) Які цифрові компетентності будуть визначальними для журналіста-міжнародника найближчого десятиліття?

Лабораторне заняття № 13

СЛІДАМИ ЦИФРОВОГО СЛІДУ

OSINT як інструмент роботи журналіста-міжнародника

Сучасний журналіст-міжнародник дедалі частіше працює з відкритими цифровими джерелами інформації. На цьому занятті студенти опанують базові інструменти OSINT, навчаться здійснювати пошук міжнародної інформації, працювати з офіційними цифровими ресурсами та будувати алгоритм перевірки відкритих даних під час підготовки журналістських матеріалів.

План заняття

1. OSINT та журналістика відкритих джерел.
2. Пошук міжнародної інформації у відкритому цифровому середовищі.
3. Робота з офіційними міжнародними цифровими ресурсами.
4. Алгоритм перевірки відкритих даних.

Практичні завдання

Знайдіть офіційні матеріали про одну міжнародну подію на сайтах ООН, НАТО, Європейського Союзу або урядових структур різних держав.

Порівняйте повідомлення міжнародного медіа та офіційного джерела щодо тієї самої події.

Побудуйте алгоритм пошуку відкритої інформації про міжнародну подію із використанням інструментів OSINT.

Міні-дискусія: *Чи достатньо відкритих джерел для повноцінного міжнародного журналістського розслідування?*

Лабораторне заняття № 14

НЕ ВІР ОЧАМ – ПЕРЕВІРЯЙ

Цифрова верифікація інформації та цифрова безпека журналіста

Заняття формує практичні навички цифрової верифікації міжнародної інформації. Студенти працюватимуть із сучасними інструментами перевірки фото-, відео- та геолокаційних матеріалів, аналізуватимуть приклади цифрової дезінформації, діпфейків та інформаційних маніпуляцій, а також розглядатимуть питання цифрової безпеки журналіста в умовах інформаційного протиборства.

План заняття

1. Верифікація фото-, відео- та мультимедійного контенту.
2. Геолокація міжнародних подій.
3. Діпфейки та сучасні інформаційні маніпуляції.
4. Цифрова безпека журналіста під час міжнародних конфліктів.

Практичні завдання

Використовуючи Google Lens, TinEye або інший сервіс, перевірте походження запропонованого зображення.

Визначте ознаки можливого діпфейку або іншого маніпулятивного цифрового контенту.

Проаналізуйте приклад цифрової дезінформації під час російсько-української війни та запропонуйте алгоритм її викриття.

Міні-дискусія: *Чи здатний штучний інтелект повністю замінити журналіста під час перевірки міжнародної інформації?*

Рекомендована література

Основна

Deuze, M. (2023) *Life in Media: A Global Introduction to Media Studies*. Cambridge, MA: The MIT Press.

Житарюк, М. Г. (2020) *Інформаційно-психологічна складова агресії РФ проти України й Заходу (2014–2020 рр.) та способи протистояння*. *Український інформаційний простір*, 1(5), с. 51–70. https://doi.org/10.31866/2616-7948.1(5).2020.206045

Житарюк, М. Г., Балда, Т., Лильо, Т. та ін. (2025) *Медіадискурс війни: український та закордонний досвід: монографія*. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка.

Почепцов, Г. (2021) *Токсичний інфопростір. Як зберегти ясність мислення і свободу дії*. Київ: Академія.

Фіхтеліус, Е. (2025) *Новини. Складне мистецтво роботи з інформацією*. Пер. та адапт. М. Г. Житарюка. Львів: факультет журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка.

Додаткова

Burkhardt, J. M. (2017) *Combating Fake News in the Digital Age*. Chicago: American Library Association.

Livingston, S. (2018) *The Disinformation Problem: Politics, Technology and Disruptive Communication*. Washington, DC: German Marshall Fund.

Ward, S. J. A. (2013) *Objectively Engaged Journalism: An Ethic for Digital Global Media*. Montreal: McGill-Queen's University Press.

Бурменський, М., Штурхецький, С., Білз, Е., Бетц, М., Шюпп, К. та Казанжи, З. (2016) *Журналістика в умовах конфлікту: передовий досвід та рекомендації*. Київ. Available at: https://www.osce.org/files/f/documents/9/3/254531.pdf

Горбулін, В. та Бадрак, В. (2026) *Війна майбутнього. Як технології російсько-української війни 2022–2025 років змінили поле бою*. Харків: Клуб Сімейного Дозвілля.

Житарюк, М. Г. (2023) 'Оцінка й переосмислення роботи журналістів в умовах війни за незалежність України', *Український інформаційний простір*, 1(11), с. 55–71.
Лизанчук, В. В. (2017) *Інформаційна безпека України: теорія і практика*. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка.

Інформаційні ресурси

Bellingcat – https://www.bellingcat.com
Committee to Protect Journalists (CPJ) – https://cpj.org
Detector Media – https://detector.media
EUvsDisinfo – https://euvsdisinfo.eu
OCCRP – https://www.occrp.org
Reporters Without Borders (RSF) – https://rsf.org
StopFake – https://www.stopfake.org
Інститут масової інформації (IMI) – https://imi.org.ua

ЛЕКЦІЯ 8

ЖУРНАЛІСТ-МІЖНАРОДНИК У СУЧАСНОМУ СВІТІ: КОНФЛІКТИ, ПРОФЕСІЯ ТА МАЙБУТНЄ

План лекції:

1. Журналістика міжнародних конфліктів: між інформацією та гуманітарною відповідальністю.
2. Безпека журналіста та міжнародне гуманітарне право.
3. Міжкультурна комунікація та міжнародна журналістська етика.
4. Майбутнє професії журналіста-міжнародника.
5. Пам'ять як професійна відповідальність журналістської спільноти.

Вступ

Упродовж цього курсу ми поступово знайомилися з професією журналіста-міжнародника. Спочатку з'ясовували, що таке міжнародна журналістика і чим вона відрізняється від інших напрямів медійної діяльності. Потім говорили про глобальні інформаційні потоки, міжнародні медіа, роботу світових інформаційних агентств, діяльність міжнародних організацій, цифрові технології, штучний інтелект і методи перевірки інформації.

А тепер спробуємо подивитися на професію по-іншому. Уявіть, що завтра ви приходите працювати до міжнародної редакції. Вам доручили підготувати матеріал про воєнний конфлікт, гуманітарну катастрофу або міжнародну кризу. До ваших послуг – сучасні цифрові технології, відкриті бази даних, супутникові знімки, системи штучного інтелекту. Але чи достатньо цього, щоб якісно виконати редакційне завдання? Напевно, ні.

Доведеться вирішувати, що і як робити, в умовах невизначеності, працювати з людьми різних культур, перевіряти взаємовиключні повідомлення, знаходити баланс між оперативністю й достовірністю, дбати про власну безпеку та водночас пам'ятати про професійну етику. З огляду на це все, останню лекцію курсу присвя-

чено не окремому інструменту чи міжнародній інституції, а самому журналістові. Ми говоритимемо про професію, якою вона є сьогодні: складною, динамічною, відповідальною й постійно відкритою до змін.

Під час лекції спробуємо відповісти на кілька важливих запитань: «*До яких викликів має бути готовий журналіст-міжнародник?»; «Які професійні якості допомагають працювати під час міжнародних конфліктів?»; «Чому розвиток технологій не скасовує значення журналістської етики?»; «Якими можуть бути нові професії міжнародної журналістики вже найближчим часом?»* І, нарешті, *чи можна вважати професію журналіста лише роботою, якщо інколи за право повідомляти правду люди платять власним життям?*

1. ЖУРНАЛІСТИКА МІЖНАРОДНИХ КОНФЛІКТІВ: МІЖ ІНФОРМАЦІЄЮ ТА ГУМАНІТАРНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ

Після завершення університету далеко не кожен із вас працюватиме в зоні бойових дій. Більшість писатиме про міжнародну політику, економіку, культуру, науку чи спорт. Проте майже кожен журналіст-міжнародник рано чи пізно зіткнеться з темою війни або міжнародної кризи.

Чому? Тому що саме конфлікти найчастіше змінюють міжнародний порядок денний. Саме вони визначають рішення міжнародних організацій, дипломатичні переговори, міграційні процеси, економічні санкції й гуманітарну політику. А отже, міжнародний журналіст не може їх оминути.

Але одразу виникає інше запитання: *«Чи означає журналістика конфліктів лише репортажі з передової?»*. Ні. Поняття *журналістика конфліктів* значно ширше. Вона охоплює висвітлення міждержавних суперечностей, громадянських воєн, гуманітарних криз, терористичних актів, етнічних і релігійних конфліктів, масових міграцій, екологічних катастроф і навіть дипломатичних протистоянь. Іншими словами, журналіст працює не лише там, де лунають вибухи, а всюди, де виникає суспільне протистояння, здатне вплинути на життя людей. Отже, воєнна журналістика є лише одним із напрямів журналістики конфліктів.

У міжнародній практиці дедалі частіше використовують поняття *conflict-sensitive journalism – журналістика, чутлива до конфлікту*. Її головний принцип полягає в тому, щоб журналіст не

підсилював ворожнечу, а допомагав аудиторії зрозуміти причини, перебіг і можливі наслідки конфлікту. Це не означає відмову від правди чи прагнення штучно «зрівняти» агресора і жертву. Йдеться про інше: журналіст не повинен ставати учасником інформаційної ескалації. Його завдання – максимально точно встановити факти, пояснити контекст і не допустити, щоб емоції витіснили професійний аналіз.

Особливо складною є робота міжнародного кореспондента. Він часто опиняється в незнайомому культурному середовищі, працює різними мовами, взаємодіє з військовими, дипломатами, представниками гуманітарних місій, місцевими жителями та колегами з інших країн. У таких умовах недостатньо бути лише добрим репортером. Потрібно одночасно бути аналітиком, психологом, комунікатором і відповідальним свідком історичних подій.

Не випадково досвідчені міжнародні кореспонденти нерідко говорять, що найважчим випробуванням є не фізична небезпека, а необхідність щодня робити непростий моральний вибір. *Що показати аудиторії? Які кадри не варто публікувати? Як розповідати про людське горе, не перетворюючи його на видовищний контент? Де проходить межа між суспільним інтересом і правом людини на гідність?* Ці і подібні питання відрізняють професійну журналістику від простого поширення інформації.

Подумайте як журналіст-міжнародник

Уявіть, що ви працюєте в районі гуманітарної катастрофи. Перед вами – люди, які щойно втратили свої домівки або близьких. Чи завжди потрібно брати інтерв'ю одразу після трагедії? Чи має журналіст право відмовитися від ексклюзивного матеріалу, якщо відчуває, що присутність камери лише поглиблює людський біль? Де проходить межа між професійним обов'язком і звичайною людською емпатією?

Професійний кейс

Підрив Каховської ГЕС: як міжнародні журналісти документували гуманітарну катастрофу

Після руйнування Каховської гідроелектростанції 6 червня 2023 року міжнародні редакції оперативно відрядили кореспондентів до південних регіонів України. Проте їхні матеріали були присвя-

чені не лише самому факту підриву. Журналісти *Reuters*, *BBC*, *The Washington Post*, *Le Monde* та інших медіа показували евакуацію населення, роботу рятувальників, екологічні наслідки катастрофи, проблеми із забезпеченням питною водою, загрозу для Запорізької атомної електростанції та життя людей на окупованих територіях.

У багатьох репортажах головними героями стали не політики й військові, а звичайні люди, які втратили свої домівки. Саме через людські історії світ побачив масштаби трагедії. Цей приклад показує, що журналістика конфліктів – це не лише розповідь про війну. Насамперед це розповідь про людину, яка опинилася в центрі воєнних подій.

Обличчя професії. Лінсі Аддаріо (*Lynsey Addario*)

Американська фотожурналістка, лауреат Пулітцерівської премії, яка понад два десятиліття документує війни та гуманітарні кризи в Афганістані, Іраку, Лівії, Судані, Сирії та Україні. Її фотографії відомі тим, що вони майже ніколи не зосереджуються на зброї чи бойових діях. У центрі її уваги – люди, їхня гідність, страх, надія та здатність виживати навіть у найтрагічніших обставинах.

Професійний урок. Журналістика конфліктів починається не з вибухів, а з людини. Чим більш масштабна трагедія, тим важливіше не втратити здатність бачити за статистикою конкретне людське життя.

2. БЕЗПЕКА ЖУРНАЛІСТА ТА МІЖНАРОДНЕ ГУМАНІТАРНЕ ПРАВО

Давайте поставимо собі ще одне непросте запитання: *«Чи повинен журналіст ризикувати власним життям заради матеріалу?»*. У різні часи на це відповідали по-різному. Одні вважали, що журналіст має бути там, де відбуваються найважливіші події, незалежно від небезпеки. Інші переконані: жоден репортаж не вартий людського життя.

Мабуть, істина – посередині. Без журналістів світ значно менше знав би про війни, злочини проти цивільного населення, гуманітарні катастрофи чи порушення прав людини. Водночас професіоналізм полягає не в бездумній сміливості, а в умінні виконати редакційне завдання й повернутися живим.

Під час міжнародних конфліктів журналіст перебуває під захистом міжнародного гуманітарного права. Його не прирівнюють

до військовослужбовця, адже він не бере участі в бойових діях. Якщо кореспондент працює як цивільна особа й не виконує воєнних функцій, міжнародне право (а не учасники агресії, зокрема, росіяни) гарантує йому захист так само, як і будь-якому цивільному населенню. Ці положення закріплено насамперед у Женевських конвенціях 1949 року та Додатковому протоколі I 1977 року. Вони визначають, що журналісти, які виконують професійні обов'язки в районах збройних конфліктів, перебувають під міжнародно-правовим захистом.

Проте між юридичною нормою і реальністю часто існує велика відстань. Війни останніх десятиліть показують, що журналісти дедалі частіше стають не випадковими, а навмисними цілями нападів. Їх викрадають, утримують у полоні, переслідують, позбавляють можливості працювати або свідомо атакують під час виконання професійних обов'язків.

Через це поняття безпеки журналіста сьогодні набуло значно ширшого змісту. Передусім йдеться про *фізичну безпеку*. Це знання правил роботи в зоні бойових дій, використання засобів індивідуального захисту, уміння оцінювати ризики, орієнтуватися на місцевості та надавати домедичну допомогу. Не менш важливою є *психологічна стійкість*. Постійне перебування серед людського горя, руйнувань і смертей залишає глибокий слід навіть у найдосвідченіших кореспондентів. Тому сучасні редакції дедалі частіше залучають психологів, проводять спеціальні тренінги й навчають журналістів працювати з травматичним досвідом.

Українська журналістика також виробила власний досвід роботи в умовах війни. Одним із найвідоміших воєнних кореспондентів став *Андрій Цаплієнко*, який висвітлює збройні конфлікти вже понад два десятиліття. Його репортажі з Балкан, Кавказу, Близького Сходу, а з 2014 року – з фронту російсько-української війни, переконливо засвідчують: професійна підготовка, знання правил безпеки й холоднокровність нерідко рятують журналістові життя не менше, ніж бронежилет чи каска.

Є ще один вимір, про який двадцять років тому майже не говорили. Це *цифрова безпека*. Сьогодні журналіст захищає не лише себе, а й інформацію: записи інтерв'ю, контакти джерел, службове листування, фото- й відеоматеріали, геодані. Втрата телефона або комп'ютера інколи становить не меншу загрозу, ніж втрата редакційного посвідчення. Тому міжнародні редакції дедалі більше уваги приділяють шифруванню даних, захищеним каналам зв'язку, дво-

факторній автентифікації та цифровій гігієні. Для журналіста це вже не додаткова навичка, а звичайна складова професійної культури.

Подумайте як журналіст-міжнародник

Редактор пропонує вам поїхати до району, де тривають активні бойові дії. Ви розумієте, що матеріал буде надзвичайно важливим для міжнародної аудиторії, але знаєте й про високий рівень небезпеки. На що ви зважатимете насамперед? Чи існує межа професійного ризику? Хто має визначати цю межу – журналіст, редактор чи обставини?

Професійний кейс
Евакуація журналістів із Кабула (2021): професіоналізм починається з підготовки

Після стрімкого захоплення Кабула рухом «Талібан» у серпні 2021 року десятки міжнародних редакцій були змушені терміново евакуювати своїх кореспондентів і місцевих співробітників. Попри хаос, більшість редакцій діяла за заздалегідь підготовленими планами: підтримувала постійний зв'язок із журналістами, визначала маршрути евакуації, координувала дії з дипломатичними установами та міжнародними організаціями. Цей досвід ще раз засвідчив: безпека не починається тоді, коли виникла загроза. Вона починається задовго до відрядження – з підготовки, навчання, оцінювання ризиків і чіткої взаємодії між журналістом та редакцією.

Обличчя професії. Рорі Пек (*Rory Peck*)

Британський телеоператор і незалежний воєнний журналіст, який працював у найнебезпечніших регіонах світу. Загинув 1993 року в Москві під час висвітлення збройного протистояння біля телецентру «Останкіно». На його честь засновано *Rory Peck Trust* – міжнародну організацію, яка підтримує незалежних журналістів, допомагає їм готуватися до роботи в небезпечних умовах і надає підтримку їхнім родинам.

Професійний урок. Відвага – необхідна риса журналіста. Проте справжній професіонал ніколи не плутає відвагу з необачністю. Найкращий репортаж – той, після якого журналіст має змогу повернутися до редакції й розповісти наступну історію.

Якщо перша частина нашої сьогоднішньої лекції була про конфлікт, друга – про безпеку, то наступна – про *розуміння іншого*. Не про технології, а про культуру спілкування. На мою думку, її нерідко бракує молодим журналістам.

3. МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ ТА МІЖНАРОДНА ЖУРНАЛІСТСЬКА ЕТИКА

Поставмо собі ще одне запитання: *«Чи достатньо журналістові знати іноземну мову, щоб працювати в іншій країні?»* Очевидно, ні. Мова відкриває можливість порозумітися. Але справжнє розуміння починається значно глибше – там, де журналіст намагається побачити світ очима іншої людини. Тому міжнародна журналістика неможлива без міжкультурної комунікації.

Кожне суспільство має власну систему цінностей, історичну пам'ять, релігійні традиції, символи й навіть особливе сприйняття часу чи простору. Те, що в одній країні вважають природним способом спілкування, в іншій може сприйматися як неповага або образа.

Міжнародний журналіст повинен пам'ятати: він представляє не лише редакцію. У певному сенсі він представляє й власну країну. Від того, наскільки коректно він поводиться, ставить запитання, добирає слова чи інтерпретує події, часто залежить рівень довіри до всього матеріалу.

Однак повага до іншої культури не означає відмови від професійних принципів. Припустимо, журналіст працює в країні, де свобода слова суттєво обмежена, а права людини систематично порушуються. Чи повинен він уникати незручних тем лише тому, що цього вимагає місцева влада?

Очевидно, ні. Толерантність не може перетворюватися на мовчазне схвалення несправедливості. Повага до культурних відмінностей не повинна виправдовувати порушення фундаментальних прав людини. Ось чому міжнародна журналістика постійно балансує між двома принципами: відкритістю до іншої культури й вірністю універсальним професійним стандартам.

Ще складнішими є етичні дилеми. *Як розповідати про трагедію, щоб не принизити людську гідність? Чи можна показувати обличчя дітей, які пережили війну? Де проходить межа між суспільним інтересом і правом людини на приватність?* Універсальних відповідей на ці запитання не існує. Саме тому професійна

етика не є набором готових рецептів. Вона допомагає журналістові щоразу знаходити відповідальне рішення з огляду на конкретні обставини.

Недаремно в міжнародній журналістиці дедалі частіше говорять про *культурну чутливість*. Це не політична коректність і не бажання уникнути гострих тем. Передусім це здатність працювати так, щоб журналістський матеріал допомагав зрозуміти іншу культуру, а не відтворював стереотипи чи упередження.

Подумайте як журналіст-міжнародник

Ви готуєте репортаж у країні, де релігійні традиції суттєво відрізняються від українських. Під час зйомки місцеві жителі просять не показувати певні обряди й не фотографувати жінок без їхньої згоди. Як ви вчините? Чи має журналіст право наполягати на своєму, посилаючись на свободу інформації? Де закінчується професійна наполегливість і починається неповага до культури іншого народу?

Професійний кейс

Висвітлення землетрусу в Туреччині (2023): коли співчуття важливіше за сенсацію

Після руйнівного землетрусу в Туреччині та Сирії міжнародні журналісти працювали в умовах надзвичайного людського горя. Провідні редакції – *BBC*, *Reuters*, *Associated Press*, *The Guardian* – свідомо відмовлялися від надмірно натуралістичних кадрів. У центрі більшості матеріалів були не руйнування самі по собі, а долі людей, робота рятувальників, міжнародна допомога, історії взаємної підтримки. Цей досвід ще раз підтвердив: сильний журналістський матеріал не обов'язково будується на шокових зображеннях. Нерідко значно більше про трагедію розповідають людські історії, почуті з повагою й тактом.

Обличчя професії. Ширін Абу Акле (*Shireen Abu Akleh*)

Палестинсько-американська журналістка телеканалу *Al Jazeera*, яка понад двадцять років висвітлювала події на Близькому Сході. Вона здобула повагу колег не лише завдяки професійній мужності, а й умінню пояснювати надзвичайно складні конфлікти через історії звичайних людей. Для багатьох поколінь арабських

журналістів її репортажі стали прикладом уважного, чесного й людяного ставлення до героїв своїх матеріалів.

Професійний урок. Добрий міжнародний журналіст не лише повідомляє про іншу культуру. Він допомагає аудиторії зрозуміти її без зверхності, стереотипів і поспішних оцінок.

Якщо досі ми говорили про професію такою, якою вона є сьогодні, то далі природно перейти до запитання: *якою вона стане завтра?*

4. МАЙБУТНЄ ПРОФЕСІЇ ЖУРНАЛІСТА-МІЖНАРОДНИКА

Наприкінці курсу доречно поставити ще одне запитання: *«Яким буде журналіст-міжнародник через десять або двадцять років?»* Правильної відповіді сьогодні не знає ніхто.

Ми не можемо передбачити, які технології з'являться найближчим десятиліттям, які соціальні мережі існуватимуть, які редакції залишаться на ринку, а які професії зникнуть. Проте вже зараз можна побачити одну важливу закономірність. Поступово змінюється не лише інструментарій журналіста. Змінюється сама логіка професії.

Ще зовсім недавно редакції шукали кореспондента, репортера, оглядача чи ведучого. Сьогодні дедалі частіше потрібні люди, здатні працювати одночасно в кількох професійних вимірах. Міжнародний журналіст уже не є лише автором тексту. Він бере участь у створенні мультимедійних проєктів, координує роботу з візуальними редакторами, співпрацює з аналітиками даних, консультується з фахівцями із цифрової безпеки, взаємодіє з редакторами соціальних платформ і нерідко сам керує невеликою міжнародною командою.

Фактично журналіст дедалі більше стає організатором інформаційного процесу. Іншими словами, змінюється відповідь на запитання: *що є головним продуктом журналістської праці?* Колись це була окрема стаття. Пізніше – репортаж. Сьогодні дедалі частіше таким продуктом стає *цілісне пояснення міжнародної події*, в якому поєднано текст, відео, графіку, інтерактивні карти, документи, архівні матеріали й експертні коментарі.

З огляду на сказане, дедалі більшої ваги набуває ще одна професійна риса – *здатність працювати в команді*. У міжнародній журналістиці майже не залишилося великих розслідувань, які створювала б одна людина. Документування воєнних злочинів, дослі-

дження транснаціональної корупції, аналіз глобальних фінансових потоків чи екологічних катастроф потребують співпраці десятків журналістів із різних країн. У такій команді кожен має власну спеціалізацію, але кінцевий результат народжується лише завдяки взаємній довірі.

Змінюється й ще одна професійна вимога. Раніше журналістові було достатньо добре орієнтуватися у власній тематиці. Тепер від нього дедалі частіше очікують здатності швидко навчатися. Нові технології, нові інформаційні середовища, нові способи комунікації виникають настільки швидко, що університет уже не може навчити всього на все життя.

Отже, однією з головних професійних компетентностей стає *готовність постійно навчатися*. Мабуть, саме це вміння і відрізнятиме успішного журналіста майбутнього від людини, яка одного разу отримала диплом і вирішила, що цього достатньо.

І ще одна обставина заслуговує на увагу. Час від часу можна почути, що штучний інтелект незабаром повністю замінить журналістів. Чи справді це можливо? Якщо журналістика зводиться до механічного переказу фактів, певна частина такої роботи справді буде автоматизована. Але міжнародна журналістика ніколи не обмежувалася передаванням інформації. Вона потребує розуміння політичного контексту, історичної пам'яті, культурних особливостей, людської психології й моральної відповідальності. Саме ці складові поки що не піддаються автоматизації. Тому, найімовірніше, у майбутньому конкуруватимуть не журналіст і штучний інтелект. Конкуруватимуть журналісти, які вміють розумно використовувати нові технології, і ті, хто відмовляється їх опановувати.

Подумайте як журналіст-міжнародник

Уявіть, що ви очолюєте міжнародний мультимедійний проєкт. Яких фахівців ви запросили б до своєї команди? Яких знань, крім журналістських, бракує сучасному міжнародному кореспондентові? Чи стане університетська освіта завершеним етапом професійного становлення, чи лише початком безперервного навчання?

Професійний кейс
Pandora Papers: журналістика як міжнародна співпраця

Розслідування *Pandora Papers* стало одним із наймасштабніших міжнародних журналістських проєктів XXI століття. У ньому взяли участь понад шістсот журналістів із десятків країн світу. Кожна редакція досліджувала власну частину матеріалів, але всі працювали за спільними професійними принципами, погодженими правилами безпеки та єдиними стандартами перевірки фактів. Цей приклад переконує: майбутнє міжнародної журналістики дедалі більше пов'язане не з індивідуальною конкуренцією, а з професійною кооперацією. Великі світові історії дедалі частіше стають результатом довіри між журналістами різних країн.

Обличчя професії. Кетрін Вінер (*Katharine Viner*)

Головна редакторка *The Guardian*, яка послідовно розвиває модель міжнародної журналістики, заснованої на відкритій співпраці, міждисциплінарності та суспільній відповідальності. За її керівництва редакція активно розвиває глобальні журналістські партнерства, поєднуючи традиційні репортажі з аналітикою, візуалізацією даних і цифровими форматами.

Професійний урок. Журналістика майбутнього не скасовує індивідуальної майстерності. Вона лише розширює її межі, навчаючи працювати разом із людьми різних професій, культур і країн.

5. ПАМ'ЯТЬ ЯК ПРОФЕСІЙНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЖУРНАЛІСТСЬКОЇ СПІЛЬНОТИ

Наприкінці нашого курсу хочу поставити, мабуть, найважливіше питання: *«Що залишається після журналіста?»*

Новини швидко старіють. Вчорашні міжнародні сенсації вже наступного дня поступаються місцем новим подіям. Інформаційний простір живе в ритмі безперервного оновлення, і здається, що пам'ять у ньому майже не має шансів. Проте журналістика існує не лише для того, щоб повідомляти новини. Вона зберігає свідчення епохи. Кожне покоління журналістів залишає після себе не лише архіви публікацій, а й моральний досвід професії.

На жаль, історія світової журналістики нагадує, що право суспільства знати правду ніколи не було безпечним. У різних країнах журналісти ставали жертвами диктатур, воєн, терористичних атак,

політичних переслідувань. Їх убивали не тому, що вони були учасниками бойових дій, а тому, що вони залишалися свідками.

Повномасштабна російська агресія проти України трагічно продовжила цей список. Серед загиблих – українські й іноземні журналісти, оператори, фотографи, документалісти, фіксери. Вони працювали в різних редакціях, говорили різними мовами, належали до різних культур. Проте всіх їх об'єднувало одне – прагнення чесно зафіксувати події, які визначають історію нашого часу.

Для української журналістики це стало не лише людською трагедією, а й важливою сторінкою професійної історії. Сьогодні дедалі частіше говорять про необхідність формування *національного мартирологу журналістів*, які загинули під час російсько-української війни. Йдеться не лише про упорядкований перелік імен. Йдеться про збереження професійної пам'яті.

Пам'ять потрібна не минулому. Вона потрібна майбутньому. Кожне ім'я нагадує новим поколінням журналістів, що свобода слова має свою ціну. Кожна біографія переконує: журналістика – це не лише ремесло, а й громадянська відповідальність.

Водночас війна поставила перед українськими журналістами ще одне складне запитання: *«Чи може журналіст залишатися лише спостерігачем тоді, коли його держава бореться за власне існування?»*

Єдиної відповіді не існує. Хтось документує воєнні злочини, хтось пояснює міжнародній аудиторії причини війни, хтось працює у прифронтових містах, хтось підтримує інформаційний зв'язок України зі світом. Кожен із цих шляхів по-своєму служить суспільству.

За цих умов професійний обов'язок журналіста й громадянська відповідальність дедалі частіше взаємодоповнюються, допомагаючи виконувати головну місію журналістики – залишатися чесним свідком історії.

Не меншого значення набуває й професійна солідарність. Вона проявляється не лише тоді, коли журналістська спільнота вшановує пам'ять загиблих колег. Вона починається значно раніше – із взаємної підтримки, готовності поділитися досвідом, допомогти молодшому колезі, захистити право журналіста працювати незалежно, відповідально й безпечно. Професійна спільнота існує доти, доки вона пам'ятає своїх людей. Напевно, саме це й відрізняє справжню професію від випадкового заняття.

Подумайте як журналіст-міжнародник

Через багато років, озираючись на власний професійний шлях, що ви вважатимете своїм головним досягненням? Гучний міжнародний репортаж? Престижну журналістську нагороду? Чи, можливо, довіру людей, для яких саме ваші матеріали допомогли зрозуміти складний світ і не втратити віру в силу правди?

Професійний кейс

Документувати сьогодення заради майбутнього: досвід *The Reckoning Project*

Після початку повномасштабної війни українські журналісти разом із міжнародними колегами, правозахисниками та юристами започаткували проєкт *«Розплата»* (*The Reckoning Project)*. Його учасники документують свідчення очевидців, збирають докази воєнних злочинів, перевіряють факти й створюють архів, який матиме значення не лише для журналістики, а й для майбутнього правосуддя. Цей приклад засвідчує, що сучасний журналіст нерідко працює одночасно для сьогодення й для історії. Репортаж може стати джерелом інформації для мільйонів людей сьогодні, а документальне свідчення – доказом для майбутніх поколінь.

Обличчя професії. Вікторія Рощина

Українська журналістка, яка працювала на тимчасово окупованих територіях, щоб донести правду про життя людей в умовах війни. Її професійний шлях став прикладом особистої мужності, відданості журналістському покликанню й відповідальності перед суспільством.

Професійний урок. Найважливішою спадщиною журналіста залишаються не кількість опублікованих матеріалів і не професійні нагороди. Найціннішою є довіра, яку він залишає після себе.

Авторське післяслово

Завершуючи цей курс, хочу сказати кілька слів уже не лише як викладач, а й як журналіст і дослідник професії. Кожне покоління журналістів приходить у свій час. Одним випадає працювати в епоху стрімкого розвитку медіа, іншим – у період суспільних потрясінь або воєн. Вашому поколінню судилося навчатися тоді, коли

Україна відстоює свою свободу не лише на полі бою, а й у глобальному інформаційному просторі.

Міжнародна журналістика сьогодні потребує не тільки високої професійної підготовки. Вона потребує людей, здатних мислити самостійно, перевіряти факти, поважати людську гідність і відповідально ставитися до кожного слова. Світ і надалі змінюватиметься. З'являтимуться нові технології, нові платформи, нові професії. Проте основа журналістики залишиться незмінною – чесне служіння правді й суспільству.

Хочу побажати вам не лише професійних успіхів. Бажаю зберегти цікавість до світу, людяність у спілкуванні, інтелектуальну чесність і сміливість залишатися вірними своїм принципам навіть тоді, коли це буде нелегко. Якщо цей курс допоможе вам не просто опанувати професію, а відчути її справжній сенс, – значить, наша спільна праця була недаремною.

Загальні висновки

Професія журналіста-міжнародника належить до тих видів діяльності, в яких професійні знання постійно випробовуються реальним життям. Глобальні конфлікти, міжнародні кризи, стрімкий розвиток цифрових технологій, інформаційні війни та нові комунікаційні середовища вимагають від журналіста не лише високої фахової підготовки, а й здатності відповідально діяти в умовах невизначеності.

Міжнародна журналістика дедалі більше поєднує аналітичне мислення, технологічну компетентність, міжкультурну чутливість, правову обізнаність і громадянську зрілість. Водночас незмінними залишаються її фундаментальні засади: достовірність, відповідальність, незалежність, повага до людської гідності та прагнення до правди.

Завершуючи цей курс, важливо усвідомити: журналіст-міжнародник не лише повідомляє про світ. Він допомагає людям зрозуміти його складність, побачити взаємозв'язок подій і відповідально ставитися до інформації, яка формує сучасне суспільство.

Авторський тезаурус

Журналістика конфліктів – професійна діяльність, спрямована на всебічне й відповідальне висвітлення воєн, криз і суспільних протистоянь із дотриманням гуманітарних та етичних принципів.

Міжнародне гуманітарне право – система міжнародно-правових норм, що визначає правила ведення збройних конфліктів і захист цивільного населення, військовополонених, медичного персоналу та журналістів.

Міжкультурна компетентність журналіста – здатність працювати в різних культурних середовищах, розуміючи історичні, релігійні, соціальні й ціннісні особливості інших народів.

Професійна солідарність – усвідомлення журналістами спільної відповідальності за захист професійних стандартів, свободи слова, безпеки колег і збереження пам'яті про тих, хто загинув, виконуючи журналістський обов'язок.

Меморіалізація журналістів – суспільне й професійне збереження пам'яті про журналістів, які віддали життя під час виконання своїх професійних обов'язків, як складова історії журналістики та культури свободи слова.

Запам'ятайте!

1) Міжнародна журналістика починається з відповідальності перед людьми.

2) Війна змінює умови роботи журналіста, але не скасовує професійних стандартів.

3) Культурні відмінності потребують поваги, а не стереотипів.

4) Майбутнє професії визначають не лише технології, а й готовність журналіста постійно навчатися.

5) Професійна пам'ять є важливою складовою журналістської культури й професійної спадкоємності.

Авторський коментар

Міжнародна журналістика ніколи не була легкою професією. Вона потребує широкого світогляду, інтелектуальної дисципліни, моральної стійкості й готовності навчатися протягом усього життя. Хотілося б, щоб після завершення цього курсу ви сприймали журналістику не лише як фах, а як постійну роботу над собою. Світ швидко змінюється, але потреба в чесних, компетентних і відповідальних журналістах залишається незмінною. Нехай цей курс стане лише початком вашого професійного шляху.

Запитання для самоконтролю

1) Які особливості відрізняють журналістику міжнародних конфліктів від інших напрямів журналістської діяльності?

2) Які міжнародно-правові норми регулюють діяльність журналістів під час збройних конфліктів?

3) Чому міжкультурна компетентність є необхідною складовою професійної підготовки журналіста-міжнародника?

4) Як цифрові технології впливають на трансформацію професії журналіста?

5) У чому полягає значення професійної солідарності для сучасної журналістської спільноти?

6) Чому меморіалізація загиблих журналістів є складовою професійної культури?

Практичні завдання

1. Проаналізуйте матеріал одного міжнародного медіа про сучасний воєнний конфлікт. Оцініть його відповідність професійним та етичним стандартам.

2. Підготуйте короткий аналітичний коментар щодо ролі міжнародного гуманітарного права у забезпеченні діяльності журналістів у зоні бойових дій.

3. Порівняйте підходи двох міжнародних редакцій до висвітлення однієї міжнародної події. Визначте, як культурний контекст вплинув на редакційну політику.

4. Напишіть есе на тему: *«Яким я бачу журналіста- міжнародника XXI століття»*.

Теми для дискусії

1) Чи може журналіст залишатися повністю нейтральним під час війни?

2) Де проходить межа між громадянською позицією журналіста й професійною незалежністю?

3) Чи змінить штучний інтелект сутність журналістської професії?

4) Якою має бути міжнародна журналістика після завершення російсько-української війни?

5) Чому професійна пам'ять є важливою складовою розвитку журналістики?

Лабораторне заняття № 15

ПРОФЕСІЯ ПЕРЕД ОБЛИЧЧЯМ ВІЙНИ

Журналістика міжнародних конфліктів і професійна відповідальність журналіста

Заняття присвячене аналізу професійних рішень журналіста під час висвітлення міжнародних конфліктів і гуманітарних криз. Студенти навчаться оцінювати журналістські матеріали з погляду професійної етики, міжнародних стандартів, гуманітарного права та безпеки журналістської діяльності, а також аналізувати складні моральні дилеми, що виникають під час роботи в екстремальних умовах.

План заняття

1. Висвітлення міжнародних конфліктів.
2. Гуманітарний вимір журналістської діяльності.
3. Безпека журналіста під час роботи в зоні конфлікту.
4. Професійні рішення в екстремальних умовах.

Практичні завдання

Проаналізуйте міжнародний репортаж із зони воєнного конфлікту, визначивши, як журналіст поєднує оперативність повідомлення з дотриманням професійних та етичних стандартів.

Проаналізуйте ситуації, у яких журналіст змушений обирати між суспільним інтересом, оперативністю інформації та безпекою людей.

Ознайомтеся з міжнародними рекомендаціями щодо безпеки журналістів та визначте їхню практичну цінність для роботи журналіста-міжнародника.

Міні-дискусія: *Чи повинен журналіст залишатися лише спостерігачем під час гуманітарної катастрофи?*

Лабораторне заняття № 16

ПАМ'ЯТЬ ПРОФЕСІЇ

Професійна етика, журналістська пам'ять і майбутнє міжнародної журналістики

Підсумкове заняття інтегрує знання, отримані протягом курсу. Студенти осмислюють професійні цінності міжнародної журналістики, аналізують міжнародні етичні кодекси, розглядають проблему меморіалізації загиблих журналістів і формують власне бачення професії журналіста-міжнародника в умовах цифрової трансформації та глобальних викликів.

План заняття

1. Міжнародна журналістська етика.
2. Міжкультурна комунікація.
3. Меморіалізація загиблих журналістів.
4. Майбутнє професії журналіста-міжнародника.

Практичні завдання

Підготуйте коротку презентацію про українського журналіста або медійника, який зробив вагомий внесок у розвиток міжнародної журналістики або загинув під час виконання професійного обов'язку.

Проаналізуйте один із міжнародних кодексів журналістської етики (IFJ, SPJ, EJN), визначивши його ключові принципи та актуальність для міжнародної журналістики.

Візьміть участь у підсумковій дискусії: Яким має бути журналіст-міжнародник XXI століття?

Підготуйте підсумкове есе (1–2 сторінки): *«Професія журналіста-міжнародника очима першокурсника: що я відкрив(ла) для себе після завершення курсу»*.

Рекомендована література

Основна

Ward, S. J. A. (2013) *Objectively Engaged Journalism: An Ethic for Digital Global Media*. Montreal: McGill-Queen's University Press.

Бурменський, М., Штурхецький, С., Білз, Е., Бетц, М., Шюпп, К. та Казанжи, З. (2016) *Журналістика в умовах конфлікту: передовий досвід та рекомендації*. Київ.

Житарюк, М. Г. (2026) 'До питання про формування національного мартирологу загиблих під час російської агресії українських журналістів і медійників', *Вісник Львівського університету. Серія журналістика*, 58, с. 154–169.

Житарюк, М., Балда, Т., Лильо, Т. та ін. (2025) *Медіадискурс війни: український та закордонний досвід*. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка.

Кость, С. (2016) *Журналістика і війна*. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка.

Додаткова

Howard, R. (2009) *Conflict Sensitive Journalism*. Paris: UNESCO.

Lynch, J. and McGoldrick, A. (2005) *Peace Journalism*. Stroud: Hawthorn Press.

Randall, D. (2016) *The Universal Journalist*. 5th edn. London: Pluto Press.

Житарюк, М. Г. (2023) 'Оцінка й переосмислення роботи журналістів в умовах війни за незалежність України', *Український інформаційний простір*, 1(11), с. 55–71.

Фіхтеліус, Е. (2025) *Новини. Складне мистецтво роботи з інформацією*. Пер. та адапт. М. Г. Житарюка. Львів: факультет журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка.

Інформаційні ресурси

Безпека журналістів: Committee to Protect Journalists (CPJ); Reporters Without Borders (RSF); UNESCO – Safety of Journalists.

Міжнародне гуманітарне право: International Committee of the Red Cross (ICRC).

Професійна етика: International Federation of Journalists (IFJ); Society of Professional Journalists (SPJ); Ethical Journalism Network (EJN).

Українські професійні ресурси: Комісія з журналістської етики; Інститут масової інформації (IMI); Detector Media.

ПІДСУМКОВЕ ОЦІНЮВАННЯ ТА ПРОФЕСІЙНА ГОТОВНІСТЬ СТУДЕНТА

Вступ

Завершення курсу **«Основи міжнародної журналістики»** передбачає не лише перевірку рівня засвоєння теоретичних знань, а й оцінювання сформованості професійних компетентностей майбутнього журналіста-міжнародника. Підсумкове оцінювання побудоване відповідно до компетентнісного підходу й орієнтоване на визначення готовності студента працювати в сучасному міжнародному інформаційному середовищі.

Під час оцінювання враховується здатність студента критично аналізувати міжнародні процеси, працювати з різними типами міжнародних джерел інформації, здійснювати цифрову верифікацію повідомлень, використовувати сучасні мультимедійні інструменти, аргументовано формулювати власну професійну позицію та дотримуватися журналістської етики й принципів академічної доброчесності.

ПРОФЕСІЙНИЙ ЧЕК-ЛИСТ ЖУРНАЛІСТА-МІЖНАРОДНИКА

Після завершення курсу студент повинен продемонструвати готовність виконувати основні професійні завдання журналіста-міжнародника.

Він повинен ***уміти***:

– пояснювати закономірності розвитку міжнародної журналістики та глобального інформаційного простору;

– орієнтуватися у світових моделях журналістики та сучасній міжнародній медіасистемі;

– працювати з міжнародними інформаційними агентствами, офіційними документами та відкритими міжнародними джерелами;

– критично оцінювати достовірність міжнародної інформації й використовувати методи цифрової верифікації;

– застосовувати інструменти OSINT під час пошуку та аналізу інформації;

– аналізувати інформаційні операції, пропаганду, дезінформацію та механізми інформаційного впливу;

– використовувати сучасні цифрові платформи, мультимедійні технології та можливості штучного інтелекту відповідально й відповідно до професійних стандартів;

– готувати міжнародні новини, репортажі, аналітичні матеріали та мультимедійні журналістські продукти;

– працювати в умовах криз, міжнародних конфліктів і воєнного часу з дотриманням вимог безпеки;

– застосовувати принципи міжнародної журналістської етики, міжкультурної комунікації та професійної відповідальності;

– презентувати результати власної журналістської роботи, аргументовано захищати професійні рішення та працювати в редакційній команді;

– усвідомлювати суспільну місію журналіста-міжнародника та необхідність безперервного професійного розвитку.

ФОРМАТИ КОМПЛЕКСНОГО ПІДСУМКОВОГО ОЦІНЮВАННЯ

Підсумкова оцінка з курсу **«Основи міжнародної журналістики»** формується за накопичувальною системою і становить **100 балів**, які переводяться в національну шкалу оцінювання та шкалу ECTS відповідно до чинних нормативних документів Львівського національного університету імені Івана Франка.

Вона складається з таких компонентів:

Вид навчальної діяльності	**Максимальна кількість балів**
1. Робота протягом семестру (лабораторні заняття, поточний контроль, участь у дискусіях, малі практичні завдання)	50
Комплексне письмове підсумкове оцінювання (індивідуальний і командний компоненти):	50*
2. Обов'язковий індивідуальний професійний компонент (письмове аналітичне завдання)	25

3. Командний редакційний компонент (груповий міжнародний медіапроєкт)	25
Разом	**100**

1. Робота протягом семестру. Оцінювання роботи протягом семестру (0–50 балів)

Семестровий рейтинг формується на основі результатів виконання лабораторних робіт, участі в обговореннях, зокрема уміння працювати з міжнародними джерелами інформації, застосування методів OSINT та цифрової верифікації, участь у професійних дискусіях, виконання індивідуальних і групових завдань, а також інших видів навчальної діяльності, передбачених програмою курсу. Під час оцінювання враховуються: активність і систематичність роботи; якість виконання лабораторних завдань; самостійність виконання роботи; вміння застосовувати теоретичні знання на практиці; аргументованість висновків; культура професійної комунікації.

На завершення курсу студент виконує комплексне підсумкове завдання (іспит), яке складається з двох взаємопов'язаних компонентів.

2. Обов'язковий індивідуальний професійний компонент (0–25 балів)

Авторський аналітичний матеріал на тему: ***«Яким має бути журналіст-міжнародник у XXI столітті?»*** Формат: аналітичне есе / професійний роздум. Обсяг: 4–5 сторінок. Здобувач освіти повинен: сформулювати власне бачення професії журналіста-міжнародника; визначити ключові професійні компетентності сучасного журналіста; показати вплив цифрових технологій, штучного інтелекту та соціальних платформ; проаналізувати роль журналіста під час міжнародних криз і конфліктів; розкрити значення журналістської етики, безпеки та відповідальності; визначити перспективи професії.

Критерії оцінювання (25 балів)

Критерій	**Бали**
Розуміння проблематики курсу та використання професійних понять	8

Аналітичність, аргументація, самостійність висновків	8
Практична професійна спрямованість	5
Структура, культура письма, академічна доброчесність	4

3. Командний редакційний компонент (0–25 балів)

Міжнародний мультимедійний редакційний проєкт. Студенти працюють у групах 3–5 осіб з метою розробити ***концепцію міжнародного журналістського продукту на актуальну тему***. Проєкт має містити: назву та концепцію матеріалу; актуальність міжнародної проблеми; цільову аудиторію; джерельну базу; редакційну стратегію; жанрове рішення; мультимедійні формати; алгоритм перевірки інформації; можливі етичні ризики; очікуваний суспільний ефект. Форма представлення: презентація; редакційний план; приклади матеріалів (новина, аналітичний фрагмент, мультимедійний елемент).

Критерії оцінювання (25 балів)

Критерій	**Бали**
Професійна логіка редакційного рішення	7
Робота з міжнародними джерелами та фактами	6
Використання сучасних журналістських технологій	5
Креативність і суспільна значущість проєкту	4
Командна взаємодія та презентація результату	3

Академічна доброчесність

Індивідуальний і командний компоненти виконуються відповідно до принципів академічної доброчесності Львівського національного університету імені Івана Франка. У разі виявлення некоректних запозичень, плагіату або фальсифікації джерел робота оцінюється відповідно до чинних нормативних документів університету.

Варіант 1. **Авторський професійний роздум на тему: «Яким має бути журналіст-міжнародник у XXI столітті?»**

Підготуйте есе (4–5 сторінок), у якому: сформулюйте власне бачення професії журналіста-міжнародника; поясніть, які професійні компетентності є визначальними сьогодні; покажіть, як цифрові технології змінюють журналістську діяльність; проаналізуйте роль журналіста під час міжнародних конфліктів; визначте місце журналістської етики й професійної відповідальності; зробіть висновок щодо майбутнього міжнародної журналістики. *Оцінюється:* самостійність мислення; логіка аргументації; використання матеріалу курсу; культура письма; оригінальність висновків.

Практичний командний компонент

Студенти виконують **один із трьох редакційних проєктів**, який визначається жеребкуванням або рішенням викладача.

Варіант 2. **Груповий редакційний проєкт. Тема: «Концепція міжнародного мультимедійного спеціального проєкту»**

Розробіть редакційну концепцію міжнародного спецпроєкту, присвяченого актуальній міжнародній проблемі (на вибір студента). Проєкт має містити: назву; проблему; міжнародне значення теми; цільову аудиторію; джерела інформації; журналістські жанри; мультимедійні формати; способи цифрової верифікації; ризики та етичні виклики; очікуваний суспільний результат. Обсяг – 6–8 сторінок. Під час захисту *оцінюється внесок кожного учасника, зокрема:* професійна логіка; журналістська креативність; практична реалістичність; використання сучасних міжнародних стандартів.

Варіант 3. **Груповий редакційний проєкт. Тема: «Міжнародна редакція: від інформаційного приводу до готового мультимедійного продукту»**

Студенти працюють у групах по 4–5 осіб. Кожна група моделює роботу міжнародної редакції. Необхідно: обрати міжнародну тему; розподілити редакційні ролі; визначити інформаційні джерела; провести первинну верифікацію інформації; підготувати пакет матеріалів: новину; аналітичний матеріал; мультимедійний супровід; редакційний коментар; представити редакційне рішення та пояснити його. Під час захисту *оцінюється внесок кожного учасника*.

***Варіант 4*. Групове аналітичне професійне дослідження. Тема: «Як міжнародні медіа висвітлюють одну подію: порівняльний аналіз»**

Оберіть одну міжнародну подію останніх років. Проаналізуйте її висвітлення щонайменше у чотирьох медіа різних журналістських моделей (наприклад, британській, американській, континентально-європейській та українській). Зверніть увагу на: редакційні акценти; джерела інформації; жанри; використання фото й відео; лексику; рівень аналітичності; етичні аспекти; особливості роботи з фактами. Наприкінці сформулюйте власний висновок: *«Чого українська міжнародна журналістика може навчитися з цього досвіду?»*. Під час захисту *оцінюється внесок кожного учасника*.

Розподіл балів за письмовий іспит

Бали	**Характеристика виконання**
46–50	Робота відзначається глибоким аналізом, професійною аргументацією, творчим підходом і високою культурою письма.
41–45	Тему розкрито повно, аргументація достатньо переконлива, окремі аспекти потребують поглиблення.
36–40	Матеріал засвоєно добре, але аналіз місцями недостатньо глибокий або неповний.
31–35	Робота демонструє базове розуміння теми, однак містить окремі недоліки в аргументації чи структурі.
26–30	Досягнуто мінімального достатнього рівня; відповідь має фрагментарний характер.
0–25	Робота не відповідає вимогам курсу або не демонструє належного рівня знань і професійних умінь.

Професійна компетентність журналіста-міжнародника визначається не лише обсягом знань, а насамперед здатністю відповідально працювати з інформацією, критично мислити, дотримуватися професійних стандартів і приймати обґрунтовані редакційні рішення в умовах глобального інформаційного простору.

ПРОФЕСІЙНИЙ ТЕЗАУРУС СУЧАСНОГО ЖУРНАЛІСТА-МІЖНАРОДНИКА

І. ПРОФЕСІЯ І ПРОФЕСІЙНА ІДЕНТИЧНІСТЬ

Безперервний професійний розвиток – постійне оновлення знань і навичок журналіста відповідно до розвитку міжнародних відносин, цифрових технологій, інформаційного середовища та професійних стандартів. У міжнародній журналістиці навчання триває протягом усієї професійної кар'єри.

Журналіст-міжнародник – це фахівець, який професійно досліджує, аналізує й висвітлює міжнародні події та процеси, допомагаючи аудиторії зрозуміти сучасний світ у його політичному, економічному, культурному й безпековому вимірах. Він працює не лише з фактами, а й із контекстами, тенденціями та взаємозв'язками, що формують міжнародний порядок денний.

Критичне мислення – здатність аналізувати інформацію незалежно від джерела її походження, перевіряти факти, оцінювати аргументи, виявляти маніпуляції та формувати обґрунтовані професійні висновки. Для журналіста-міжнародника це одна з ключових умов достовірного висвітлення міжнародних подій.

Міжнародна журналістика – спеціалізований напрям журналістської діяльності, предметом якого є міжнародні відносини, глобальні процеси, діяльність міжнародних організацій, дипломатія, міжнародні конфлікти, світова економіка, культура та міждержавна взаємодія. Її місія полягає не лише в інформуванні, а й у поясненні складних міжнародних явищ широкій аудиторії.

Професійна відповідальність – усвідомлення журналістом наслідків власної роботи перед суспільством, героями публікацій, міжнародною спільнотою та історичною пам'яттю. Вона проявляється у точності фактів, чесності інтерпретацій, дотриманні професійних стандартів і готовності відповідати за оприлюднену інформацію.

Професійна компетентність журналіста-міжнародника – інтегрована здатність працювати в міжнародному інформаційному середовищі, поєднуючи фундаментальні знання, практичні навич-

ки, критичне мислення, цифрові технології, міжкультурну комунікацію та професійну етику.

Професійна солідарність – взаємна підтримка журналістів незалежно від державних кордонів, редакційної належності чи політичних поглядів у питаннях захисту свободи слова, безпеки журналістської діяльності та права суспільства на достовірну інформацію.

ІІ. МІЖНАРОДНА ІНФОРМАЦІЯ ТА ГЛОБАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

Глобальний інформаційний простір – світова система створення, поширення, циркуляції та споживання інформації, у якій взаємодіють традиційні медіа, цифрові платформи, соціальні мережі, міжнародні інформаційні агентства та мільярди користувачів.

Глобальний порядок денний – коло міжнародних проблем і подій, які в певний історичний період визначають основні напрями уваги світових медіа, міжнародних організацій і суспільства.

Інформаційна асиметрія – нерівномірний розподіл можливостей виробництва, поширення та впливу інформації між різними державами, регіонами чи медіасистемами. Вона істотно впливає на формування міжнародного інформаційного порядку денного.

Інформаційний потік – безперервний рух інформації між джерелами, медіа, цифровими платформами та аудиторією. У міжнародній журналістиці він характеризується високою швидкістю, глобальним охопленням і значною конкуренцією за увагу аудиторії.

Міжнародна інформація – відомості про події, процеси і явища міжнародного життя, що мають суспільне значення та впливають на розвиток окремих держав або світової спільноти. Для журналіста вона є предметом пошуку, перевірки, аналізу та професійної інтерпретації.

Міжнародна комунікація – процес обміну інформацією між державами, міжнародними організаціями, медіа, суспільствами та окремими людьми, який забезпечує взаєморозуміння, співпрацю й розвиток глобального інформаційного простору.

Міжнародний медіадискурс – сукупність журналістських текстів, повідомлень, візуальних образів і наративів, через які медіа інтерпретують міжнародні події та формують громадське сприйняття сучасного світу.

ІІІ. МЕДІАСИСТЕМИ ТА ЦИФРОВА ЖУРНАЛІСТИКА

OSINT (Open Source Intelligence) – методика пошуку, аналізу й перевірки інформації з відкритих джерел. Для сучасного журналіста-міжнародника OSINT є одним із найважливіших інструментів документування міжнародних подій, перевірки фактів, встановлення місця й часу подій, а також викриття дезінформації.

Алгоритмічна відповідальність – професійний принцип, за яким журналіст зобов'язаний усвідомлювати межі використання автоматизованих цифрових систем, перевіряти результати їхньої роботи та не перекладати відповідальність за журналістські рішення на алгоритми чи програмне забезпечення.

Геолокація – метод встановлення точного місця створення фотографії, відеозапису чи іншого цифрового матеріалу шляхом аналізу природних, архітектурних, картографічних або супутникових ознак. Геолокація стала одним із ключових інструментів сучасної міжнародної журналістики й цифрових розслідувань.

Глобальний мовник – міжнародна телерадіокомпанія, що здійснює інформаційне мовлення для світової аудиторії різними мовами. Такі медіа не лише інформують, а й представляють державу, її культуру, політичні пріоритети та систему цінностей у міжнародному інформаційному просторі.

Журналістика даних – напрям сучасної журналістики, який використовує великі масиви даних для пошуку закономірностей, аналізу міжнародних процесів, виявлення тенденцій і підготовки аналітичних матеріалів. Дані стають повноцінним журналістським джерелом поряд із документами, свідченнями та офіційними повідомленнями.

Медіасистема – сукупність медіаорганізацій, редакцій, журналістських практик, правових норм, економічних механізмів і професійних стандартів, що визначають функціонування масової комунікації в окремій державі або на міжнародному рівні.

Міжнародне інформаційне агентство – спеціалізована медіаорганізація, яка збирає, перевіряє й оперативно поширює міжнародну інформацію для редакцій, телекомпаній, цифрових платформ та інших медіа. Агентства формують значну частину світового інформаційного порядку денного і залишаються одним із найавторитетніших джерел міжнародних новин.

Мультимедійна журналістика – спосіб створення журналістського матеріалу, що поєднує текст, фотографію, відео, аудіо, інфо-

графіку, карти, документи та інтерактивні елементи. У міжнародній журналістиці мультимедійність допомагає повніше відтворити складні події і зробити їх більш зрозумілими для аудиторії.

Фактчекінг – професійна процедура перевірки достовірності фактів, цитат, цифрових даних, фотографій, відеозаписів і повідомлень перед їх оприлюдненням або після публікації. У міжнародній журналістиці фактчекінг є одним із головних механізмів протидії маніпуляціям і дезінформації.

Цифрова безпека журналіста – система організаційних, технічних і професійних заходів, спрямованих на захист інформації, комунікацій, цифрових пристроїв, персональних даних і журналістських матеріалів від несанкціонованого доступу, стеження, кібератак або втрати.

Цифрова верифікація – комплекс професійних методів перевірки автентичності цифрового контенту. Вона охоплює аналіз метаданих, геолокації, супутникових знімків, часових характеристик, візуальних деталей та інших цифрових слідів, що дають змогу підтвердити або спростувати достовірність інформації.

Цифрові медіа – сучасні інформаційні ресурси, що створюють і поширюють журналістський контент за допомогою цифрових технологій та мережі Інтернет. Вони забезпечують інтерактивність, мультимедійність, миттєве оновлення інформації та безпосередню взаємодію з аудиторією.

Штучний інтелект у журналістиці – сукупність цифрових технологій, що допомагають журналістові аналізувати великі обсяги інформації, автоматизувати окремі редакційні процеси, працювати з текстами, даними й мультимедійним контентом. Використання штучного інтелекту не замінює професійного судження журналіста, а розширює його аналітичні можливості та потребує постійного етичного контролю.

IV. МІЖНАРОДНА ПОЛІТИКА, КОНФЛІКТИ ТА БЕЗПЕКА

Безпека журналіста – комплекс фізичних, психологічних, правових і цифрових заходів, що забезпечують можливість виконання професійних обов'язків без невиправданого ризику для життя, здоров'я, свободи та професійної незалежності.

Воєнна журналістика – спеціалізований напрям міжнародної журналістики, пов'язаний із висвітленням воєн, збройних конфліктів, гуманітарних криз і діяльності військових структур. Вона потре-

бує високого рівня професійної підготовки, знання міжнародного гуманітарного права, навичок безпечної роботи та особливої моральної відповідальності.

Дезінформація – свідомо створена або поширена неправдива інформація, метою якої є введення аудиторії в оману, вплив на громадську думку чи досягнення політичних, економічних або військових переваг. Для журналіста протидія дезінформації є одним із професійних обов'язків.

Журналістика конфліктів – професійне висвітлення міжнародних і внутрішніх конфліктів із дотриманням принципів достовірності, гуманізму, неупередженості та поваги до людської гідності. Її мета полягає не у загостренні протистояння, а у глибокому поясненні причин, перебігу й можливих шляхів розв'язання конфлікту.

Інформаційна війна – цілеспрямоване використання інформації як засобу політичного, військового чи психологічного впливу на суспільство, державу або міжнародну спільноту. Її інструментами можуть бути пропаганда, дезінформація, маніпуляції, кібератаки та інформаційно-психологічні операції.

Інформаційна політика – сукупність принципів, рішень і практичних заходів, за допомогою яких держава або міжнародна організація регулює інформаційний простір, забезпечує доступ до інформації, підтримує свободу слова та протидіє інформаційним загрозам.

Інформаційна стійкість – здатність людини, суспільства або держави протистояти дезінформації, маніпуляціям і пропагандистському впливу, зберігаючи критичне сприйняття інформації та довіру до перевірених джерел.

Медіадипломатія – використання медіа як інструменту міжнародного діалогу, представлення державних позицій і формування міжнародного суспільного дискурсу. Вона поєднує інформаційну діяльність журналістів, дипломатичних установ і міжнародних комунікаційних платформ.

Міжнародна організація – інституція, створена державами або іншими суб'єктами міжнародного права для координації співробітництва, вироблення спільних рішень і реагування на глобальні виклики. Для журналіста-міжнародника діяльність міжнародних організацій є одним із найважливіших напрямів професійного висвітлення міжнародних процесів.

Міжнародне гуманітарне право – система міжнародно-правових норм, що регулюють ведення збройних конфліктів і забезпечу-

ють захист цивільного населення, військовополонених, медичного персоналу, журналістів та інших осіб, які не беруть безпосередньої участі у бойових діях.

Пропаганда – систематичне поширення інформації, оцінок і символів з метою формування потрібних переконань, емоцій і моделей поведінки аудиторії. На відміну від журналістики, політична пропаганда не прагне до об'єктивного відображення реальності, а підпорядковує інформацію наперед визначеній меті.

Публічна дипломатія – система комунікації держави із зарубіжною громадськістю, спрямована на формування взаєморозуміння, довіри та позитивного міжнародного іміджу країни. На відміну від традиційної дипломатії, її адресатом є не лише уряди, а й громадяни, експертні спільноти, журналісти та міжнародні медіа.

Стратегічні комунікації – узгоджена система інформаційної діяльності державних інституцій, міжнародних організацій і суспільства, спрямована на досягнення довгострокових суспільно значущих цілей через послідовну, відкриту й достовірну комунікацію.

V. ЕТИКА, ПАМ'ЯТЬ І МАЙБУТНЄ ПРОФЕСІЇ

Журналістика майбутнього – професійна модель, у якій традиційні журналістські стандарти поєднуються з новітніми цифровими технологіями, міжнародною співпрацею, відкритими даними, штучним інтелектом і високим рівнем професійної етики. Її визначальною ознакою залишається людина, яка несе відповідальність за зміст і наслідки журналістського слова.

Журналістське служіння – розуміння професії як суспільної місії, спрямованої на захист права людини знати правду, утвердження демократичних цінностей, зміцнення міжнародного взаєморозуміння та відповідального громадянського діалогу.

Меморіалізація журналістів – суспільний і професійний процес збереження пам'яті про журналістів, які загинули під час виконання професійного обов'язку. Вона є виявом поваги до професії, нагадуванням про ціну свободи слова та моральною відповідальністю журналістської спільноти перед наступними поколіннями.

Міжкультурна комунікація – професійне спілкування й обмін інформацією між представниками різних культур, мовних спільнот, релігійних і соціальних традицій. Для журналіста-міжнародника вона передбачає не лише знання культурних особливостей, а

й повагу до людської гідності, світоглядного різноманіття та права кожного народу на власний голос.

Міжнародна журналістська етика – система професійних моральних принципів, що регулюють діяльність журналіста незалежно від державних кордонів, політичної ситуації чи редакційної політики. Її основою є правда, незалежність, чесність, гуманізм, повага до прав людини та відповідальність перед суспільством.

Право суспільства на інформацію – демократичний принцип, відповідно до якого громадяни мають можливість отримувати повну, достовірну та суспільно значущу інформацію про події й процеси, що впливають на їхнє життя. Саме це право є одним із головних моральних орієнтирів журналістської професії.

Професійна незалежність – здатність журналіста ухвалювати редакційні рішення відповідно до фактів, професійних стандартів і суспільного інтересу, не піддаючись політичному, економічному чи будь-якому іншому зовнішньому тиску.

Професійна пам'ять – усвідомлення журналістською спільнотою власної історії, традицій, професійних досягнень і втрат. Вона формує професійну ідентичність, підтримує наступність поколінь і зміцнює відчуття відповідальності перед суспільством.

Свобода слова – фундаментальне право людини вільно висловлювати думки, отримувати й поширювати інформацію без необґрунтованого втручання держави чи інших суб'єктів. Для журналіста вона є не привілеєм, а необхідною умовою виконання професійного обов'язку перед суспільством.

Цифрова трансформація журналістики – безперервний процес змін, пов'язаний із розвитком цифрових технологій, мультимедійних платформ, штучного інтелекту та нових моделей споживання інформації. Вона змінює інструменти роботи журналіста, але не скасовує його професійної відповідальності за достовірність і якість інформації.

Авторський висновок

Професія журналіста-міжнародника починається зі знань, утверджується через щоденну практику і завершується усвідомленням особистої відповідальності перед людьми, суспільством та історією. Технології змінюються, інформаційні потоки прискорюються, медіасередовище постійно оновлюється, проте незмінною залишається головна місія журналіста – чесно, відповідально й професійно допомагати людям зрозуміти світ.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ДОРОГОВКАЗ

Вступ

Сучасний журналіст-міжнародник працює на перетині журналістики, міжнародних відносин, політичної науки, цифрових технологій, права, соціології масових комунікацій, інформаційної безпеки та медіаетики. Саме тому його професійна бібліотека не може обмежуватися лише підручниками з журналістики.

Поданий авторський бібліографічний дороговказ сформовано як систему джерел для професійного розвитку журналіста-міжнародника. До нього включено класичні праці, сучасні українські й зарубіжні дослідження, міжнародні нормативні документи та цифрові ресурси, які можуть бути використані як у процесі навчання, так і в подальшій професійній діяльності.

Літературу згруповано тематично, що дозволяє швидко орієнтуватися у відповідному напрямі професійної підготовки.

ТЕОРІЯ ЖУРНАЛІСТИКИ

У цьому розділі представлено фундаментальні праці українських і зарубіжних учених, присвячені теорії журналістики, журналістській творчості, масовій комунікації, історії журналістики та професійній діяльності журналіста. Вони формують методологічну основу сучасної журналістської освіти й становлять інтелектуальний фундамент підготовки журналіста-міжнародника.

Carey, J. W. (2009) *Communication as Culture: Essays on Media and Society*. Revised edn. New York: Routledge.

Deuze, M. (2005) 'What is Journalism? Professional Identity and Ideology of Journalists Reconsidered', *Journalism*, 6(4), pp. 442–464.

Dimitrova, D. V. (ed.) (2024) *Global Journalism: Understanding World Media Systems*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield.

Eldridge, S. A. II and Franklin, B. (eds.) (2019) *The Routledge Handbook of Developments in Digital Journalism Studies*. London: Routledge.

Eldridge, S. A. II, Hess, K., Tandoc, E. C. Jr. and Westlund, O. (eds.) (2021) *Definitions of Digital Journalism (Studies)*. London: Routledge.
Franklin, B. and Canter, L. (2019) *Digital Journalism Studies: The Key Concepts*. London: Routledge.
Hanitzsch, T. (2007) 'Deconstructing Journalism Culture: Toward a Universal Theory', *Communication Theory*, 17(4), pp. 367–385.
Kovach, B. and Rosenstiel, T. (2021) *The Elements of Journalism. 4th edn*. New York: Crown.
Randall, D. (2011) *The Universal Journalist. 5th edn*. London: Pluto Press.
Rothenberger, L., Löffelholz, M. and Weaver, D. H. (eds.) (2023) *The Palgrave Handbook of Cross-Border Journalism*. Cham: Palgrave Macmillan.
Schudson, M. (2003) *The Sociology of News*. New York: W. W. Norton.
Slavtcheva-Petkova, V. and Bromley, M. (2019) *Global Journalism: An Introduction*. London: Red Globe Press.
Steensen, S. and Westlund, O. (2021) What is Digital Journalism Studies? London: Routledge.
Stephens, M. (2014) *Beyond News: The Future of Journalism*. New York: Columbia University Press.
Williams, K. (2011) *International Journalism*. London: Sage.
Zelizer, B. (2004) *Taking Journalism Seriously: News and the Academy*. Thousand Oaks, CA: Sage.
Гриценко, О., Кривошея, Г. and Шкляр, В. (2000) *Основи теорії журналістської діяльності*. Київ.
Житарюк, М. Г. (2008) *Соціокультурна модель журналістики: традиції і новаторство: монографія*. Львів: Простір-М.
Житарюк, М. Г. (2018) *Теорії та моделі масової інформації (масової комунікації): навчально-методичний посібник*. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка.
Житарюк, М. Г. (2025) *Масова інформація. Масові комунікації. Соціальні комунікації: тези лекцій*. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка.
Здоровега, В. Й. (2004) *Теорія і методика журналістської творчості*. Львів: ПАІС.
Карпенко, В. О. (2002) *Журналістика: основи професійної комунікації*. Київ: Нора-прінт.
Кость, С. А. (2022) *Вступ до журналістики: навчальний посібник*. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка.

Лильо, Т. (2010) *Світоглядна журналістика*. Львів: ПАІС.
Мелещенко, О. К., Чічановський, А. А. and Шкляр, В. І. (2007) *Інформація. Інформаційний. Словник термінів і понять для журналістів і політологів*. Київ: Грамота.
Михайлин, І. Л. (2011) *Основи журналістики. 5th edn*. Київ: Центр навчальної літератури.
Москаленко, А. З. (1998) *Теорія журналістики*. Київ: Експрес-об'ява.
Павлюк, І. З. (2015) *Журналістика: майстерність слова*. Луцьк: Вежа-Друк.
Потятиник, Б. В. (2004) *Медіа: ключі до розуміння*. Львів: ПАІС.
Приступенко, Т. О. (2011) *Теорія журналістики. Етичні та правові засади діяльності засобів масової інформації*. Київ: Знання.
Різун, В. В. (2004) *Основи журналістики у відповідях і заувагах*. Київ.
Різун, В. В. (2008) *Теорія масової комунікації*. Київ: Просвіта.
Скленар, І. М. (2018) 'Сенсаційність чи правдивість і точність в інформаційних та аналітичних матеріалах релігійної тематики (за публікаціями преси та інтернет-видань)', *Український інформаційний простір*, 2, pp. 176–188.
Тимошик, М. С. (2025) 'Журналістика як система: світова практика і українські реалії', *Український інформаційний простір*, 1(15). https://doi.org/10.31866/2616-7948.1(15).2025.335342
Тимошик, М. С. (2026) *Основи журналістики*. Кам'янець-Подільський: Рута.
Федченко, П. М. (1969) *Преса та її попередники: історія зародження та основні закономірності розвитку*. Київ.

МІЖНАРОДНА ЖУРНАЛІСТИКА ТА ГЛОБАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

У цьому розділі зібрано праці, присвячені теорії й практиці міжнародної журналістики, діяльності журналіста- міжнародника, функціонуванню глобального інформаційного простору, міжнародних інформаційних агентств, світового мовлення та транснаціональних медіакомунікацій. Представлені джерела відображають сучасний розвиток міжнародної журналістики як самостійної професійної галузі та допомагають зрозуміти закономірності функціонування глобального інформаційного середовища.

Boyd-Barrett, O. (1980) *The International News Agencies*. London: Constable.
Boyd-Barrett, O. and Rantanen, T. (eds.) (1998) *The Globalization of News*. London: Sage.
Briggs, A. and Burke, P. (2010) *A Social History of the Media: From Gutenberg to the Internet. 3rd edn*. Cambridge: Polity.
Crisell, A. (2002) *An Introductory History of British Broadcasting. 2nd edn*. London: Routledge.
Hallin, D. C. *and* Mancini, P. (2004) *Comparing Media Systems: Three Models of Media and Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
Hamilton, J. M. (2009) *Journalism's Roving Eye: A History of American Foreign Reporting*. Baton Rouge: Louisiana State University Press.
Hannerz, U. (2004) *Foreign News: Exploring the World of Foreign Correspondents*. Chicago: University of Chicago Press.
Hess, S. (1996) *International News and Foreign Correspondents*. Washington, DC: Brookings Institution Press.
Howell, W. J. (1986) *World Broadcasting in the Age of the Satellite: Comparative Systems, Policies and Issues in Mass Telecommunication*. New York: Praeger.
McChesney, R. W. (2008) *The Political Economy of Media: Enduring Issues, Emerging Dilemmas*. New York: Monthly Review Press.
Mowlana, H. (1997) *Global Information and World Communication. 2nd edn*. London: Sage.
Paterson, C. and Sreberny, A. (eds.) (2004) *International News in the Twenty-First Century*. Eastleigh: University of Luton Press.
Price, M. E. (2002) *Media and Sovereignty: The Global Information Revolution and Its Challenge to State Power*. Cambridge, MA: MIT Press.
Price, M. E. (ed.) (2003) *Public Diplomacy and the Transformation of International Broadcasting*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
Seib, P. (2002) *The Global Journalist: News and Conscience in a World of Conflict*. Lanham: Rowman & Littlefield.
Tunstall, J. (2008) *The Media Were American: U.S. Mass* Media *in Decline*. Oxford: Oxford University Press.
Wood, J. (1992) *History of International Broadcasting*. London: IET.
Wood, J. (1999) *History of International Broadcasting, Volume 2*. London: IET.

Басій, Н. Ф. and Полякова, Ю. В. (2019) *Міжнародна журналістика: навчальний посібник для самостійної роботи студентів та дистанційного навчання*. Львів: Видавництво Львівського торговельно-економічного університету.

Городенко, Л. М., Джолос, О. В., Мацука, О. В. and Штельмах, П. О. (2024) 'Український канал іномовлення (UATV English) як інструмент просування державних наративів', *Наукові записки Інституту журналістики*, 84, pp. 47–68. DOI: https://doi.org/10.17721/2522-1272.2024.84.5.

Гресько, О. В. (2009) *Міжнародна журналістика*. Київ: Грамота.

Джованніні, Дж. (ред.) (1987) *Від кременя до кремнію. Історія засобів масової інформації*. Львів.

Житарюк, М. Г. (2026) *Методика творчості журналіста-міжнародника: цифрова та інформаційна безпека*. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка. Рукопис.

Калюха, В. (2026) *Міжнародна інформація та сучасні політичні інформаційні системи і технології*. Київ: НУБіП України.

Кудрявцева, С. П. (2005) *Міжнародна інформація*. Київ: Видавничий Дім «Слово».

Макаренко, Є. А. et al. (2014) *Соціальні медіа у структурі зовнішньої політики провідних міжнародних акторів*. Київ: Центр вільної преси.

Макаренко, Є. А. et al. (2016) *Комунікативні тренди міжнародних відносин*. Київ: Центр вільної преси.

Макаренко, Є. А., Рижков, М. М., Кучмій, О. П. and Фролова, О. М. (2024) *Міжнародна інформація: терміни і коментарі*. 5th edn., revised and expanded Київ: VADEX.

Нестеряк, Ю. В. (2014) *Міжнародна інформація та комунікація*. Київ: Центр навчальної літератури.

Носова, Б. М. (2020) *Міжнародна журналістика: методичні рекомендації*. Київ: Київський університет.

Ткач, Д. І. (2023) *Міжнародна журналістика в системі засобів масової комунікації*. Київ: Університет «КРОК».

Фіхтеліус, Е. (2025) *Новини. Складне мистецтво роботи з інформацією*. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка. DOI: https://doi.org/10.30970/ncwi.2025.

МЕДІА І МІЖНАРОДНА ПОЛІТИКА

У цьому розділі представлено праці, присвячені взаємозв'язку медіа та міжнародної політики, глобальному інформаційному простору, міжнародним комунікаціям, медіадипломатії, інформаційним війнам, стратегічним комунікаціям і концепції «м'якої сили». Ці джерела допомагають зрозуміти місце журналіста-міжнародника у світовій системі політичних, дипломатичних та інформаційних взаємодій.

Benkler, Y., Faris, R. *and* Roberts, H. (2018) *Network Propaganda: Manipulation, Disinformation, and Radicalization in American Politics*. New York: Oxford University Press.

Bradshaw, S., Bailey, H. and Howard, P. N. (2021) *Industrialized Disinformation: 2020 Global Inventory of Organized Social Media Manipulation*. Oxford: Project on Computational Propaganda, Oxford Internet Institute.

Castells, M. (2009) *Communication Power*. Oxford: Oxford University Press.

Chadwick, A. (2017) *The Hybrid Media System: Politics and Power. 2nd edn*. New York: Oxford University Press.

Chomsky, N. and Herman, E. S. (1988) *Manufacturing Consent: The Political Economy of the Mass Media*. New York: Pantheon Books.

Gilboa, E. (2002) *Global Communication and Foreign Policy*. *Journal of* Communication, 52(4), pp. 731–748.

Gilboa, E. (2008) *Searching for a Theory of Public Diplomacy*. *The ANNALS* of *the American Academy* of *Political and Social Science*, 616(1), pp. 55–77.

Habermas, J. (1989) *The Structural Transformation of the Public Sphere: An Inquiry into a Category of Bourgeois Society*. Cambridge, MA: MIT Press.

Huntington, S. P. (1996) *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*. New York: Simon & Schuster.

Kreiss, D. *and* McGregor, S. C. (eds.) (2023) *The Oxford Handbook of Digital Media and Politics*. New York: Oxford University Press.

Lasswell, H. D. (1927) *Propaganda Technique in the World War*. New York: Alfred A. Knopf.

Lippmann, W. (1922) *Public Opinion*. New York: Harcourt, Brace and Company.

McCombs, M. E. (2014) *Setting the Agenda: Mass Media and Public Opinion. 2nd edn*. Cambridge: Polity Press.

Miskimmon, A., O'Loughlin, B. *and* Roselle, L. (2014) *Strategic Narratives: Communication Power and the New World Order*. New York: Routledge.

Miskimmon, A., O'Loughlin, B. *and* Roselle, L. (2017) *Forging the World: Strategic Narratives and International Relations*. Ann Arbor: University of Michigan Press.

Nye, J. S. (2004) *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. New York: PublicAffairs.

Nye, J. S. (2011) *The Future of Power*. New York: PublicAffairs.

Said, E. W. (1978) *Orientalism*. New York: Pantheon Books.

Schramm, W. (ed.) (1964) *Mass Media and National Development: The Role of Information in the Developing Countries*. Stanford, CA: Stanford University Press.

Seib, P. (2009) *The Al Jazeera Effect: How the New Global Media Are Reshaping World Politics*. Washington, DC: Potomac Books.

Seib, P. (2012) *Real-Time Diplomacy: Politics and Power in the Social Media Era*. New York: Palgrave Macmillan.

van Dijck, J., Poell, T. and de Waal, M. (2018) *The Platform Society: Public Values in a Connective World*. New York: Oxford University Press.

Van Dijk, T. A. (1998) *Ideology: A Multidisciplinary Approach*. London: Sage.

Woolley, S. C. *and* Howard, P. N. (eds.) (2018) *Computational Propaganda: Political Parties, Politicians, and Political Manipulation on Social Media*. New York: Oxford University Press.

Горбулін, В. П. (2017) *Світова гібридна війна: український фронт*. Київ: НІСД.

Дубас, О. П. (2004) *Інформаційний розвиток сучасної України у світовому контексті*. Київ: Генеза.

Почепцов, Г. Г. (2015) *Інформаційна політика*. Київ: Києво-Могилянська академія.

Почепцов, Г. Г. (2016) *Сучасні інформаційні війни*. Київ: Києво-Могилянська академія.

Соловйов, С. Г. (2016) 'Основні характеристики стратегічних комунікацій', *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління*, 1, pp. 165–170.

ВОЄННА ЖУРНАЛІСТИКА ТА ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА

У цьому розділі представлено джерела, присвячені журналістиці війни, роботі журналіста в умовах збройних конфліктів, міжнародному гуманітарному праву, особистій безпеці журналістів, інформаційним війнам, цифровій верифікації, фактчекінгу, відкритим джерелам розвідки (OSINT), психологічній стійкості медійників та сучасним викликам міжнародної журналістики.

Knightley, P. (2004) *The First Casualty: The War Correspondent as Hero and Myth-Maker from the Crimea to Iraq*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.

Loyn, D. (2007) *Frontline: The True Story of the British Mavericks Who Changed the Face of War Reporting*. London: Penguin.

Tumber, H. and Palmer, J. (2004) *Media at War: The Iraq Crisis*. London: Sage.

Бурменський, М., Штурхецький, С., Білз, Е., Бетц, М., Шюпп, К. and Казанжи, З. (2016) *Журналістика в умовах конфлікту: передовий досвід та рекомендації*. Київ: Компанія BAITE. Available at: https://www.osce.org/files/f/documents/9/3/254531.pdf.

Житарюк, М. Г. (2015) *«Гарячі точки» у ЗМІ та засобах масової інформації, пропаганди і маніпуляції. Особливості російсько-української війни 2014 р. Вісник Львівського університету. Серія журналістика*, 40, pp. 203–209. Available at: https://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/journalism/article/view/5746/5757.

Житарюк, М. Г. (2023) *Оцінка й переосмислення роботи журналістів в умовах війни за незалежність України. Український інформаційний простір*, 1(11), pp. 55–71. DOI: https://doi.org/10.31866/2616-7948.1(11).2023.279558.

Житарюк, М. Г. (ed.) (2025) *Медіадискурс війни: український та закордонний досвід: монографія*. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка. DOI: https://doi.org/10.30970/mdw.2025.

Кеппс, Р. (2022) *Як писати про війну. Як розказати власну історію*. Київ.

Бурмагін, О. and Опришко, Л. (2021) *Правові засади професійної діяльності журналіста*. Київ. Available at: http://surl.li/crutl.

Гнатовський, М. М., Короткий, Т. Р. and Хендель, Н. В. (2015) *Міжнародне гуманітарне право*. Довідник для журналістів. 2nd edn. Одеса: Фенікс. Available at: http://surl.li/acbst.

Женевська конвенція про поводження з військовополоненими. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text.

Женевські конвенції про захист жертв війни 1949 року. Available at: http://surl.li/crvgz.

Земляна, І. (2016) *Журналіст і (не)безпека: посібник для журналістів, які працюють у небезпечних умовах*. Available at: https://imi.org.ua/wp-content/uploads/2017/06/Zhurnalist-i-nebezpeka.pdf.

Корисні посилання: як висвітлювати збройні конфлікти and як працювати в гарячих точках (2022) Центр демократії та верховенства права. Available at: https://cedem.org.ua/news/yak-vysvitlyuvaty-zbrojni-konflikty/.

Особиста безпека журналіста. Базові поняття and правила (2021) Інститут масової інформації. Available at: https://imi.org.ua/advices/osobysta-bezpeka-zhurnalista-bazovi-ponyattya-ta-pravyla-i43158.

Посібник з безпеки для журналістів. Посібник для репортерів у небезпечних зонах (2022) UNESCO – Reporters Without Borders. Київ. Available at: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000381168.

Platt, W. (1957) *Strategic Intelligence Production: Basic Principles*. New York: Frederick A. Praeger. Available at: https://search.worldcat.org/title/577082885.

Антонов, А., Бзот, В. and Жилін, Є. (2014) *Україно-російський воєнний конфлікт: сутність, передумови та зміст агресії*. Частина 1. *InformNapalm*. Available at: https://informnapalm.org/wp-content/uploads/2014/11/Voyenni-konflikty-novogo-typu-4GW.-CHastyna-I.pdf.

Антонов, А., Жилін, Є. and Кужель, І. (2014) *Україно-російський воєнний конфлікт: сутність, передумови та зміст агресії*. Частина 2. *InformNapalm*. Available at: https://informnapalm.org/2902-part2/.

Житарюк, М. Г. (2020) *Інформаційно-психологічна складова агресії РФ проти України й Заходу (2014–2020 рр.) та способи про-*

тистояння. Український інформаційний простір, 5, pp. 51–70. DOI: https://doi.org/10.31866/2616-7948.1(5).2020.206045.

Житарюк, М. Г. (2023) *Агресія Росії проти України і світу. Рефлексії в контексті виправдання війни Д. Медведєвим та В. Путіним 4 листопада 2022 р. Вісник Львівського університету. Серія журналістика*, 52–53, pp. 301–319. DOI: https://doi.org/10.30970/vjo.2023.52-53.11744.

Житарюк, М. Г. (2024) *Антиросійські наративи Юрія Швеця (на матеріалах авторського каналу в YouTube). Вісник Львівського університету. Серія журналістика*, 54–55, pp. 130–142. DOI: https://doi.org/10.30970/vjo.2024.54-55.12154.

Мітчук, О. А., Харкевич, Н. В. and Прокопець, В. Е. (2026) *Медіабезпека та інформаційне суспільство*. Рівне; Львів: НУВГП; Новий Світ-2000.

ЦИФРОВА ВЕРИФІКАЦІЯ ТА СУЧАСНІ ІНСТРУМЕНТИ ЖУРНАЛІСТА

Beckett, C. and Yaseen, M. (2023) *Generating Change: A Global Survey of What News Organisations Are Doing with Artificial Intelligence*. London: London School of Economics and Political Science.

Coalition for Content Provenance and Authenticity (C2PA) (n.d.) *Content Credentials: C2PA Technical Specification*. Available at: https://spec.c2pa.org/specifications/specifications/2.2/specs/C2PA_Specification.html

European Broadcasting Union (2024) *Artificial Intelligence and Journalism: A Practical Guide for Newsrooms*. Geneva: European Broadcasting Union.

Henrichsen, J. R., Betz, M. and Lisosky, J. M. (2015) *Building Digital Safety for Journalism: A Survey of Selected Issues*. Paris: UNESCO.

Higgins, E. (2021) *We Are Bellingcat: Global Crime, Online Sleuths, and the Bold Future of News*. London: Bloomsbury.

Jaakkola, M. (2023) *Reporting on Artificial Intelligence: A Handbook for Journalism Educators*. Paris: UNESCO.

Newman, N. (2024) *Journalism, Media, and Technology Trends and Predictions 2024*. Oxford: Reuters Institute for the Study of Journalism.

Posetti, J. (2017) *Protecting Journalism Sources in the Digital Age*. Paris: UNESCO.

Silverman, C. (2014) (ed.) *Verification Handbook: An Essential Guide to Verifying Digital Content for Emergency Coverage*. Maastricht: European Journalism Centre.

Silverman, C. (2020) (ed.) *Verification Handbook for Disinformation and Media Manipulation*. Maastricht: European Journalism Centre.

Silverman, C. (2023) *Verified: How to Think Straight, Get Duped Less, and Make Better Decisions About What to Believe Online*. Chicago: University of Chicago Press.

UNESCO (2021) *Journalism, 'Fake News' & Disinformation: Handbook* for Journalism *Education* and *Training*. Paris: UNESCO.

Wardle, C. *and* Derakhshan, H. (2017) *Information Disorder: Toward an Interdisciplinary Framework for Research and Policy Making*. Strasbourg: Council of Europe.

Галудзіна-Горобець, В. and Лисинюк, М. (2022) 'Технології перевірки фактів у протистоянні дезінформації сучасного інформаційного простору', *Український інформаційний простір*, 2(10), pp. 149–155. DOI: https://doi.org/10.31866/2616-7948.10.2022.269842.

Гороховський, О. (2020) *Фактчек: практичний посібник. [Б.м.]: Без-Брехні*. Available at: https://without-lie.ams3.digitaloceanspaces.com/home/dr343163/without-lie.info/www/2020/04/Posobye-faktchek-dlia-studentov.indd_.pdf.

Мірошниченко, П., Гороховський, О., Мельникова-Курганова, О. and Островська, Н. (2020) *Фактчекінг і медіаграмотність: словник термінів*. Київ: ГО «Центр аналітики і розслідувань». Available at: https://without-lie.info/laboratory/posibnyky/faktchekinh-i-mediahramotnist-slovnyk-terminiv/.

Організація з безпеки і співробітництва в Європі (2025) *Медіаграмотність: навчальний посібник*. Відень/Київ: Програма підтримки ОБСЄ для України. Available at: https://www.osce.org.

Орлова, О. (2025) 'Інструменти верифікації фото- та відеоконтенту як складник медіаграмотності журналіста', *Діалог: медіастудії*, 31. DOI: https://doi.org/10.18524/2308-3255.2025.31.347565.

Шевченко, В. (2018) 'Фактчекінг і верифікація у журналістській роботі', *Образ*, 1(27), pp. 140–153. DOI: https://doi.org/10.21272/2415-8496-2018-1(27)-140-153.

Експрес-гайд за циклом вебінарів «Як медійнику досягти психологічної стійкості?» (2023) *Упоряд*. С. Онуфрів. Львів: ПАІС. Available at: https://journ.lnu.edu.ua/wp-content/

uploads/2014/11/Ekspres-gayd_YAk_mediynyku_dosiahnuty_psykholohichnoi_stiyosti.pdf.

Житарюк, М. Г. (2026) *До питання про формування національного мартирологу загиблих під час російської агресії українських журналістів і медійників. Вісник Львівського університету. Серія журналістика*, 58, pp. 154–169. DOI: https://doi.org/10.30970/vjo.2026.58.13919.

Житарюк, М. Г. (2026) *Медіадипломатія в умовах війни*. In: *Журналістика в епоху глобальних викликів: інформаційні війни, постправда, штучний інтелект*. Львів, pp. 220–224. DOI: https://doi.org/10.30970/jegc.2026.

Журналістика в епоху глобальних викликів: інформаційні війни, постправда, штучний інтелект (2026)*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 21 травня 2026 р.) / eds.* М. Житарюк and М. Лозинський. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка. DOI: https://doi.org/10.30970/jegc.2026.

ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА, МІЖНАРОДНЕ ПРАВО ТА СТАНДАРТИ ЖУРНАЛІСТИКИ

Цей розділ містить основні праці й офіційні документи, що визначають професійні стандарти міжнародної журналістики, етичні засади діяльності журналіста, міжнародне гуманітарне право, свободу слова, права журналістів та сучасні принципи саморегулювання медіа. Рекомендовані джерела є необхідними для професійної підготовки журналіста-міжнародника та практичного застосування міжнародних стандартів журналістської діяльності.

Christians, C. G., Glasser, T. L., McQuail, D., Nordenstreng, K. and White, R. A. (2009) *Normative Theories of the Media: Journalism in Democratic Societies*. Urbana: University of Illinois Press.

Day, L. A. (2006) *Ethics in Media Communications: Cases and Controversies. 5th edn*. Belmont, CA: Thomson Wadsworth.

Frost, C. (2021) *Journalism Ethics and Regulation. 5th edn*. London: Routledge.

Harcup, T. (2020) *Journalism: Principles and Practice. 4th edn*. London: Sage.

Keeble, R. (2008) *Ethics for Journalists*. London: Routledge.

McBride, S. et al. (1980) *Many Voices, One World*. Paris: UNESCO.

Merrill, J. C. (1997) *Journalism Ethics: Philosophical Foundations for News Media*. New York: St. Martin's Press.
Plaisance, P. L. (2014) *Media Ethics: Key Principles for Responsible Practice*. Thousand Oaks: Sage.
Singer, J. B. (ed.) (2009) *Participatory Journalism*. Oxford: Wiley-Blackwell.
UNESCO (2021) *Journalism, Fake News & Disinformation*. Paris: UNESCO.
Ward, S. J. A. (2018) *Disrupting Journalism Ethics*. London: Routledge.
Бутиріна, М. В. (2011) *Стереотипи і масова свідомість: особливості медіавпливу*. Дніпро: Інновація.
Іванов, В. Ф. and Сердюк, В. Є. (2017) *Журналістська етика*. Київ: Академія української преси.
Куляс, І. (2015) *Практика журналістської етики*. Київ: Комісія з журналістської етики.
Мащенко, І. Г. (2005) *Енциклопедія електронних мас-медіа*. Запоріжжя: Дике Поле.
Петренко, В. (2022) *Свобода слова в умовах війни*. Київ: Інститут демократії.
Barendt, E. (2005) *Freedom of Speech. 2nd edn*. Oxford: Oxford University Press.
Council of Europe (2011) *Media Freedom, Journalism and Ethics*. Strasbourg: Council of Europe.
UNESCO (2021) *World Trends in Freedom of Expression and Media Development*. Paris: UNESCO.

Професійні стандарти та кодекси

Associated Press (2024) *AP News Values and Principles*. New York: Associated Press.
BBC (2025) *Editorial Guidelines*. London: BBC.
International Federation *of Journalists* (2019) *Global Charter of Ethics for Journalists*. Brussels: IFJ.
Reuters (2024) *The Reuters Trust Principles and Handbook of Journalism*. London: Reuters.
Society *of* Professional Journalists (2014) *SPJ Code of Ethics*. Indianapolis: SPJ.
Комісія з журналістської етики (2024) *Кодекс етики українського журналіста*. Київ.

Професійне саморегулювання медіа

European Centre for Press and *Media Freedom* (2023) Media Freedom *Rapid Response*. Leipzig.
International *Press* Institute (2024) Press *Freedom Reports*. Vienna.
Reporters Without Borders (2024) *World Press Freedom Index*. Paris.
Committee to Protect Journalists (2024) *Annual Report*. New York.

ДОВІДКОВІ, ЦИФРОВІ ТА ПРОФЕСІЙНІ РЕСУРСИ ЖУРНАЛІСТА-МІЖНАРОДНИКА

У цьому розділі зібрано сучасні довідкові видання, цифрові ресурси, міжнародні бази даних, професійні платформи та онлайн-інструменти, які можуть бути використані журналістами-міжнародниками під час пошуку інформації, перевірки фактів, аналізу міжнародних процесів, роботи з відкритими даними та професійного саморозвитку.

Довідкові видання

Cambridge Dictionary (n.d.) Available at: https://dictionary.cambridge.org.
Encyclopaedia Britannica (n.d.) Available at: https://www.britannica.com.
Merriam-Webster Dictionary (n.d.) Available at: https://www.merriam-webster.com.
Oxford Reference (n.d.) Available at: https://www.oxfordreference.com.
The Palgrave Encyclopedia of Journalism Studies (n.d.). Cham: Springer Nature.

Світові статистичні та аналітичні бази даних

Eurostat (n.d.) Available at: https://ec.europa.eu/eurostat.
IMF Data (n.d.) Available at: https://data.imf.org.
OECD Data (n.d.) Available at: https://data.oecd.org.
Our World in Data (n.d.) Available at: https://ourworldindata.org.
United Nations Data (n.d.) Available at: https://data.un.org.
World Bank Open Data (n.d.) Available at: https://data.worldbank.org.

Інструменти цифрової верифікації

Bellingcat (n.d.) Available at: https://www.bellingcat.com..

Bellingcat (n.d.) *Bellingcat's Online Open Source Investigation Toolkit*. Available at: https://bellingcat.gitbook.io/toolkit
Bellingcat Online Investigation Toolkit
Google Fact Check Explorer (n.d.) Available at: https://toolbox.google.com/factcheck.
Google Reverse Image Search (n.d.) Available at: https://images.google.com.
InVID Verification Plugin (n.d.) Available at: https://www.invid-project.eu.
SunCalc (n.d.) Available at: https://www.suncalc.org.
TinEye Reverse Image Search (n.d.) Available at: https://tineye.com.
Wayback Machine (Internet Archive) (n.d.) Available at: https://archive.org/web.
Yandex Images (n.d.) Available at: https://yandex.com/images.

OSINT-ресурси

Flightradar24 (n.d.) Available at: https://www.flightradar24.com.
Google Earth Pro (n.d.).
LiveUAmap (n.d.) Available at: https://liveuamap.com.
MarineTraffic (n.d.) Available at: https://www.marinetraffic.com.
NASA Earth Observatory (n.d.) Available at: https://earthobservatory.nasa.gov.
OpenStreetMap (n.d.) Available at: https://www.openstreetmap.org.
OSINT Framework (n.d.) Available at: https://osintframework.com.

Міжнародні інформаційні агентства та світові мовники

Agence France-Presse (n.d.) Available at: https://www.afp.com.
Al Jazeera (n.d.) Available at: https://www.aljazeera.com.
Associated Press (n.d.) Available at: https://apnews.com.
BBC News (n.d.) Available at: https://www.bbc.com/news.
CNN International (n.d.) Available at: https://edition.cnn.com.
Deutsche Welle (n.d.) Available at: https://www.dw.com.
Financial Times (n.d.) Available at: https://www.ft.com.
France 24 (n.d.) Available at: https://www.france24.com.
Reuters (n.d.) Available at: https://www.reuters.com.
The Economist (n.d.) Available at: https://www.economist.com.
The Guardian (n.d.) Available at: https://www.theguardian.com.
The New York Times (n.d.) Available at: https://www.nytimes.com.
The Washington Post (n.d.) Available at: https://www.washingtonpost.com.

Професійні журналістські організації

Committee to Protect Journalists (n.d.) Available at: https://cpj.org.
European Centre for Press and Media Freedom (n.d.) Available at: https://www.ecpmf.eu.
International Federation of Journalists (n.d.) Available at: https://www.ifj.org.
International Press Institute (n.d.) Available at: https://ipi.media.
Reporters Without Borders (n.d.) Available at: https://rsf.org.
UNESCO Journalism Programme (n.d.) Available at: https://www.unesco.org.

Українські професійні ресурси

StopFake (n.d.) Available at: https://www.stopfake.org.
Texty.org.ua (n.d.) Available at: https://texty.org.ua.
Детектор медіа (n.d.) Available at: https://detector.media.
Інститут масової інформації (n.d.) Available at: https://imi.org.ua.
Комісія з журналістської етики (n.d.) Available at: https://cje.org.ua.
Український кризовий медіацентр (n.d.) Available at: https://uacrisis.org.
Центр демократії та верховенства права (CEDEM) (n.d.) Available at: https://cedem.org.ua.

Цифрові інструменти журналіста

Canva (n.d.) Available at: https://www.canva.com.
Datawrapper (n.d.) Available at: https://www.datawrapper.de.
DeepL Translator (n.d.) Available at: https://www.deepl.com.
Flourish (n.d.) Available at: https://flourish.studio.
Google Alerts (n.d.) Available at: https://www.google.com/alerts.
Google Translate (n.d.) Available at: https://translate.google.com.
Google Trends (n.d.) Available at: https://trends.google.com.

ДОВІДКОВО-МЕТОДИЧНИЙ АПАРАТ ПОСІБНИКА

ПОСТАТІ СУЧАСНОЇ МІЖНАРОДНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ ТА ЖУРНАЛІСТИКОЗНАВСТВА

Замість вступу

Журналістика розвивається не лише завдяки подіям, технологіям чи медіаорганізаціям. Її творять люди – журналісти, редактори, публіцисти, воєнні кореспонденти, дослідники, викладачі, медіаменеджери. Саме їхні професійні рішення, журналістські матеріали, книги, наукові праці та громадянська позиція визначають розвиток міжнародної журналістики і науки про неї.

У цьому розділі представлено постаті, які згадуються в лекціях курсу, а також тих, чиї імена варто знати кожному журналістові-міжнароднику незалежно від того, чи стали вони предметом окремого розгляду. Мета цього розділу полягає не у створенні енциклопедичного словника, а у формуванні професійної карти особистостей, які визначали й визначають розвиток світової та української журналістики, міжнародної комунікації та журналістикознавства.

Біографічні довідки подано стисло. Вони допомагають зорієнтуватися у професійному середовищі та спонукають читача до подальшого самостійного ознайомлення з творчою спадщиною, журналістськими матеріалами й науковими працями кожної із зазначених постатей.

Поданий перелік залишається відкритим. Кожне нове покоління журналістів і дослідників додає до нього нові імена, нові професійні історії та нові моральні орієнтири.

І. Українська школа журналістики, журналістикознавства та міжнародної журналістики: теоретики, практики, воєнні кореспонденти

Українська журналістика формувалася як складова національного державотворення, розвитку суспільної думки та демократичної культури. Від Івана Франка до сучасних журналістів-міжнародників вона пройшла складний шлях становлення, поєднавши традиції публіцистики, журналістикознавства, міжнародної комунікації та цифрових медіа.

До цього розділу включено постаті, які зробили вагомий внесок у розвиток української журналістики, журналістикознавства, міжнародної журналістики, журналістської освіти та сучасної медіапрактики. Особливе місце посідають журналісти, які загинули під час виконання професійного обов'язку в різних країнах світу та в період російсько-української війни. Їхні імена стали невід'ємною частиною історії української міжнародної журналістики.

Балда, Тарас (*Taras Balda*) – український журналіст і викладач, дослідник міжнародної журналістики, цифрових медіа та сучасних інформаційних процесів.

Бекетова, Олена (*Olena Beketova*) – українська журналістка-міжнародниця, політична оглядачка та аналітикиня міжнародної редакції Deutsche Welle.

Бідзіля, Юрій (*Yurii Bidzilia*) – український журналістикознавець, професор, дослідник міжнародної журналістики, транскордонної комунікації, медіапростору Центральної Європи та сучасних інформаційних процесів.

Бочковський, Ольгерд (*Olherd Bochkovskyi*) – український соціолог, публіцист і дослідник національної преси, один із перших теоретиків української журналістики та міжнародної комунікації.

Бутусов, Юрій (*Yurii Butusov*) – український журналіст, воєнний кореспондент, автор репортажів і аналітичних матеріалів про російсько-українську війну.

Габор, Наталка (*Natalka Habor*) – українська журналістикознавиця, дослідниця журналістської освіти, нових медіа та сучасних комунікаційних практик.

Гаврош, Олександр (*Oleksandr Havrosh*) – український журналіст, письменник, публіцист і журналістикознавець, дослідник історії української журналістики, краєзнавства та біографістики, автор численних публіцистичних і науково-популярних праць.

Гирич, Віра (*Vira Hyrych*) – українська журналістка Радіо Свобода, загинула під час російського ракетного удару по Києву у 2022 році.

Гуменюк, Наталя (*Natalka Humeniuk*) – українська журналістка-міжнародниця, воєнна кореспондентка, співзасновниця The Reckoning Project, авторка репортажів із зон міжнародних конфліктів.

Ґонґадзе, Георгій (*Heorhii Gongadze*) – український журналіст, засновник інтернет-видання «Українська правда», символ незалежної журналістики та свободи слова в Україні.

Ґонґадзе, Мирослава (*Myroslava Gongadze*) – українська журналістка-міжнародниця, керівниця Української служби Voice of America, медіаменеджерка та телеведуча.

Житарюк, Мар'ян (*Marian Zhytariuk*) – український журналіст-міжнародник, журналістикознавець, дослідник міжнародної журналістики, медіадискурсу війни та інформаційних війн.

Здоровега, Володимир (*Volodymyr Zdoroveha*) – український журналістикознавець, один із творців сучасної львівської школи журналістики.

Іванова, Ірина (*Iryna Ivanova*) – українська журналістикознавиця, дослідниця міжнародної журналістики, цифрових медіа та сучасних комунікаційних процесів.

Капелюшний, Анатолій (*Anatolii Kapeliushnyi*) – український журналістикознавець, дослідник журналістської творчості, редакторської майстерності та публіцистики.

Квасниця, Ольга (*Olha Kvasnytsia*) – українська журналістикознавиця, дослідниця міжнародної журналістики, міжкультурної комунікації та сучасних медіапроцесів.

Кедрин-Рудницький, Іван (*Ivan Kedryn-Rudnytskyi*) – український журналіст, публіцист, редактор, історик і громадський діяч, один із найвизначніших представників української еміграційної журналістики XX століття.

Комаров, Дмитро (*Dmytro Komarov*) – український журналіст, документаліст, автор міжнародних телевізійних проєктів і репортажів із різних країн світу.

Костюк, Богдан (*Bohdan Kostiuk*) – український журналіст-міжнародник, багаторічний журналіст Радіо Свобода.

Крупський, Іван (*Ivan Krupskyi*) – український журналістикознавець, дослідник історії української журналістики.

Купчинський, Роман (*Roman Kupchynsky*) – український журналіст-міжнародник, багаторічний редактор Української служби Радіо «Свобода», міжнародний оглядач, політичний аналітик і дослідник міжнародної безпеки.

Лабуткін, Дмитро (*Dmytro Labutkin*) – український військовий журналіст і офіцер, загинув під час російсько-української війни.

Левін, Максим (*Maksym Levin*) – український фотожурналіст і документаліст, загинув під час виконання професійного обов'язку у 2022 році.

Лизанчук, Василь (*Vasyl Lyzanchuk*) – український журналістикознавець, дослідник державної інформаційної політики та українського телерадіомовлення.

Лильо, Тарас (*Taras Lylo*) – український журналістикознавець, дослідник міжнародної журналістики, зарубіжної публіцистики та сучасних медіакомунікацій.

Лось, Йосип (*Yosyp Los*) – український журналістикознавець, один із засновників української школи міжнародної журналістики.

Маринович, Мирослав (Myroslav Marynovych) – український правозахисник, публіцист, мислитель, громадський діяч і дослідник проблем свободи слова, моральної відповідальності та суспільної комунікації.

Махов, Олександр (*Oleksandr Makhov*) – український журналіст, телеведучий і воєнний кореспондент, загинув під час російсько-української війни.

Мацарський, Андрій (*Andrii Matsarskyi*) – український журналіст-міжнародник, автор репортажів із гарячих точок і міжнародних конфліктів.

Мацука, Олексій (Oleksii Matsuka) – український журналіст-міжнародник, медіаменеджер, дослідник інформаційної політики щодо Донбасу, багаторічний керівник проєктів Radio Free Europe/Radio Liberty.

Мельник, Андрій (*Andrii Melnyk*) – український журналістикознавець, дослідник міжнародної журналістики, теорії публіцистики та англомовних медіа.

Мельник, Юрій (*Yurii Melnyk*) – український журналістикознавець, дослідник інформаційних війн, міжнародної журналістики та медіапропаганди.

Михайлин, Ігор (*Ihor Mykhailyn*) – український журналістикознавець, автор фундаментальних праць із теорії журналістики та журналістської освіти.

Моренець, Світлана (Svitlana Morenets) – українська журналістка-міжнародниця, оглядачка міжнародних видань *The Spectator* та *The Kyiv Independent*, авторка матеріалів про Україну для світової аудиторії.

Онуфрів, Соломія (*Solomiia Onufriv*) – українська журналістикознавиця, дослідниця міжнародної журналістики, комунікацій та сучасних медіа.

Павлюк, Ігор (*Ihor Pavliuk*) – український журналіст, письменник, журналістикознавець, дослідник соціальних комунікацій і сучасної публіцистики.

Портников, Віталій (*Vitalii Portnykov*) – український журналіст-міжнародник, політичний оглядач, публіцист, один із найавторитетніших сучасних українських аналітиків міжнародної політики.

Потятиник, Борис (*Borys Potiatynyk*) – український журналістикознавець, дослідник медіакультури, комунікативістики та медіакритики.

Процюк, Тарас (*Taras Protsyuk*) – український телеоператор міжнародного агентства Reuters, загинув під час висвітлення війни в Іраку у 2003 році.

Сафаров, Алім (*Alim Safarov*) – український журналіст, воєнний кореспондент і документаліст.

Сербенська, Олександра (*Oleksandra Serbenska*) – українська мовознавиця, дослідниця культури українського журналістського мовлення.

Сидоренко, Наталія (*Nataliia Sydorenko*) – українська журналістикознавиця, дослідниця журналістської етики, свободи слова та медіастандартів.

Скленар, Ігор *(Ihor Sklenar)* – український журналістикознавець, дослідник релігійної журналістики, релігійних медіа та духовно-культурної комунікації.

Смірнов, Сергій (*Serhii Smirnov*) – український журналістикознавець, дослідник сучасних міжнародних медіа та інформаційної безпеки.

Сніцарчук, Лідія (*Lidiia Snitsarchuk*) – українська журналістикознавиця, дослідниця історії української журналістики та національного інформаційного простору.

Тимошик, Микола (*Mykola Tymoshyk*) – український журналістикознавець, дослідник історії української журналістики, книговидання та редакторської справи.

Федченко, Євген (*Yevhen Fedchenko*) – український журналіст, медіаменеджер, журналістикознавець, співзасновник та головний редактор проєкту StopFake, дослідник інформаційних війн, цифрової журналістики, фактчекінгу й медіаграмотності.

Франко, Іван (*Ivan Franko*) – український письменник, публіцист, редактор і мислитель, один із фундаторів української журналістики та публіцистичної традиції.

Хоменко, Тетяна (*Tetiana Khomenko*) – українська журналістикознавиця, дослідниця гуманітарних аспектів журналістики, культури й медіаосвіти.

Цаплієнко, Андрій (*Andrii Tsaplienko*) – український журналіст-міжнародник, воєнний кореспондент і документаліст, автор численних репортажів із зон міжнародних конфліктів.

Цибух, Ірина («Чека») (*Iryna Tsybukh*) – українська журналістка, медикиня-доброволиця, громадська діячка. Загинула під час російсько-української війни у 2024 році. Символ професійної й громадянської відповідальності нового покоління українських журналістів.

Чорновіл, В'ячеслав (*Viacheslav Chornovil*) – український журналіст, публіцист, редактор, дисидент, один із найвідоміших представників української політичної журналістики XX століття.

Шкляр, Володимир (*Volodymyr Shkliar*) – український журналіст-кознавець, автор праць із теорії журналістики та журналістської творчості.

ІІ. Провідні постаті світової міжнародної журналістики

До цього розділу включено журналістів, міжнародних кореспондентів, воєнних репортерів, фотожурналістів, документалістів, редакторів і журналістів-розслідувачів, чия професійна діяльність істотно вплинула на розвиток сучасної міжнародної журналістики.

Айді, Кейт (*Kate Adie*) – британська журналістка, багаторічна воєнна кореспондентка BBC, одна з найвідоміших репортерок сучасної британської журналістики.

Аманпур, Крістіана (*Christiane Amanpour*) – британсько-американська журналістка, міжнародна кореспондентка CNN, одна з найавторитетніших телевізійних репортерок сучасності.

Арнетт, Пітер (*Peter Arnett*) – новозеландський журналіст, воєнний кореспондент Associated Press, CNN та NBC, лауреат Пулітцерівської премії.

Ассанж, Джуліан (*Julian Assange*) – австралійський журналіст і засновник платформи WikiLeaks, що започаткувала новий етап глобальної журналістики витоків інформації.

Белл, Мартін (*Martin Bell*) – британський журналіст BBC, воєнний кореспондент, автор концепції «журналістики прив'язаності» (*journalism of attachment*).

Берендс, Янніс (*Yannis Behrakis*) – грецький фотожурналіст Reuters, лауреат Пулітцерівської премії, автор визначних репортажів із зон воєнних конфліктів і гуманітарних криз.

Беріайн, Давід (*David Beriain*) – іспанський журналіст і документаліст, відомий репортажами з найнебезпечніших регіонів світу; загинув під час виконання професійного обов'язку.

Бернстін, Карл (*Carl Bernstein*) – американський журналіст-розслідувач, співавтор викриття Вотергейтського скандалу, що стало еталоном журналістського розслідування.

Боуен, Джеремі (*Jeremy Bowen*) – британський журналіст, міжнародний редактор BBC News, багаторічний кореспондент із Близького Сходу та інших регіонів світу.

Браун, Малакі (*Malachy Browne*) – ірландський журналіст-розслідувач *The New York Times*, один із провідних світових фахівців із цифрової верифікації та OSINT.

Вайнер, Кетрін (*Katharine Viner*) – британська журналістка, головна редакторка *The Guardian*, одна з ключових постатей цифрової трансформації якісної світової преси.

Вудворд, Боб (*Bob Woodward*) – американський журналіст-розслідувач, лауреат Пулітцерівської премії, один із найавторитетніших представників світової журналістики.

Гантер, Марк Лі (*Mark Lee Hunter*) – французько-американський журналіст, медіатренер і дослідник журналістських розслідувань, автор міжнародних посібників із розслідувальної журналістики.

Гардінг, Люк (*Luke Harding*) – британський журналіст *The Guardian*, відомий міжнародними розслідуваннями щодо діяльності спецслужб, росії та інформаційних операцій.

Герш, Сеймур (*Seymour Hersh*) – американський журналіст-розслідувач, лауреат Пулітцерівської премії, автор резонансних викриттів воєнних злочинів і діяльності спецслужб.

Гіґґінс, Еліот (*Eliot Higgins*) – британський журналіст, засновник Bellingcat, один із піонерів використання відкритих цифрових джерел у міжнародній журналістиці.

Гіллсам, Ліндсі (*Lindsey Hilsum*) – британська журналістка, міжнародна кореспондентка Channel 4 News, авторка численних репортажів із зон воєнних конфліктів.

Закарія, Фарід (*Fareed Zakaria*) – американський журналіст, письменник і міжнародний політичний оглядач CNN, автор книжок із глобальної політики.

Колвін, Марі (*Marie Colvin*) – британська воєнна журналістка *The Sunday Times*, яка загинула під час висвітлення війни в Сирії.

Кронкайт, Волтер (*Walter Cronkite*) – американський тележурналіст, багаторічний ведучий CBS News, символ професійної довіри в американській журналістиці.

Купер, Андерсон (*Anderson Cooper*) – американський журналіст CNN, міжнародний кореспондент, відомий репортажами з районів стихійних лих і воєнних конфліктів.

Лемб, Крістіна (*Christina Lamb*) – британська журналістка *The Sunday Times*, авторка репортажів із зон воєнних конфліктів та книжок про міжнародні гуманітарні проблеми.

Лінґ, Ліза (*Lisa Ling*) – американська журналістка й документалістка, авторка міжнародних телевізійних проєктів із гуманітарної та соціальної проблематики.

Логан, Лара (*Lara Logan*) – південноафриканська журналістка, міжнародна кореспондентка CBS News, спеціалізується на висвітленні воєнних конфліктів.

Майєрс, Пол (*Paul Myers*) – британський журналіст BBC, один із провідних фахівців із відкритої цифрової розвідки та пошуку інформації у відкритих джерелах.

Маккаллін, Дон (*Don McCullin*) – британський фотожурналіст, класик світової воєнної фотографії.

МакКаррі, Стів (*Steve McCurry*) – американський фотожурналіст, автор всесвітньо відомої фотографії «Афганська дівчина» та багатьох документальних фоторепортажів.

Нахтвей, Джеймс (*James Nachtwey*) – американський фотожурналіст, один із найвидатніших майстрів документальної воєнної фотографії.

Пек, Рорі (*Rory Peck*) – британський телеоператор і воєнний журналіст, загинув під час висвітлення подій у Москві 1993 року.

Політковська, Анна (*Anna Politkovskaya*) – російська журналістка українського походження (дівоче прізвище – Мазепа), відома репортажами про війну в Чечні та захист прав людини.

Ремнік, Девід (*David Remnick*) – американський журналіст, письменник, головний редактор журналу *The New Yorker*.

Ресса, Марія (*Maria Ressa*) – філіппінська журналістка, співзасновниця Rappler, лауреатка Нобелівської премії миру за захист свободи слова.

Робертсон, Нік (*Nic Robertson*) – британський міжнародний кореспондент CNN, багаторічний репортер із Близького Сходу та інших регіонів світу.

Сімпсон, Джон (*John Simpson*) – британський журналіст, багаторічний міжнародний редактор BBC News, один із найавторитетніших телевізійних кореспондентів світу.

Сноуден, Едвард (*Edward Snowden*) – американський викривач програм глобального електронного стеження, діяльність якого суттєво вплинула на розвиток журналістських розслідувань у сфері цифрової безпеки.

Фаллачі, Оріана (*Oriana Fallaci*) – італійська журналістка, письменниця, одна з найвидатніших майстринь політичного інтерв'ю XX століття.

Фіск, Роберт (*Robert Fisk*) – британський журналіст, багаторічний кореспондент на Близькому Сході, один із найавторитетніших воєнних репортерів світу.

Фрідман, Томас (*Thomas L. Friedman*) – американський журналіст-міжнародник, колумніст *The New York Times*, тричі лауреат Пулітцерівської премії.

Хеджес, Крістофер (*Chris Hedges*) – американський журналіст, воєнний кореспондент, публіцист, автор книжок про природу війни та сучасного суспільства.

Ширер, Вільям (*William L. Shirer*) – американський журналіст і письменник, один із найвідоміших хроністів Другої світової війни.

III. Провідні постаті світової теорії журналістики та комунікації

До цього розділу включено дослідників, чиї праці заклали теоретичні засади сучасної журналістики, масової комунікації, медіадосліджень, інформаційного суспільства, міжнародної комунікації та цифрової культури.

Адорно, Теодор (*Theodor W. Adorno*) – німецький філософ і соціолог, один із представників Франкфуртської школи, дослідник масової культури та індустрії культури.

Белл, Даніел (*Daniel Bell*) – американський соціолог, автор концепції постіндустріального суспільства.

Бурдьє, П'єр (*Pierre Bourdieu*) – французький соціолог, дослідник символічної влади, медіа та журналістського поля.

Вінер, Норберт (*Norbert Wiener*) – американський математик, засновник кібернетики, чиї праці стали важливими для розвитку теорії комунікації.

Габермас, Юрген (*Jürgen Habermas*) – німецький філософ і соціолог, автор концепції публічної сфери та комунікативної дії.

Галтунг, Йоган (*Johan Galtung*) – норвезький соціолог, один із засновників досліджень миру, автор концепції журналістики миру.

Гідденс, Ентоні (*Anthony Giddens*) – британський соціолог, дослідник глобалізації та сучасних суспільств.

Дебор, Гі (*Guy Debord*) – французький філософ, автор концепції «суспільства спектаклю».

Кастельс, Мануель (*Manuel Castells*) – іспанський соціолог, автор теорії мережевого суспільства.

Кері, Джеймс (*James W. Carey*) – американський дослідник комунікації, автор культурного підходу до журналістики.

Лазарсфельд, Пол (*Paul F. Lazarsfeld*) – американський соціолог, один із засновників емпіричних досліджень масової комунікації.

Лассвелл, Гарольд (*Harold D. Lasswell*) – американський політолог, автор класичної моделі комунікації: «Хто? Що? Яким каналом? Кому? З яким ефектом?».

Левін, Курт (*Kurt Lewin*) – німецько-американський психолог, автор концепції «gatekeeping», що стала основою теорії редакційного відбору інформації.

Ліппман, Волтер (*Walter Lippmann*) – американський журналіст і політичний мислитель, автор концепції громадської думки та псевдосередовища.

Маккомбс, Максвелл (*Maxwell McCombs*) – американський дослідник, співавтор теорії формування порядку денного (*agenda-setting*).

Маклюен, Маршалл (*Marshall McLuhan*) – канадський філософ і теоретик комунікації, автор концепцій «глобального села» та «медіум є повідомленням».

Мертон, Роберт (*Robert K. Merton*) – американський соціолог, дослідник соціальних функцій масової комунікації.

Най, Джозеф (*Joseph S. Nye Jr.*) – американський політолог, автор концепції «м'якої сили» (*soft power*).

Онг, Волтер (*Walter J. Ong*) – американський культуролог, дослідник усної та писемної культури.

Постман, Ніл (*Neil Postman*) – американський дослідник медіа, автор праць про вплив телебачення й цифрових технологій на культуру.

Роджерс, Еверетт (*Everett M. Rogers*) – американський соціолог, автор теорії дифузії інновацій.

Саїд, Едвард (*Edward W. Said*) – американський літературознавець і культуролог, автор концепції орієнталізму, що суттєво вплинула на міжнародну журналістику.

Тоффлер, Елвін (*Alvin Toffler*) – американський футуролог, автор концепції інформаційної цивілізації.

Тухман, Гей (*Gaye Tuchman*) – американська соціологиня, дослідниця журналістики та новинного виробництва.

Холл, Стюарт (*Stuart Hall*) – британський культуролог, автор моделі кодування й декодування медіаповідомлень.

Хомський, Ноам (*Noam Chomsky*) – американський мовознавець і публіцист, співавтор моделі пропаганди мас-медіа.

Шеннон, Клод (*Claude E. Shannon*) – американський математик, засновник математичної теорії інформації.

Шрамм, Вілбур (*Wilbur Schramm*) – американський дослідник, один із засновників сучасної науки про масову комунікацію.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна «Основи міжнародної журналістики» викладається відповідно до чинної Освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів за спеціальністю 061 Журналістика (або відповідного шифру за чинною класифікацією) факультету журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка.

Актуальна редакція силабуса навчальної дисципліни, календарно-тематичний план, критерії оцінювання, методичні рекомендації та інші навчальні матеріали щороку оновлюються і розміщуються на офіційній сторінці Освітньо-професійної програми факультету журналістики.

Актуальну інформацію можна знайти за посиланням:

Освітньо-професійна програма «Міжнародна журналістика» *(https://journ.lnu.edu.ua/academics/bachelor).*

ДОДАТОК Б

МІЖНАРОДНІ КОДЕКСИ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ ЖУРНАЛІСТА

1. Міжнародні принципи професійної етики журналіста *(International Principles of Professional Ethics in Journalism)*

Організація: ЮНЕСКО (UNESCO). Рік ухвалення: 1983.

Призначення документа. Документ був підготовлений під егідою ЮНЕСКО як міжнародний орієнтир для професійної діяльності журналістів. Він визначає універсальні моральні засади журналістики незалежно від політичної системи, форми власності медіа чи національних особливостей інформаційного простору.

Основні принципи

Право суспільства на достовірну інформацію (*People's Right to True Information*) – громадяни мають право отримувати повну, точну й правдиву інформацію.

Вірність об'єктивній реальності (*Journalist's Dedication to Objective Reality*) – журналіст повинен чесно відображати факти, не спотворюючи їх зміст.

Соціальна відповідальність (*Journalist's Social Responsibility*) – професія журналіста покликана служити суспільству та демократії.

Професійна доброчесність (*Professional Integrity*) – журналіст повинен залишатися незалежним від будь-яких форм політичного чи економічного впливу.

Повага до приватного життя і людської гідності (*Respect for Privacy and Human Dignity*) – журналіст не має права порушувати фундаментальні права людини.

Повага до загальнолюдських цінностей (*Respect for Universal Values*) – журналістика має сприяти взаєморозумінню між народами та розвитку культури миру.

Недопущення війни й дискримінації (*Elimination of War and Other Great Evils*) – журналіст не повинен поширювати матеріали, які розпалюють ненависть, расизм чи насильство.

Практичне значення. Документ ЮНЕСКО став першим універсальним міжнародним етичним орієнтиром для журналістської професії. Його принципи використовуються під час розроблення національних кодексів журналістської етики та професійної освіти журналістів у багатьох країнах світу.

Що варто запам'ятати журналісту-міжнароднику? Право людини на достовірну інформацію є вищим за політичні, корпоративні чи особисті інтереси журналіста.

2. Декларація принципів поведінки журналістів *(IFJ Declaration of Principles on the Conduct of Journalists)*

Організація: Міжнародна федерація журналістів (International Federation of Journalists – IFJ). Перша редакція: 1954. Остання редакція: 1986.

Призначення документа. Цей документ є одним із найавторитетніших міжнародних кодексів професійної поведінки журналістів. Він визначає основні моральні обов'язки журналіста перед суспільством, аудиторією та професійною спільнотою.

Основні принципи

Правдивість (*Truthfulness*) – журналіст поширює лише достовірну інформацію.

Точність (*Accuracy*) – усі факти мають бути ретельно перевірені.

Чесність (*Honesty*) – забороняється навмисне приховувати або спотворювати інформацію.

Незалежність (*Independence*) – журналіст не повинен приймати будь-яких форм винагороди, що можуть вплинути на зміст матеріалу.

Повага до джерел (*Protection of Sources*) – конфіденційність джерел інформації є професійним обов'язком журналіста.

Виправлення помилок (*Correction of Errors*) – журналіст зобов'язаний оперативно виправляти неточності.

Недискримінація (*Non-discrimination*) – журналіст не допускає проявів расизму, ксенофобії чи інших форм дискримінації.

Практичне значення. Декларація IFJ є базовим документом для професійних журналістських організацій світу. На її основі створено десятки національних кодексів журналістської етики.

Що варто запам'ятати журналісту-міжнароднику? Незалежність журналіста є головною умовою довіри до його матеріалів.

3. Глобальна хартія етики журналістів *(Global Charter of Ethics for Journalists)*

Організація: Міжнародна федерація журналістів (International Federation of Journalists – IFJ). Рік ухвалення: 2019.

Призначення документа. Глобальна хартія етики журналістів є сучасною редакцією міжнародних професійних стандартів, адаптованою до умов цифрової журналістики, глобальної комунікації та новітніх

інформаційних викликів. Документ розширює класичні принципи журналістської етики, акцентуючи увагу на цифровому середовищі, відповідальності перед аудиторією та захисті журналістської незалежності.

Основні принципи

Свобода інформації (*Freedom of Information*) – журналіст служить суспільному інтересу, забезпечуючи право громадян на достовірну інформацію.

Незалежність (*Independence*) – журналіст не повинен піддаватися політичному, економічному чи корпоративному впливу.

Правдивість і точність (*Truthfulness and Accuracy*) – інформація має бути максимально перевіреною та достовірною.

Відокремлення фактів від коментарів (*Separation of Facts from Opinions*) – журналіст повинен чітко розмежовувати інформацію, оцінки та припущення.

Повага до людської гідності (*Respect for Human Dignity*) – журналіст не допускає дискримінації, мови ненависті чи приниження особистості.

Прозорість (*Transparency*) – аудиторія повинна розуміти походження інформації та можливі конфлікти інтересів.

Підзвітність (*Accountability*) – журналіст несе відповідальність за свої публікації та готовий визнавати й виправляти власні помилки.

Практичне значення. Глобальна хартія IFJ сьогодні є одним із найновіших міжнародних документів професійної журналістської етики. Вона широко використовується журналістськими організаціями Європи, Америки, Азії та інших регіонів світу як орієнтир професійної поведінки в умовах цифрового медіасередовища.

Що варто запам'ятати журналісту- міжнароднику? У цифрову епоху швидкість поширення інформації не звільняє журналіста від обов'язку її перевіряти.

4. Кодекс етики Товариства професійних журналістів США *(SPJ Code of Ethics)*

Організація: Society of Professional Journalists (SPJ). Остання редакція: 2014.

Призначення документа. Кодекс етики SPJ є одним із найавторитетніших професійних документів американської журналістики. Він формулює універсальні правила професійної поведінки журналіста незалежно від типу медіа чи тематичної спеціалізації.

Основні принципи

Шукати правду та повідомляти її (*Seek Truth and Report It*) – журналіст повинен прагнути максимальної достовірності та повноти інформації.

Мінімізувати шкоду (*Minimize Harm*) – журналіст має усвідомлювати наслідки своїх публікацій для окремих людей і суспільства.

Діяти незалежно (*Act Independently*) – професійні рішення повинні ухвалюватися без зовнішнього впливу.

Бути підзвітним і відкритим (*Be Accountable and Transparent*) – журналіст повинен пояснювати свої професійні рішення та визнавати власні помилки.

Практичне значення. Кодекс SPJ широко використовується під час підготовки журналістів у США та багатьох інших країнах. Він вважається одним із найкращих прикладів практичного застосування професійної етики у щоденній редакційній роботі.

Що варто запам'ятати журналісту-міжнароднику? Свобода журналіста завжди поєднується з особистою відповідальністю за кожне опубліковане слово.

5. Редакційні стандарти BBC *(BBC Editorial Guidelines)*

Організація: British Broadcasting Corporation (BBC). Перша редакція: 2005. Регулярно оновлюються.

Призначення документа. Редакційні стандарти BBC визначають професійні правила підготовки журналістських матеріалів у британському суспільному мовнику. Документ регламентує всі етапи журналістської діяльності – від збору інформації до її оприлюднення – і вважається одним із найавторитетніших міжнародних стандартів редакційної роботи.

Основні принципи

Точність (*Accuracy*) – журналіст зобов'язаний ретельно перевіряти всі факти, цифри, цитати та контекст повідомлення.

Неупередженість (*Impartiality*) – матеріал має забезпечувати збалансоване представлення різних позицій без політичної чи ідеологічної заангажованості.

Справедливість (*Fairness*) – усі сторони конфлікту або дискусії повинні мати можливість висловити свою позицію.

Редакційна незалежність (*Editorial Independence*) – журналістська діяльність не може залежати від політичного, комерційного чи корпоративного впливу.

Підзвітність (*Accountability*) – редакція відкрито визнає власні помилки, оперативно їх виправляє та пояснює аудиторії свої професійні рішення.

Практичне значення. Редакційні стандарти BBC широко використовуються під час підготовки журналістів у багатьох країнах світу. Вони є прикладом поєднання свободи слова, редакційної відповідальності та високої культури журналістської професії.

Що варто запам'ятати журналісту-міжнароднику? Точність важливіша за швидкість. Довіра аудиторії формується не оперативністю, а достовірністю.

6. Редакційні стандарти Reuters *(Reuters Editorial Handbook)*
Організація: Reuters. Чинна редакція: регулярно оновлюється.

Призначення документа. Редакційний посібник Reuters визначає стандарти роботи одного з найбільших міжнародних інформаційних агентств світу. Його головною метою є забезпечення максимальної довіри до інформації незалежно від країни, політичної ситуації чи тематики повідомлення.

Основні принципи

Точність (*Accuracy*) – кожен факт має бути перевірений перед публікацією.

Оперативність (*Speed*) – швидкість роботи є важливою, але ніколи не може переважати достовірність.

Незалежність (*Independence*) – журналіст не бере участі у політичній діяльності та не допускає конфлікту інтересів.

Об'єктивність (*Objectivity*) – матеріали повинні бути максимально нейтральними та позбавленими суб'єктивних оцінок.

Надійність джерел (*Reliable Sources*) – інформація повинна базуватися на перевірених і незалежних джерелах.

Практичне значення. Reuters обслуговує тисячі редакцій у всьому світі. Саме тому його редакційні стандарти стали одним із міжнародних еталонів інформаційної журналістики.

Що варто запам'ятати журналісту-міжнароднику? Якщо факт викликає хоча б найменший сумнів – він потребує додаткової перевірки.

7. Редакційні стандарти Associated Press *(Associated Press News Values and Principles)*
Організація: Associated Press (AP). Чинна редакція: регулярно оновлюється

Призначення документа. Редакційні стандарти Associated Press регулюють діяльність одного з найстаріших міжнародних інформаційних агентств світу. Вони визначають принципи підготовки новин, використання джерел інформації, перевірки фактів та редакційної відповідальності.

Основні принципи

Достовірність (*Accuracy*) – кожне повідомлення повинно відповідати перевіреним фактам.

Оперативність (*Timeliness*) – інформація має поширюватися швидко, але без шкоди для її якості.

Неупередженість (*Fairness*) – журналіст забезпечує збалансоване висвітлення подій.

Незалежність (*Independence*) – журналіст не допускає політичного, економічного чи особистого впливу на зміст матеріалу.

Відповідальність (*Responsibility*) – редакція відповідає перед суспільством за точність і якість поширеної інформації.

Практичне значення. Стандарти Associated Press стали основою сучасної агентської журналістики й широко використовуються редакціями інформаційних агентств у різних країнах світу.

Що варто запам'ятати журналісту-міжнароднику? Репутація інформаційного агентства створюється роками, але може бути втрачена через одну неперевірену новину.

ДОДАТОК В

МІЖНАРОДНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ІЗ ЗАХИСТУ ЖУРНАЛІСТІВ

Вступ

Професія журналіста належить до найбільш суспільно значущих, але водночас і до найбільш небезпечних. За даними міжнародних організацій, щороку десятки журналістів гинуть під час висвітлення воєн, збройних конфліктів, масових протестів або через професійну діяльність. Сотні представників медіа зазнають переслідувань, незаконних арештів, фізичного насильства, кібернападів чи інших форм тиску.

Саме тому у світі сформувалася розгалужена система міжнародних урядових і неурядових організацій, які здійснюють моніторинг свободи слова, захищають права журналістів, надають юридичну, фінансову та гуманітарну допомогу, а також сприяють підвищенню професійної безпеки медійників.

Нижче подано найвпливовіші міжнародні організації, діяльність яких повинен знати кожен журналіст-міжнародник.

1. Комітет захисту журналістів *(Committee to Protect Journalists – CPJ)*

Країна: США
Засновано: 1981

Основні напрями діяльності

1) моніторинг порушень свободи слова;
2) захист журналістів у кризових регіонах;
3) юридична підтримка;
4) допомога журналістам у разі переслідування;
5) документування злочинів проти журналістів.

Практичне значення. CPJ є одним із найавторитетніших світових центрів моніторингу безпеки журналістів. Його щорічні звіти активно використовують ООН, ЮНЕСКО, Європейський Союз та міжнародні правозахисні організації.

Що варто запам'ятати журналісту-міжнароднику? CPJ документує практично кожен випадок загибелі, арешту чи переслідування журналіста у світі.

2. «Репортери без кордонів» *(Reporters Without Borders – RSF / Reporters sans frontières)*
Країна: Франція
Засновано: 1985

Основні напрями діяльності

1) захист свободи слова;
2) міжнародні кампанії на підтримку журналістів;
3) юридична допомога;
4) допомога журналістам у зоні конфліктів;
5) підтримка незалежних медіа.

Практичне значення. Саме RSF щороку публікує Всесвітній індекс свободи преси (World Press Freedom Index) – один із найвідоміших міжнародних рейтингів свободи медіа.

Що варто запам'ятати журналісту-міжнароднику? Свобода журналіста починається зі свободи медіа, у якому він працює.

3. Міжнародна федерація журналістів *(International Federation of Journalists – IFJ)*
Країна: Бельгія
Засновано: 1926

Основні напрями діяльності

1) захист трудових прав журналістів;
2) професійна солідарність;
3) міжнародна журналістська етика;
4) підтримка журналістських профспілок;
5) гуманітарна допомога журналістам.

Практичне значення. IFJ є найбільшою міжнародною професійною організацією журналістів, яка об'єднує сотні тисяч медійників із понад 140 країн світу.

Що варто запам'ятати журналісту-міжнароднику? IFJ захищає не лише свободу слова, а й соціальні права журналіста як професіонала.

4. ЮНЕСКО *(UNESCO)*

Основні напрями діяльності

1) підтримка свободи слова;
2) безпека журналістів;
3) розвиток медіаграмотності;

4) журналістська освіта;
5) міжнародні стандарти журналістики.

Практичне значення. ЮНЕСКО координує План дій ООН щодо безпеки журналістів та боротьби з безкарністю злочинів проти них.

Що варто запам'ятати журналісту-міжнароднику? Безкарність злочинів проти журналістів становить загрозу свободі слова у всьому світі.

5. Представник ОБСЄ з питань свободи медіа *(OSCE Representative on Freedom of the Media)*

Основні напрями діяльності

1) моніторинг свободи слова;
2) реагування на порушення прав журналістів;
3) експертна підтримка держав;
4) розвиток демократичних медіа.

Практичне значення. Представник ОБСЄ регулярно реагує на випадки переслідування журналістів у країнах-учасницях Організації з безпеки і співробітництва в Європі.

Що варто запам'ятати журналісту-міжнароднику? Свобода медіа є одним із ключових критеріїв демократичного розвитку держави.

6. Європейська федерація журналістів *(European Federation of Journalists – EFJ)*

Основні напрями діяльності

1) захист журналістів у країнах Європи;
2) розвиток журналістської освіти;
3) підтримка професійних стандартів;
4) моніторинг трудових прав журналістів.

Що варто запам'ятати журналісту-міжнароднику? Європейські стандарти журналістики нерозривно пов'язані із захистом професійної незалежності журналіста.

7. Міжнародний інститут преси *(International Press Institute – IPI)*

Основні напрями діяльності

1) захист незалежної журналістики;
2) підтримка розслідувальної журналістики;
3) моніторинг свободи слова;
4) професійні міжнародні мережі журналістів.

Що варто запам'ятати журналісту- міжнароднику? Сильна міжнародна професійна спільнота є одним із найефективніших механізмів захисту журналіста.

Узагальнення. Сучасний журналіст-міжнародник повинен знати не лише свої професійні обов'язки, а й організації, які можуть стати джерелом підтримки у кризових ситуаціях. Саме вони забезпечують міжнародний моніторинг свободи слова, реагують на порушення прав журналістів, сприяють розслідуванню злочинів проти представників медіа та формують глобальну систему професійної солідарності.

Порада автора. Знати міжнародні організації із захисту журналістів так само важливо, як знати міжнародні інформаційні агентства. Одні допомагають отримувати інформацію, інші – захищають право журналіста її збирати й поширювати.

ДОДАТОК Г

ЦИФРОВИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ СУЧАСНОГО ЖУРНАЛІСТА-МІЖНАРОДНИКА

Вступ

Міжнародна журналістика XXI століття вже неможлива без використання цифрових технологій. Пошук інформації, перевірка фактів, геолокація, аналіз відкритих даних, супутникових знімків, соціальних мереж, документів, мультимедійний сторителінг та захист власної цифрової безпеки стали невід'ємною частиною професійної діяльності журналіста-міжнародника.

Нижче подано добірку найважливіших цифрових ресурсів і сервісів, які сьогодні активно використовуються редакціями провідних світових медіа, міжнародними журналістськими розслідувальними проєктами та організаціями фактчекінгу.

1. Пошук інформації (Open Source Intelligence – OSINT)

Google Advanced Search

Поглиблений пошук документів, сайтів, файлів, часових періодів.

Практичне застосування. Пошук міжнародних документів, офіційних заяв, архівних матеріалів.

Google Scholar

Пошук наукових публікацій. Використовується під час підготовки аналітичних матеріалів.

Google Dataset Search

Пошук відкритих міжнародних баз даних.

Internet Archive (Wayback Machine)

Пошук архівних версій вебсайтів. Дає змогу перевірити, як змінювалися матеріали.

Whois Lookup

Визначення власника доменного імені. Корисний під час журналістських розслідувань.

Що варто запам'ятати журналісту-міжнароднику? OSINT починається не зі складних програм, а з правильного пошуку інформації.

2. Верифікація фото та відео

Google Images

Зворотний пошук зображень.

TinEye

Встановлення першої появи фотографії в Інтернеті.

InVID Verification Plugin

Один із найкращих світових інструментів перевірки відео.

Дозволяє: аналізувати окремі кадри; визначати першоджерело; виявляти монтаж.

FotoForensics

Виявлення цифрового редагування фотографій.

Що варто запам'ятати журналісту-міжнароднику? Найпоширеніший фейк – це справжня фотографія, використана в неправдивому контексті.

3. Геолокація
Google Earth Pro
Google Maps
OpenStreetMap
Mapillary
Sentinel Hub

Супутникові знімки високої роздільної здатності.

Практичне застосування. Використовуються під час підтвердження місця події, аналізу бойових дій, катастроф, природних явищ та міжнародних конфліктів.

Що варто запам'ятати журналісту-міжнароднику? Геолокація часто підтверджує факт краще, ніж десятки свідчень очевидців.

4. Супутникова журналістика
Google Earth Engine
Sentinel-2
NASA Worldview
Planet Labs
Maxar Technologies

Практичне застосування. Саме ці ресурси використовувалися під час документування: Бучі; Маріуполя; Сирії; Гази; інших воєнних конфліктів.

Що варто запам'ятати журналісту-міжнароднику? Супутник не має політичних поглядів – він просто фіксує факти.

5. Фактчекінг
Bellingcat
StopFake
VoxCheck
Snopes
PolitiFact
FactCheck.org

Практичне застосування. Перевірка заяв політиків, міжнародних повідомлень, фото, відео та інформаційних кампаній.

Що варто запам'ятати журналісту-міжнароднику? Фактчекінг – це не окремий жанр журналістики, а її професійний стандарт.

6. Журналістика даних
Our World in Data
World Bank Data
UNData
Eurostat
OECD Data
Datawrapper
Flourish

Практичне застосування. Підготовка інфографіки, міжнародної статистики, інтерактивних карт, аналітичних матеріалів.

Що варто запам'ятати журналісту-міжнароднику? Дані починають говорити лише тоді, коли журналіст правильно ставить їм запитання.

7. Цифрова безпека журналіста
Signal
Proton Mail
Proton Drive
KeePass

Bitwarden
Tor Browser
VPN

Практичне застосування. Захист джерел, листування, документів, журналістських розслідувань.

Що варто запам'ятати журналісту-міжнароднику? У цифрову епоху захист джерела починається із захисту власного смартфона й комп'ютера.

8. Штучний інтелект у міжнародній журналістиці
ChatGPT
Claude
Gemini
Perplexity
NotebookLM
DeepL

Практичне застосування. Допомагає аналізувати великі масиви інформації, працювати з документами, перекладати, готувати довідкові матеріали. Водночас жоден інструмент штучного інтелекту не звільняє журналіста від обов'язку перевіряти інформацію.

Що варто запам'ятати журналісту-міжнароднику? Штучний інтелект може допомогти журналістові працювати швидше, але людина завжди відповідальна за достовірність інформації.

Авторська порада. Найкращий цифровий інструмент журналіста – це критичне мислення. Усі інші програми лише допомагають перевіряти факти, але не можуть замінити професійний досвід, етичні принципи та редакційне рішення.

ДОДАТОК Д

ПРОВІДНІ МІЖНАРОДНІ ІНФОРМАЦІЙНІ АГЕНТСТВА ТА СВІТОВІ МОВНИКИ

Вступ

Міжнародний журналіст щодня працює з величезними потоками інформації, що надходять із різних країн світу. Основними виробниками міжнародних новин залишаються інформаційні агентства та міжнародні мовники, які формують глобальний інформаційний порядок денний.

Саме вони забезпечують оперативне висвітлення міжнародних подій, створюють первинний інформаційний контент, здійснюють фактчекінг, підтримують власні мережі кореспондентів та визначають професійні стандарти сучасної міжнародної журналістики.

Нижче подано найавторитетніші міжнародні інформаційні агентства та світові мовники, знання яких є необхідною складовою професійної підготовки журналіста-міжнародника.

ПРОВІДНІ МІЖНАРОДНІ ІНФОРМАЦІЙНІ АГЕНТСТВА

1. *Reuters*

Країна: Велика Британія. Рік заснування: 1851.

Основна спеціалізація: міжнародні новини, економіка, фінанси, біржова інформація, мультимедійний контент.

Особливості. Понад 200 редакцій у світі; працює більш ніж у 100 країнах; один із головних світових стандартів агентської журналістики.

Що варто знати журналісту? *Reuters* став еталоном оперативної, нейтральної та максимально перевіреної міжнародної інформації.

2. *Associated Press (AP)*

Країна: США. Рік заснування: 1846.

Основна спеціалізація: міжнародні новини, політика, спорт, фото, відео.

Особливості. Найбільше кооперативне інформаційне агентство світу, забезпечує новинами тисячі редакцій.

Що варто знати журналісту? Саме *AP* сформувало сучасні принципи інформаційної журналістики.

3. *Agence France-Presse (AFP)*

Країна: Франція. Рік заснування: 1835.

Основна спеціалізація: міжнародна політика, дипломатія, економіка, фотографія, мультимедіа.

Особливості. Одне з найстаріших інформаційних агентств світу; працює шістьма основними мовами.

4. *Deutsche Presse-Agentur (DPA)*

Країна: Німеччина. Рік заснування: 1949.

Основна спеціалізація: європейська політика, міжнародні новини, економіка.

5. *EFE*

Країна: Іспанія. Рік заснування: 1939.

Основна спеціалізація: іспаномовний світ, Латинська Америка, міжнародні новини.

6. *Kyodo News*

Країна: Японія. Рік заснування: 1945.

Основна спеціалізація: Азія, міжнародна політика, економіка.

7. *Xinhua*

Країна: Китай. Рік заснування: 1931.

Основна спеціалізація: міжнародні новини, Китай, Азія.

Особливість. Провідне державне інформаційне агентство КНР.

ПРОВІДНІ МІЖНАРОДНІ МОВНИКИ

BBC World Service. Велика Британія. Мовлення: понад 40 мов.

Voice of America (VOA). США. Міжнародне мовлення США.

Deutsche Welle (DW). Німеччина. Один із найавторитетніших європейських міжнародних мовників.

France 24. Франція. Цілодобове міжнародне телевізійне мовлення.

Euronews. Європейський Союз. Пан'європейський інформаційний телеканал.

Al Jazeera. Катар. Один із найвпливовіших світових мовників Близького Сходу.

NHK World Japan. Японія. Міжнародне мовлення японської суспільної телерадіокомпанії.

CGTN. Китай. Глобальний міжнародний телеканал КНР.

УКРАЇНСЬКЕ МІЖНАРОДНЕ МОВЛЕННЯ

FREEДОМ. Державний міжнародний інформаційний телеканал України.

UATV. Перший український державний міжнародний телеканал.

Суспільне мовлення України. Міжнародні проєкти, англомовний цифровий контент, співпраця з Європейською мовною спілкою.

НОВІ ГЛОБАЛЬНІ ЦИФРОВІ МЕДІАПЛАТФОРМИ

Окрім класичних агентств і міжнародних мовників, сучасний журналіст-міжнародник працює також із глобальними цифровими платформами, які дедалі активніше впливають на міжнародний інформаційний порядок денний:

1) Google News;
2) Apple News;
3) Yahoo News;
4) Microsoft Start;
5) YouTube News;
6) X (Twitter);
7) Facebook;
8) LinkedIn;
9)Reddit.

Саме через ці платформи міжнародна інформація сьогодні поширюється найшвидше, хоча рівень її достовірності потребує додаткової професійної перевірки.

Авторська порада. Журналіст-міжнародник повинен знати не лише, хто повідомив новину, а й за якими редакційними стандартами вона була створена. Репутація джерела часто є першим індикатором достовірності інформації.

ДОДАТОК Е

ОРІЄНТОВНИЙ АЛГОРИТМ ЦИФРОВОЇ ВЕРИФІКАЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Вступ

Цифрове середовище значно прискорило міжнародний інформаційний обмін, але одночасно зробило журналіста більш уразливим до дезінформації, маніпуляцій і цілеспрямованих інформаційних операцій. У сучасній міжнародній журналістиці недостатньо лише отримати інформацію – її необхідно перевірити.

Верифікація є професійним процесом встановлення достовірності фактів, документів, фотографій, відеоматеріалів, цифрових даних, акаунтів у соціальних мережах та інших джерел інформації.

Запропонований алгоритм може використовуватися як універсальна модель перевірки міжнародної інформації незалежно від тематики журналістського матеріалу.

КРОК 1. Визначити першоджерело інформації

Поставте собі запитання: *Хто повідомив інформацію першим? Чи є джерело офіційним? Чи має воно професійну репутацію? Чи можна ідентифікувати автора повідомлення?*

Перевірити: офіційний сайт, верифікований акаунт, міжнародне агентство, пресслужбу.

Пам'ятайте. Найбільше фейків виникає тоді, коли журналісти цитують одне одного, не знаходячи першоджерела.

КРОК 2. Перевірити достовірність джерела

З'ясуйте: *хто є власником ресурсу? коли він створений? чи має редакцію? чи містить контактну інформацію? чи відомі попередні випадки дезінформації?*

Інструменти: Whois Lookup; Internet Archive; Google Search.

КРОК 3. Перевірити факт незалежними джерелами

Професійне правило міжнародної журналістики: *один факт – щонайменше два незалежні підтвердження.*

Бажано використовувати: міжнародні агентства, офіційні документи, міжнародні організації, заяви очевидців, супутникові дані.

Пам'ятайте. Якщо інформацію підтверджує лише одне джерело – вона ще не є достатньо перевіреною.

КРОК 4. Перевірити дату

З'ясуйте: *коли створено матеріал? коли його опубліковано? чи не використовується старе повідомлення як нове?*

Перевірити: дату файлу, архівні копії, часові позначки.

КРОК 5. Перевірити місце події

Використати: Google Maps; Google Earth; OpenStreetMap; Sentinel Hub; супутникові знімки.

Порівняти: будівлі; дорожню мережу; рельєф; природні об'єкти.

Пам'ятайте. Геолокація нерідко дозволяє викрити фейк швидше, ніж будь-який коментар експерта.

КРОК 6. Перевірити фото

Використати: Google Images; TinEye; FotoForensics.

Перевірити: першу появу; контекст; цифрове редагування; чи не використовується старе фото.

КРОК 7. Перевірити відео

Використати: InVID; аналіз окремих кадрів; зворотний пошук кадрів; перевірку метаданих.

Звернути увагу на: погодні умови; транспорт; номери; архітектуру; дорожні знаки; тіні.

КРОК 8. Проаналізувати соціальні мережі

Перевірити: дату створення акаунта; кількість дописів; історію активності; мережу контактів; фотографії; ознаки ботів.

Пам'ятайте. Верифікована позначка ще не гарантує достовірності інформації.

КРОК 9. Перевірити документи

Звернути увагу на: реквізити; печатки; цифрові підписи; формат; логіку документа; офіційне джерело.

КРОК 10. Оцінити контекст

Поставте собі питання: *Хто зацікавлений у поширенні інформації? Кому це вигідно? Які міжнародні події відбуваються зараз? Чи може повідомлення бути елементом інформаційної операції?*

Пам'ятайте. Факт без контексту також може вводити аудиторію в оману.

КРОК 11. Проконсультуватися з експертом

За необхідності звернутися до: профільного науковця; дипломата; військового експерта; міжнародної організації; спеціалізованого аналітичного центру.

КРОК 12. Лише після цього – публікувати матеріал

Перед публікацією поставте останнє запитання: «*Чи готовий я особисто відповідати за достовірність кожного факту в цьому матеріалі?*» Якщо відповідь негативна – перевірку необхідно продовжити.

Авторська порада. У міжнародній журналістиці не існує абсолютно достовірної інформації без перевірки. Кожен факт повинен пройти власний шлях верифікації. Саме тому головним інструментом журналіста залишається не комп'ютер і не штучний інтелект, а професійний скепсис, критичне мислення та відповідальність перед аудиторією.

Узагальнений алгоритм

Отримати інформацію – встановити першоджерело – перевірити джерело – підтвердити факт незалежними джерелами – перевірити дату – перевірити місце – перевірити фотографії – перевірити відео – проаналізувати соціальні джерела – перевірити документи – оцінити контекст – за потреби, проконсультуватися з експертом – опублікувати матеріал.

ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК

Агентства міжнародної інформації – 8–10, 13, 18–24, 28, 29, 31, 39, 43, 63, 65, 70, 80–88, 90, 91, 93–97, 99, 100, 110–118, 125, 126, 128, 131, 134, 138, 144, 145, 148, 152, 179, 198, 205, 206, 213, 225, 231, 243, 244, 248, 253, 256
Алгоритмічна відповідальність – 206
Аналіз міжнародної інформації – 173
Асиметрія інформаційних потоків – 9, 80, 87, 95, 116, 205
Авторитетність джерела – 112, 206

Безпека журналіста – 12, 137, 138, 152, 163, 164, 169, 172– 174, 176, 179, 182, 183, 195, 197, 207, 219, 246, 247, 251
Безпека цифрова – 11, 12, 109, 152, 163–174, 176, 183, 187, 207, 215, 234, 249, 251
Bellingcat – 99, 120, 121, 178, 220, 224, 225, 233, 251
Боротьба з дезінформацією – 206, 208, 221

Верифікація інформації – 5, 99, 174–176, 202, 256
Верифікація цифрова – 11, 14, 71, 99, 119, 122, 152, 153, 155, 158–162, 170, 173–176, 198, 200, 202, 207, 218, 220, 224, 233, 256
Воєнна журналістика – 9, 180, 233
Відкриті джерела інформації – 4, 11, 51, 55, 58, 71, 73, 74, 82, 120, 121, 141, 153, 156, 158, 172, 175, 176, 198, 206, 234
Візуальна журналістика – 46, 55, 191

Геолокація – 11, 71, 152, 158, 161, 172, 174, 176, 206, 249, 250, 257
Гібридна війна – 217
Глобалізація – 7, 20, 35, 122, 124, 235
Глобальна комунікація – 8, 21, 23, 24, 27, 35, 73, 75, 97, 205, 213
Глобальний інформаційний простір – 3, 6–10, 14, 18, 21, 35–37, 47, 55, 57, 58, 62–64, 72, 74, 80, 81, 87, 88, 90, 97, 98, 100, 115, 116, 118, 125, 128, 142, 147, 179, 192, 198, 203, 205, 213, 216
Глобальний порядок денний – 66, 73, 128, 205
Глобальний мовник – 10, 13, 128, 144, 206

Дані відкриті – 46, 48, 71, 78, 120–122, 131, 153, 154, 158, 163, 170, 175, 176, 179, 209, 224, 249
Дезінформація – 16, 68, 71, 73, 74, 91, 105, 140, 153, 160, 167, 176, 177, 199, 206–208, 221, 256
Дипломатія публічна – 10, 11, 130, 141, 146–148, 150, 209
Документальні джерела – 85, 136–138, 140, 141

Достовірність інформації – 11, 31, 36, 47, 50, 58, 67, 77, 85, 94, 106, 120, 122, 139, 142, 144, 147, 156, 170, 173, 205, 207, 210, 239–242, 252, 255, 257, 258

Екологія інформаційного простору – 69

Інформаційна безпека –4,139, 151, 174, 178, 211, 215, 218, 231
Інформаційна війна – 3, 7, 8, 11.ю 13, 42, 50, 79, 98, 151, 152, 162, 163, 166, 170, 171, 174, 192, 208, 216–218, 222, 229–231
Інформаційна глобалізація – 35, 62, 63
Інформаційна культура – 36
Інформаційна політика – 10, 11, 107, 113, 115, 130, 137, 139, 140, 146, 148, 150, 208, 217, 230
Інформаційні агентства – 8–10, 13, 18–21, 23, 24, 28, 31, 39, 43, 44, 47, 63, 65, 70, 80–84, 86, 87, 93–97, 99, 100, 110–113, 115, 118, 125, 126, 128, 131, 134, 138, 144, 145, 148, 152, 179, 198, 205, 206, 213, 225, 243, 244, 248, 253, 254
Інформаційні операції – 16, 44, 71, 153, 166, 171, 199, 208, 256, 257
Інформаційний простір – 3, 6–10, 21, 22, 24, 35, 37–39, 41, 44, 47, 55, 57–60, 62–64, 72–75, 80, 81, 88, 90, 92–94, 96–98, 101, 105, 109, 113, 114, 116, 122, 125, 128, 139, 142, 146, 147, 151, 160, 174, 177, 178, 189, 192, 197, 198, 203, 205, 206, 208, 213, 216, 218, 220, 221, 231, 239
Інтерв'ю міжнародне – 142, 175, 176, 183

Комунікація міжнародна – 4, 10, 57, 87, 116, 119, 125, 130, 137, 140, 142, 143, 146, 149, 205, 208, 209, 216, 227, 228, 235, 263
Комунікація міжкультурна – 4, 12, 35, 36, 46, 55, 57, 179. 185, 196, 199, 204, 209, 229
Контент мультимедійний – 46, 55, 176, 207, 253
Конфлікт міжнародний – 3, 4, 12, 17, 30, 43, 46, 51, 52, 68, 86, 96, 102, 120, 122, 124, 142, 146, 148, 158, 161, 167, 176, 179, 180, 182, 194, 195, 199, 202, 204, 229, 230, 232, 250
Критичне мислення – 5, 7, 13, 14, 32, 33, 35, 36, 45, 46, 48–50, 54, 56, 57, 73, 75, 88, 125, 147, 162, 170–174, 203–205, 252, 258
Кризова комунікація – 69, 232, 245, 248
Кібербезпека – 154

Маніпуляція інформацією – 15, 51, 153, 159, 160, 163, 176
Масова комунікація – 6–8, 15, 20, 22, 23, 41, 60, 78, 79, 98, 129, 206, 211–213, 215, 235237
Медіаграмотність – 221, 231, 246
Медіадипломатія – 10, 11, 79, 98, 130, 141, 146, 148, 150, 151, 208, 216, 222
Медіадискурс міжнародний – 205
Медіасистема – 3, 9, 10, 35, 64, 74, 81, 82, 87, 90, 94, 95, 100–103, 105, 109, 118, 124, 128, 132, 198, 205, 206
Міжкультурна компетентність – 7, 193, 194
Міжкультурна комунікація – 4, 12, 35, 36, 46, 55, 57, 179, 185, 196, 199, 205, 208, 229
Міжнародна інформація – 4, 5, 8, 9, 11, 13, 16, 38, 39, 63, 71, 77, 80, 84,

94–96, 110, 113, 114, 115, 126, 128, 139, 144, 145, 147–150, 152, 175–177, 205, 206, 215, 253, 255, 256
Міжнародна журналістика – 3, 4, 6–11, 15–17, 19–25, 27–31. 33–35, 37, 38, 40–43, 46, 52–54, 57, 58, 62, 67–72, 75–77, 80–83, 89, 90, 92–95, 97, 101, 103, 104, 107, 110–112, 118–126, 130, 131, 138, 143, 144, 146, 148, 149, 152–156, 158, 161, 170, 179, 180, 185–189, 192–194, 196, 198, 199, 202, 204, 205, 207, 213, 215, 218, 222.ю 227–230, 232, 233, 236, 238, 249, 253, 256, 257, 263,
Міжнародна організація – 3, 9–11, 13, 18, 23, 39, 43, 53, 63, 65, 67, 79, 86, 113, 130–134, 136–138, 143–149, 154, 166, 179, 180, 184, 204, 205, 208, 209, 245, 248, 256, 258
Міжнародне гуманітарне право – 4, 12, 179, 182, 193, 194, 197, 208, 218, 219, 222
Міжнародні відносини – 18, 32, 35, 36, 43, 45, 55, 69, 102, 130, 141, 204, 211, 215
Міжнародні стандарти журналістики – 8, 51, 62, 63, 66, 67, 70, 73–75, 77, 79, 195, 222, 247
Міжнародні комунікації – *див.* Комунікація міжнародна
Меморіалізація журналістів – 4, 193, 209
Мультимедійна журналістика – 14, 199, 206

Незалежність журналіста – 142, 184, 190, 210, 239–241, 247
Новини міжнародні – 7, 8, 14, 18, 21, 24, 25, 28, 37, 39, 44, 62, 64–66, 70, 73–78, 80, 81, 84, 88, 93, 96, 97, 101, 104, 126, 128, 130, 154, 199, 206, 253,
Нові медіа – 228

Об'єктивність – 77, 105, 116, 209, 239, 243
Оперативність – 35, 43, 50, 51, 66, 69, 81, 84, 86, 89, 93, 102, 106, 111, 113, 126, 160, 175, 179, 181, 195, 206, 240, 243, 244, 253
Організації міжнародні – *див.* Міжнародні організації

OSINT – 4, 11, 14, 71, 74, 75, 99, 120, 121, 152, 153, 156–158, 161, 164, 165, 170, 172–176, 199, 200, 206, 218, 225

Перевірка фактів – 14, 21, 26, 34, 44, 46, 50, 55, 57, 68, 71, 85, 102, 107, 112, 113, 115, 119, 123, 125, 140, 142, 147, 153, 160, 161, 163, 174, 189, 191, 192, 204, 204, 206, 221, 224, 242, 244, 249, 252, 256
Повага до культурного різноманіття – 36, 45, 53
Порядок денний міжнародний – 8–10, 55, 61, 76, 77, 81, 84, 87, 88, 90, 97, 98, 116, 118, 122, 126, 128, 131, 138, 146, 180, 204, 205
Право на інформацію – 44, 46, 106, 130, 139, 142, 146, 239–241
Пресслужба – 137, 139, 140, 144, 256
Пропаганда – 16, 44, 68, 76, 91, 139, 148, 150, 157, 199, 208, 209, 218, 230, 237
Професійна компетентність – 4, 7, 12, 13, 35–38, 41, 45–47, 55, 57, 58, 72, 170, 173, 188, 198, 200, 202–204

Професійна відповідальність – 7, 11, 12, 30, 35–37, 41, 49, 50, 55, 59, 72, 73, 75, 94, 105, 119, 123, 124, 125, 161, 164, 169, 171, 179, 189, 195, 199, 202, 204, 210
Професійна солідарність – 190, 193, 194, 205, 246, 248
Професійна пам'ять – 12, 179, 189, 190, 193, 194, 210
Публічна дипломатія – *див.* Дипломатія публічна

Редакційна політика – 64, 66, 88, 101, 105, 125, 126, 194, 210
Репортаж міжнародний – 91, 191, 195
Ризики професійні – 119, 161, 174, 184

Світова медіасистема – 55, 84, 95, 104, 128, 131
Свобода слова – 9, 10, 29, 53, 55, 76, 100, 101, 103–105, 107, 137, 139, 148, 185, 190, 193, 205, 208,–210, 222, 223, 229,–231, 234, 243, 245–248, 264
Соціальні мережі – 8–10, 15, 23, 26, 31, 33, 42, 43, 47, 48, 50, 63, 65, 71, 72, 76, 78, 81–84, 94, 100, 116, 118–123, 126, 128, 144, 152–156, 159, 160, 164–166, 168–170, 187, 205, 249, 256, 257
Стандарти журналістики – 8, 14, 51, 62, 63, 66, 67, 70, 73–75, 77, 105, 140, 173, 209, 222
Стратегічні комунікації – 10, 11, 130, 140–142, 146, 148, 150, 209, 216, 217
Суспільний інтерес – 66, 88, 118, 181, 185, 195, 210, 241
Супутникові знімки – 26, 47, 68, 71, 78, 99, 120, 121, 141, 144, 153–155, 157, 158, 163, 165, 170, 179, 207, 249, 250, 257

Україна в міжнародному інформаційному просторі – 8–10, 21, 80, 90, 91, 93, 97, 113
Упередженість – 44, 48, 53, 186

Факт – 14, 16, 21, 25–28, 30, 31, 34–37, 42–44, 46, 48–50, 53, 53, 55, 57, 64–69, 71, 74, 76, 83–86, 92–94, 101, 102, 106, 107, 110–115, 117–119, 121, 123, 125, 126, 130, 136, 138, 140, 142, 145–147, 149, 150, 153, 157, 159–163, 170–172, 174, 181, 182, 188, 189, 191, 192, 201–204, 206, 207, 210, 221, 224, 239–244, 249–252, 256–258
Фактчекінг – 4, 154, 207, 218, 221, 231, 249, 251, 253
Фізична безпека журналіста – 183

Цифрова безпека – *див.* Безпека цифрова
Цифрова журналістика – 4, 11, 50, 122, 126, 152, 153, 161, 170, 173–175, 206, 231, 240
Цифрова трансформація медіа – 94, 125, 207, 228, 229
Цифрова верифікація – *див.* Верифікаця цифрова

Штучний інтелект у журналістиці – 8, 11, 14, 15, 33, 34, 38, 42, 43, 47–50, 55, 57, 58, 71–73, 75, 76, 79, 98, 151–153, 161–163, 170–175, 177, 179, 188, 194, 199, 200, 207, 209, 210, 222, 252, 258, 263

Якість міжнародної інформації – 105, 196

ПІСЛЯМОВА

Діалог, який триває

«Журналістика починається з цікавості,
формується відповідальністю і залишається
в історії завдяки правді».

Ви завершуєте роботу над опрацюванням цього посібника. Позаду лекції, лабораторні заняття, професійний тезаурус, десятки понять, прикладів і журналістських історій. Можливо, дехто очікував, що саме тут буде поставлено крапку. Насправді професії журналіста-міжнародника не можна навчитися лише за книгою. Її неможливо опанувати, прочитавши навіть найкращі підручники чи прослухавши найдосвідченіших викладачів. Вона починається тоді, коли людина вперше самостійно відкриває світ, намагається його зрозуміти і чесно розповісти про нього іншим.

Міжнародна журналістика ніколи не була легкою професією. Вона вимагає допитливості, широкого кругозору, дисципліни, уміння постійно навчатися й переосмислювати власні знання. Вона спонукає працювати з різними культурами, політичними системами, мовами, традиціями, а іноді – з війною, людським болем і трагедіями. Усе це потребує не лише професійної майстерності, а й внутрішньої зрілості.

Світ змінюється швидше, ніж будь-коли раніше. З'являються нові цифрові технології, штучний інтелект, нові платформи, нові форми міжнародної комунікації. Водночас незмінними залишаються головні професійні орієнтири: правда, достовірність, чесність, повага до людини, відповідальність за власне слово. Саме вони визначають якість журналістики незалежно від часу, політичної ситуації чи технічних можливостей.

Хотілося б, щоб цей посібник не став для Вас книгою, яку після іспиту поставлять на полицю. Значно важливіше, щоб він залишився робочим інструментом – книгою, до якої можна повертатися під час навчання, професійної практики, підготовки матеріалів,

пошуку відповідей на складні журналістські питання. Якщо хоча б окремі сторінки допоможуть Вам ухвалити правильне професійне рішення, критично оцінити джерело інформації, уникнути помилки чи відчути відповідальність перед аудиторією, значить, ця праця виконала своє призначення.

Під час роботи над курсом я прагнув показати міжнародну журналістику не лише як фах, а як спосіб мислення. Журналіст-міжнародник не обмежується описом подій. Він шукає їхні причини, пояснює взаємозв'язки, допомагає суспільству бачити ширшу картину світу. У цьому й полягає його особлива роль.

Є ще одна сторона професії, про яку не можна забувати. Свобода слова, право суспільства знати правду, незалежність журналістики ніколи не були даністю. У різні часи за них платили переслідуваннями, ув'язненням, а іноді й власним життям. Пам'ять про журналістів, які загинули під час виконання професійного обов'язку, особливо під час російсько-української війни, нагадує нам: журналістика – це не лише професія. Це відповідальність перед людьми, державою, історією.

Можливо, хтось із Вас працюватиме у міжнародних редакціях, стане власним кореспондентом, воєнним репортером, міжнародним оглядачем, аналітиком, дослідником чи викладачем. Хай яким буде Ваш професійний шлях, хотілося б, щоб поруч із фаховими знаннями Ви завжди зберігали людяність, незалежність мислення та повагу до правди. Саме ці якості роблять журналіста справжнім професіоналом.

Дякую за довіру пройти цей шлях разом.
Попереду – Ваша журналістська історія.
Нехай вона буде чесною.

ЗМІСТ

ВІД АВТОРА. "Чому сьогодні світові потрібні журналісти- міжнародники?" ... 3

Як працювати з цією книгою ... 4

Вступ до курсу «Основи міжнародної журналістики» ... 6

Перший тематичний блок (лекції 1–4)
«Фундамент професії» ... 6

Другий тематичний блок (лекції 5–8)
«Практика міжнародної журналістики» ... 9

Професійний маршрут майбутнього журналіста-міжнародника ... 13

ЛЕКЦІЯ 1. Міжнародна журналістика як складова сучасної системи масових комунікацій ... 15

ЛЕКЦІЯ 2. Журналіст-міжнародник: професійна місія, компетентності та виклики сучасності ... 41

ЛЕКЦІЯ 3. Світовий інформаційний простір: міжнародні новини, стандарти та виклики цифрової доби ... 62

ЛЕКЦІЯ 4. Система міжнародних медіа та глобальні інформаційні потоки ... 80

ЛЕКЦІЯ 5. Світові моделі журналістики та сучасна міжнародна медіасистема ... 100

ЛЕКЦІЯ 6. Міжнародні організації, інформаційна політика та міжнародна комунікація ... 130

ЛЕКЦІЯ 7. Міжнародний журналісту цифрову епоху: технології, безпека та інформаційні війни ... 152

ЛЕКЦІЯ 8. Журналіст-міжнародник у сучасному світі: конфлікти, професія та майбутнє ... 179

Підсумкове оцінювання та професійна готовність студента 198

Професійний тезаурус сучасного журналіста-міжнародника 204

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ДОРОГОВКАЗ.....211

ДОВІДКОВО-МЕТОДИЧНИЙ АПАРАТ ПОСІБНИКА
Постаті сучасної міжнарожної журналістики
та журналістикознавства 227

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А. Навчально-методичне забезпечення дисципліни 238

ДОДАТОК Б. Міжнародні кодекси професійної етики журналіста.....239

ДОДАТОК В. Міжнародні організації із захисту журналістів 245

ДОДАТОК Г. Цифровий інструментарій сучасного
журналіста-міжнародника.....249

ДОДАТОК Д. Провідні міжнародні інформаційні агенства
та світові мовники.....253

ДОДАТОК Е. Орієнтований алгоритм цифрової верифікації
міжнародної інформації.....256

ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК.....259

*ПІСЛЯМОВА***.** Діалог, який триває 263

Навчальне видання

Мар'ян ЖИТАРЮК

ОСНОВИ МІЖНАРОДНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ

Навчальний посібник

Редактор *Вікторія Житарюк*
Комп'ютерна верстка *Ольга Кузьмич*
Дизайн обкладинки *Мар'ян Житарюк*

Підписано до друку 14.09.2026. Формат 60×84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Georgia. Умовн. друк. арк. 16,75.
Наклад 100 прим.

Видавець і виготовлювач Львівський національний університет
імені Івана Франка 79000, м. Львів, вул. Університетська, 1
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
Серія ДК від 13.12.2007 р.